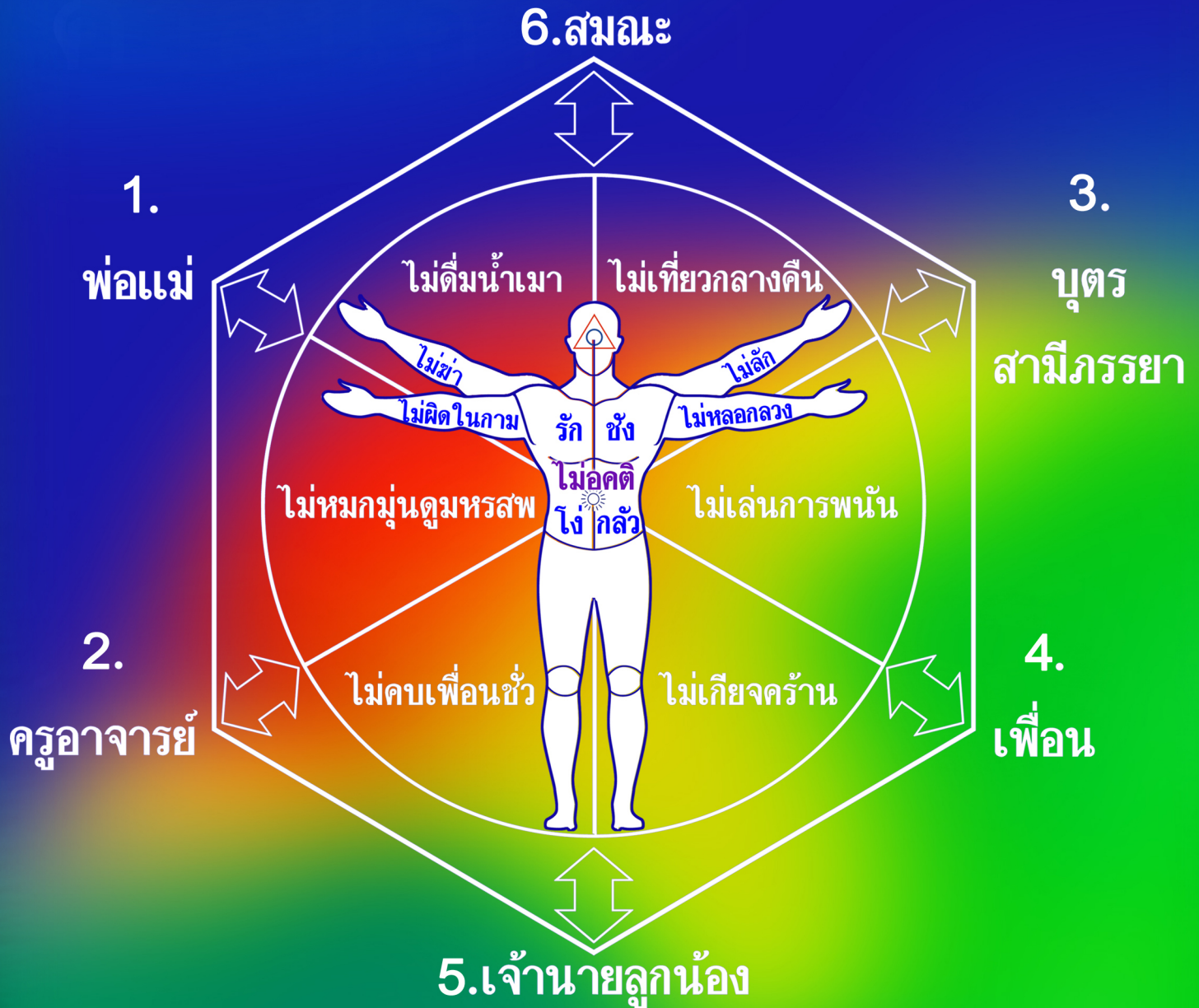

สูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก

RECIPE FOR SUCCESS IN WORLD SOCIAL-DEVELOPMENT

GB 203

สูตรสำเร็จ การพัฒนาสังคมโลก

สูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย
คณะผู้จัดทำ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย
ISBN 978-974-8373-29-4

หากนักศึกษามีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำ กรุณาส่งมาที่

ชมรมประสานงาน DOU

ตู้ ปณ. 69 ปณจ. คลองหลวง

ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2901-1013, 0-2901-1017

โทรสาร 0-2901-1014

<http://www.dou.us>

คำนำ

วิชา GB 203 สูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญและมีการพัฒนาให้ก้าวหน้าด้วยหลักธรรม ที่นอกจากจะเกิดจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจสังคมในวงกว้าง ทั้งนี้ ซึ่งคณะกรรมการประจำวิชาได้กราบขออนุญาตนำเนื้อหาทั้งหมดมาจากหนังสือ “คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์” จากพระเดชพระคุณพระภิกษุญาณวชิรญาณ (หลวงพ่อดตตชิว) เพื่อเป็นเนื้อหาหลักในวิชานี้ โดยคณะกรรมการประจำวิชาได้เพิ่มเติมเฉพาะการทำเอกสารกิจกรรมพิเศษ เพื่อทดสอบความรู้ก่อนและหลังจากการอ่าน ตลอดจนกิจกรรมเสริม เพื่อเป็นการฝึกฝนให้นักศึกษาที่เรียนในระบบการศึกษาทางไกล ได้ทบทวนและรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเพื่อการพัฒนาสังคมต่อไป

อย่างไรก็ตาม การจัดทำเอกสารประจำกลุ่มวิชานี้ เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะกรรมการ หากจะมีสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ยังปรากฏมีอยู่ ทางคณะกรรมการประจำวิชาหวังว่าท่านผู้รู้หรือนักศึกษาจะได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาสาระให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปในอนาคต

คณะกรรมการประจำวิชา
สูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก

กันยายน 2548

สารบัญ

คำนำ	(3)
รายละเอียดชุดวิชา	(8)
วิธีการศึกษา	(9)
อักษรย่อชื่อคัมภีร์	(11)
วิธีอ่านเชิงอรรถ	(14)
บทที่ 1 แนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์	1
1.1 สาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์	4
1.2 โทษของมิจฉาทิฐิ	6
1.3 ความเห็นที่เป็นคู่ปรปักษ์กันอย่างถาวร	8
1.3.1 ความเห็นเกี่ยวกับการทำทาน	10
1.3.2 ความเห็นเกี่ยวกับการสงเคราะห์	13
1.3.3 ความเห็นเกี่ยวกับการบูชาบุคคลที่ควรบูชา	16
1.3.4 ความเห็นเกี่ยวกับวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วของบุคคล	19
1.3.5 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกนี้”	27
1.3.6 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกหน้า”	33
1.3.7 ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณของมารดา	41
1.3.8 ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณของบิดา	47
1.3.9 ความเห็นเกี่ยวกับสัตว์ที่ผุดเกิดขึ้น	50
1.3.10 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ	54
บทที่ 2 คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ	61
2.1 ความเข้าใจ 2 ระดับ	65
2.2 ความจำเป็นในการปลูกฝังสัมมาทิฐิให้มั่นคง	66
2.3 สัมมาทิฐิ คือ ปัจจัยหลักซึ่งก่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบ	66
2.3.1 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง	66
2.3.2 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อยู่ร่วมสังคม	70
2.3.3 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ	74
2.3.4 ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	83

บทที่ 3 ความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดี	93
3.1 เป้าหมายการเกิดเป็นมนุษย์	97
3.1.1 วิธีการบรรลุเป้าหมายชีวิต	97
3.1.2 ทำอย่างไรผู้ครองเรือนจึงจะบรรลุเป้าหมายชีวิต 2 ระดับได้	98
3.1.3 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ	98
3.1.4 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลาง 4 ประการ	98
3.1.5 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายทั้ง 2 ระดับต้องเป็นแบบบูรณาการ	99
3.2 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ	101
3.2.1 ขยันทำมาหากิน	101
3.2.2 รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้อย่างเหมาะสม	106
3.2.3 รู้จักเลือกคบแต่คนดี	110
3.2.4 รู้จักใช้ทรัพย์ที่หามาได้อย่างเหมาะสม	115
3.2.5 เครือข่ายกัลยาณมิตร	117
3.3 ลักษณะนิสัยของมิตรแท้ มิตรเทียม	119
3.3.1 เครื่องมือค้นหามิตร	120
3.3.2 ประโยชน์สูงสุดของตะแกรงกายสิทธิ์	122
บทที่ 4 ผู้ลิขิตชีวิตคนดีที่โลกต้องการ	129
4.1 หลักการปลูกฝังคนดีที่โลกต้องการ	132
4.1.1 พิจารณาเลือกหลักธรรมสำหรับยึดเป็นแม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดี	133
4.1.2 การพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็น “บัณฑิต” ของผู้ให้การปลูกฝังอบรม	134
4.1.3 แบบแผนในการปลูกฝังคุณสมบัติคนดี	137
4.2 วิธีปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ	143
4.2.1 ทิศเบื้องหน้า	145
4.2.2 ทิศเบื้องขวา	153
4.2.3 ทิศเบื้องหลัง	158
4.2.4 ทิศเบื้องซ้าย	161
4.2.5 ทิศเบื้องล่าง	161
4.2.6 ทิศเบื้องบน	164

บทที่ 5	กฎแก้ไขความสำเร็จของทิศ 6	177
5.1	ผู้มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์	181
5.2	การปฏิรูป 2 วัย	182
5.2.1	วัยเด็ก	183
5.2.2	วัยผู้ใหญ่	185
5.3	ความล้มเหลวของทิศ 6	186
5.4	สังคหวัตถุธรรม	188
5.4.1	การให้ (ทาน)	189
5.4.2	เจรจาไพเราะ (ปิยวาจา)	190
5.4.3	การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน (อัตถจริยา)	195
5.4.4	ความวางตนสม่ำเสมอ (สมานัตตตา)	197
5.5	สรุปความล้มเหลวของทิศ 6	202
5.5.1	สังคหวัตถุ คือ ล้มสลักใจ	203
บทที่ 6	บทสรุป	207
6.1	ความหมายของการปฏิรูปมนุษย์	210
6.1.1	การปฏิรูปมนุษย์หมายถึงอะไร	210
6.1.2	ความหมายของสัมมาทิฐิ	211
6.1.3	ความหมายของมิจฉาทิฐิ	212
6.1.4	เหตุผลของการปฏิรูปมนุษย์	213
6.2	แหล่งกำเนิดคุณสมบัติคนดี	216
6.2.1	คุณสมบัติของคนดี	216
6.3	การปลูกฝังสัมมาทิฐิ	220
6.3.1	แบบแผนการปลูกฝังสัมมาทิฐิ	220
6.3.2	ผู้ให้การปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิ	222
6.3.3	ทิศ 6 มีความบกพร่อง	223
6.4	เครือข่ายกัลยาณมิตรคือคำตอบสุดท้าย	224
6.4.1	การพึ่งพากันระหว่างเครือข่ายกัลยาณมิตร	225
6.4.2	คำตอบที่ตรงประเด็น	227
6.4.3	เครือข่ายกัลยาณมิตร	228
6.4.4	ผู้จุดประกายเครือข่ายกัลยาณมิตร	228

6.4.5 การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรต้องเป็นนโยบายระดับชาติ	229
6.4.6 แผนนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเครือข่ายกัลยาณมิตร	230
6.4.7 สิ่งที่ประชาชนคาดหวังจากรัฐบาล	233
6.4.8 ข้อสังเกต	238
6.4.9 ลืออยู่ในฐานะเป็นทิศเบื่องซ้าย	240
บทที่ 7 สิงคลกสูตร	247
7.1 สิงคลกสูตร	250
7.2 ทิศ 6	252
7.3 กรรมกิเลส 4	254
7.4 เหตุ 4 ประการ	255
7.5 อบายมุข 6 ประการ	257
7.5.1 โทษแห่งสุราเมรัย 6 ประการ	258
7.5.2 โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน 6 ประการ	258
7.5.3 โทษแห่งการหมกมุ่นเที่ยวดูหรสพ 6 ประการ	259
7.5.4 โทษแห่งการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท 6 ประการ	259
7.5.5 โทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร 6 ประการ	260
7.5.6 โทษแห่งความเกียจคร้าน 6 ประการ	260
7.6 มิตร	263
7.6.1 มิตรเทียม	263
7.6.2 มิตรใจดี (มิตรแท้)	265
7.7 อทิสปฏิจฉานกัณฑ์ว่าด้วยการปิดป้องทิศ 6	268
บรรณานุกรม	283

รายละเอียดชุดวิชา

1. คำอธิบายชุดวิชา

GB 203 สูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก

ศึกษาภาพรวมของปัญหาสังคมในปัจจุบัน อันมีสาเหตุมาจากการขาดศีลธรรม และขาดสัมมาทิฐิ เพื่อหาแนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์ ศึกษาคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ ปัจจัยที่เป็นความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดี หลักการและวิธีการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ และการสร้างเครือข่ายคนดี อันเป็นการนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาสังคม

2. วัตถุประสงค์ชุดวิชา

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความเข้าใจภาพรวมของสาเหตุแห่งการเกิดปัญหาทางสังคม
2. เพื่อให้ นักศึกษามีแนวคิดที่ถูกต้องในการพัฒนาสังคม โดยเริ่มจากการฝึกฝนอบรมตนเองให้มีคุณสมบัติของคนดี มีหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และทำหน้าที่ของคนดีได้อย่างถูกต้อง และครบถ้วน
3. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถนำสูตรสำเร็จแห่งการพัฒนาสังคมที่มีในคำสอนพระพุทธศาสนาไปสร้างเครือข่ายคนดีได้อย่างเป็นระบบ และเกิดกระบวนการถ่ายทอดศีลธรรมไปสู่คนรุ่นหลังในสังคมต่อไป

3. รายชื่อบทที่สอน

- บทที่ 1 แนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์
- บทที่ 2 คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ
- บทที่ 3 ความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดี
- บทที่ 4 ผู้ลิขิตชีวิตคนดีที่โลกต้องการ
- บทที่ 5 กุญแจไขความสำเร็จของทิศ 6
- บทที่ 6 บทสรุป
- บทที่ 7 ลิงคลกสูตร

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ในการศึกษาแต่ละบทของชุดวิชาสูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก นักศึกษาควรปฏิบัติดังนี้

1. ใช้เวลาศึกษาวันละ 1 ชั่วโมง และควรศึกษาให้จบบทภายใน 1-2 สัปดาห์
2. ควรทำแบบฝึกหัดก่อนบทเรียน เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และทำกิจกรรมในระหว่างบทเรียน ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาคปฏิบัติ เมื่อได้ศึกษาบทเรียนเสร็จแล้ว ควรตรวจสอบความรู้ความ เข้าใจ ในบทเรียน ด้วยการทำแบบฝึกหัดท้ายบท
3. เนื่องจากวิชาสูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก เป็นวิชาที่เน้นภาคปฏิบัติ จึงขอให้นักศึกษาได้ใช้เวลาในการทำภาคปฏิบัติ ด้วยการฝึกสมาธิในแต่ละวันเป็นประจำควบคู่ไปกับการศึกษาบทเรียนในแต่ละบท

2. การประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน

ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนในกิจกรรมก่อนเรียนในแต่ละบทเพื่อวัดพื้นฐานความรู้เดิมของนักศึกษาว่ามีความรู้ในเนื้อหาที่จะศึกษามากน้อยเพียงใด และควรมุ่งมั่นในเนื้อหาใดที่นักศึกษา ยังขาดความรู้หรือมีความรู้ไม่พอ หลังจากศึกษาเอกสารการสอนโดยตลอดทั้งบทแล้ว ขอให้นักศึกษาทำ แบบประเมินตนเองหลังเรียนในกิจกรรมท้ายบท ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาสามารถทราบได้ว่าได้รับความรู้ เพิ่มขึ้นจากเดิมมากน้อยเพียงใด และมีความรู้ในเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์พอที่จะข้ามไป ศึกษาบทต่อไปได้หรือไม่ ขอให้ศึกษาพึงตระหนักว่าการทำแบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียนด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เท่านั้นจึงจะได้ผล

3. การศึกษาเอกสารการสอน

ก่อนศึกษาเนื้อหาในแต่ละบท ขอให้ศึกษาแผนการสอนประจำบท และในบทนั้นๆ มีกี่ตอน มีหัวเรื่อง อะไรบ้าง ศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

เมื่ออ่านรายละเอียดของแต่ละเรื่องในแต่ละบทจบแล้ว ให้ปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหนังสือ ประกอบการศึกษา ก่อนจะศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป การปฏิบัติกิจกรรมนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถประเมินผลตนเองได้ว่า นักศึกษามีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษา ในแง่ของการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่าต่อชีวิตอย่างแท้จริง ฉะนั้นนักศึกษา จึงควรปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างด้วยตนเองและอย่างต่อเนื่อง

4. การทำกิจกรรม

นักศึกษาควรบันทึกสาระสำคัญและทำกิจกรรมทุกอย่าง ที่ได้รับมอบหมายเหล่านี้ จำเป็นมากสำหรับการศึกษาชุดวิชานี้ และควรทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมด้วยตนเอง ก่อนตรวจคำตอบจากแนวตอบท้ายบท

5. ศึกษาผ่านบทเรียนทางการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียมและสื่อเสริม

เนื่องจากการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียม (หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า“ดาวธรรม”) ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิศึกษาระยะทางไกลเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นสื่อที่มีการนำเสนอสาระความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติและสามารถติดตามชมและศึกษารายการต่างๆที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำเร็จการพัฒนาสังคมโลกเป็นอย่างดี นักศึกษาควรหาโอกาส รับชมและศึกษารายการที่เกี่ยวกับหลักสูตรต่างๆ โดยทำความเข้าใจในเนื้อหา พร้อมทั้งควรศึกษาเพิ่มเติม จากสื่อสอนเสริมบทเรียน ซึ่งทางมหาวิทยาลัยได้ผลิตขึ้นเพื่อประกอบการเรียนโดยตรง (นักศึกษาสามารถ สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียมได้ที่ชมรมประสานงาน DOU ตามที่อยู่ที่ท่านสมัครเรียน)

6. เข้าโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา

นักศึกษา ควรติดตามรายการธรรมะซึ่งเรียกว่า “โรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา” ซึ่งเป็นรายการหนึ่งในการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียม ที่มีการนำเสนอทุกวันจันทร์ – เสาร์ ตั้งแต่เวลา 19.00 – 21.30 น. (เวลาในประเทศไทย) หรือเวลาช่วงอื่นที่มีการทบทวน ตามที่มีการแจ้งไว้ในผังรายการซึ่งนักศึกษาสามารถสอบถาม หรือ ขอรับเอกสารได้ที่ ชมรมประสานงาน DOU ที่ใกล้ที่อยู่ของท่าน

7. การสอบ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก มีการวัดผลด้วยการสอบข้อเขียนทั้งแบบปรนัย และอัตนัย อย่างไรก็ตาม การศึกษาระดับอุดมศึกษาสำเร็จการพัฒนาสังคมโลกนี้ การวัดผลการเรียนด้วยแบบฝึกปฏิบัติ มีความสำคัญในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

เรียงตามอักษรวิธีแห่งภาษามคธ

อญ.อ.	อญคุดตรนิกาย อญจกถา (มโนรทปุรณี)
อญ.อญจก.	อญคุดตรนิกาย อญจกนิปาต
อญ.เอก.	อญคุดตรนิกาย เอกนิปาต
อญ.เอกาทสก.	อญคุดตรนิกาย เอกาทสกนิปาต
อญ.จตุกก.	อญคุดตรนิกาย จตุกกนิปาต
อญ.ฉกก.	อญคุดตรนิกาย ฉกกนิปาต
อญ.ติก.	อญคุดตรนิกาย ติกนิปาต
อญ.ทสก.	อญคุดตรนิกาย ทสกนิปาต
อญ.ทกก.	อญคุดตรนิกาย ทกกนิปาต
อญ.นวก.	อญคุดตรนิกาย นวกนิปาต
อญ.ปญจก.	อญคุดตรนิกาย ปญจกนิปาต
อญ.สตตก.	อญคุดตรนิกาย สตตกนิปาต
อป.อ.	อปทาน อญจกถา (วิสุทธชนวิลาสินี)
อภิ.ก.	อภิธมมปิฎก กถาวตถุ
อภิ.ธา.	อภิธมมปิฎก ธาตุกถา
อภิ.ป.	อภิธมมปิฎก ปฏิจจาน
อภิ.ปุ.	อภิธมมปิฎก ปุคฺคลปญฺจตฺติ
อภิ.ยมก.	อภิธมมปิฎก ยมก
อภิ.วิ.	อภิธมมปิฎก วิภังค
อภิ.สั.	อภิธมมปิฎก ธรรมสงฺคณิ
อิตฺ.อ.	อิตฺวุตฺตก อญจกถา (ปรมตฺถทีปนี)
อุ.อ.,อุทาน.อ.อุทาน	อุฏฺฐกถา (ปรมตฺถทีปนี)
ขุ.อป.	ขุทฺทกนิกาย อปทาน
ขุ.อิตฺ.	ขุทฺทกนิกาย อิตฺวุตฺตก
ขุ.อุ.	ขุทฺทกนิกาย อุทาน
ขุ.ขุ.	ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปาจ

ขุ.จริยา.	ขุทุทกนิกาย จริยาปิฎก
ขุ.จ.	ขุทุทกนิกาย จุฬนิตุเทศ
ขุ.ชา.	ขุทุทกนิกาย ชาตก
ขุ.เถร.	ขุทุทกนิกาย เถรคาถา
ขุ.เถรี.	ขุทุทกนิกาย เถรีคาถา
ขุ.ธ.	ขุทุทกนิกาย ธมมปท
ขุ.ปฏี.	ขุทุทกนิกาย ปฏีสัมภิทามคค
ขุ.เปต.	ขุทุทกนิกาย เปตวตถุ
ขุ.พุทธ.	ขุทุทกนิกาย พุทธวัส
ขุ.ม.,ขุ.มหา.	ขุทุทกนิกาย มหานิทุเทศ
ขุ.วิมาน.	ขุทุทกนิกาย วิมานวตถุ
ขุ.สุ.	ขุทุทกนิกาย สุตตนิปาต
ขุทุทก. อ.	ขุทุทกปาจ อฏฺฐกถา (ปรมตถโชติกา)
จริยา. อ.	จริยาปิฎก อฏฺฐกถา (ปรมตถทีปนี)
ชา. อ.	ชาตกฏฺฐกถา
เถร. อ.	เถรคาถา อฏฺฐกถา (ปรมตถทีปนี)
เถรี. อ.	เถรีคาถา อฏฺฐกถา (ปรมตถทีปนี)
ที.อ.	ทีฆนิกาย อฏฺฐกถา (สุมงฺคลวิลาสินี)
ที.ปา.	ทีฆนิกาย ปาฐิกวคค
ที.ม.	ทีฆนิกาย มหาวคค
ที.สี.	ทีฆนิกาย สีลกฺขนธวคค
ธ.อ.	ธมมปทฏฺฐกถา
นิทุ.อ.	นิทุเทศ อฏฺฐกถา (สทฺธธมมปชโชติกา)
ปญจ.อ.	ปญจปกรณ อฏฺฐกถา (ปรมตถทีปนี)
ปฏีส.อ.	ปฏีสัมภิทามคค อฏฺฐกถา (สทฺธธมมปกาสินี)
เปต.อ.	เปตวตถุ อฏฺฐกถา (ปรมตถทีปนี)
พุทธ.อ.	พุทธวัส อฏฺฐกถา (มจรฺรตถวิลาสินี)
ม.อ.	มชฺฌิมนิกาย อฏฺฐกถา (ปปญจสุทฺถนี)
ม.อุ.	มชฺฌิมนิกาย อุปริปญฺณาสก
ม.ม.	มชฺฌิมนิกาย มชฺฌิมปญฺณาสก

วิธีอ่านเชิงอรรถ

ตัวอย่าง ปฐมอศติสูตร อัง. จตก. มก. 35 / 17 / 48

- 1 ชื่อพระสูตร
- 2 อักษรย่อชื่อคัมภีร์
- 3 พระไตรปิฎกฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย
- 4 เล่มที่
- 5 ข้อที่
- 6 หน้าที่

บทที่ 1

แนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์

เนื้อหาบทที่ 1

แนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์

1.1 สาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์

1.2 โทษของมัจฉาทิฎฐิ

1.3 ความเห็นที่เป็นคู่ปรปักษ์กันอย่างถาวร

1.3.1 ความเห็นเกี่ยวกับการทำทาน

1.3.2 ความเห็นเกี่ยวกับการสงเคราะห์

1.3.3 ความเห็นเกี่ยวกับการบูชาบุคคลที่ควรบูชา

1.3.4 ความเห็นเกี่ยวกับวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วของบุคคล

1.3.5 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกนี้”

1.3.6 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกหน้า”

1.3.7 ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณของมารดา

1.3.8 ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณของบิดา

1.3.9 ความเห็นเกี่ยวกับสัตว์ที่ผุดขึ้นเกิด

1.3.10 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ

1. การปฏิรูปมนุษย์เป็นการปรับปรุงสันดานและนิสัยที่ไม่ดีของมนุษย์แต่ละคนให้ดีขึ้นโดยการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจของมนุษย์ เพราะฉะนั้น โดยสาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์ก็คือการปฏิรูปมิจฉาทิฐิให้เป็นสัมมาทิฐิ
2. ความเข้าใจผิดอันเป็นมิจฉาทิฐิ มีโทษร้ายแรงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสังคมโลก สักจะนับจะประมาณ โทษต่อตนเองนั้นร้ายแรงถึงกับต้องตกนรก โทษต่อผู้อื่นทำให้สังคมต้องตกอยู่ภายใต้อบายมุข
3. ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับโลกและความเป็นไปของชีวิต มีอยู่ในใจของบุคคลใดย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นคนมีอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีที่ถูกต้อง ส่งผลให้ คิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบอาชีพถูก เป็นสัมมาทิฐิ ในทางตรงกันข้าม ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับโลกและความเป็นไปของชีวิต มีอยู่ในใจของบุคคลใดย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นคนมีอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีที่ผิด ส่งผลให้ คิดผิด พูดผิด ทำผิด ประกอบอาชีพผิด เป็นมิจฉาทิฐิ สังคมใดมีบุคคลเป็นสัมมาทิฐิมาก สังคมนั้นก็จะประสบสันติสุข แต่สังคมใดมีบุคคลเป็นมิจฉาทิฐิมาก สังคมนั้นก็จะล่มสลายไปในที่สุด

วัตถุประสงค์

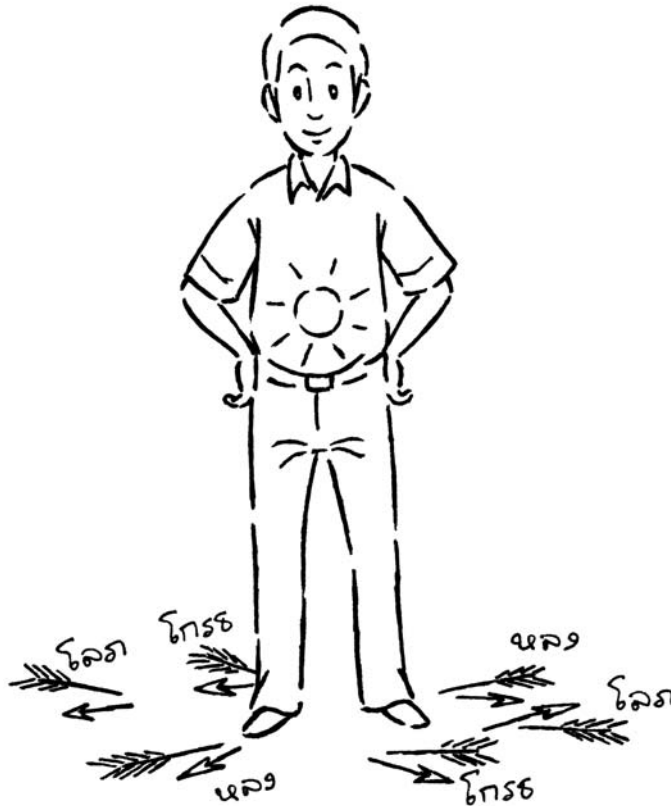
1. สามารถอธิบายได้ว่าการปฏิรูปมนุษย์คืออะไร และบอกสาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์ได้
2. สามารถตระหนักและบอกถึงโทษภัยร้ายแรงเมื่อมีความเข้าใจผิดอันเป็นมิจฉาทิฐิได้
3. สามารถเปรียบเทียบความเห็นที่เป็นปรปักษ์ระหว่างสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิทั้ง 10 ประการได้

บทที่ 1

แนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์

1.1 สาธารณภาพของการปฏิรูปมนุษย์

นักศึกษาคงจะเคยได้ยินได้ฟังเรื่องการปฏิรูประบบต่างๆ มาบ้างแล้ว เช่น การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูประบบการบริหารจัดการ การปฏิรูปสังคม ฯลฯ จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปสิ่งต่างๆ ก็เพื่อดำเนินการจัดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไขสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ให้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้น เนื่องจากสถานะที่เป็นอยู่ ยังไม่ดีพอ เช่น การปฏิรูปการศึกษา กลุ่มบุคคลที่คิดปฏิรูปย่อมมองเห็นว่า ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่อง จึงจำเป็นต้องแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลแก่ประชาชน และประเทศชาติมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การปฏิรูปมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ย่อมหมายถึงการแก้ไขปรับปรุงมนุษย์แต่ละคนให้ดีขึ้น นั่นเอง

สัมมาทิฐิบุคคล

ปฏิรูป คือ แก้ไขปรับปรุงอะไรของมนุษย์

สิ่งที่จะต้องปฏิรูปก็คือ “สันดานและนิสัยที่ไม่ดีงามของมนุษย์”

สันดาน กับ นิสัย แตกต่างกันอย่างไรร

คำว่า **สันดาน** ในพจนานุกรม¹ หมายถึงอุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด นั่นคือ ความประพฤติ ที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องมีผู้ปลูกฝังให้ ซึ่งมีทั้งอุปนิสัยที่ดีและไม่ดี ตัวอย่างอุปนิสัยที่ดีก็คือ ความมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความใฝ่ดี เป็นต้น ตัวอย่างอุปนิสัยไม่ดีก็คือ อารมณ์ร้อนโกรธง่าย ใจน้อย เห็นแก่ตัว เป็นต้น

ส่วนคำว่า **นิสัย** หมายถึง ความประพฤติเคยชิน ซึ่งมีทั้งความประพฤติที่ดีและไม่ดี ตัวอย่างนิสัยที่ดีก็คือ การตรงต่อเวลา การทำงานไม่คั่งค้าง ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น ตัวอย่างนิสัยที่ไม่ดีได้แก่ การขาดความรับผิดชอบ การเอาวัดเอาเปรียบ เบียดเบียนผู้อื่น ความมั่งง่าย เป็นต้น

อะไรคือสาเหตุแท้จริงแห่งสันดาน และนิสัยที่ไม่ดีของคนเรา

ก่อนอื่นขอให้นักศึกษาทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า คนเรานั้นประกอบด้วย **กาย** กับ **จิต** องค์ประกอบทั้ง 2 นี้ ถ้าขาดภูมิคุ้มกันก็จะเกิดโรคขึ้น กล่าวคือ ถ้าร่างกายขาดภูมิคุ้มกันก็จะอ่อนแอ ถูกโรคร้ายไข้เจ็บเบียดเบียน เช่น เป็นไข้หวัด เป็นโรคปอดบวม ฯลฯ

จิตใจคนเราก็เช่นเดียวกัน ถ้าขาดภูมิคุ้มกันก็จะอ่อนแอ ถูกโรคร้ายไข้เจ็บเบียดเบียนทันที แต่ทว่าโรคร้ายไข้เจ็บที่มาเบียดเบียนจิตใจนั้น ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า **กิเลส** ไม่เรียกว่าโรคร้ายไข้เจ็บ นั่นคือ ถ้าจิตใจขาดภูมิคุ้มกันก็จะอ่อนแอ ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ตระกูล คือ โลภะ โทสะ และ โมหะ ซึ่งแอบแฝงอยู่ในจิตใจคนเรามาแต่กำเนิด อันเป็นเหตุ ให้คนเราแสดงพฤติกรรมเลวร้ายต่างๆ ออกมา แต่ถ้าจิตใจมีภูมิคุ้มกันอย่างดี กิเลสก็จะไม่สามารถออกฤทธิ์กำเริบขึ้นได้ คนเราจึงสามารถประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรม

โดยสรุปก็คือ ใครก็ตามที่จิตใจของเขามีภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง เขาก็จะมีสันดานดี ในทางกลับกัน ใครก็ตามที่จิตใจของเขาขาดภูมิคุ้มกัน หรือมีภูมิคุ้มกันไม่เพียงพอ เขาก็จะมีสันดานไม่ดี

ผู้ที่มีสันดานดีย่อมประพฤติตนดีอยู่เสมอ ย่อมเป็นคนนิสัยดีด้วย ส่วนผู้ที่มีสันดานไม่ดี ก็จะไม่ประพฤติดีต่ออยู่เป็นนิจ จึงเป็นคนนิสัยไม่ดีไปโดยปริยาย

จากที่กล่าวมานี้ นักศึกษาคงได้เห็นแล้วว่า ทั้งสันดานและนิสัยที่ไม่ดีนั้น มีสาเหตุมาจาก การที่จิตใจขาดหรือหย่อนภูมิคุ้มกัน

¹ พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530

ภูมิคุ้มกันจิตใจ คืออะไร

ภูมิคุ้มกันจิตใจ คือ ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งมีศัพท์ทางธรรมว่า **สัมมาทิฐิ** บุคคลที่ขาดหรือหย่อนภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ก็เพราะขาดความเข้าใจถูกต้องหรือมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งมีศัพท์ทางธรรมว่า **มิจฉาทิฐิ**

บรรดามิจฉาทิฐิชนนี้เอง ต่างมีพฤติกรรมผิดศีล ผิดธรรม ก่อความเดือดร้อนและความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคมทั่วโลก ดังนั้น การกำจัดมิจฉาทิฐิออกจากจิตใจผู้คน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและเร่งด่วนอย่างยิ่ง

เพราะฉะนั้น **สาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์ก็คือ การปฏิรูปมิจฉาทิฐิให้เป็นสัมมาทิฐิ** นั่นเอง

1.2 โทษของมิจฉาทิฐิ

มิจฉาทิฐิมิโทษร้ายแรงอย่างไร จึงต้องปฏิรูป

ความเข้าใจผิดอันเป็นมิจฉาทิฐินั้น มิโทษร้ายแรงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสังคมโลกสุดจะนับจะประมาณ สำหรับโทษต่อตนเองนั้นมีโทษหนักถึงกับต้องตกนรกกันเลยทีเดียว ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน มิจฉาทิฐิสสูตร¹ ว่า

“บุคคลในโลกนี้ตั้งจิตไว้ผิด กล่าววาจาผิด ทำการงานทางกายผิด มีความขวนขวายน้อย (ไม่ทำประโยชน์สุขแก่ตนและผู้อื่น) ทำกรรมอันไม่เป็นบุญไว้ในชีวิตอันน้อยในโลกนี้ เขามีปัญญาทึบ หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในนรก”

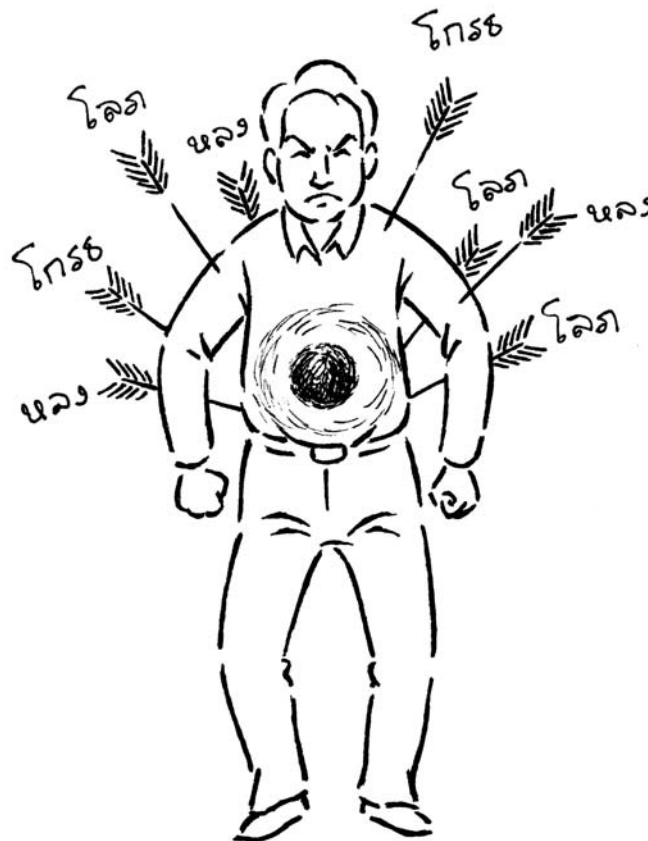
สำหรับโทษต่อผู้อื่นและสังคมโลกนั้น มิจฉาทิฐิชนจะพยายามชักชวนผู้คนที่เข้ามาเป็นสมัครพรรคพวกหรือเครือข่าย ของตนอยู่เสมอ ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายก็คือ ในวงการพนัน หรือ วงเหล้า คนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย ครั้นได้สนทนาปราศรัยกันเพียงเล็กน้อย ก็ร่วมวงเล่นการพนันกันได้ หรือร่วมวงดื่มสุราฮาเฮกันได้ เพียงแต่ได้ร่วมวงทำกิจกรรมเกี่ยวกับบอบายมุขเพียงครั้งเดียว มิจฉาทิฐิชนก็สามารถผูกมิตรสนิทสนมกันได้ ยังมีผลประโยชน์เป็นที่คาดหวังด้วยแล้ว เครือข่ายของมิจฉาทิฐิก็ขยาย

¹ พุ. อิติ. มจร. 25/70/428

วงออกไปได้รวดเร็วเหมือนไฟลามทุ่ง การที่เครือข่ายยาบ้าแพร่ขยายไปได้ทั่วประเทศ ในช่วงก่อนที่รัฐบาลจะประกาศสงครามปราบปรามยาบ้า ก็ด้วยกลวิธีผูกมิตรเช่นนี้เอง

ดังนั้น อย่าว่าแต่จะปล่อยให้สังคมนาล่าไปด้วยมิจฉาชีพเลย แม้มิจฉาชีพบุคคลเพียงคนเดียว ก็มีฤทธิ์มีเดชสร้างความปั่นป่วนขึ้นในสังคมได้ เพราะเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า มิจฉาชีพบุคคลเพียงคนเดียวหากเกิดขึ้นในโลก ก็สามารุทำคามพินาศให้เกิดขึ้นแก่โลกได้ ดังที่ตรัสไว้ใน เอกธัมมบาลี ตติยวรรค¹ ว่า

“...บุคคลผู้เป็นมิจฉาชีพ มีความเห็นวิปริต บุคคลนั้นทำให้คนหมู่มาก ออกจากสังฆธรรม (กุศลกรรมบถ 10) ให้ตั้งอยู่ในอสังฆธรรม (อกุศลกรรมบถ 10) บุคคลผู้เป็นเอก (คนเดียว) นี้แล เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้น เพื่อไม่ให้ก่อกุลแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ให้สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ให้ประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ให้ก่อกุล เพื่อทุกข์แก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย”

มิจฉาชีพบุคคล

¹ อัง. เอก. มจร. 20/308/40

เพราะเหตุที่มีจิตภาวนามีโทษภัยร้ายแรงทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นหรือสังคมโลก ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิรูป คือ กำจัดมิจฉาทิฐิออกจากใจผู้คนให้หมดไปโดยสิ้นเชิง แล้วพัฒนา สัมมาทิฐิขึ้นมาแทน

1.3 ความเห็นที่เป็นคู่ปรปักษ์กันอย่างถาวร

ความเห็น หมายถึงอะไร

คำว่า **ความเห็น** ที่ใช้ในทางธรรมนั้น มีความหมายเช่นเดียวกับ **ความเข้าใจระดับลึก**

ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิต มีศัพท์ทางธรรมว่า “สัมมาทิฐิ” แปลว่าความเห็นถูก เมื่อสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจของบุคคลจนหยั่งรากลึกอย่างมั่นคง ก็จะกลายเป็นอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคล อันจะเป็นเหตุให้บุคคลนั้น คิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบอาชีพถูก คือทำหน้าที่การงานของตนด้วยความสุจริตโปร่งใส ไม่ผิดทำนองคลองธรรม

สังคมใดที่ผู้คนล้วนสมบูรณ์พร้อมด้วยสัมมาทิฐิสังคมนั้นย่อมจะประสบสันติสุขตลอดกาล หรือแม้เพียงผู้คนส่วนใหญ่ มันคงอยู่ในสัมมาทิฐิ ย่อมหวังได้ว่าสังคมนั้นจะประสบสันติสุข อย่างยั่งยืน

ในการทำงานกลับกัน **ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิตไม่ตรงตามความเป็นจริง มีศัพท์ทางธรรมว่า “มิจฉาทิฐิ”** แปลว่า ความเห็นผิด เมื่อมิจฉาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจนานๆ ไป ก็จะกลายเป็นอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคล อันเป็นเหตุให้บุคคลนั้นคิดผิด พูดผิด ทำผิด ประกอบอาชีพผิด คือทำผิดไปทุกอย่าง แม้ถึงคราวพักผ่อนหย่อนใจ ก็จะแสวงหาความสุขอย่างผิดๆ เช่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข คือหาความสุขบนความทุกข์ความฉิบหายของผู้อื่นบ้าง ของตนเองบ้าง ทั้งของตนเองและผู้อื่นบ้าง ดังนั้นแทนที่จะได้รับความสุข กลับต้องประสบความทุกข์ และความเดือดร้อนแทน เป็นต้นว่า มีการทะเลาะวิวาทกัน ในวงเหล้า บางครั้งถึงกับมีการล้างผลาญชีวิตกัน บางคนก็สิ้นเนื้อประดาตัวในวงการพนัน บางคนก็ติดโรคจากแหล่งบริการทางเพศ

ด้วยเหตุดังกล่าว สังคมใดที่คลาคล่ำไปด้วยมิจฉาทิฐิชน สังคมนั้นก็จะเต็มไปด้วยปัญหาวิกฤตมากมายหลายด้าน เช่น ปัญหาเยาวชน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ นอกจากนี้ ผู้คนในสังคมต่างก็จะตกเป็นทาสของอบายมุขหลากหลายประเภท ถ้าปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง และทัน่วงที ไม่ช้าไม่นาน สังคมนั้นก็จะเสื่อมทรามลง เหมือนบ้านป่าเมืองเถื่อน แม้สังคมนั้นจะเต็มไปด้วยตึกรามบ้านช่องใหญ่โตสวยงาม ซึ่งแสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง แต่ก็เพียง ความเจริญทางวัตถุเท่านั้น ทว่าจิตใจของผู้คนจะเสื่อมลงเรื่อยๆ ถ้าเป็นสังคมใหญ่ระดับประเทศชาติ ประเทศชาตินั้นก็อาจจะถึงกาลล่มสลายในที่สุด ดังที่เคยมีปรากฏในประวัติศาสตร์โลก ทุกยุคทุกสมัย

เป็นความจริงว่า มิจฉาทิฎฐิ กับสัมมาทิฎฐินั้น เป็นความเข้าใจ หรือเป็นความเห็นที่เป็นคู่
 ประปักษ์ต่อกันอย่างถาวร โดยทั่วไปแล้วมิจฉาทิฎฐิมักจะมีอำนาจอิทธิพลเหนือสัมมาทิฎฐิ เพราะเหตุนี้
 ปัญหาต่างๆ ในสังคมและในโลก จึงไม่เคยลดลงเลย ทว่านับวันมีแต่จะทวีขึ้นเรื่อยๆ

ปัญหาเลวร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกระดับ ล้วนมีสาเหตุมาจากความเห็นผิดทั้งสิ้น แต่
 การที่สังคมของเรายังไม่มีปัญหาเลวร้ายถึงขั้นกลียุค ก็เพราะยังมีผู้คนที่มีความเห็นถูกต้อง คานอำนาจ
 อิทธิพลกันอยู่ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความเห็นถูกต้องและความเห็นผิดอันเป็นคู่ประปักษ์ต่อกันไว้ 10 คู่ ซึ่ง
 สามารถแสดงเปรียบเทียบกัน ดังตารางต่อไปนี้

สัมมาทิฎฐิ 10	มิจฉาทิฎฐิ 10
1) ทานที่ให้แล้วมีผล (อตถิ ทินฺน)	1) ทานที่ให้แล้วไม่มีผล (นตถิ ทินฺน)
2) การสงเคราะห์ที่ทำแล้วมีผล (อตถิ ยิฎฺฐัจฺ)	2) การสงเคราะห์ที่ทำแล้วไม่มีผล (นตถิ ยิฎฺฐัจฺ)
3) การเช่นสรวงมีผล (อตถิ หุต)	3) การเช่นสรวงไม่มีผล (นตถิ หุต)
4) ผลคือวิบากของกรรมที่ทำดีและทำ ชั่วมี (อตถิ สุกตทุกกฺกฺวานํ กมฺมานํ ผล วิปาโก)	4) ผลคือวิบากของกรรมที่ทำดีและ ทำชั่วไม่มี (นตถิ สุกตทุกกฺกฺวานํ กมฺมานํ ผล วิปาโก)
5) โลกนี้มี (อตถิ อยํ โลโก)	5) โลกนี้ไม่มี (นตถิ อยํ โลโก)
6) โลกหน้ามี (อตถิ ปโร โลโก)	6) โลกหน้าไม่มี (นตถิ ปโร โลโก)
7) มารดามี (อตถิ มาตา)	7) มารดาไม่มี (นตถิ มาตา)
8) บิดามี (อตถิ ปิตา)	8) บิดาไม่มี (นตถิ ปิตา)
9) สัตว์ผุดขึ้นเกิดมี (อตถิ สตฺตา โอบปาติกา)	9) สัตว์ผุดขึ้นเกิดไม่มี (นตถิ สตฺตา โอบปาติกา)
10) ในโลกนี้มีสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งเอง แล้วประกาศ โลกนี้ และโลกหน้า (อตถิ โลเก สมณพฺราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏิปนฺนา เย อิมญจ โลกํ ปฺรณฺจ โลกํ สยํ อภิณฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทนฺตฺติ)	10) ในโลกนี้ไม่มีสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งด้วยความรู้ยิ่งเอง แล้วประกาศ โลกนี้ และโลกหน้า (นตถิ โลเก สมณพฺราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏิปนฺนา เย อิมญจ โลกํ ปฺรณฺจ โลกํ สยํ อภิณฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทนฺตฺติ)

ต่อไปนี้เป็นกรอธิบายเปรียบเทียบระหว่างความเห็นแต่ละคู่ โดยเริ่มจากคู่ที่ 1 เป็นต้นไป

1.3.1 ความเห็นเกี่ยวกับการทำทาน

การทำทาน หมายถึงอะไร

คำว่า **การทำทาน** มีความหมายกว้างขวางมาก แต่โดยทั่วไปหมายถึงการให้ หรือแบ่งปัน โดยไม่คิดเอาคืน เช่น การให้ หรือการแบ่งปันของกินของใช้ที่ตนมีอยู่มากให้แก่ญาติมิตร เพื่อนฝูง ผู้ได้ บังคับบัญชา หรือแม่ผู้บังคับบัญชา การให้ของขวัญ หรือของที่ระลึกแก่ญาติมิตร เพื่อนฝูง ผู้ได้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาในโอกาสต่างๆ การให้ฟรี รวมทั้งให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้บางอย่างที่ญาติมิตร เพื่อนฝูง จำเป็นต้องใช้ การให้ฟรี รวมทั้งให้ยืมเงินทองแก่ญาติมิตรเพื่อนฝูง ในยามที่พวกเขาออกปากขอร้อง การให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ แก่ญาติมิตรเพื่อนฝูงในยามที่พวกเขาขอร้อง หรือเมื่อเรารู้ว่าพวกเขาคนใดคนหนึ่งกำลังประสบปัญหา และต้องการความช่วยเหลือ

นอกจากนี้ก็มีการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งการให้ความรู้ด้านต่างๆ และความรู้ทางธรรมที่เรามีแก่ญาติ มิตรเพื่อนฝูง ด้วยความปรารถนาดี ตลอดจนการให้อภัยญาติ มิตรเพื่อนฝูงอยู่เสมอ การให้ในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จัดว่าเป็นการทำทานทั้งสิ้น

อนึ่ง การทำทานที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนาก็คือ การทำทานแก่พระภิกษุสงฆ์ เพราะนอกจากจะเป็นการให้ตามความหมายของการแบ่งปันแล้ว ยังเป็นการทำบุญกับเนื้อนาบุญ คือ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีหรืออานิสงส์มาก อีกทั้งเป็น การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาไว้ให้เป็นที่พึ่งที่ระลึกของชาวโลกอีกด้วย

ทำไมจึงต้องทำทาน

เหตุที่ต้องทำทานหรือแบ่งปันสิ่งของแก่กัน ก็เพราะคนเราจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่อย่างสมบูรณ์พูนสุขโดยไม่พึ่งพาอาศัยผู้อื่นเลย เป็น สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือ ผู้เป็นลูกในยามเยาว์วัยก็ต้องพึ่งพ่อแม่ ฝ่ายพ่อแม่ในยามชราหรือเจ็บไข้ได้ป่วย ก็อาศัยลูกเป็นที่พึ่ง ศิษย์จะมีความรู้ก็เพราะได้อาศัยครูบาอาจารย์เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้วิชาความรู้ สามิภรรยาต่าง ก็ต้องอาศัยเกื้อกูลกันและกัน ครอบครัวจึงจะอยู่ดีมีสุข ผู้ได้บังคับบัญชาจะประสบความสำเร็จได้ ก็เพราะได้รับการสนับสนุนให้คุณให้โทษจากผู้บังคับบัญชา งานในหน้าที่รับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาจะประสบความสำเร็จด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อนจะประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจการงานต่างๆ ก็เพราะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือในด้านต่างๆจากเพื่อน ฆราวาสทั้งหลาย จะมีความรู้ทางธรรม ก็เพราะมีสมณพราหมณ์ หรือบรรพชิตเป็นผู้อบรมสั่งสอนแนะนำ ให้ สมณพราหมณ์จะสามารถดำรงอยู่ในสมณเพศ เพื่อโอกาสแห่งการทำพระนิพพานให้แจ้งได้ ก็เพราะ มีฆราวาสเป็นผู้ทำนุบำรุงในเรื่องปัจจัย 4

โดยสรุปก็คือ สาเหตุที่คนเราต้องทำทาน ก็เพราะต่างคน ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังกล่าว เป็นเครื่องส่งเสริมสนับสนุนให้คนเรามีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เข้าใจกัน เห็นใจกัน เอื้ออาทรต่อกัน เป็นมิตรที่ดีต่อกัน ไม่คิดเป็นศัตรูกัน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เอาใจเราไปใส่ใจเขา จึงไม่คิดเบียดเบียนกัน ทำให้สามารถลดความเห็นแก่ตัว และความตระหนี่ลงได้ อีกทั้งสามารถพัฒนาความเสียสละ ความอดทน การให้อภัยต่อผู้อื่นได้ เพื่อความสงบสุขทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม นี่คือเหตุผลว่าทำไมคนเราจึงต้องทำทาน

ถ้าคนเราไม่ทำทานจะเกิดโทษภัยอย่างไรบ้าง

ถ้าคนเราไม่ทำทาน แน่แน่นอนเหลือเกินว่าขั้นต้นสังคมจะเต็มไปด้วยคนดูตาย อยู่อย่างตัวใครตัวมัน จากนั้นก็กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว ต่างเอาเปรียบเบียดเบียนกันด้วยเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่โต ขนาดเป็นศัตรูก่อกรรมทำเข็ญ ถึงขั้นล้างผลาญชีวิตกันได้ แม้เป็นพี่น้องหลานตามกันมาก็ตาม และถ้าเป็นการเอาเปรียบเบียดเบียนกันระหว่างประเทศ ก็จะกลายเป็นสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กัน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหากระทบกระเทือนถึงกันได้ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งมีการสื่อสารติดต่อสัมพันธ์กันอย่างรวดเร็วทั่วโลก

ทำไมบางคนจึงไม่ทำทาน

เหตุปัจจัยพื้นฐานรากเหง้าที่ทำให้คนเรานิ่งดูตายไม่คิดช่วยใคร หรือเห็นแก่ตัว ก็คือการที่ต่างคนต่างมีความคิดว่า ความมั่งคั่งร่ำรวย การมีทรัพย์สินสิ่งของมากๆ เท่านั้นจึงจะทำให้ชีวิตมีความสุข การแบ่งปันทรัพย์สินสิ่งของของตนมิไปให้แก่ผู้อื่น ย่อมเสียผลประโยชน์ตนเอง ย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จ ร่ำรวย คนเราจึงไม่คิดแบ่งปันอะไรให้ใคร แต่จะตั้งหน้าตั้งตากอบโกยผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อันมีอยู่อย่างจำกัด มาเป็นของตนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยไม่รู้ว่าต้องมีเท่าไรจึงจะรู้จักพอ

ผู้คนที่เห็นแก่ตัวมุ่งหน้ากอบโกย ไม่เห็นแก่ผู้ใด นานไปก็ จะเกิดความคุ่นเคยจนเป็นนิสัย ครั้นมาประกอบกับสันดานเดิม อันเนื่องมาจากกิเลส 3 ตระกูล ที่นอนเนื่องอยู่ในใจมาแต่กำเนิด ก็จะทำให้คนเราเกิดความโลภยิ่งขึ้น เข้าทำนองยิ่งมียิ่งอยากได้อีกหลายๆ ผู้คนที่มีนิสัยและสันดานเช่นนี้ ย่อมไม่สนใจเรื่องความเป็นธรรมในสังคม ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม อยากร่ำแต่ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมเลย แม้แต่ความรับผิดชอบ ต่อศักดิ์และศรีของตนก็ไม่มี

ยิ่งกว่านั้น พวกเขาจะค้นพบทฤษฎีชีวิตใหม่ แต่ผิดอีกว่า ความมั่งคั่งร่ำรวยจะเป็นบันไดไต่ขึ้นไปสู่อำนาจ และอิทธิพล ถ้ายังมีอำนาจและอิทธิพลมากเท่าใด ความมั่งคั่งร่ำรวยก็จะหลั่งไหลมาสู่ตนมากขึ้นเท่านั้น นี่คือนิยามของบรรดาผู้มีอิทธิพล และเจ้าพ่อมาเฟียทั้งหลายในสังคมทุกระดับ บรรดาผู้มีอิทธิพล และเจ้าพ่อทั้งหลายย่อมไม่คำนึงถึงศีลธรรม กฎหมาย และความถูกต้อง พวกเขาจึงมีความคิดทุจริต มี วาจาทุจริต มีการกระทำ ทุจริต มีอาชีพทุจริต ถ้าสังคมมีผู้คนทุจริต อยากร่ำเป็นจำนวนมากเลย แม้มีเพียงคนเดียว ถ้าเขามีอำนาจและอิทธิพลมาก เขาก็สามารถสร้างความเป็นป่วน และความเดือดร้อนให้

แก่ผู้คนที่ทั้งสังคมได้ นี่คือโทษภัยร้ายแรงของการที่คนเรามองไม่เห็นคุณค่าของการทำทาน หรือการแบ่งปันกัน

ความเห็นที่ว่า การทำทานไม่เกิดประโยชน์อะไร หรือไม่มีผลดีแก่ตัวผู้ให้ ในทางธรรมมีสำนวนว่า **“ทานไม่มีผล”** ใครก็ตามที่มีความเห็นเช่นนี้ ความเห็นผิดของเขาชื่อว่า **“มิจฉาทิฏฐิ”**

บรรดามิจฉาทิฏฐิชน ย่อมไม่ทำทานแม้กับพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ เพราะมีความเห็นว่าพระภิกษุเป็นผู้เอาเปรียบเบียดเบียนสังคม ตั้งตนเป็นผู้รับฝ่ายเดียว มิได้เป็นผู้ให้ ความเห็นมิจฉาทิฏฐิของเขา ทำให้จิตใจของเขามีดมัวจนตรองไม่ออกว่า พระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลาย คือครูผู้สอนวิชาความเป็นมนุษย์ให้แก่ศาสนิก การให้ธรรมะของพระภิกษุนั้น มีคุณค่ายิ่งใหญ่กว่าจุดปัจจัยไทยธรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่ศาสนิกแต่ละคนถวายให้ทานอย่างเทียบกันไม่ได้เลย แต่การที่มิจฉาทิฏฐิชนไม่ได้รับรสพระธรรมจากสงฆ์โดยตรงเอง ก็เพราะตนไม่รู้จักแสวงหาใช่หรือไม่ กรณีเช่นนี้จะโยนความผิดไปให้สงฆ์ย่อมไม่ถูกต้อง

ในทางกลับกัน ใครก็ตามที่เห็นว่า **“ทานมีผล”** คือมีผลดีจริง มีประโยชน์จริงทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับไม่ว่าจะเป็นการทำทาน ในลักษณะแบ่งปัน คือ ปันกันกิน ปันกันใช้ ปันกันอยู่ (ไม่พยายาม หาทางครอบครองที่ดินไว้เป็นสมบัติของตนอย่างมากมายแต่ผู้เดียว โดยไม่คำนึงถึงผู้ขัดสนยากไร้ ที่ไม่มีที่ดินทำมาหากินหรืออยู่อาศัย) หรือการทำทานในพระพุทธศาสนาก็ตาม แล้วตั้งใจทำทานเป็นนิสัย ตลอดจนชนชั้นชนชั้นและผู้อื่น ให้เห็นคุณค่าของการทำทาน ความเห็นถูกเช่นนี้ชื่อว่า **“สัมมาทิฏฐิ”**

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องทาน ก็คือ ความเห็นที่ว่า **“การทำทานมีผล”** นั้น เป็นเรื่องสภาพของใจคนที่ก่อปรด้วย **“เมตตาจิต”** กล่าวคือ เมื่อตนเองมีความสุข เนื่องจากมีความสุขสบายด้วยเรื่องปัจจัย 4 มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีอุปกรณ์ต่างๆ ในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต มีธรรมะที่ก่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามจริง จึงคิดอยากให้ผู้อื่นเป็นเช่นตนบ้าง ด้วยการแบ่งปันสิ่งที่ตนมีให้ **สภาพจิตใจเช่นนี้เป็นจิตที่พัฒนาความรับผิดชอบต่อผู้อื่นขึ้นมาในระดับหนึ่ง** ครั้นเมื่อทำทานจนเกิดเป็นนิสัย ก็ตระหนักได้เองว่า **“การทำทานมีผลดีจริงๆ นะ”** บุคคลที่มีสภาพจิตใจก่อปรด้วยเมตตาจิตเช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นถูกเป็น **“สัมมาทิฏฐิ”**

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีจิตใจมืดมนอยู่ด้วยอำนาจกิเลส ถูกอำนาจความโลภ ความโกรธ ความหลง เอิบอาบ ซึมซาบจิตใจ กัดกร่อน บีบคั้นจิตใจให้คิดตระหนี่ถี่เหนียว รู้มาก เอาเปรียบคนอื่น เห็นแก่ตัว ยิ่งมียิ่งอยากได้ มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต ถ้าไม่ได้กอบโกยทรัพย์สินรอบข้างมาเป็นของตน ไม่มีความรู้ธรรมะเพราะห่างไกลบัณฑิต จึงเห็นผิดด้วยเรื่องต่างๆ เช่น เห็นว่าบุญบาปไม่มี คิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลไม่ออก จึงขาดโยนิโสมนสิการ คิดเห็นว่าการทำทานไม่มีผล จึงไม่คิดแบ่งปันอะไรให้ใครทั้งสิ้น บุคคลที่จิตขาดเมตตาธรรม และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นเช่นนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีความเห็นผิดเป็น **“มิจฉาทิฏฐิ”**

1.3.2 ความเห็นเกี่ยวกับการสงเคราะห์

การสงเคราะห์ คืออะไร

การสงเคราะห์ หมายถึงการช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่บุคคลต่างๆ ที่ประสบปัญหาความขาดแคลน อดอยากยากไร้ ทูพพลภาพ ชราภาพช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือได้ยาก เด็กกำพร้าไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบสาธารณภัย ตลอดจนชนสมณพราหมณ์ ผู้เป็นครูสอนศีลธรรมให้แก่สังคม

การทำทาน กับ การสงเคราะห์ต่างกันอย่างไร

การทำทาน ในความเห็นเป็นสัมมาทิฐิอันดับแรกที่ผ่านมา เป็นการแบ่งปันสิ่งของที่เรามีอยู่เกินจำเป็นให้แก่ญาติมิตร เพื่อนฝูง เพื่อเป็นการช่วยเหลือกันเป็นรายบุคคลที่ประสบปัญหาเดือดร้อน หรือเพื่อแสดงน้ำใจไมตรีต่อญาติสนิทมิตรสหาย โดยที่แต่ละคนไม่ได้มีปัญหาทุกข์ยากอะไร บางครั้งก็อาจเป็นการแบ่งปันในลักษณะต่างตอบแทนน้ำใจไมตรีต่อกัน เช่น การให้ของกินของใช้แก่เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง เป็นต้น

ส่วนการสงเคราะห์นั้นมุ่งช่วยเหลือผู้คนทั่วไปในสังคม โดยไม่เจาะจงว่าจะเป็นมิตรสหายของเราหรือไม่ แต่เขาเป็นผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ หรือประสบสาธารณภัย จึงมีความเดือดร้อนมาก ถ้าไม่ได้รับการสงเคราะห์ก็อาจจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ หรืออยู่ได้แต่เดือดร้อนอย่างแทบเลือดตากระเด็น นอกจากนี้ก็มีการสงเคราะห์เหล่าสมณพราหมณ์ ถ้าท่านเหล่านั้นไม่ได้รับการสงเคราะห์ ก็อาจจะไม่สามารถดำรงอยู่ในเพศนักบวชได้ หรือ ดำรงอยู่ได้ แต่ไม่สามารถทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมให้แก่มหาชนอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนั้น **ความเห็นเกี่ยวกับการสงเคราะห์จึงมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่สังคมสงเคราะห์ และศาสนสงเคราะห์ แต่การทำทานนั้นมุ่งช่วยเหลือ หรือแบ่งปันให้แก่ปัจเจกบุคคลเป็นหลัก**

ทำไมต้องทำสังคมสงเคราะห์

ได้กล่าวแล้วว่า การทำสังคมสงเคราะห์ ก็เพื่อช่วยเหลือบรรดาผู้คนที่ประสบปัญหาให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ และมีความสุขพอควร อย่างไรก็ตาม มีความจริงอยู่อย่างหนึ่งว่า คนเราแต่ละคนล้วนมีความแตกต่างกันมาตั้งแต่กำเนิด ทั้งด้านสุขภาพ ความสมบูรณ์แข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ ด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านสติปัญญา ตลอดจนความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีวิต ผู้คนที่มีความบกพร่องในด้านต่างๆ ดังกล่าว ย่อมเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคม ถ้าผู้ที่มีโอกาสดีกว่าไม่ให้การสงเคราะห์ตามสมควร ก็จะกลายเป็นผู้แย่งโอกาสของผู้ด้อยโอกาสให้เหลือน้อยลงอีก อาจจะโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่ม เช่น คนชรา คนทุพพลภาพ และเด็กกำพร้า ต้องจบชีวิตลง โดยไม่มีใครเหลียวแล หรืออาจจะทำให้ผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่ม เช่น คนยากจน สร้างปัญหาเดือดร้อนให้แก่สังคม เพื่อความอยู่รอดของพวกเขา ด้วยการลักขโมย ทำโจรกรรม จี้ปล้น หรือก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ

อนึ่ง สำหรับพระภิกษุสงฆ์ผู้ตั้งใจบวชเพื่อสืบทอดพระศาสนา หากไม่ได้รับการสงเคราะห์จากญาติโยม ท่านก็ไม่สามารถดำรงอยู่ในสมณเพศได้ จำต้องสึกหาลาเพศออกไปประกอบอาชีพดังเช่นฆราวาสโดยทั่วไป ถ้าขาดศาสนทายาท เสียแล้ว พระพุทธศาสนาย่อมตั้งอยู่ไม่ได้

สังคมใดที่ขาดธรรมะในพระศาสนาเป็นเครื่องพัฒนาจิตใจ แน่แน่นอนเหลือเกินว่าผู้คนในสังคมนั้นจะมีพฤติกรรมเบียดเบียนกันด้วยเรื่องต่างๆ มากมาย ที่สำคัญก็คือต่างแย่งกันกิน แย่งกันอยู่ แย่งกันใช้ ถ้าเป็นเช่นนี้ สังคมจะมีสันติสุขได้อย่างไร

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า **วัตถุประสงค์สำคัญของการทำสังคมสงเคราะห์** ก็เพื่อให้ความช่วยเหลือประดับประดาผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถมีชีวิตอยู่ได้ตามสมควรแก่อัตภาพ
- 2) เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสมีโอกาสได้รับการศึกษาอบรมทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นการพัฒนาให้เขาเหล่านั้นเป็นพลเมืองดีของชาติ
- 3) เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่ตนกำลังเผชิญอยู่ได้สำเร็จ

ส่วนวัตถุประสงค์สำคัญของการทำศาสนสงเคราะห์ ก็เพื่อ**ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้วัฒนาถาวรสืบไป** เพื่อว่าพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบจะได้มีโอกาสทำหน้าที่ปลุกฝังสัมมาทิฏฐิลงในใจของผู้คนในสังคมโดยง่ายอย่างกว้างขวาง และ ต่อเนื่องไม่ขาดสาย

ทำไมบางคนจึงไม่คิดทำสังคมสงเคราะห์

ผู้ที่ไม่คิดทำสังคมสงเคราะห์ ทั้งๆ ที่ตนก็อยู่ในฐานะที่จะทำได้โดยไม่เดือดร้อนนั้น แต่ละคนอาจมีความเห็นแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1) บางพวกเห็นว่าเรื่องสังคมสงเคราะห์เป็นหน้าที่รับผิดชอบของรัฐ บุคคลกลุ่มนี้คิดว่าตนเองเสียภาษีให้แก่รัฐแล้ว ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดสรรเงินภาษีไปช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ไม่ใช่หน้าที่ของพวกเขาที่จะต้องตามไปสงเคราะห์ใครๆ

2) บางพวกเห็นว่าผู้คนที่ขัดสนยากไร้ ก็เพราะเกียจคร้าน จึงเห็นว่าการให้การสงเคราะห์ผู้คนเหล่านี้ ก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมพวกเขาให้เกียจคร้านในการทำมาหากินยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้คนในกลุ่มนี้จึงไม่คิดทำสังคมสงเคราะห์

3) บางพวกมีความตระหนี่ถี่เหนียวมาก บุคคลในกลุ่มนี้มีความคิดว่า การที่ตนมั่งมีทรัพย์สินเงินทอง ก็เพราะรู้จักเก็บหอมรอมริบมาเป็นเวลานาน ถ้าจะบริจาคเงินสงเคราะห์ผู้อื่นก็จะทำให้ทรัพย์สินของตนพร่องลงไป บางคนยังคิดด้วยความรอบคอบ แต่คับแคบต่อไปอีกว่า ถ้าตนบริจาคทรัพย์สินเงินทอง

ช่วยเหลือผู้อื่น ถ้าถึงคราวที่ตนตกกระทบลำบากบ้าง จะหวังได้อย่างไรว่าจะมีใครมาสงเคราะห์ตน เมื่อคิดเช่นนี้แล้วผู้คนที่ในกลุ่มนี้ก็จะพยายามสะสมทรัพย์สินเงินทองไว้มากๆ จนเกินเหตุ โดยไม่คิดสงเคราะห์ใครๆ

4) บางพวกไม่รู้ไม่เข้าใจธรรมะ บุคคลในกลุ่มนี้นอกจากไม่สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ แล้ว ยังไม่สงเคราะห์เหล่าสมณพราหมณ์อีกด้วย เพราะเห็นว่าบรรดานักบวชเอาเปรียบสังคม เห็นว่าบรรพชิตมีชีวิตอยู่อย่างพร้อมบริบูรณ์ด้วยปัจจัย 4 โดยไม่ต้องลงแรงทำงานดังเช่นฆราวาส

ผู้คนที่มีความคิดเช่นนี้ก็เพราะไม่สนใจพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา แม้นตนจะถือกำเนิดในครอบครัวที่เรียกตนเองว่าชาวพุทธ จึงไม่รู้ว่าโดยพระวินัยนั้น บรรพชิตไม่สามารถประกอบอาชีพดังเช่นฆราวาสได้ เมื่อบวชเข้ามาเป็นบรรพชิต ในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านต้องมีหน้าที่ศึกษา และปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นแจ้งในสัจธรรม แล้วนำความรู้ที่นำมาอบรมสั่งสอนญาติโยม ให้เป็นคนดีมีสัมมาทิฐิ รู้ชัดถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และมีใช่ประโยชน์ โดยสรุปก็คือเป็น ครูสอนศีลธรรมให้ญาติโยมประพฤติตนเป็นคนดีในชาตินี้ เมื่อละโลกไปแล้วก็จะได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์

ส่วนญาติโยมทั้งหลาย เนื่องจากต้องสาละวนอยู่กับการทำมาหากิน ไม่มีเวลาศึกษาธรรมมากนัก ก็ได้อาศัยการฟังธรรม จากบรรพชิตเป็นการเรียนลัด ขณะเดียวกันก็ต้องทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูสมณพราหมณ์ในเรื่องปัจจัย 4 เข้าลักษณะต่างฝ่าย ต่างสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ล้นดีสุขจึงจะเกิดขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ผู้คนที่ 4 ประเภทนี้ ล้วนไม่รู้ไม่เข้าใจธรรมะ ประกอบกับมีนิสัยตระหนี่ถี่เหนียว และกิเลส ที่นอนเนื่องอยู่ในกมลสันดาน พวกเขาจึงไม่คิดทำสังคัมสงเคราะห์

ถ้าผู้คนที่ทำสังคัมสงเคราะห์จะเกิดโทษภัยแก่สังคัมอย่างไร

ก่อนอื่นพึงทำความเข้าใจว่า แม้รัฐจะมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องสังคัมสงเคราะห์ก็ตาม แต่เนื่องจากความจำกัดในด้านงบประมาณและเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง จึงทำให้การสงเคราะห์ในกรณีต่างๆ ไม่ทั่วถึง และไม่ทันทั่วถึง ดังนั้นถ้าผู้คนที่สังคัมที่อยู่ใกล้เหตุการณ์ ร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสหรือประสบสาธารณภัยต่างๆ นอกจากจะเป็นการป้องกัน ไม่ให้โทษภัยเกิดขึ้นแก่สังคัมแล้ว ยังเป็นการป้องกันโทษภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองอีกด้วย ทั้งนี้เพราะผู้ด้อยยากจนทุกคน ต่างต้องดิ้นรน ขวนขวายเพื่อความอยู่รอด ตราบใดที่ยังมีพลังกำลังอยู่ ย่อมไม่มีใครยอมอดตาย ถ้าไม่พบหนทางสุจริต พวกเขาก็พร้อมที่จะทำทุจริตได้เสมอ นับตั้งแต่การลักขโมย จี้ปล้น โจรกรรม ล่อลวง ค้าสิ่งผิดกฎหมาย ค้ายาเสพติด ค่าบริการทางเพศ เกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกรูปแบบ ซึ่งล้วนเป็นทางนำไปสู่อาชญากรรมทั้งสิ้น

สังคัมใดที่ถูกบุคคลมิจกษาศักดิ์ศรีคอยรังควานอยู่เนืองๆ ย่อมหาความสงบสุขไม่ได้ มีข้อคิดสะกิดใจอยู่อย่างหนึ่งว่า คฤหาสน์ของเศรษฐีที่ถูกรายล้อมด้วยสลัม หรือแม้อยู่ใกล้สลัม เจ้าของคฤหาสน์นั้น อย่าพึงหวังว่าจะมีความสุข และคราใดที่สลัมถูกไฟไหม้แล้ว อย่าพึงหวังว่าคฤหาสน์หลังนั้นจะรอดพ้นจากอัคคีภัย

ข้อนี้ฉันใดก็ฉันนั้น ถ้าผู้คนในสังคมที่มีโอกาสดีกว่า ไม่คิดสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส มีวันใดวันหนึ่งโทษภัยนั้นก็จะลามมาถึงตนอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง นี่คือโทษภัยของการที่ผู้คนไม่เห็นประโยชน์ของการทำสังคมสงเคราะห์

ในพระพุทธศาสนาเรียกการทำสังคมสงเคราะห์ว่า “ยัญ” หรือ “ยัญที่บูชาแล้ว” พระลัมมา-ลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “**ยัญที่บูชาแล้วมีผล**” คือ มีผลดี หรือมีประโยชน์ ควรทำอย่างยิ่ง ใครก็ตามที่มีความเห็นว่า “ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล” ความเห็นผิดของเขาชื่อว่า “มิจฉาทิฏฐิ” ในทางกลับกัน ใครก็ตามที่มีความเห็นถูกต้องว่า “ยัญที่บูชาแล้วมีผล” ความเห็นของเขาชื่อว่า “ลัมมาทิฏฐิ”

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือยัญที่บูชาแล้ว ก็คือ ความเห็นที่ว่า “การสงเคราะห์มีผลดี” (ยัญที่บูชาแล้วมีผล) เป็นเรื่องสภาพของใจคนที่ก่อปรด้วย “กรุณาจิต” คือเมื่อเห็นใครตกทุกข์ได้ยากแล้วทนนิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ มีใจปรารถนาอยากจะช่วยเขาให้พ้นทุกข์ ถ้าอยู่ในสภาวะที่ตนทำได้ จะต้องชวนช่วยยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือด้วยน้ำใจที่เอื้ออาทรเป็นอย่างยิ่ง และด้วยตระหนักในวิบากของกรรมดี เป็นสภาพใจที่พัฒนาความรับผิดชอบต่อผู้อื่นขึ้นมาอีกระดับหนึ่งของมนุษยชาติ บุคคลที่มีสภาพจิตใจก่อปรด้วย “กรุณาจิต” เช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นถูก เป็น “ลัมมาทิฏฐิ”

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีจิตใจมืดมนด้วยอำนาจกิเลส จิตใจยังไม่พัฒนาเพราะขาดธรรมะ แห่ง ไกลบัณฑิต มีจิตใจเป็นพาล คบหาสมาคมอยู่กับคนพาล สภาพจิตใจขาดกรุณาธรรม จึงเห็นว่า “การสงเคราะห์ไม่มีผลดีอะไร” จึงไม่คิดสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ในบางครั้งยังฉวยโอกาสเบียดบังทรัพย์สิ่งของที่มีผู้บริจาคให้ผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากมาเป็นของตนด้วยซ้ำ บุคคลที่จิตใจขาดกรุณาธรรม และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นเช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฏฐิ”

1.3.3 ความเห็นเกี่ยวกับการบูชาบุคคลที่ควรบูชา

การบูชา คือ อะไร

การบูชาในบริบทนี้ หมายถึง การยกย่องคุณความดีและความสามารถของบุคคล คำว่า คุณความดี หมายถึง คุณธรรมอันเป็นลักษณะนิสัย และพฤติกรรมประจำตัวบุคคล หรืออาจหมายถึง การทำคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น แก่สังคมส่วนรวม ด้วยความปรารถนาดีอย่างบริสุทธิ์ใจ เช่น การทำสังคมสงเคราะห์ ศาสนสงเคราะห์ เป็นต้น

ใครคือบุคคลที่ควรบูชา

บุคคลที่ควรบูชา อาจแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1) บุคคลที่มีพระคุณต่อเราโดยตรง และยังมีชีวิตอยู่ ที่สำคัญที่สุดคือ บพกาฬี (มารดาบิดา) ของเรา รองลงไปก็คือ ครูอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชาที่ประพฤติปฏิบัติชอบ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณแก่เราในด้านต่างๆ

2) บรรพบุรุษของเรา และของชาติ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

3) บุคคลที่เพียบพร้อมด้วยศีลและคุณธรรมต่างๆ ผู้ซึ่งประสบความสำเร็จในชีวิต ในธุรกิจ การงาน และทำประโยชน์เป็นอันมากให้แก่สังคมโดยรวม สมควรยกย่องให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

4) สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งได้ทุ่มเทพลังสติปัญญา และความสามารถให้แก่ การปฏิรูปนิสัยสันดานของผู้คนในสังคม ให้เป็นคนดีมีสัมมาทิฐิอย่างมั่นคง

ทำไมต้องบูชาบุคคลที่ควรบูชา

จุดมุ่งหมายสำคัญของการบูชาบุคคลที่ควรบูชาก็คือ

1) เพื่อแสดงความกตัญญูทอเวทิต่อบพกาฬี และต่อผู้มีพระคุณต่อเรา ขณะเดียวกันก็ เป็นการสร้างวัฒนธรรมทางจิตใจ ให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชน

2) เพื่อแสดงความเคารพนับถือ ยกย่อง เทิดทูน บรรพบุรุษของเรา และบรรพบุรุษ ผู้ ประกอบคุณความดี และสร้างคุณประโยชน์ไว้ให้แก่ชาติบ้านเมือง ซึ่งจะเป็นสิ่งบันดาลใจให้เยาวชนรู้สึก รัก และภาคภูมิใจในแผ่นดินเกิดของตน

3) เพื่อประกาศเกียรติคุณบุคคลผู้บำเพ็ญคุณความดีให้โลกรู้ และให้เป็นแบบอย่างไว้ดำเนิน รอยตาม

4) เพื่อสร้างค่านิยมถูกต้องให้แก่สังคม คือให้เคารพธรรม หรือถือศีลธรรมเป็นใหญ่ มิใช่ ถือยศ ตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ อิทธิพล และความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นใหญ่

5) เพื่อป้องกันตนเองจากความอิจฉาริษยา การจ้องจับผิด การยกตนข่มท่าน การแย่งชิง อำนาจหน้าที่ และผลประโยชน์ของผู้อื่นโดยทุจริต แต่ทว่าคอยสังเกตคุณความดีของผู้อื่นไว้เป็นแบบ อย่างในการพัฒนาตนเอง

6) เพื่อทำนุบำรุงสมณพราหมณ์ และพระพุทธศาสนาให้วัฒนาถาวรสืบไป

ทำไมบางคนจึงไม่คิดบูชาบุคคลที่ควรบูชา

การที่คนบางคนไม่บูชาบุคคลที่ควรบูชา อาจมีสาเหตุแตกต่างกันไป เช่น บางคนมีความคิด อิจฉาริษยาผู้อื่นเป็นนิสัยสันดาน ไม่มีความสุขเมื่อเห็นใครดีกว่ตน เห็นอกกว่าตน ถ้าเขายกย่องบูชาคนอื่น ก็เท่ากับยอมรับว่ามีคนอื่นดีกว่าตน เพราะเหตุนี้เขาจึงไม่ยอมยกย่องบูชาใคร

บางคนมีนิสัยชอบจับผิดผู้อื่น จึงไม่เคยค้นหาคุณความดีของใคร นอกจากคอยจ้องหาความผิดความบกพร่องของผู้อื่นทุกด้าน ทำให้หลงประเด็นไป จับผิดแม้เรื่องส่วนตัวเล็กๆ น้อยๆ แล้วเห็นว่าในโลกนี้ไม่มีใครเป็นคนดีถึงขั้นต้องยกย่องบูชากัน

บางคนเติบโตมาจากการเลี้ยงดูที่เข้มงวดกดขี่บีบบังคับจิตใจขาดความอบอุ่นถูกลงโทษอย่างไรเหตุผล หรือมิฉะนั้นก็ ได้รับความไม่เป็นธรรมจากพ่อแม่ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ที่ลำเอียง เขาจึงเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย เกิดความคิดฝังใจว่า แต่ละคนในโลกนี้ล้วนตีสองหน้า กันบึ้งแห้งจิตใจของแต่ละคนล้วนโหดร้าย ไร้ความเมตตากรุณา ผู้ที่ทำดีให้ผู้อื่นเห็นนั้นล้วนแต่เสแสร้งทั้งสิ้น เพราะมีความคิดเช่นนี้ เขาจึงมองไม่เห็นว่ามีใคร เป็นคนดีที่ควรแก่การยกย่องบูชา แม้ผู้มีอุปการคุณแก่เขาก็ตาม

บางคนมีความทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูง แต่มีศักยภาพและปัญญาต่ำไม่สามารถขับเคลื่อนตัวเองให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในทุกกรณี เข้าทำนองแข่งแพ่ทุกรอบ คนประเภทนี้จะไม่ยอมยกย่องบูชาใคร เพราะคิดว่าการทำเช่นนั้นก็เท่ากับเป็นการลดตนให้ตกต่ำลงอีก แม้สาเหตุที่แต่ละคนไม่ยอมยกย่องบูชาบุคคลที่ควรบูชา ดูเหมือนจะแตกต่างกันไปก็ตาม แต่กันบึ้งของจิตใจนั้นมาจากสาเหตุเหมือนกัน คือ ความดูเบาและความอิจฉาริษยา ไม่อยากเห็นคนอื่นดีกว่าตนเป็นสำคัญ

การบูชาบุคคลที่ควรบูชาพึงทำอย่างไร

การบูชาบุคคลที่ควรบูชา อาจแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่นในกรณีบุคคลที่ควรบูชายังมีชีวิตอยู่ เราก็อาจจะนำดอกไม้ หรือสิ่งของที่เหมาะสมไปสักการะ คือมอบให้ท่านเพื่อแสดงว่าเรามีความรัก เคารพ ยกย่องเทิดทูนท่าน และเพื่อเป็นกำลังใจให้ท่านบำเพ็ญคุณความดีต่อไปอีก แต่สำหรับบุคคลที่ควรบูชา ผู้ล่วงลับไปแล้ว เราก็อาจจะนำพวงมาลาไปสักการะที่อนุสาวรีย์ของท่าน หรือมิฉะนั้นก็อาจจะเชิญชวนเพื่อนฝูง ญาติมิตรมาร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน ประกาศคุณงามความดีของท่านให้โลกรู้ เป็นต้น

ในพระพุทธศาสนาเรียกการนำดอกไม้ ธูปเทียน หรือสิ่งของที่เหมาะสมไปสักการบูชาบุคคลว่า “การเช่นสรวง” พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงว่า “การเช่นสรวงมีผล” คือมีผลดี มีประโยชน์ ควรทำอย่างยิ่ง

ใครก็ตามที่เห็นว่า “การเช่นสรวงไม่มีผล” คือไม่มีประโยชน์ ไม่จำเป็นต้องทำ ความเห็นผิดของเขาชื่อว่า “มิจฉาทิฏฐิ” ในทางตรงข้าม ใครก็ตามที่เห็นว่า “การเช่นสรวงมีผล” ความเห็นถูกต้องของเขาชื่อว่า “สัมมาทิฏฐิ”

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับการบูชาบุคคลที่ควรบูชา ก็คือ ความเห็นที่ว่า “การบูชาบุคคลที่ควรบูชา มีผลดี” (การเช่นสรวงมีผล) เป็นสภาพของใจคนที่กอบปรด้วย “มุทิตาจิต” กล่าวคือ เมื่อเห็น ใครได้ดี มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า รุ่งเรืองด้วยยศศักดิ์ จะสูงกว่าตนหรือไม่ก็ตาม จะนั่งเฉยอยู่ไม่ได้ จะต้องไปแสดงความยินดีกับเขา หรือเมื่อเห็นว่าใครเป็นคนดี ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ก็จะสนับสนุนยกย่อง ประกาศคุณความดีของเขาให้โลกรู้ ถ้าไม่ทำเช่นนั้น จะรู้สึกผิด เสมือนหนึ่งว่าตนไม่เห็นคุณค่า แห่งความดีของผู้อื่น สภาพใจประเภทนี้จะเป็นเกราะป้องกันอย่างดี ไม่ให้เกิดความอิจฉาริษยาผู้อื่นได้ ความคิดที่จะจับผิดใครๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น เป็นสภาพใจที่พัฒนาความรับผิดชอบต่อผู้อื่นขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง บุคคลที่มีสภาพใจกอบปรด้วย “มุทิตาจิต” ชื่อว่ามีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฐิ”

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีนิสัยอิจฉาทาร้อน ไม่มีความสุข เมื่อเห็นใครดีกว่ตน คอยจ้องจับผิดผู้อื่น คอยใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ด้วยเรื่องเท็จ ก็เพราะจิตใจของเขาตกอยู่ในอำนาจกิเลส เป็นจิตที่ยังไม่พัฒนา เขาจึงเห็นว่า “การบูชาบุคคลที่ควรบูชาไม่มี ผลดี” และไม่ยอมยกย่องบูชาบุคคลที่ควรบูชา บุคคลที่ขาดมุทิตาจิตเช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็น “มิฉฉาทิฐิ”

1.3.4 ความเห็นเกี่ยวกับวิบากของกรรมดี และกรรมชั่วของบุคคล

กรรม คืออะไร

คำว่า “กรรม” ในพระพุทธศาสนา แปลว่า “การกระทำโดยเจตนา” ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย วาจา หรือใจ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องดี หรือชั่ว จัดเป็น “กรรม” ทั้งสิ้น

วิบากของกรรม คืออะไร

คำว่า “วิบาก” แปลว่า “ผล” หรือ “ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วอันทำไว้แต่ปางก่อน” ดังนั้น “วิบากของกรรม” ก็คือ “ผลของกรรมทั้งดีและชั่วที่ตัวเราเองได้ทำลงไปแล้ว” นั่นเอง มีบางท่านเข้าใจผิดว่า “วิบาก” หมายถึง ผลของกรรมชั่วเท่านั้น ขอให้ทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสียใหม่ว่า “วิบากของกรรมดี” ก็คือ ผลของกรรมดี “วิบากของกรรมชั่ว” ก็คือผลของกรรมชั่ว

กรรมดี หมายถึงอะไร

“กรรมดี” หมายถึง การกระทำโดยสุจริต ทางกาย วาจา ใจ ดังนั้นผู้ที่ทำกรรมดี จึงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่มีความคิดทุจริตคิดก่อกรรมทำบาปด้วย ประการทั้งปวง แต่ทว่ามีความคิดและพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทั้ง กุศลและประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม

กรรมชั่ว หมายถึงอะไร

“กรรมชั่ว” หมายถึง การกระทำโดยทุจริต ทางกาย วาจา ใจ ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมทำผิดศีล ผิดธรรม ผิดกฎหมาย มีความคิดทุจริต คิดก่อกรรมทำบาปด้วยประการทั้งปวง เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดทุกข์และโทษทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น รวมถึงสังคมโดยรวม

พระพุทธศาสนามีเกณฑ์การตัดสินกรรมดี กรรมชั่วอย่างไร

เกณฑ์ตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมดี มีชื่อทางธรรมว่า “กุศลกรรมบถ 10” ประกอบด้วยเกณฑ์ 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ดังนี้

1) **กรรมดีทางกาย** ได้แก่การกระทำใดๆ ก็ตามทางกายที่เว้นขาดจากการประพฤติผิดศีล 3 ข้อแรก ซึ่งประกอบด้วย

1.1) เจตนาเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต (ปาณาติปาตา เวรมณี) ตลอดถึงการงดเว้นจากการเบียดเบียนคนและสัตว์ ด้วยการทำร้ายร่างกาย การกักขัง และทรมานด้วยวิธีต่างๆ เป็นต้น

นอกจากไม่ฆ่าไม่เบียดเบียนชีวิตของผู้คน และสัตว์ต่างๆแล้ว ยังมีความเมตตา กรุณาต่อคน และสัตว์อีกด้วย

1.2) เจตนาเว้นขาดจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน (อทินนาทานา เวรมณี) เช่น ลักขโมย จี้ปล้น โจร กรรม คดโกงคอร์รัปชัน ละเมิดกรรมสิทธิ์ เป็นต้น

นอกจากเว้นขาดจากพฤติกรรมดังกล่าวแล้ว ก็จำเป็นต้องประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตอย่างสุจริตด้วย

1.3) เจตนาเว้นขาดจากการประพฤติผิดทางเพศ (กาเมสุมิจฉฉา วาเรมณี) ขณะเดียวกันก็รู้จักควบคุมตนมิให้หมกมุ่นอยู่กับเรื่องกามารมณ์ โดยการหาโอกาสศึกษาธรรมะและประพฤติพรหมจรรย์ตามความเหมาะสม

2) **กรรมดีทางวาจา** ได้แก่การไม่ทำผิดศีลข้อ 4 ซึ่งแยกออกเป็น 4 ประการ คือ

2.1) เจตนาเว้นขาดจากการพูดเท็จ (มุสวาทา เวรมณี) ขณะเดียวกันก็พูดแต่คำจริง รักษา ลังจะ รักษาคำมั่น สัญญาเสมอ

2.2) เจตนาเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด (ปิสุณาย วาจา เวรมณี) คือการพูดที่ทำให้คนแตกกัน ขณะเดียวกันก็มีคำพูดที่ส่งเสริมให้ผู้คนมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน

2.3) เจตนาเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ (ผรุสวาย วาจา เวรมณี) ขณะเดียวกันก็พูดแต่ถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน มีปิยวาจา พูดให้กำลังใจผู้ฟังอยู่เสมอ

2.4) เจตนาเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ นินทา (สัมผัปปลาพาย วาจา เวรมณี) ขณะ

เดียวกันก็พูดแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ไม่พูดในทำนองเขาเล่าว่า หรือปล่อย
ข่าวลือ เพราะนอกจากจะไม่เป็นความจริงแล้ว ยังอาจจะก่อให้เกิดโทษอีกด้วย

3) กรรมดีทางใจ ได้แก่ความคิดที่สุจริตอันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการพูด และการกระทำที่สุจริต
แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

- 3.1) ความไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น (อนภิชฌมา) คือไม่มักได้ ไม่คิดโลภด้วยการ
แย่งชิงผลประโยชน์จากผู้อื่นอย่างไร้ความเป็นธรรม ขณะเดียวกันก็ถือสันโดษ คือ พอใจ
ในสิ่งที่ตนพึงมีพึงได้
- 3.2) ความไม่คิดพยายามทวงเวอร์ผู้ใด (อพยาบาท) แต่มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และคิดให้
อภัยอยู่เสมอ
- 3.3) มีความเห็นหรือความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามที่เป็นจริง
(สัมมาทิฐิ) ด้วยการศึกษาศึกษาและปฏิบัติธรรม

“กุศลกรรมบถ 10” นี้ ถือได้ว่าเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน “กรรมดี” ที่มีรายละเอียดอย่างชัดเจน

ทำอย่างไรคนเราจึงจะสามารถตั้งมั่นอยู่ในเกณฑ์แห่งกรรมดี 10 ประการนี้อย่างสม่ำเสมอ

เหตุปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้คนเราตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 อยู่เสมอ นอกจาก
การได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิจนเกิดเป็นนิสัย ตั้งแต่เยาว์วัยจากครอบครัว จากสถาบันการศึกษาแล้ว
เมื่อโตขึ้นก็ต้องใส่ใจศึกษา และปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันมิให้ขาด ทั้งต้องไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข
อย่างเด็ดขาดอีกด้วย

อบายมุข คืออะไร

“อบายมุข” โดยรูปศัพท์ แปลว่า “ปากทางแห่งความฉิบหาย” หมายความว่า บุคคลที่เข้าไป
เกี่ยวข้องกับอบายมุข คือผู้ที่เป็นต้นเหตุก่อให้เกิดความเดือดร้อน และความหายนะให้ แก่ตนเอง หรือผู้
อื่นในเบื้องต้น แต่ในที่สุดก็จะกลายเป็นความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง และผู้อื่นตลอดถึงสังคมโดยรวม

ในพระพุทธศาสนาแบ่งอบายมุขออกเป็น 6 ประการใหญ่ คือ

- 1) การติดสุราเมรัย และยาเสพติดประเภทต่างๆ
- 2) การชอบเที่ยวกลางคืน
- 3) การติดการดูการละเล่น
- 4) การติดการพนัน
- 5) การคบคนชั่วเป็นมิตร
- 6) การเกียจคร้านในการทำงาน

เกณฑ์ในการตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมชั่ว มีชื่อทางธรรมว่า “อกุศลกรรมบถ 10” ประกอบด้วยเกณฑ์ 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจาและทางใจ ดังนี้

1) กรรมชั่วทางกาย ได้แก่การประพฤติดิถี 3 ข้อ แรก คือ

- 1.1) เจตนาทำการปลดปลงชีวิตคน และสัตว์ (ปาณาติบาต) รวมทั้งการทำร้ายร่างกาย การทรมานคน และสัตว์ด้วยวิธีการต่างๆ
- 1.2) เจตนาถือเอาของที่เขามิได้ให้มาเป็นของตน (อทินนาทาน) เช่น ลักทรัพย์ ละเมิดกรรมสิทธิ์ เป็นต้น
- 1.3) เจตนาประพฤติดิถีทางเพศ (กาเมสุมิฉฉาจาร)

2) กรรมชั่วทางวาจา ได้แก่การประพฤติดิถี 4 ข้อ ซึ่งแยกออกเป็น 4 ประการ คือ

- 2.1) เจตนาพูดเท็จ (มุสาวาท)
- 2.2) เจตนาพูดส่อเสียด เพื่อทำให้คนแตกแยกกัน (ปิสุณาวาจา)
- 2.3) เจตนาพูดคำหยาบ (ผรุสวาจา)
- 2.4) เจตนาฉ้อโกง (สัมผัปปลาปะ)

3) กรรมชั่วทางใจ ได้แก่ความคิดทุจริต อันเป็นเหตุให้เกิดการกระทำทุจริต หรือทำชั่ว เป็นลำดับต่อไป แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

- 3.1) พง์เล็งเอยากได้ของของผู้อื่น (อภิชฌา) คือมักได้ คิดโลภ เริ่มด้วยการคิดแย่งชิงผลประโยชน์จากผู้อื่นอย่าง ไร้ความเป็นธรรม
- 3.2) มีจิตคิดพยาบาทจองเวรผู้อื่น (พยาบาท) เช่นคิดอาฆาตพยาบาทปองร้ายจองเวรผู้ที่ขัดใจ หรือขัดผลประโยชน์ โดยไม่ยอมให้อภัย
- 3.3) มีความเข้าใจผิดอย่างเหนียวแน่น ไม่เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิตตามที่ไม่เป็นจริง (มิจฉาทิฎฐิ) จนเกิดเป็นนิสัย และสันดานเลวทราม

อกุศลกรรมบถ 10 นี้ ถือได้ว่าเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน “กรรมชั่ว” ที่มีรายละเอียดอย่างชัดเจน

นอกจากอกุศลกรรมบถ 10 แล้ว มีเกณฑ์อย่างอื่น สำหรับใช้ตัดสินกรรมชั่วอีกหรือไม่

อบายมุข 6 ประการดังกล่าวมาแล้วนั้น ก็สามารถใช้เป็นเกณฑ์ตัดสิน “กรรมชั่ว” ได้ หมายความว่า ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขบางอย่างหรือบางคน ก็เป็นการหาความสุขบนความฉิบหายของผู้อื่น เช่น การซื้อบริการทางเพศ บางอย่างหรือบางคนก็เป็นการสร้างความฉิบหายให้แก่ตนเอง เช่น การดื่มสุรายาเมา เป็นต้น บางอย่างหรือบางคนก็เป็นการสร้างความฉิบหายให้แก่ผู้อื่น เช่นผู้ประกอบการสถาน

อธิบายมุขทั้งปวง บางอย่างหรือบางคนก็เป็นการสร้างความฉิบหายทั้งแก่ตนเอง และผู้อื่น เช่น คนเกียจคร้านในการทำมาหากิน โดยสรุปก็คือ ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกประเภท ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะ ผู้ใช้บริการ ผู้ขายบริการ ผู้ประกอบการล้วนมีเจตนาทำกรรมชั่วทั้งสิ้น นี่คือความหมายที่ว่า อบายมุขเป็น เกณฑ์ตัดลิน “กรรมชั่ว”

อนึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังได้ทรงแสดงธรรม ซึ่งบุคคลสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดลิน กรรมดี และกรรมชั่วได้ด้วยตนเอง โดยการพิจารณาที่ต้นเหตุ หรือผลสุดท้ายของการกระทำนั้นๆ

เกณฑ์สำหรับตัดลินกรรมดีด้วยตนเอง มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1) พิจารณาที่ต้นเหตุของการกระทำนั้น ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่า

“กรรมที่บุคคลทำด้วย อโลภะ อโทสะ อโมหะ กรรมนั้นเป็นกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีผลเป็นสุข”¹

2) พิจารณาที่ผลสุดท้ายของการกระทำนั้น ดังที่พระ พุทธองค์ตรัสว่า

“บุคคลทำกรรมอันใดแล้ว ไม่เดือดร้อน ในภายหลัง มีจิตแจ่มชื่น เบิกบาน ได้รับผลกรรมใด กรรมที่ทำแล้วนั้น เป็นกรรมดี”²

เกณฑ์สำหรับตัดลินกรรมชั่วด้วยตนเอง มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1) พิจารณาที่ต้นเหตุของการกระทำ ดังที่พระพุทธรองค์ ตรัสว่า

“กรรมที่บุคคลทำด้วยโลภะ โทสะ โมหะ กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรม นั้นมีโทษ กรรมนั้นมีผลเป็นทุกข์”³

2) พิจารณาที่ผลสุดท้ายของการกระทำ ดังที่พระพุทธรองค์ตรัสว่า

“บุคคลทำกรรมใดแล้ว ย่อมเดือดร้อนในภายหลัง และมีหน้าอง ด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ ได้รับผลกรรมใด กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมไม่ดี”⁴

สาระสำคัญของกฎแห่งกรรม คืออะไร

สาระสำคัญของกฎแห่งกรรม คือ “ทำดีต้องได้รับผลดีจริง ทำชั่วต้องได้รับผลชั่วจริง”⁵ ดังธรรมภาษิต ว่า

¹ ปฐมนิทานสูตร อัง. ติก. มก. 34/551/520

² เขมสูตร สัง. ส. มจร. 15/103/111

³ ปฐมนิทานสูตร อัง. ติก. มก. 34/551/520

⁴ เขมสูตร สัง. ส. มจร. 15/103/111

⁵ จุลลนันทยชาดก ขุ. ชา.ทุก.มก. 57/294/389

“บุรุษทำกรรมเหล่าใดไว้ เขาย่อมเห็นกรรม เหล่านั้นในตน ผู้
ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใด
ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

ธรรมภาษิตนี้ มีสาระสำคัญอยู่ 4 ประเด็น คือ

- 1) ผู้ทำกรรมอย่างใดไม่ว่าดีหรือชั่ว ตนจะต้องได้รับผลของกรรมนั้นเองอย่างแน่นอน ดังนั้น
ถ้าตนต้องประสบกับความเดือดร้อนใดๆ ก็ให้รู้เถิดว่า ปัญหาหรือความเดือดร้อนนั้น เนื่องมาจากเหตุชั่วที่
ตนเป็นผู้ก่อขึ้นแล้วเอง อย่าได้หลงโทษใครๆ
- 2) ผู้ทำดี จะต้องได้รับผลดีอย่างแน่นอน
- 3) ผู้ทำชั่ว จะต้องได้รับผลชั่วอย่างแน่นอน
- 4) ผลของกรรมเปรียบได้กับการออกผลของพืช กล่าวคือ เมื่อปลูกพืชชนิดใด ก็จะได้เก็บ
เกี่ยวผลอันเป็นผลิตผลของพืชชนิดนั้น เช่น ปลูกกล้วย ผลที่จะได้เก็บเกี่ยวก็คือกล้วย มิใช่ ผลไม้อย่างอื่น
ข้อนี้เป็นการยืนยันสนับสนุน ข้อ 2 และ 3 อย่าง ชัดเจน

การเกิดผลของกรรมทั้งดีและชั่ว มีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวเช่นนี้ ท่านจึงเรียก“กฎแห่ง
กรรม” ว่าเป็นกฎเหล็กที่เที่ยงธรรมที่สุด โดยไม่ต้องมีการตีความใดๆ ทั้งสิ้น

ทำไมบางคนจึงสงสัย หรือไม่เชื่อกฎแห่งกรรม

เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมักปรากฏให้เห็นอยู่เสมอว่าผู้คนจำนวนไม่น้อยซึ่งเป็นที่รู้จักดีในสังคมว่า
พวกเขาทำดีศีล ผิดกฎหมายอยู่เนืองๆ แต่ก็ไม่ถูกลงโทษทัณฑ์แต่ประการใด ยังคงลอยนวลอยู่ในสังคม
มีความสะดวกสบาย มีทรัพย์สินเงินทอง มากมาย บางคนก็มีตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โตในวงราชการ หรือการเมือง
บางคนก็มีอำนาจอิทธิพลเป็นเจ้าของธุรกิจเถื่อนต่างๆ ในทางกลับกันคนดีบางคน ซึ่งไม่เคยทำผิดศีล
ผิดกฎหมาย กลับประสบโชคร้ายต่างๆ เช่น บางคนก็ประสบภัยอันตรายทางธรรมชาติ บางคนก็ถูกใส่ร้าย
ป้ายสี บางคนก็ถูกฆาตกรรม ฯลฯ สภาพการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้คนไม่น้อยสงสัย และไม่เชื่อกฎแห่งกรรม

ทำไมการออกผลของกรรม จึงไม่เป็นไปตามพุทธดำรัส

มีความจริงที่ต้องยืนยันไว้ ณ ที่นี้ก็คือ การออกผลของกรรมเป็นไปตามพุทธดำรัส โดยไม่มี
ข้อยกเว้น คือ ทำดีต้องได้ดีจริง ทำชั่วต้องได้ชั่วจริง แต่การออกผลของกรรมของแต่ละคนมีความสลับซับซ้อน
ซ้อนมาก จึงดูเหมือนไม่เป็นไปตามพุทธดำรัส ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละคนเคยทำทั้งกรรมดี และกรรมชั่วปะปน
กันไปในแต่ละวัน ประการหนึ่ง กับการทำกรรมทั้งดีและชั่วของคนเรานั้นมิได้ทำกันเพียงแต่ครั้งเดียว แต่
ทำกันบ่อยๆ อีกประการหนึ่ง ดังนั้นการออกผลของกรรม จึงขึ้นอยู่กับอิทธิพลของแรงกรรมแต่ละฝ่ายที่
ชิงโอกาสให้ผลกันอยู่

กล่าวคือ ถ้าช่วงใดที่กรรมดีมีแรงมาก ก็จะออกผลก่อน ทำให้กรรมชั่วหมดโอกาสออกผล จึงจำเป็นต้องตั้งทำคอยโอกาสอยู่ จนกระทั่งกรรมดีหมดแรง ต่อจากนั้นก็จะเป็นโอกาส แห่งการออกผลของกรรมชั่วบ้าง เพราะเหตุนี้ชีวิตของคนเราจึงมีทั้งสุขและทุกข์สลับกันไป อย่างไรก็ตามกาลเวลาแห่งการให้ผลของกรรมแต่ละอย่างที่เราทำ มีอยู่ 3 ระยะ คือ ¹

ระยะที่ 1 กรรมที่ให้ผลในชาตินี้

ระยะที่ 2 กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า

ระยะที่ 3 กรรมที่ให้ผลในชาติต่อๆ ไปไม่มีกำหนด จนกว่าจะหมดกิเลส บรรลุพระนิพพาน

ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมมีประโยชน์อย่างไร

ประโยชน์ที่เกิดจากความเข้าใจเรื่องกรรม ที่สำคัญมีอยู่ 6 ประการ คือ

1) **รู้ว่าทุกคนมีใจ** ดังที่กล่าวว่า “กรรม” หมายถึง “การกระทำโดยเจตนา” เจตนาคือความตั้งใจ เนื่องจากมีใจเป็นผู้สั่ง คนเราจึงแสดงพฤติกรรมออกมาทางกาย และวาจา

2) **รู้ว่าตายแล้วไม่สูญ** หมายความว่า เมื่อตายแล้วจะสูญสลายเฉพาะร่างกายที่ถูกเผา หรือถูกฝังไว้ ร่างกายที่ไร้วิญญาณก็จะเนาเปื่อยผุพังสูญสลายไปเองในที่สุด ส่วนใจหรือ จิต หรือวิญญาณ จะไปแสวงหาที่อยู่ใหม่ ถ้าใจนั้นยังมีกิเลสอยู่ ก็จะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเรื่อยไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

3) **รู้ว่าไม่มีใครสามารถเลี่ยงวิบากกรรมที่ตนทำไว้ได้** ผู้ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองบางคน ถ้าขาดพยานหลักฐาน กฎหมายก็เอาผิดเขาไม่ได้ หรือถ้าเขาหลบหนีไปกบดานอยู่ในป่า ไปอยู่ต่างประเทศ เขาก็อาจจะรอดพ้นจากความผิดได้ แต่สำหรับ เรื่องวิบากของกรรมนั้น ไม่มีใครหลบเลี่ยงวิบากแห่งกรรมชั่วของตนได้เลย คือผู้ทำกรรมชั่วต้องได้รับผลชั่วอย่างแน่นอน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน ปาปวรรค ² ว่า

“บุคคลที่ทำกรรมชั่วไว้หนีไปแล้วในอากาศ ก็ไม่พึงพ้นจากกรรมชั่วได้
หนีไปในท่ามกลางมหาสมุทร ก็ไม่พึงพ้นจากกรรมชั่วได้ (เพราะ) เขาอยู่แล้วใน
ประเทศแห่งแผ่นดินใด พึงพ้นจากกรรมชั่วได้ ประเทศแห่งแผ่นดินนั้นหาไม่มีอยู่”

4) **รู้ว่าการทำกรรมดีไว้อย่อมได้รับผลดีเป็นรางวัล** คือมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในโลกนี้ เมื่อละโลกไปแล้วก็จะไปเสวยสุขในชีวิตบนสวรรค์ แต่ถ้าใจของผู้นั้นหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง ย่อมบรรลุพระนิพพาน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน ปาปวรรค ³ ว่า

“ผู้มีกรรมลามก ย่อมเข้าถึงนรก ผู้มีกรรมเป็นทางแห่งสุคติย่อมไป
สวรรค์ ผู้ไม่มีอาสวะย่อมปรินิพพาน”

¹ นิทานสูตร อัง.ติก.มก. 34/473/118

² ขุ. ธ. มก. 42/19/3

³ ขุ. ธ. มก. 42/19/3

5) ใครจะดีหรือชั่วก็เพราะตัวเอง ไม่มีใครหรือสิ่งใดมาบันดาลให้เป็นไป ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน จุฬกัมมวิภังคสูตร¹ ว่า

“สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลว และประณีตได้”

6) ความเข้าใจถูกอย่างลึกซึ้งทั้ง 5 ประการที่กล่าว มาแล้วนี้ จะเป็นเหตุปัจจัยให้เราสามารถพัฒนาhiri โอตตปปะ (ความอายที่จะทำบาป และความกลัวผลของการทำบาป) ขึ้นมาในจิตใจของคนเราได้อย่างมั่นคงถาวร

ทำไมผู้คนในสังคม จึงมักทำชั่วกันอยู่เนืองๆ

สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้คนเรากล้าทำกรรมชั่ว ก็คือ การขาดhiriโอตตปปะ สาเหตุที่ขาดhiriโอตตปปะ ก็เพราะไม่เข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ทั้งนี้เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวมาแต่เยาว์วัย เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นมาก็ไม่เคยศึกษาธรรมะ หรือบางคนศึกษาแล้ว แต่ยังไม่ลึกซึ้ง ก็ไม่เชื่อว่าการกรรมชั่วจะมีโทษทัณฑ์ถึงขั้นตกนรก ไม่เชื่อว่าการกรรมดีจะมีคุณมากมายถึงขั้นได้ขึ้นสวรรค์ เพราะเขาไม่เคยเห็นทั้งนรกและสวรรค์ บางคนก็คิดทักท้อเอาเองว่า อาจจะไม่สบายใจหากทำกรรมชั่วได้แบบการหลบเลี่ยงกฎหมาย ประกอบกับกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในกมลสันดาน ก็ทำให้คนเรากล้าทำกรรมชั่ว โดยไม่สนใจเรื่องกฎแห่งกรรม ครั้นเมื่อได้ยินได้ฟังสมณพราหมณ์ สอนเรื่องวิบากของกรรมดีกรรมชั่วแล้ว ก็คิดแบบคนพาลว่า สมณพราหมณ์เหล่านั้นพยายามเอาเรื่องนรกมาขู่ เอาเรื่องสวรรค์มาล่อ ซึ่งเป็นเพียงกุศโลบายให้ผู้คนละกรรมชั่วทำกรรมดีเท่านั้นถ้าตนเชื่อแล้วปฏิบัติตามก็หมดโอกาสประสบความมั่งคั่งร่ำรวย และมีอำนาจอิทธิพลตามที่ตนปรารถนา ชำร่วยอาจต้องตกเป็นเบี้ยล่างของพวกเศรษฐีผู้มีอิทธิพลอื่นๆ แล้วตนจะมั่งมีศรีสุขในชีวิตนี้ได้อย่างไร

โดยสรุปก็คือ ผู้คนที่มักทำกรรมชั่วกันอยู่เนืองๆ ก็เพราะไม่เชื่อกฎแห่งกรรมนั่นเอง

คนที่ทำกรรมช้วนานๆ ไปก็จะเกิดความคุ้น จนกลายเป็น นิสัยสันดาน กล้าทำกรรมชั่วได้ทุกอย่างทุกเรื่องอย่างแบบยล ชนิดที่ฝ่ายกฎหมายไม่สามารถเอาผิดได้ เพื่อสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย และอำนาจอิทธิพลให้แก่ตน ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้ว่ายังมีอำนาจอิทธิพลในสังคมมากเท่าใด ก็จะเป็นทางมาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยและอิทธิพลมากขึ้นเท่านั้น พร้อมกันนั้นก็มีความเห็นว่า การมีอำนาจอิทธิพลมากๆ จะเป็นเกราะคุ้มกันตน ให้พ้นจากโทษทัณฑ์ทางกฎหมายบ้านเมือง โดยลืมนึกเรื่องกฎแห่งกรรมไปเสียสนิท อันเป็นเหตุให้คนที่ทำกรรมชั่วเป็นนิสัยสันดาน ขาดความรับผิดชอบแห่งศักดิ์และศรีของทั้งตนเอง และของผู้ร่วมสังคมไปโดยปริยาย

¹ นิทานสูตร อัง.ติก.มก. 34/473/118

ใครก็ตามที่ไม่เชื่อกฎแห่งกรรม ก็เพราะเขาเห็นว่าผลคือวิบากของกรรมดีกรรมชั่วไม่มีจริง ความเห็นผิดของเขาจัดเป็น “มิจฉาทิฎฐิ” ในทางตรงข้าม ใครก็ตามที่เชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ก็เพราะเขาเห็นว่าผล คือวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมีจริง ความเห็นถูกของเขาจัดเป็น “สัมมาทิฎฐิ”

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับวิบากแห่งกรรมดีและกรรมชั่วของบุคคลก็คือ ความเห็นที่ว่า “กฎแห่งกรรม มีจริง” นั้น เป็นสภาพใจของคนที่ก่อปรด้วย “อุเบกขาจิต” อุเบกขาในบริบทนี้มีได้หมายถึงการวางเฉยแบบ ต่อไม่ แต่ทว่าเป็นการวางเฉยของใจ ที่ประกอบด้วยปัญญา สามารถพิจารณาไตร่ตรองด้วย สติ สัมปชัญญะ สามารถแยกระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่วออกจากกันได้อย่างถูกต้องสามารถตรองอย่างลึกซึ้งได้ด้วยเหตุผลว่า เหตุแห่งการทำกรรมดีนั้น เริ่มต้นด้วยใจที่เป็นกุศล อันได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ดังนั้นผล ปลายทางที่จะเกิดขึ้น ย่อมเป็นผลดี และให้ความสุขอย่างแน่นอน

ส่วนเหตุแห่งการทำกรรมชื่อนั้น เริ่มต้นด้วยใจที่เป็นอกุศล อันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ดังนั้น ผลปลายทางที่จะเกิดขึ้น ย่อมมีทุกข์และโทษอย่างแน่นอน ใจคนประเภทนี้สามารถรู้เท่าทันว่า ผลของ กรรมดีหรือกรรมชั่วที่เกิดขึ้นแล้วนั้น เป็นธรรมโดยธรรมชาติที่ควรจะเป็นไม่ใช่เรื่องฝืนธรรมชาติแต่ประการใด

สภาพใจที่ละเอียด สามารถพิจารณาไตร่ตรองวิบากแห่งกรรมดีและกรรมชั่วของบุคคลได้ อย่างถูกต้อง ย่อมทำให้เป็นบุคคลที่ถือธรรมเป็นใหญ่ รับผิดชอบธรรมะด้วยการพยายามเคี่ยวเข็ญ ตนเอง และผู้อื่นให้ประพฤติธรรม มีจิตใจปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น บุคคลที่สภาพใจก่อปรด้วย “อุเบกขาจิต” เช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฎฐิ”

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีใจมืดมิดด้วยอำนาจกิเลส ย่อมแยกไม่ออกระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่ว เพราะใจมีอคติ แม้นตนเองหรือพรรคพวกของตนก่อกรรมชั่ว ก็ยังคิดเข้าข้างว่าเป็นกรรมดี เขาจึงทำกรรม ชั่วอยู่เป็นนิจ โดยไม่สนใจหรือไม่เชื่อกฎแห่งกรรม บุคคลที่มีอคติไม่ถือธรรมเป็นใหญ่เช่นนี้ ชื่อว่า มีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฎฐิ” ไม่รับผิดชอบความเป็นธรรมในสังคม

1.3.5 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกนี้”

โลก หมายถึงอะไร

คำว่า “โลก” ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่ทรุดโทรมย่อยยับ สุกสกปรกได้ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

- 1) **สังขารโลก** หมายถึง สังขารร่างกายของคน และสัตว์ทั้งหลายอันประกอบด้วย กายกับใจ

2) **สัตว์โลก** หมายถึง หมู่สัตว์ซึ่งยังมีจิตชัดส่าย เมื่อได้เห็น หรือสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง หรือวัตถุสิ่งของ หรือหมายถึงสิ่งที่มีความรู้สึก และเคลื่อนไหวไปตัวเอง ได้แก่ เทวดา มาร พรหม มนุษย์ เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน และสัตว์นรก ในทางธรรมมักหมายถึง มนุษย์ หรือชาวโลกทั้งหลาย

3) **โอกาสโลก** หมายถึง สถานที่ที่สัตว์โลกได้อาศัยเป็นที่อยู่ เป็นที่พำนัก และเป็นที่สร้างทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ซึ่งได้แก่ ทั้งผืนแผ่นดิน ผืนน้ำ และผืนฟ้านั่นเอง ซึ่งบางครั้งเรียกว่า **ภพ**-**โลก**

โลกนี้ หมายถึงอะไร

โลกนี้ มีความหมายได้ทั้ง 3 โลก ดังกล่าวแล้ว

สาระสำคัญของความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกนี้” คือ อะไร

สาระสำคัญที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับความเห็นในเรื่อง “โลกนี้” มี 3 ประการ คือ

- 1) สัตว์โลกล้วนแตกต่างกัน
- 2) สาเหตุแห่งความแตกต่างของสัตว์โลก
- 3) การทำความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกนี้

1) **สัตว์โลกล้วนแตกต่างกัน** ท่านผู้อ่านคงจะสังเกตเห็นโดยทั่วไปว่า สัตว์โลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่มนุษย์นั้น มีความแตกต่างกันอยู่มาก ทั้งด้านรูปร่าง หน้าตา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม สติปัญญา ตลอดจนนิสัยสันดาน

ทางด้านรูปร่างหน้าตานั้น ปรากฏให้เห็นกันโดยทั่วไปว่า บางคนมีรูปร่างแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่พิการพิการ มีอาการครบ 32 แต่บางคนก็เกิดมาเป็นคนทุพพลภาพ บางคนนอกจากมีรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณสวยงาม มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดแล้ว ยังเกิดในครอบครัวที่มีฐานะสูงส่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่บางคน นอกจากจะมีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ ปัญญาอ่อนแล้ว ยังเกิดในครอบครัวยากจนข้นแค้น มีชีวิตอยู่อย่างตระการกำล่ำบากยิ่งนัก บางคนก็มีอัธยาศัยไมตรี มีนิสัยดีงาม นำคบหาสมาคมด้วย ในขณะที่บางคนก็มีนิสัยสันดานโหดร้ายเลวทรามเป็นอันตรายต่อผู้คนในสังคมลักษณะแตกต่างดังกล่าวแล้วนี้ มีปรากฏให้เห็นในหมู่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

2) **สาเหตุแห่งความแตกต่างของสัตว์โลก** ทำไมสัตว์โลกจึงแตกต่างกัน กรรมนั่นเองที่ทำให้ สัตว์โลกแตกต่างกัน ดังพุทธภาษิตที่ยกมากล่าวในเรื่องกฎแห่งกรรมแล้วว่า “กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลว และประณีตได้” นั่นคือ กรรมที่เราเคยทำไว้ในอดีต ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ไม่ว่าจะอดีตช่วงไกล คืออดีตชาติจนกระทั่งมาปฏิสนธิในครรภ์มารดา หรืออดีตช่วงใกล้ คือตั้งแต่วันแรกเกิดจนกระทั่งถึงเมื่อวานนี้ จัดการปรุงแต่งให้เราเป็นดังเช่นตัวเราในวันนี้ ดังนั้นอย่าได้หลงเข้าใจผิดว่าความแตกต่างของสัตว์โลก เป็นเรื่อง

ของความบังเอิญหรือ “ดวง” หรือเรื่องที่จะมีผู้วิเศษบันดาลให้เป็นไป หรือมีผู้ร้ายมากลั่นแกล้งให้เกิดขึ้นได้ แท้ที่จริงแต่ละคนมีกรรมเป็นของตน

3) การทำความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกนี้ ต้องเข้าใจเรื่องอะไรบ้าง สิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกนี้มีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ

3.1) **โลกนี้มีที่มา** หมายความว่า การที่สัตว์โลกหรือคนเราจะมีสภาพอย่างไร ไม่ว่าจะ เป็นด้านรูปร่างหน้าตา ฐานะ ความเป็นอยู่ สติปัญญา ตลอดจนนิสัยสันดาน ล้วนมีสาเหตุทั้งสิ้น และ สาเหตุนั้นก็คือ “กรรม” ที่ตนเป็นผู้ก่อขึ้นเองในอดีต ดังพุทธภาษิตที่ยกมากแล้วในเรื่องกฎแห่งกรรมว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน” นั่นคือ ผู้ที่เคยสั่งสมกรรมดี หรือบุญไว้มากในอดีตชาติ ย่อมได้ถึง กำเนิดมาสมบุญพร้อมทุกด้าน ในชาตินี้ และบุญนั้นยังจะส่งผลต่อไปในปัจจุบันชาติอีกด้วย ส่วนผู้ที่เคย สร้างกรรมชั่วหรือบาปด้วยการทำผิดศีลไว้มากในอดีตชาติ หลังจากที่ต้องไปเสวยวิบากกรรมหนักในนรก (ทันทีที่ละโลก) แล้ว ถ้ามีโอกาสได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้อีก ก็จะประสบเศษแห่งวิบากกรรมใน ปัจจุบันชาติอีก พระพุทธองค์ ได้ตรัสถึงวิบากกรรมอย่างเบาที่สุดไว้ใน **ทุจริตวิปากสูตร**¹ ดังนี้

“วิปากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีอายุสั้น

วิปากแห่งอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้ยากจน

วิปากแห่งกาเมสุมิฉฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีศัตรูและมีเวร

วิปากแห่งมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ถูกกล่าวคู่ด้วยคำเท็จ

วิปากแห่งปิสุณวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้แตกจากมิตร

วิปากแห่งพรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ได้ฟังแต่เรื่องที่ไม่สบายใจ

วิปากแห่งสัมผัปปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้มีวาจาที่ไม่น่าเชื่อถือ

วิปากแห่งการดื่มสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้วิกลจริต”

3.2) **โลกนี้มีความไม่แน่นอน** หมายความว่า หลังจากที่ได้มีโอกาสมาถือกำเนิดเป็น มนุษย์แล้ว ไม่ว่าจะ มีสภาพชีวิตอย่างไรก็ตาม มีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เช่นคนที่เกิดมา มีร่างกาย แข็งแรงสมบูรณ์ ก็อาจกลายเป็นคนชราโรคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่ไม่รู้จักระมัดระวังดูแลรักษา สุขภาพให้ดี หรือชอบแสหาโรคร้ายมาใส่ตัวด้วยความโง่ ความประมาทเพราะอำนาจกิเลสในกมลสันดาน คนที่เกิดมาเป็นทนายทศวรรษ ก็อาจกลายเป็นยาก หรือเป็นคนล้มละลายได้ คนที่เคยยากจน ก็อาจ กลายเป็นเศรษฐีได้ คนทุพพลภาพก็อาจกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เนื่องจากสามารถทำคุณประโยชน์ อย่างยิ่งใหญ่บางประการให้แก่ชาวโลกได้

¹ อัง.อัฐก.มจร. 27/40/301

ความไม่แน่นอนนี้เกิดจากอะไร

ความไม่แน่นอนนี้ล้วนเกิดจากกรรมของเราเอง ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งกรรมในอดีตชาติของเราเพียงลำพังๆ ที่ยังตามส่งผลอยู่ หรือกรรมที่เราทำขึ้นใหม่ในชาตินี้ร่วมด้วยก็ได้ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การออกผลของกรรมเป็นเรื่องสลับซับซ้อนมาก เกินกว่า ที่เราจะคิดหาเหตุและผล ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงอย่างชัดเจนเช่นสมการคณิตศาสตร์ได้ ต่อเมื่อไรมีดวงตาเห็นธรรมแล้ว จึงจะสามารถสอบเหตุหาผลได้ชัดเจน

3.3) **โลกนี้มีคุณ** หมายความว่า ลังขารโลก คือร่างกายที่เป็นมนุษย์ของเรามีประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากเหมาะแก่การสร้างบุญกุศล หรือกรรมดีได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งลังขารของสัตว์โลกชนิดอื่นๆ ไม่ว่าจะมึเท้าน้อยเท้ามาก หรือไม่มีเท้าเลย ก็ไม่สามารถสร้างกรรมดีหรือบุญกุศลดังเช่นมนุษย์ได้ เพราะเหตุนี้ใครก็ตามที่ฆ่าตัวตาย จึงเป็นคนที่น่าสมเพชที่สุด เพราะไม่รู้คุณค่าของการได้โอกาสมาเกิดเป็นมนุษย์ ไม่รู้ถึงความโชคดีของตนที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ อันที่จริงนั้นกว่าที่แต่ละคนจะได้โอกาสมาเกิดเป็นมนุษย์นั้นสุดแสนยาก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุปมาความยากนี้ว่า สมมุติว่ามีเต้าตาบอดตัวหนึ่งอาศัยอยู่กับมหาสมุทร ครบร้อยปีเต้านั้นจึงจะผุดขึ้นมาที่ผิวน้ำสักครั้งหนึ่ง แล้วบังเอิญสวมคอเข้าไปในบ่วงอันหนึ่งซึ่งมีผู้นอนทิ้งไว้โดยผูกติดกับทุ่นลอยไปลอยมาอยู่บนผิวน้ำเพราะถูกคลื่นลมพัดไปมาอยู่ตลอดเวลา การได้โอกาสมา เกิดเป็นมนุษย์นั้นยังยากกว่าการที่เต้าตาบอดจะสวมคอเข้าไปในบ่วงโดยบังเอิญเสียอีก¹

ด้วยเหตุนี้แม้ร่างกายของคนเราจะมีสภาพทุกข์พลภาพ ก็ยังมีคุณค่า เพราะยังสามารถใช้สร้างบุญกุศลได้ ยิ่งกว่านั้นยังจะมีคุณค่ามากกว่าร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งผู้เป็นเจ้าของเอาไปใช้ทำบาปอกุศลเสียอีก

สำหรับโอกาสโลก คือโลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่นี้ก็มีคุณค่าแก่เราเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นที่อยู่ของมนุษย์ จึงทำให้เรามีโอกาสสร้างกรรมดีอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การให้ของบุญการีแก่บุตรเพื่อแสดงความรักและความรับผิดชอบ การแบ่งปันระหว่างญาติมิตร เพื่อนฝูง เพื่อลดความเห็นแก่ตัวลง การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสเพื่อลดความตระหนี่ในใจ และพัฒนาความเมตตากรุณาขึ้นมาแทน การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเพื่อเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ และคนดี ที่สำคัญก็คือ มีสมณพราหมณ์เป็นผู้ชี้ทางสวรรค์ให้เรา อีกทั้งเป็น เนื้อนาบุญให้เราได้มีโอกาสสั่งสมบุญกุศล ได้มากยิ่งขึ้นกว่าการสร้าง สาธารณกุศลอื่นๆ

แม้พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงว่า โลกมนุษย์เป็นสุดดีของเทวดาทั้งหลายที่จุติจากโลกสวรรค์ ครั้นเมื่อเทวดามาเกิดเป็นมนุษย์แล้วก็จะได้ลาภ คือศรัทธาในพระธรรมวินัยที่พระตถาคต ประกาศแล้ว ดังที่ตรัสไว้ใน ปัญจปุพพนิมิตตสูตร² ว่า

¹ พาลบัณฑิตสูตร ม. อ. มก. 23/481/155¹

² ขุ. อิติ. มจร. 25/83/447

“ภิกษุทั้งหลาย การเกิดเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นการไปเกิดในภูมิที่ดี
ของเทวดา การที่เทพบุตร ลงมาเกิดเป็นมนุษย์ แล้วได้ความศรัทธาในธรรม
วินัยที่ตถาคตประกาศไว้ นี้ชื่อว่า เป็นการได้ลาภอันดีของเทวดา...”

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่ยึดเอาโลกนี้เป็นเวทีสร้างกรรมชั่วต่างๆ นั้น น่าสงสารยิ่งนัก เขาทำ
เช่นนั้นก็เพราะความโง่เขลาของเขานั้นเอง นิสัยสันดานเช่นนี้แหละ เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิรูปกันให้ได้

4) โลกนี้มีเวลาจำกัด คือมีความตายเป็นตัวจำกัด เวลาในการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ของคนเรา
แม้ยุคนี้อายุขัยเฉลี่ยของมนุษย์จะอยู่ที่ประมาณ 75 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับภพภูมิอื่น
แต่ก็เชื่อว่าทุกคนจะมีอายุยืนยาวถึง 75 ปี บางคนก็ตายตั้งแต่ยังเป็นเด็ก บางคนเมื่ออย่างวัยกลางคนก็หมด
อายุขัยเสียแล้ว

กล่าวได้ว่า ความตายเป็นของแน่นอนสำหรับทุกคน ไม่มีใครสามารถอยู่ค่าฟ้าได้ แต่วันเวลา
แห่งความตายของแต่ละคนไม่แน่นอนเลย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมชั่วของแต่ละคนทั้งในอดีตชาติและปัจจุบัน
ชาติ กรรมชั่วในอดีตที่มีผลทำให้คนเราอายุสั้นก็คือ การทำผิดศีลปาณาติบาตเป็นหลัก นอกจากนี้ กรรมชั่ว
ที่คนเราทำด้วยความประมาทในปัจจุบัน เช่น การขับรถเร็วมาก การดื่มสุราเมาแล้วขับรถ เป็นต้น ก็เป็น
สาเหตุให้คนเราอายุสั้นได้อีกเช่นกัน

ทำไมต้องเข้าใจเรื่อง “โลกนี้”

ความเข้าใจเรื่องโลกนี้ทั้ง 4 ประการดังกล่าว จะสามารถช่วยทำให้คนเราเกิดปัญญาคิดสำราจ
และปรับปรุงตนเอง เมื่อพบนิสัยสันดานไม่ดีในตน พวกเขาก็จะคิดขจัดให้หมดไป เพราะเกิดความสำนึก
รับผิดชอบในศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนขึ้นมาเป็นอันดับแรก จึงคิดปฏิรูปตนนั่นเอง ครั้นแล้ว
ก็จะพยายามพัฒนานิสัยดีๆ ขึ้นมาแทน ด้วยการสร้างแต่กรรมดีตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ขณะเดียวกันก็
งดเว้น หรือหลีกเลี่ยงจากอบายมุขทั้งปวง

เมื่อปฏิบัติแต่กรรมดีจนเป็นนิสัยเข้าไปอยู่ในใจ สันดานไม่ดีอันเนื่องมาจากกิเลสในใจก็จะ
หมดโอกาสแสดงฤทธิ์ ยิ่งถ้าอยู่ในแวดล้อมของคนดี บัณฑิต กัลยาณมิตร ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่าง
ต่อเนื่องข้ามภพข้ามชาติ ก็จะสามารถสั่งสมบุญกุศลได้มากขึ้นๆ ถึงขั้นเป็นบารมี ดุจดุจกับการสร้างบารมี
ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งในที่สุดกิเลสที่แอบแฝงอยู่ในกมลสันดาน ก็จะผ่องไปโดยปริยาย เจกเช่น
เมล็ดพืชที่ถูกเก็บไว้ในที่แห้งนานปีจนหมดยางเหนียว ย่อมไม่สามารถงอกสืบพืชพันธุ์อีกต่อไปได้ ข้อนี้
ฉันใดก็ฉันนั้น นี่คือเหตุผลที่ว่า ทำไมต้องเข้าใจเรื่อง “โลกนี้”

ในทางตรงข้าม ถ้าคนเราไม่เข้าใจเรื่อง “โลกนี้” ก็จะประพฤติดนไปตามอำนาจกิเลส ครั้น
นานไปก็จะมีนิสัยสันดานชอบก่อกรรมทำชั่วเป็นอาชิลน ซึ่งบางคนก็อาจจะต้องประสบความทุกข์ความ
เดือดร้อนอย่างแสนสาหัส ตั้งแต่ในชาตินี้แล้ว แต่บางคนที่ยังมีบุญเก่า คือวิบากแห่งกรรมดีในอดีตชาติยัง

ตามให้ผลสนับสนุนอยู่ ก็อาจจะประสบความสำเร็จด้วยการงานทุจริต กลายเป็นเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพล ระดับชุมชน ระดับประเทศ หรือแม้ระดับโลก ขาดความรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ทั้งของตนเองและผู้ร่วมสังคม คนประเภทนี้แหละที่จะก่อปัญหาวิกฤต ทำให้ชาวโลกต้องเดือดร้อนกันไปทั่ว โดยที่เขาไม่รู้สึกละอายใจ อีกทั้งไม่มีปัญญารู้ล่วงหน้าว่า เขาจะต้องเสวยกรรมหนักในปรโลก นานนับด้วยหมื่นล้าน แสนล้านปีในที่สุด

เกี่ยวกับเรื่องโลกที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักศึกษาย่อมเห็นแล้วว่าไม่ว่าจะเป็นสังขารโลก สัตว์โลก และโอกาสโลก ซึ่งรวมเรียกว่า “โลกนี้” มีคุณอย่างยิ่งใหญ่ต่อทุกๆ ชีวิต สุดจะนับจะประมาณ ที่สำคัญคือ เป็น “สุคติ” สำหรับสร้างกรรมดี เพื่อสั่งสมบุญบารมีของเราให้ยิ่งๆขึ้นไป จนกระทั่งสามารถบรรลุ มรรคผลนิพพาน ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเหล่าพระอรหันต์พุทธสาวกทั้งปวง

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาบอกว่า มีผู้คนบางกลุ่มบางพวกที่ปัญญามืดบอดด้วยอำนาจกิเลส ในกมลสันดาน เห็นว่า “โลกนี้ไม่มี” คือไม่มีคุณ รวมทั้งไม่มีที่มาดังได้พรรณนามาแล้ว ความเห็นผิดของพวกเขาจัดเป็น “มิจฉาทิฐิ” ในทางกลับกันกลุ่มบัณฑิตมีจิตใจผ่องใสเห็นด้วยปัญญาของตนว่า “โลกนี้มี” คือมีคุณค่าอนันต์ต่อสัตว์โลกทั้งปวง ความเห็นถูกของเขาจัดเป็น “สัมมาทิฐิ”

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องโลกนี้ ก็คือ ความเห็นที่ว่า “โลกนี้มีที่มาและมีคุณ” เป็นเรื่องสภาพใจของคนทีอุปด้วย “ศรัทธามั่นในเรื่องผลกรรมข้ามชาติ” กล่าวคือ มีความเลื่อมใส ศรัทธาในพระธรรมคำสั่งสอนทั้งปวงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นเมื่อปฏิบัติตามจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวประจำใจ ก็ได้ประจักษ์ว่า **“ทำดียอมได้จริง ทำชั่วยอมได้ชั่วจริง”** ไม่ว่าจะกรรมดีหรือกรรมชั่วล้วนสามารถส่งผลข้ามวันข้ามเดือน ข้ามปี อย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นจึงไม่สงสัยเรื่องการส่งผลข้ามชาติ

เหตุปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการส่งผลของกรรมข้ามชาติ ก็คือ ความแตกต่างระหว่าง การถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์ นับตั้งแต่เพศ ตระกูล รูปร่างหน้าตา สติปัญญา ฯลฯ ซึ่งมีทั้งลักษณะเด่นที่นำปรารถนา เช่น ความฉลาดเฉียบแหลม และลักษณะด้อยที่น่ารังเกียจเดียดฉันท์ เช่น โง่งเงา ปัญญาอ่อน พิกลพิการทางกายและทางสมอง เป็นต้น เหล่านี้คือความหมายของโลกนี้มีที่มา

เมื่อศรัทธามั่นในกฎแห่งกรรมแล้ว บุคคลก็จะเกิดปัญญา ตรองเห็นต่อไปอีกด้วยว่า การได้มาเกิดมีอัตภาพเป็นมนุษย์ในโลกนี้มีคุณอย่างยิ่ง เพราะสามารถสร้างกรรมดีได้ทุกรูปแบบ ซึ่งการเกิดในอัตภาพของสัตว์โลกประเภทอื่นไม่สามารถทำได้ และการที่ตนได้มาเกิดเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา พบบัณฑิต คอยเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางสว่างให้ ไม่ตกไปอยู่ในหมู่มนุษย์ จมอยู่กับอบายมุขหลากหลายรูปแบบ ก็เป็นเพราะวิบากของกรรมดีที่ส่งผลมาจากอดีตชาติของตน เมื่อตรองได้เช่นนี้ จึงเห็นความจำเป็น และมีกำลังใจที่จะสั่งสมกรรมดีคือ บุญกุศลต่อไปอีก เพื่อความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า นี่คือความหมายของโลกนี้มีคุณ

บุคคลที่สภาพใจของเขาขอปรด้วยศรัทธามั่นในเรื่องผลกรรมข้ามชาติเช่นนี้ชื่อว่า มีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฐิ” เขาย่อมเป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ ของตนเองอย่างเคร่งครัด และมั่นคงในธรรม

ในทางกลับกัน บุคคลที่ใจมืดมิดด้วยอำนาจกิเลส ไม่เชื่อเรื่องผลกรรมข้ามชาติ เพราะเชื่อว่าตายแล้วสูญหมด จึงไม่เชื่อ เรื่องบุญและบาป ไม่อายและไม่กลัวบาป จึงทำกรรมชั่วได้ทุกอย่างโดยไม่กลัวผิดศีล แม้ผิดกฎหมาย ก็ยอมเสี่ยงคุกตะราง **บุคคลที่สภาพใจของเขาปฏิเสธเรื่องผลกรรมข้ามชาติเช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฐิ”**

1.3.6 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง “โลกหน้า”

โลกหน้า หมายถึงอะไร

คำว่า “โลกหน้า” มีความหมาย 2 ประการ คือ

- 1) ชีวิตหลังความตาย
- 2) สถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย

1) **ชีวิตหลังความตาย** หมายความว่า คนเรารวมทั้งสัตว์โลกทั้งปวง เมื่อตายแล้ว ไม่สูญหมด จะสูญสิ้นก็เฉพาะร่างกายซึ่งถูกเผาหรือถูกฝังลงดินเท่านั้น ส่วนใจยังคงอยู่ในกายมนุษย์ละเอียด ซึ่งเคลื่อนออกมาจากกายมนุษย์หยาบในขณะที่คนเรากำลังจะสิ้นชีวิตนั่นเอง トラบใดที่ใจยังมีกิเลสอยู่ก็จะต้องไปบังเกิดมีชีวิตใหม่ในภพภูมิใหม่ ซึ่งมีศัพท์ทางธรรมว่า “ปรโลก” หรือ “ปรภพ” ต่อไปอีก ดังนั้นชีวิตหลังความตายจึงมีอีกอย่างแน่นอน

ชีวิตในปรโลกของคนเราจะเป็นอย่างไร

จากเรื่องกฎแห่งกรรม เราได้ทราบแล้วว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด เพราะฉะนั้นชีวิตในปรโลกของคนเราจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับกรรมที่เราทำไว้ในชาตินี้นั่นเอง ดังที่มีสำนวนชาวบ้านว่า “กรรมใครกรรมมัน” ซึ่งแต่ละคนคงพอจะคาดคะเนได้ว่าชีวิตหลังความตายของตนจะสุข หรือทุกข์อย่างไร

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า คติหรือแนวทางในปรโลกของสัตว์โลกทั้งหลาย มีอยู่ 2 คติ คือ “สุคติ” กับ “ทุคติ”

“**สุคติ**” หมายถึงสถานที่ที่ไปเกิดหรือแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ได้แก่ 1) มนุษย์โลก (โลกมนุษย์) 2) เทวโลก (โลกสวรรค์) 3) พรหมโลก (โลกของพระพรหม)

“ทุกคติ” หมายถึงสถานที่ที่ไปเกิด หรือแบบการดำเนินชีวิตที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน ได้แก่

- 1) นรก 2) ดิรัจฉาน 3) เปรต 4) อสุรกาย

จากเรื่องกฎแห่งกรรม ย่อมกล่าวได้ว่า ผู้ที่ทำความดีหรือสั่งสมบุญไว้มากย่อมไปสู่สุคติ แต่จะเป็นสุคติระดับใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปริมาณของบุญที่สั่งสมไว้ก่อนละจากโลกนี้ เช่น ถ้าสั่งสมบุญไว้มากกว่าบาป แต่ยังไม่มากพอที่จะไปบังเกิดในพรหมโลก ทว่ามากพอที่จะบังเกิดเป็นเทวดาในเทวโลก ก็จะได้เสวยสุขอยู่บนสวรรค์เป็นเวลานานแสนนาน ถ้าบุญยังไม่มากพอที่จะบังเกิดในเทวโลก ก็จะได้บังเกิดเป็นคนในมนุษยโลกอีก เป็นต้น

ส่วนผู้ที่ทำกรรมชั่วหรือสั่งสมบาปไว้มากย่อมไปสู่ทุกคติ แต่จะเป็นทุกติระดับใดก็ขึ้นอยู่กับปริมาณของบาปที่เขาสั่งสมไว้ก่อนละโลกนี้ไปนั่นเอง เช่นบางคนทีประพาศิตีคิดศีลเป็นประจำยอมตกรนกลอยอย่างไม่ต้องสงสัย แต่ถ้าปริมาณของบาปที่สั่งสมไว้มากพอที่จะต้องไปบังเกิดในนรก เขาก็อาจจะไปบังเกิดเป็นเปรต อสุรกาย หรือดิรัจฉาน เป็นต้น

จะเห็นว่าการไปบังเกิดในปรโลก ไม่ว่าสุคติ หรือทุกคติ ล้วนมีเหตุมาจากกรรมดีหรือกรรมชั่วที่คนเราทำไว้ก่อนตายจากโลกนี้ทั้งสิ้น

ครั้นเมื่อเทวดาหมดบุญจากสวรรค์แล้ว ก็ต้องจุติ (ตาย) และมีโอกาสมาเกิดเป็นคนในโลกมนุษย์อีก สัตว์จากทุกคติ ก็เช่นกัน ถ้าชดใช้กรรมหนักหนัดแล้ว ก็มีโอกาสมาเกิดเป็นคนในโลกมนุษย์อีก การเกิดในโลกมนุษย์ครั้งนี้จะมีสภาพอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับเศษของกรรมดีหรือกรรมชั่ว ที่ตนเคยทำไว้ก่อนตายจากโลกนี้ในครั้งกระโน้นเป็นสำคัญ ขณะที่ชีวิตใหม่อยู่ในโลกมนุษย์นี้ เศษของกรรมในอดีตทั้งดีและชั่วก็ยังคงคอยหาโอกาสซึ่งช่วงส่งผลต่ออยู่อีก ขณะที่เศษของกรรมดีส่งผลคนเราก็จะประสบโชคดี ขณะที่เศษของกรรมชั่วส่งผลคนเราก็จะประสบความเดือดร้อน เพราะเหตุนี้ คนบางคนที่มีอำนาจอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โต แม้จะคอร์รัปชันหรือทำกรรมชั่วอื่นใด ก็ยังลอยหน้าลอยตาอยู่ในสังคมได้โดยไม่ถูกลงโทษทัณฑ์ แต่คนบางคนที่เกิดมาเป็นผู้ด้อยโอกาส แม้จะตั้งใจทำกรรมดีสักเท่าใด ผลของกรรมดีก็ยังไม่ปรากฏให้เห็น เป็นรูปธรรมสักทีผู้ที่ประสบกับสภาวะเช่นนี้ก็อย่าเพิ่งท้อแท้หมดกำลังใจ เพราะการสั่งสมบุญอย่างต่อเนื่องนั้นถึงวันหนึ่งบุญก็จะเต็มเปี่ยม มีอานุภาพมากพอที่จะช่วงชิงโอกาสให้ผลแก่เรา พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ว่า

“บุคคลไม่ควรดูหมิ่นบุญว่า บุญมีประมาณน้อยจักมาไม่ถึง แม้หม้อน้ำยังเต็มด้วยหยาดน้ำที่ตกลงมา (ทีละหยดๆ) ได้ฉันใด ธีรชน (ผู้มีปัญญา) สั่งสมบุญแม้ทีละน้อยๆ ย่อมเต็มด้วยบุญได้ฉันนั้น”¹

¹ ปาปวรรค ขุ. ธ. มก. 42/19/30

อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับเรื่องของกรรมทั้งดีและชั่ว อาจกล่าวได้ว่า กรรมที่เราทำใหม่ในวันนี้ จะกลายเป็นกรรมเก่าของเราในวันพรุ่งนี้ กรรมที่เราทำใหม่ในปีนี้จะกลายเป็นกรรมเก่าของเราในปีหน้า และกรรมที่เราทำใหม่ในชาตินี้จะกลายเป็นกรรมเก่าของเราในชาติหน้าต่อไป เพราะฉะนั้น ชีวิตหลังความตายของเราจะเป็นอย่างไร กรรมที่เราทำไว้ในชาตินี้จะเป็นตัวกำหนดอย่างแน่นอน อย่าได้ลั้งเลงสงสัย

2) **สถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย** เป็นธรรมดาของธรรมชาติว่า เมื่อมีชีวิตเกิดขึ้น ก็จำเป็นต้องมีสถานที่สำหรับอยู่อาศัยรองรับ เช่น เมื่อมีต้นหญ้าเกิดขึ้น ก็ต้องมีพื้นที่รองรับ เมื่อมีสังขารโลก และสัตว์โลก ก็จำเป็นต้องมีโอกาสโลกเป็นสถานที่รองรับ

เราจะสามารถเลือกสถานที่สถิตของชีวิตในโลกได้หรือไม่

คงจะไม่ถูกต้องนักถ้าใช้คำว่า “เลือก” แต่เราอาจจะตั้งความปรารถนาว่าจะไปสถิตอยู่ ณ ที่ใดในโลก แล้วสร้างกรรมดีหรือสั่งสมบุญให้มากๆ ให้สมกับมาตรฐานของสถานที่นั้นๆ ก็อาจจะสมปรารถนา ส่วนผู้ที่สร้างกรรมชั่วหรือสั่งสมบาปไว้มากๆ กรรมชั่วของเขาก็จะจัดการหาที่อยู่อย่างสมควรแก่กรรมของเขาเอง โดยที่เขาไม่ต้องตั้งความปรารถนาเลย

อย่างไรก็ดี ได้กล่าวมาแล้วว่า แนวทางไปสู่ปรโลกนั้นมีอยู่ 2 แนวทาง คือ สุขคติ กับ ทุกคติ บุคคลใดจะมีโอกาสไปสู่สุคติไหน ย่อมขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนทำไว้ในชาตินี้

โดยเหตุที่คนเราทุกคนยังมีกิเลสอยู่ ปุถุชนทั้งหลายย่อมจะทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว คือทำทั้งบุญและบาปปนเปกันไป จะต่างกันก็แต่เพียงว่า ใครทำบุญมากกว่าบาป หรือทำบาปมากกว่าบุญ สำหรับการออกผลของกรรมนั้น โดยทั่วไปแล้ว ผู้ใดที่สั่งสมบาปไว้มากกว่าบุญ ครั้นเมื่อละโลกนี้ไป บาปที่เขาทำไว้ ก็จะได้โอกาสส่งให้เขาไปสู่ทุกติก่อนทันที ส่วนผู้ที่สั่งสมบุญไว้มากกว่าบาป ครั้นเมื่อละโลกนี้ไป บุญที่เขาทำไว้ก็จะได้โอกาสส่งให้เขาไปสู่สุติก่อนทันที แต่ก็ไม่แน่นอนเสมอไป เพราะเมื่อเวลาใกล้ตาย ถ้าบุคคลมีจิตเศร้าหมองก็จะไปสู่ทุกติก่อน จิตที่ผ่องใสเท่านั้นจึงจะมีโอกาสไปสู่สุคติ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน **วัตถุยมสูตร**¹ ว่า

“เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกติเป็นอันหวังได้

เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุขติเป็นอันหวังได้”

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า สถานที่สถิตของชีวิตในโลกหน้าเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน อาจเป็นไปได้ทั้งทุกติและสุคติ ขึ้นอยู่กับตัวเราเอง โดยมีเหตุปัจจัย 2 ประการ คือ **กรรมที่ทำมาตลอดชีวิตนี้ และสภาวะของจิตก่อนสิ้นลมหายใจ**

¹ ม. มุ. มก. 17/92/433

หลักการเตรียมความพร้อมอย่างถูกต้องเพื่อไปสู่โลกหน้า

พระพุทธศาสนาสอนการเตรียมความพร้อมสำหรับไปสู่ปรโลกหรือไม่

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงการเตรียมความพร้อมให้ถูกต้อง เพื่อการไปสู่ปรโลกไว้หลายเรื่อง พระธรรมเทศนาที่ทรงมีจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะเจาะจงสำหรับการทำให้ชีวิตนี้มีคุณค่าและเป็นหลักประกันความสุขของชีวิตในภพหน้าก็คือ “สัมปรายกัตถประโยชน์”¹ ซึ่งประกอบด้วยธรรม 4 ประการ

- 1) สัทธาสัมปทา
- 2) ลีลสัมปทา
- 3) จาคสัมปทา
- 4) ปัญญาสัมปทา

1) **สัทธาสัมปทา** แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา หมายถึง มีความศรัทธา หรือเชื่อมั่นในการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือ เชื่อมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนทั้งปวงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง แล้วยึดเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด ไม่บกพร่อง

พระธรรมคำสอนเรื่องใดที่จำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง

พระธรรมที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งก็คือเรื่องกฎแห่งกรรม สาระสำคัญของกฎแห่งกรรมที่จะต้องเชื่อและจำให้ขึ้นใจ ก็คือ

1.1) **เชื่อมั่นว่ากฎแห่งกรรมมีจริงเป็นจริง** นั่นคือ เชื่อมั่นว่าการกระทำโดยเจตนาทุกอย่างไม่ว่าดีหรือชั่ว จะเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดผลแก่ตนสืบเนื่องต่อไป และเชื่อมั่นว่าผลที่เราต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำของเราเอง มิใช่ด้วยการรอคอยโชคชะตาฟ้าดินดลบันดาลให้ เป็นต้น

1.2) **เชื่อมั่นในผลของกรรม** นั่นคือ เชื่อมั่นว่าผลดี เกิดจากเหตุดี ผลชั่วเกิดจากเหตุชั่ว เช่นคนที่เมามายไร้สติก็เพราะดื่มสุรายาเมา เด็กที่เกิดมาในครอบครัวขัดสนจนยากก็เพราะในอดีตชาติเคยเป็นคนตระหนี่ไม่ให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนที่มีปัญญาทางธรรมก็เพราะชอบเข้าไปศึกษาธรรมกับสมณพราหมณ์ เป็นต้น

1.3) **เชื่อมั่นว่าแต่ละคนมีกรรมเป็นของตัวเอง** นั่นคือ เชื่อมั่นว่า ตนเป็นผู้สร้างเงื่อนไขชีวิตของตนเอง ไม่มีเทพเจ้า ผีร้าย หรือสิ่งลึกลับใดๆ สามารถบงการให้เป็นไป เช่น คนที่เป็นโรคเรื้อรังรักษาไม่หาย ก็เพราะในอดีตชาติ มีปกติเบียดเบียนชีวิตสัตว์อยู่เสมอ ดังนั้นแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบส่วยวิบากกรรมของตนเองอย่างแน่นอน ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้

¹ ม. มุ. มก. 17/92/433

2) **ศีลสัมปทา** แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยศีล หมายถึงการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด โดยทั่วไป อย่างน้อยก็เป็นการรักษาศีล 5 ให้เป็นนิสัย และถ้าหาโอกาสรักษาศีล 8 เป็นครั้งคราวหรือตลอดไปก็จะมีประโยชน์มาก เพราะนอกจากผู้รักษาจะได้โอกาสสั่งสมบุญเพิ่มขึ้นแล้ว ยังจะเป็นโอกาสในการพัฒนา สัมมาทิฐิของตนให้มั่นคงยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น ถ้าผู้คนในสังคมแต่ละคน สามารถรักษาศีลได้บริสุทธิ์จนเป็นนิสัยแล้ว นอกจากจะเป็นการพัฒนาความสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองโดยตรงแล้ว จะก่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นที่อยู่ร่วมสังคมโดยทางอ้อมอีกด้วย ซึ่งในที่สุดก็จะก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมตลอดไป

อนึ่ง การรักษาศีล 5 นอกจากจะจัดเป็นมหาทาน เนื่องจากการให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์หาประมาณมิได้แล้ว¹ ยังจะเป็นทางนำความสุข 3 ประการ² มาสู่ผู้ปฏิบัติอีก คือ 1) ได้รับการสรรเสริญจากสังคม 2) เป็นทางมาแห่งโภคทรัพย์สมบัติ 3) เมื่อตายไปก็จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

3) **จาคสัมปทา** แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ หมายถึงมีนิสัยชอบแบ่งปันสิ่งของที่ตนมีตามมากตามน้อย ให้แก่ญาติมิตร เพื่อนฝูง ชอบสงเคราะห์คนที่ด้อยโอกาส ผู้ประสบสาธารณภัย และองค์กรการกุศล ชอบบริจาคทานแก่สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ การปฏิบัติเช่นนี้เป็นนิสัย ย่อมเป็นการพัฒนาความเมตตากรุณา และความผ่องใสขึ้นในจิตใจของบุคคลนั้น อันจะเป็นเหตุให้เขาสามารถตัดใจเสียสละทรัพย์สิ่งของได้อย่างแน่วแน่ เพราะเหตุนี้ความตระหนี่ จึงไม่สามารถครอบงำจิตใจของเขาได้

ความตระหนี่มีโทษภัยอย่างไร

ก่อนอื่นพึงทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่าความตระหนี่คือความคิดที่จะไม่แบ่งปันไม่สงเคราะห์ผู้อื่น เนื่องจากกลัวความอดอยากยากจน นอกจากตนเองจะไม่ทำงานแล้ว คนตระหนี่ยังห้ามผู้อื่นทำงานอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกในครอบครัว และผู้ใกล้ชิด ขณะเดียวกันก็พยายามเสริมน้ำหนักให้แก่ทรศนะของตน ด้วยการกล่าววิพากษ์วิจารณ์ผู้รับการสงเคราะห์ ไม่เว้นแม้สมณพราหมณ์ผู้เป็นเพื่อนบุญให้แก่ สัมมาทิฐิชน ถ้าผู้ที่ตนห้ามปรามไม่เชื่อฟังหรือโต้แย้ง เขาก็จะบันดาลโทสะแล้วแสดงกรรมชั่วทางกาย ทางวาจาออกมามากขึ้น พฤติกรรมเลวร้ายเหล่านี้นอกจากจะเพิ่มความเศร้าหมองขึ้นในจิตใจเรื่อยๆ แล้ว ยังจะกระตุ้นกิเลสในกมลสันดาน ของเขาให้กำเริบออกฤทธิ์ แล้วแสดงพฤติกรรมเลวร้ายรุนแรงยิ่งขึ้น เช่น เห็นแก่ตัวมากขึ้น มีความโลภมากขึ้น ฯลฯ

¹ ปุณฺณกาสีลนทสฺสูตร อัง. อังฺกุรฺก. มก. 37/129/492

² สฺขสฺสูตร ขุ. อิติ. มก. 45/254/467

พฤติกรรมอันเป็นบาปเหล่านี้ ล้วนมีจุดตั้งต้นที่ความตระหนี่นั่นเอง ซึ่งในที่สุดก็จะประมวลรวมกันเป็นวิบากแห่งกรรมชั่วมาถึงตัวเขาอย่างรุนแรงถึงขั้นตกนรกทีเดียว ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน พิลารโกลียชาดก ¹ ดังนี้

“คนผู้ตระหนี่กลัวความยากจน ย่อมไม่ให้อะไรๆ แก่ผู้ใดเลย ความกลัวจนนั้นแหละจะเป็นภัยแก่คนผู้ไม่ให้ คนตระหนี่ย่อมกลัวความอยากข้าวอยากน้ำ ความกลัวจนนั้นแหละจะกลับมาถูกต้องคนพาล (คนตระหนี่) ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

และ

“เพราะเหตุนี้ การไปจากโลกนี้ของอัสตบรูษ (ผู้ให้ทาน) กับ อัสตบรูษ (คนตระหนี่) จึงต่างกัน อัสตบรูษย่อมไปนรก อัสตบรูษย่อมไปสวรรค์”

4) ปัญญาสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยปัญญา

ปัญญา คือ อะไร

ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ ความเข้าใจทั้งระดับพื้นผิวและระดับลึก

ปัญญาเกิดขึ้นได้อย่างไร

ในพระพุทธศาสนา แบ่งปัญญาออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะการเกิด ² ดังนี้ คือ

- 1) จินตามยปัญญา
- 2) สุตมยปัญญา
- 3) ภาวนามยปัญญา

1) **จินตามยปัญญา** หมายถึง ปัญญาอันเกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผล เป็นสิ่งที่คุณคนมีติดตัวกันมาตั้งแต่เกิด คนปัญญาอ่อนเท่านั้นที่คิดไม่เป็น หรือไม่รู้จักคิด อย่างไรก็ตามความคิดของแต่ละคนจะถูกหรือผิด จะชั่วหรือดี ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ข้อมูลที่ตนได้รับ สภาพแวดล้อมการปลูกฝังอบรมที่ตนได้รับประสบการณ์ชีวิต การกระทำซ้ำซากจนเป็นนิสัย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้คนมีความคิด คือ จินตามยปัญญาแตกต่างกัน

2) **สุตมยปัญญา** หมายถึงปัญญาอันเกิดจากการศึกษาเล่าเรียนและการสดับฟังจากครูอาจารย์ ผู้คนแวดล้อม ตลอดจนสื่อทั้งหลาย ข้อมูลที่ได้จากการได้ยินได้ฟัง ได้อ่าน ได้ดู จะเป็นปัจจัยสำคัญในการ

¹ พุ. ชา. มก. 59/1445, 1448/913, 914

² ที. ปา. สังคีตสูตร หมวด 3 มก. 16/228/173

คิดพิจารณาสิ่งต่างๆ เพราะเหตุนี้ผู้ที่มีการศึกษาเล่าเรียนสูงๆ จึงมีสุขุมยปัญญามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาเล่าเรียนน้อย

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกสูงๆ แต่ถ้าขาดข้อมูลทางธรรม ถึงแม้จะมีความสามารถในการประกอบกิจการ งานจนมีฐานะมั่งคั่งร่ำรวย แต่ก็อาจจะมีความประพืดชั่วช้าเลวทราม เป็นบุคคลอันตรายในสังคม ผู้คนที่มีการศึกษาทางโลกน้อย แต่มีข้อมูลทางธรรมอยู่ในใจมากไม่ได้ เพราะบุคคลประเภทหลังนี้ย่อมสามารถประคับประคองตนให้สร้างแต่กรรมดีอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นเกณฑ์สำหรับตัดสินว่า ใครจะได้โอกาสไปสู่สุคติหรือทุกข์ อยู่ที่เรื่องบุญกับบาปที่คนเราสั่งสมไว้เท่านั้น เกียรติยศชื่อเสียงหรือวุฒิการศึกษาทางโลก ซึ่งล้วนเป็นเรื่องสมมุติ ตำแหน่งสมมุตินั้นๆ มิได้เป็นเครื่องตัดสินว่า ใครจะได้โอกาสไปสู่สุคติ หรือทุกข์ในโลกเลย

3) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาอันเกิดจากการฝึกอบรมตนด้วยการฝึกทำให้หยุดนิ่ง ไม่คิดฟุ้งซ่าน ชัดสลายไปในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นประโยชน์ การฝึกอบรมใจโดยวิธีนี้มักนิยมเรียกกันว่า การเจริญภาวนา หรือ การทำสมาธิ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญญาารอบรู้อย่างกว้างขวาง และมีคุณค่าต่อชีวิตมากกว่าปัญญา 2 ประเภทที่กล่าวมาแล้ว

การเจริญภาวนามีคุณค่าต่อชีวิตคนเราอย่างไร

คุณค่าของการเจริญภาวนา อาจกล่าวโดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามากได้ดังนี้ คือ

3.1) ทำให้ใจสงบ ไม่คิดฟุ้งซ่าน จึงทำให้ใจมีสมาธิเป็นเวลานานอย่างต่อเนื่องเป็นประโยชน์ต่อการทำกิจการงานทุกประเภท

3.2) ทำให้มีความสุข ณ ที่ตั้งถาวรของใจ ซึ่งอยู่ตรงสุดลมหายใจเข้าและเรียกว่า “ศูนย์กลางกาย” เมื่อใจหยุดนิ่งไม่คิดฟุ้งซ่านอยู่ตรงศูนย์กลางกายนั้น ใจก็จะมีลักษณะประภัสสร คือใสสว่างอันเป็นธรรมชาติของใจที่บริสุทธิ์ เมื่อใจสงบ บริสุทธิ์ คนเราก็มีความสุข มองโลกอย่างมีความหวัง เปี่ยมด้วยความรู้สึกปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยทั่วไป และมีกำลังใจที่จะสร้างคุณความดีให้ยิ่งขึ้น

3.3) ชำแวกกิเลสได้ ถ้าสามารถประคองใจให้สงบนิ่ง ณ ศูนย์กลางกายอย่างต่อเนื่องยาวนาน ใจก็จะสว่างโพล่งขึ้น ใจยิ่งหยุดสนิทอย่างต่อเนื่องได้นานเท่าใด ความสว่างโพล่งก็จะทวีมากขึ้นเท่านั้น ความสว่างโพล่งนี้เองจะสามารถชำระแวกและครอบงำกิเลสในกมลสันดานมิให้ออกฤทธิ์ หรือแม้กระทั่งทำให้หมดฤทธิ์หมดอำนาจได้ ทำนองเดียวกับเมื่อเราอยู่ในห้องมืดสนิท มองไม่เห็นสิ่งใดๆ ที่อยู่ในห้องนั้นเลย ครั้นเมื่อโคมไฟในห้องสว่างขึ้น ความมืดย่อมอันตรธานหายไปทันที เราจึงสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในห้องนั้นได้ชัดเจน เมื่อมีสิ่งที่ไม่ดีอยู่ในห้อง เราก็สามารถจัดการแก้ปัญหาให้เรียบร้อยได้ด้วยดี

ข้อนี้ฉันใดความสว่างที่ศูนย์กลางกายก็ฉันนั้น คือจะเอื้ออำนวยให้เราเห็นสังขารธรรมต่างๆ ในชีวิต มีอริยสัจ 4 เป็นสำคัญ ทำให้เกิดปัญญารู้ และเข้าใจถูกเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิต ด้วยใจ

ของตนเอง รู้ชัดถึงเหตุแห่งสุขและทุกข์ จึงเกิดความเข้าใจถูก จึงคิดจะทำแต่กรรมดี ละกรรมชั่วทุกอย่าง แล้วตั้งใจเจริญภาวนาเพื่อให้ใจสว่างโพลงยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา เพื่อไม่ให้กิเลสได้โอกาสออกฤทธิ์เลย นี้คือความหมายของ “ปัญญาสัมปทา” ซึ่งมุ่งฆ่าแรกกิเลส เพื่อให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

อย่างไรก็ตาม การเจริญภาวนาเพื่อบรรลุผลในลำดับที่ 3 (3.3) อาจจะไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายสำหรับฆราวาส ซึ่งยังต้องมีภาระหนักอยู่กับการทำมาหากิน และการดูแลรับผิดชอบครอบครัว แต่ประสบการณ์ในการเจริญภาวนา แม้เพียงในลำดับที่ 2 (3.2) เมื่อผู้ปฏิบัติมีใจประภัสสร สว่างไสว ก็เกิดปัญญา สามารถตรอง เห็นถึงคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของการมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา มองเห็นคุณค่าของการสร้างกรรมดีอันประกอบด้วย การทำทาน การรักษาศีล และการทำภาวนา เมื่อปฏิบัติกิจกรรม เหล่านี้จนเป็นนิสัย แม้ยังไม่สามารถบรรลุประสบการณ์ในลำดับที่ 3 ได้ ก็เกิดปัญญาฝึกอบรมตนให้สร้างแต่กรรมดีได้อย่างมั่นคง มีใจผ่องใสอยู่เป็นนิจ ซึ่งจะเป็นหลักประกันมั่นคงว่า จะได้ไปสู่สุคติในปรโลกอย่างแน่นอน

ทั้งหมดนี้ คือหลักการโดยย่อของการเตรียมความพร้อม อย่างถูกต้องเพื่อไปสู่โลกหน้า ที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หรือจะเรียกสั้นๆ ว่า “การเตรียมตัวตายให้ถูก” ก็ได้ เป็นเรื่องที่ทุกคนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่จะต้องเตรียมให้พร้อมไว้ เพราะแท้ที่จริงนั้นอายุขัยของคนเราจะยืนยาวอยู่เพียงแค่วางลมหายใจเข้า ออก เท่านั้น ถ้าหายใจเข้าแล้วไม่ออก หรือหายใจออกแล้วไม่เข้า ก็ตายทันที ถ้าไม่เตรียมให้พร้อมไว้โอกาสที่จะไปสู่ทุกขีย่อมมีมาก

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า มีผู้คนจำนวนมากที่มีปัญญามีศรัทธาด้วยอำนาจกิเลสในกมลสันดาน เห็นว่า “โลกหน้า ไม่มี” คือตายแล้วสูญ ชีวิตของคนเราสุดสิ้นที่เชิงตะกอน หรือ หลุมฝังศพเท่านั้น ความเห็นผิดเช่นนี้ จัดเป็น “มิจฉาทิฏฐิ” ในทางกลับกัน **กลุ่มบัณฑิตมีใจผ่องใส เห็นด้วยปัญญาของตนเองว่า “โลกหน้ามี” คือมีโลกหน้าจริง ตายแล้วไม่สูญ และมีความไม่แน่นอน คืออาจไปสู่ทุกขียหรือสุคติก็ได้ ความเห็นถูกเช่นนี้จัดเป็น “สัมมาทิฏฐิ”**

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องโลกหน้าก็คือ ความเห็นที่ว่า “ตายแล้วไม่สูญ ต้องเกิดใหม่อีก” เป็นเรื่องสภาพใจของคนที่มีศรัทธามั่นในเรื่อง “การเวียนว่ายตายเกิด” กล่าวคือ ตราบใด ที่ยังไม่หมดกิเลสทุกชีวิตเมื่อตายแล้วจะต้องไปเกิดใหม่ มีชีวิตหลังความตายต่อไปอีก จะเกิดเป็นอะไร อยู่ที่ไหน ขึ้นอยู่กับกรรมดีหรือกรรมชั่ว บุญหรือบาป ที่ตนสั่งสมไว้ขณะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ถ้าสั่งสมบุญไว้มาก ย่อมไปสู่สุคติอันได้แก่ พรหมโลก โลกสวรรค์ และมนุษย์โลก ถ้าสั่งสมบาปไว้มาก ย่อมไปสู่ทุกขียหรืออบาย อันได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์ดิรัจฉาน การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอันหาจุดจบมิได้นี้ มีกรรมดีและกรรมชั่วของเราเองซึ่งช่วงกันจัดสรรโอกาสให้เรา

บุคคลที่ศรัทธามั่นในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ แล้วตั้งใจทำแต่กรรมดี เพื่อสั่งสมบุญกุศลเตรียมไว้ในโลกหน้าอย่างเต็มที่ เชื่อว่ามีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฏฐิ” มีความรับผิดชอบ

ต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด

ในทางกลับกัน บุคคลที่เห็นว่าตายแล้วสูญหมด ชีวิตจบสิ้นอยู่ที่เชิงตะกอนหรือหลุมฝังศพ ไม่สนใจไยดีกับเรื่องการทำกรรมดี ไม่สนใจสั่งสมบุญกุศลไว้สำหรับภพชาติต่อไป ยิ่งกว่านั้นยังกล้าทำกรรมชั่วโดยไม่อายและไม่กลัวบาป บุคคลที่มีสภาพจิตใจเช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฎฐิ”

1.3.7 ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณของมารดา

มารดามีพระคุณต่อบุตรหรือไม่

คนเราโดยทั่วไปที่มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ได้รับการอบรมในด้านศีลธรรมมาเป็นอย่างดี ย่อมเห็นว่ามารดามีพระคุณต่อบุตรเป็นอย่างมาก หรือเห็นว่ามารดาของตนมีพระคุณต่อตนเป็นอย่างมากนั่นเอง

แต่ถ้าถามว่ามารดามีพระคุณต่อบุตรอย่างไร

ผู้คนส่วนมากก็จะกล่าวพรรณนาถึงพระคุณของมารดาในฐานะที่ต้องลำบากอุ้มครรภ์มาเป็นเวลาถึง 9 เดือน หรือ 10 เดือน ขณะที่คลอดบุตรก็ต้องประสบกับความเจ็บปวดรวดร้าวสุดชีวิต ครั้นเมื่อบุตรถือกำเนิดมาแล้ว มารดาก็ต้องประคบประหงมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี เมื่อเจริญเติบโตขึ้น มารดาก็จะต้องใช้จ่ายเงินทองเป็นจำนวนมาก เพื่อสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนของบุตร เมื่อบุตรจบการศึกษา มีการงานทำเป็นหลักแหล่งแล้ว ถ้าจะแต่งงานมีครอบครัว มารดาก็จะต้องมอบมรดกให้อีก ผู้คนร้อยทั้งร้อยก็มักจะพรรณนาพระคุณของมารดาในทำนองนี้

บุตรที่ไม่รู้ซึ่งถึงพระคุณมารดาของตนมีหรือไม่

ตอบได้ว่ามี และมีอยู่ไม่น้อย สาเหตุที่บุตรนึกถึงพระคุณของมารดาตนไม่ออก ก็เพราะอำนาจกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในกมลสันดานมาดบังปัญญาของบุตรนั่นเอง แต่ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจาก การประพฤติปฏิบัติของมารดา รวมทั้งบิดาและสมาชิกของแต่ละครอบครัวเป็นสำคัญ เช่นบุตรบางคนมีความโกรธเคือง มารดาที่เป็นคนเคร่งครัดต่อระเบียบวินัย และขนบธรรมเนียมประเพณีมาก ตนจึงถูกมารดาติเตียนดูว่ากล่าว หรือลงโทษอยู่เสมอ แม้ทำผิดระเบียบของบ้านเพียงเล็กน้อย จึงมีความขัดเคืองว่าตนถูกมารดาเข้มงวดกวดขันอย่างไรเหตุผล ทำให้ตนไม่มีเสรีภาพในการทำสิ่งต่างๆ ตามที่ตนปรารถนา บางครั้งถึง กับคิดจะหนีมารดาไปอยู่ที่อื่น หรืออยู่กับคนอื่นเสียด้วยซ้ำ

บางคนก็มีความโกรธเคืองที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากมารดา เห็นว่ามารดามีความลำเอียงทุกเรื่อง รักลูกไม่เท่ากัน ใครเป็นลูกรักของแม่ แม่จะทำผิดถูกชั่ววดีอย่างไร แม่ก็ชื่นชมทุกกรณี ส่วนลูกซึ่งของแม่ แม่จะทำดีทำถูก นอกจากจะไม่ได้รับคำชมแล้ว แม่ยังพูดประชดประชันให้อีก แต่ถ้าทำผิดพลาดเมื่อใด จะต้องถูกลงโทษให้อับอาย ครั้นเมื่อลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่พ้นไปจากอกแม่ การแบ่งทรัพย์สิน

มารดกให้แก่ลูกแม่ก็ลำเอียง ลูกที่มีความรู้สึกโกรธเคืองมารดาอย่างฝังใจในกรณีดังกล่าว หรืออาจมีกรณีอื่นๆ อีก ย่อมไม่รู้สึกรักแม่ของตน ทั้งจะรู้สึกผูกโกรธมารดา อยู่เป็นเนืองนิจ มองมารดาในแง่ร้ายอยู่เสมอ จึงทำให้นึกถึงพระคุณมารดาของตนไม่ออก เพราะนึกถึงครั้งใดก็จะเห็นแต่ใบหน้าที่แสดงความเกรี้ยวกราดของแม่ หรือแววเสียงดูดำดูดีตนด้วยถ้อยคำซ้ำๆ ซากๆ อย่างน่าเบื่อหน่ายนั่นเอง

นอกจากนี้บางคนที่ไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวมาตั้งแต่เกิด ทั้งนี้อาจเพราะเกิดมาในครอบครัวใหญ่ ซึ่งบิดามีพฤติกรรมมากลูกมากเมีย ตนจึงต้องประสบปัญหาต่างๆ หลากหลายรูปแบบมาแต่เยาว์วัย เท่านั้นยังไม่พอ ยังต้องตกเป็นที่ระบายนามณ์โกรธของมารดาทุกครั้งที่มีปัญหาภิกับสมาชิกในครอบครัว

บางคนแม่ไม่ได้เกิดในครอบครัวใหญ่ แต่มารดาของตน ก็มีสถานภาพเป็นภรรยาเก็บของใครก็ไม่รู้ ตั้งแต่เกิดมาก็ไม่เคยเห็นหน้าพ่อ ขณะที่ยังเยาว์ก็ถูกมารดาทอดทิ้งให้อยู่กับพี่เลี้ยง ที่เกรี้ยวกราดหยาบคาย ชอบทุบตีเสมอถ้าตนซุกซน โดยที่มารดาไม่เคยให้ความเอาใจใส่ ครั้นโตขึ้น แม้จะไม่ถูกพี่เลี้ยงทุบตีดังเช่นในวัยเด็ก แต่ก็รู้สึกมีปมด้อยในเรื่องสภาพครอบครัว

ผู้คนที่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวแต่เยาว์วัยดังกล่าวนี้ ส่วนมากก็จะนึกถึงพระคุณของมารดาไม่ออก เพราะมีความรู้สึกว่าการเกิดมาของตน เป็นเพียงผลผลิตจากความสุขทางการมรดกของผู้อื่นกำเนิดเท่านั้น

พระพุทธศาสนาให้ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณมารดาอย่างไร

พระคุณที่สำคัญยิ่งของมารดาตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนามีอยู่ 4 ประการ คือ

1) **ให้ชีวิตแก่บุตร** การที่มารดาอุ้มครรภ์มาจนกระทั่งบุตรคลอดแล้วให้การเลี้ยงดูประคบประหงมมาเป็นอย่างดี บุตรจึงมีชีวิตและเจริญเติบโตเป็นผู้เป็นคนอยู่ถึงทุกวันนี้ ถือว่าเป็นการให้ชีวิตแก่บุตร นับเป็นพระคุณอันยิ่งใหญ่ของมารดาทีเดียว ถ้ามารดาไม่ให้ชีวิตก็อาจจะคิดทำแท้ง หรือมีฉะนั้นเมื่อคลอดบุตร ออกมาแล้วก็นำไปโยนทิ้งไว้ตามกองขยะ หรือที่ลับตาผู้คน ดังที่มีข่าวบ่อยๆ

2) **ให้ต้นแบบร่างกายที่เป็นมนุษย์แก่บุตร** เราคงได้เห็นกันทุกคนว่า ในโลกนี้มีสัตว์โลกอยู่มากมายหลายพันหลายหมื่นชนิด แต่ละชนิดล้วนมีรูปร่างหน้าตาแตกต่างกันไป และไม่ว่าจะมีรูปร่างใหญ่โตแข็งแรง มีพลังกำลังมากเพียงใด หรือมีรูปร่างหน้าตาสวยงามน่าเอ็นดูอย่างไร รูปร่างของสัตว์เหล่านั้นก็ไม่เหมาะแก่การบำเพ็ญคุณความดีเท่าร่างกายของมนุษย์ การที่เราเกิดมามีร่างกายเป็นมนุษย์ ก็เพราะมีมารดาเป็นต้นแบบให้ นับว่าเป็นโชคมหาศาลของเรา มารดาของเรานั้นเองเป็นผู้อำนวยโชคดีแก่เรา นี้ก็ถือว่าเป็นพระคุณอันยิ่งใหญ่ของมารดา อีกประการหนึ่ง

3) **ให้ต้นแบบจิตใจที่เป็นมนุษย์แก่บุตร** แม้เราจะเกิดมามีร่างกายเป็นมนุษย์ก็ตาม แต่ถ้ายิ่งเอื้อมมือไปอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งในป่าที่ไม่มีผู้คน ตั้งแต่เรายังเป็นทารก

จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม สมมติว่าตกไปอยู่ในการเลี้ยงดูของแม่ลิงชิมแปนซีตัวหนึ่งที่รักใคร่เอ็นดูเรา เหมือนลูกของมัน ถามว่า ครั้นเมื่อเราเจริญเติบโตขึ้น ทั้งๆ ที่มีรูปร่างหน้าตาเหมือนมนุษย์ แต่ความคิดจิตใจของเราจะเหมือนมนุษย์ หรือเหมือนลิงชิมแปนซี แน่แน่นอนเหลือเกินว่าความคิดจิตใจของเราก็คงจะไม่แตกต่างกับลิงชิมแปนซีเลย แม่ลิงชิมแปนซีคงจะปลุกฝังให้เรา รู้จักคิด และทำสิ่งต่างๆ เหมือนกับลูกของมันนั่นเอง

แต่เพราะเหตุที่มารดาของเราเป็นมนุษย์จึงอบรมสั่งสอนเราให้มีความคิดจิตใจเป็นมนุษย์ เป็นต้นว่า ให้มีความรัก ความโอปอ้อมอริ และความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยการแบ่งปันกัน สงเคราะห์ช่วยเหลือกันในยามยาก ให้รู้จักเคารพยกย่องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องยกย่องบูชาคนดี ให้รู้จักว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว แล้วเลือกทำแต่สิ่งที่ดี โดยสรุปก็คือการที่เรามีจิตใจเป็นมนุษย์ ก็เพราะมีมารดาเป็นคนแรกที่อบรมป้อนนิสัยให้ นี่ก็เป็นพระคุณอันยิ่งใหญ่ของมารดาอีกประการหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้มารดาบางคนจะบกพร่องในการเป็นต้นแบบด้านจิตใจ หรือมีการกระทำที่ทำให้บุตรโกรธเคือง คับแค้นใจ หรือไม่มีมรดกมอบให้ลูกเลย แต่มารดาก็ยังมีพระคุณต่อบุตรอย่างแน่นอน เพียงแต่มีความบกพร่องในพระคุณประการที่ 3 เท่านั้น

4) เป็นบุพการี แปลว่า เป็นคนให้อุปการะก่อน ในพระพุทธศาสนา เรียกพ่อแม่ว่าเป็น “บุพการี” ของบุตร จัดเป็นบุคคลหาได้ยากในโลกอันดับแรก

เหตุที่จัดว่ามารดาเป็นบุพการีของบุตร ก็เพราะมารดาเป็นผู้ให้ความอุปการะแก่บุตรก่อนโดยไม่มีการยื่นเงื่อนไขใดๆ นับตั้งแต่ให้ชีวิตในครรภ์ ให้การดูแลประคบประหงมอย่างดีมาตั้งแต่เป็นทารกจนกระทั่งเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่รู้เลยว่าบุตรจะเป็นคนอย่างไรในภายภาคหน้า จะเป็นคนเนรคุณหรือไม่ แต่ก็มุ่งมาดปรารถนาให้บุตรมีความสุขความเจริญ จึงพยายามพร่ำสอนให้การอบรมป้อนนิสัยให้บุตรเป็นคนดี โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ครั้นเมื่อเติบโตใหญ่ก็ลงทุนส่งเสริมสนับสนุน ให้บุตรได้รับการศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด ไม่ให้น้อยหน้าใคร

ถ้าเปรียบมารดาเป็นนายทุนออกเงินกู้ ก็เป็นนายทุนที่ใจดีที่สุดในโลก เพราะนอกจากจะไม่คิดดอกเบี้ยเงินกู้แล้ว ยังไม่เคยอนาทรร้อนใจเลยว่า ลูกหนี้จะชำระหนี้คืนให้หรือไม่ มีหน้าซ้ำเมื่อบุตรออกเรือนไปแล้ว ยังแถมมรดกของตน (ถ้ามี) ให้ไปทำทุนอีกด้วย เป็นนายทุนที่ไม่หน้าเลือด แต่มีเมตตาธรรมอย่างสูงที่บุตรจะพึงหาได้ในโลกนี้ ก็มีเฉพาะบุพการีของตนเท่านั้น นี่คือพระคุณอันยิ่งใหญ่ของมารดาที่มีต่อบุตรอีกประการหนึ่ง

ทำไมต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพระคุณของมารดา

การทำความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับพระคุณของมารดา มิได้ก่อให้เกิดประโยชน์เฉพาะแก่ฝ่ายบุตรเท่านั้น แต่ยังเกิดประโยชน์อย่างมากต่อฝ่ายมารดาอีกด้วย

ในฝ่ายมารดานั้น การที่ผู้เป็นมารดาผู้และเข้าใจว่าตนมีพระคุณต่อบุตรอย่างไรบ้าง ย่อมมีความหมายว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของมารดาจะต้องเกิดตามมาด้วย มิใช่พระคุณ จะเกิดขึ้นเอง โดยที่ตนไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบเลย กล่าวคือ

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระคุณข้อที่ 1 มารดาต้องมีความพร้อมในการให้ชีวิตแก่บุตร หมายความว่า เมื่อบุตรถือปฏิสนธิในครรภ์มารดาแล้ว ถ้ามารดาคิดว่าตนยังไม่พร้อมที่จะรับผิดชอบ จึงหาทางกำจัดทารกในครรภ์เสีย หรือมิฉะนั้นเมื่อคลอดออกมาแล้ว ก็ทิ้งให้ตายเสีย การทำเช่นนี้ย่อมเป็นการก่อกรรมปาณาติบาต ในฐานะเป็นฆาตกร ซึ่งนอกจากตนจะได้รับวิบากถึงขั้นตกนรกหลังจากละโลกนี้ไปแล้ว เศษของวิบากกรรมนั้นยังจะติดตามไปส่งผล เมื่อตนพ้นจากกรรมในนรก และได้มีโอกาสกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกหลายภพหลายชาติ

เพราะฉะนั้น สตรีทุกคนพึงทำความเข้าใจในเรื่องนี้ให้ถูกต้อง อย่าได้ปล่อยใจปล่อยกายให้ตกเป็นทาสของกามราคะ มองเห็นเกมสวาทเป็นเรื่องสนุกสนาน นำทดลองหาประสบการณ์ ดังที่กำลังเป็นค่านิยมของเยาวชนสตรีบางกลุ่มบางพวกในยุคโลกาภิวัตน์นี้

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระคุณข้อที่ 2 มารดา **ต้องพิจารณาเลือกบุรุษที่เป็นคนดีมาเป็นบิดาของบุตร** เกี่ยวกับเรื่องนี้ สตรีที่คิดจะเป็นมารดาจะต้องรู้ว่า วิญญาณที่จะมาปฏิสนธิจะเข้าสู่ผู้เป็นบิดาก่อน แล้วจึงเคลื่อนย้ายไปปฏิสนธิในครรภ์มารดา

จากพุทธพจน์ในเรื่องกฎแห่งกรรมที่ได้ยกมากล่าวแล้วว่า **“สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์”** หมายความว่า วิญญาณที่จะมาปฏิสนธิจะต้องมีคุณภาพใกล้เคียงกับผู้ที่จะเป็นบิดา นั่นคือ ถ้าผู้ที่จะเป็นบิดาเป็นคนดี ย่อมมีโอกาสได้บุตรดีมาเกิด แต่ถ้าผู้ที่จะเป็นบิดาเป็นคนพาลสันดานหยาบ ย่อมมีโอกาสได้บุตรที่มีคุณภาพจิตใจระดับเดียวกันมาเกิด หรือถ้าผู้ที่จะเป็นบิดา เป็นนักดื่มคอกทองแดง ย่อมมีโอกาสได้บุตรปัญญาอ่อน หรือสติวิปลาสมาเกิด เป็นต้น

เพราะฉะนั้น สตรีที่คิดจะเป็นมารดา จำเป็นจะต้องพิจารณาคุณภาพของบุรุษที่ตนคิดจะร่วมหอลงโหลงด้วยอย่างรอบคอบ เพื่อโอกาสแห่งการได้บุตรที่มีคุณภาพดี เพื่อว่าจะได้อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีได้ง่าย

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระคุณข้อที่ 3 **มารดาต้องเป็นสัมมาทิฐิ** บุคคลที่จัดว่ามีจิตใจเป็นมนุษย์ตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา ก็คือ บุคคลที่ตั้งมั่นอยู่ในสัมมาทิฐิ มีหิริโอตตปปะ คืออายในการทำบาป และกลัววิบากของการทำบาป การที่บุคคลจะมีคุณสมบัติเช่นนี้ได้ ก็ด้วยการศึกษาและการปฏิบัติธรรมอยู่เป็นนิจ

ดังนั้น ผู้ที่คิดจะเป็นมารดา จำเป็นจะต้องพัฒนาสัมมาทิฐิ และหิริโอตตปปะ ขึ้นมาในตน ให้เกิดเป็นนิสัย ด้วยการศึกษาศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ก็จะสามารเป็นต้นแบบ จิตใจที่เป็นมนุษย์ให้แก่บุตรได้

บรรดามารดาที่สร้างความสำเร็จมาให้แก่บุตร จนบุตรนึกถึงพระคุณไม่ออก ก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่บกพร่องในเรื่องสัมมาทิฐิ และทริโศตตปปะอย่างมากนั่นเอง

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระคุณข้อที่ 4 มารดาต้องเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำหน้าที่มารดา หมายความว่า การที่มารดาจะสามารถทำหน้าที่เป็นบุพการีของบุตรได้อย่างสมบูรณ์แบบ มารดาจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนแต่งงานอย่างน้อย 3 ด้าน คือ

1) มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง หมายความว่า คู่สมรสต้องมีอาชีพการงานมั่นคง มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายเมื่อมีบุตร

2) มีความรู้ในการเลี้ยงดูบุตร ทั้งทางโลกและทางธรรม

3) มีครอบครัวที่มีความสุขและอบอุ่น หมายความว่า ผู้เป็นมารดาต้องไม่อยู่ในฐานะภรรยาหย่าหรือภรรยาเก็บของชายใด ต้องไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข ต้องไม่ทอดทิ้งบุตรให้อยู่กับญาติหรือพี่เลี้ยงมากกว่าอยู่กับตนเอง เป็นต้น

ในฝ่ายของบุตร ถ้าบุตรได้ตรองด้วยปัญญาอย่างลึกซึ้ง ย่อมจะเกิดความเข้าใจได้เองว่า ถึงอย่างไรมารดาก็มีพระคุณ ต่อบุตรอย่างมากมาที่สุดจะนับจะประมาณ เมื่อรู้ถึงคุณของมารดาแล้ว ก็พึงหาทางตอบแทนคุณของท่านด้วย คือเมื่อมีความกตัญญูแล้ว ก็ต้องแสดงกตเวทิตาด้วย เพราะสิ่งนี้คือ กรรมดีของเราโดยแท้

บุตรควรแสดงกตเวทิตาต่อมารดาอย่างไรบ้าง

การตอบแทนพระคุณของมารดา อาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง

1) **ขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่** บุตรก็ควรที่จะแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของท่านตามที่ท่านยินดีมอบหมายให้ ถ้าอยู่ในบ้านเดียวกัน ก็ควรดูแลปรนนิบัติท่านในเรื่องการกินอยู่ ให้ท่านได้รับความสะดวกสบายอยู่เสมอ ยามเมื่อท่านเจ็บป่วย แม้จะไม่ได้อยู่บ้านเดียวกัน ก็ต้องเอาใจใส่ดูแลท่านให้ใกล้ชิดเป็นพิเศษ ยามเมื่อท่านชรา ก็ควรปรนนิบัติดูแลท่านให้ใกล้ชิด ต้องไม่ทอดทิ้งท่าน พึงตระหนกอยู่เสมอว่า ในยามที่เราแก่เฒ่าวันนั้น ท่านถนอมชีวิตเราไว้ด้วยการเลี้ยงดูประคบประหงมเราให้มีความสุขสบายอย่างไร ก็พึงตอบแทนท่านด้วยการถนอมชีวิต ของท่านให้มีความสุขกายสบายใจ ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน หรือให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

นอกจากนี้ ถ้าท่านยังไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็ควรพยายามชักชวนท่านให้เกิดศรัทธาให้ได้ เพราะจะเป็นโอกาสให้ท่านได้สั่งสมบุญกุศลไว้เป็นทุนสำหรับการเดินทางไกลในสังสารวัฏ กิจวัตรที่ควรชักชวนให้ท่านปฏิบัติเป็นประจำ ก็คือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งนอกจากจะเป็นการสั่งสมบุญแล้ว ยังจะช่วยให้ท่านมีจิตผ่องใส อันจะเป็นทางไปสู่สุคติ เมื่อท่านละโลกนี้ไปแล้ว

2) **เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว** บุตรก็ควรจัดพิธีศพของท่านให้สมเกียรติเพื่อเป็นการประกาศคุณของท่านด้วย หลังจากนั้นก็หมั่นทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านอย่างสม่ำเสมอ ถ้าท่านไปบังเกิดในภพภูมิที่รับบุญกุศลได้ บุญก็จะเกิดทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับพร้อมๆ กัน

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า มีผู้คนจำนวนมากที่มีปัญญามีตบอดด้วยอำนาจกิเลสในกมลสันดาน เห็นว่า “มารดาไม่มี” คือไม่มีพระคุณต่อบุตร ความเห็นผิดเช่นนี้จัดเป็น “มิจฉาทิฏฐิ” ในทางกลับกัน **กลุ่มบัณฑิตเห็นว่า “มารดามี” คือมีพระคุณต่อบุตรอย่างอเนกอนันต์ พวกเขาจึงมีความกตัญญู กตเวทิตาต่อมารดาเสมอ ความเห็นถูกของพวกเขาจัดเป็น “สัมมาทิฏฐิ”**

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับคุณของมารดาก็คือ ความเห็นที่ว่า “มารดามีพระคุณต่อบุตรอย่างยิ่ง” เป็นเรื่องสภาพใจของผู้เป็นบุตรที่ก่อปรด้วย “ความกตัญญูกตเวทิต” มารดาบางคนอาจจะมีพระคุณต่อบุตรไม่ครบทั้ง 4 ประการ ดังได้กล่าวแล้ว แต่ถึงอย่างไร มารดาทุกคนก็มีพระคุณต่อบุตรของตนอย่างแน่นอน อย่างน้อยที่สุดก็ 2 ประการ คือ 1. ให้ชีวิต 2. ให้ต้นแบบร่างกายที่เป็นมนุษย์

สำหรับพระคุณอีก 2 ประการ คือ 1. การให้ต้นแบบจิตใจที่เป็นมนุษย์ และ 2. การเป็นบุพการี ถ้าหากมารดาของเราจะมีข้อบกพร่องใน 2 ประการหลังนี้บ้าง ก็ไม่อาจจะลบล้างพระคุณ 2 ข้อแรกลงได้เลย

การที่มารดาของเรามีข้อบกพร่อง ก็เพราะท่านยังมีกิเลสอยู่ จึงมีเชื่อมิจฉาทิฏฐิอยู่ในใจ ดังนั้นตัวเราในฐานะบุตร จึงไม่ควรถือเอาข้อบกพร่องของท่านมาเป็นเรื่องน้อยอกน้อยใจ โกรธเคืองท่าน หรือตำหนิติเตียนท่าน แต่ควรถือเอาความบกพร่องของท่านมาสอนใจตัวเรา เมื่อถึงคราวที่เราอยู่ในฐานะมารดา (หรือบิดา) บ้างว่า เราจะไมยอมให้ความบกพร่องเช่นนั้นเกิดขึ้นเลย

ยิ่งกว่านั้น ต้องถือเป็นหน้าที่ของบุตรที่จะต้องตอบแทนพระคุณมารดาของตน อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการช่วยขจัดมิจฉาทิฏฐิให้สิ้นไปจากใจของท่าน ก็ถือว่าเป็นการทดแทนพระคุณมารดาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง บุตรที่ทำได้เช่นนี้แสดงว่าจิตใจได้พัฒนาความรับผิดชอบขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง บุคคลที่มีสภาพใจก่อปรด้วยความกตัญญูกตเวทิตต่อมารดาของตนเช่นนี้ ชื่อว่ามีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฏฐิ”

ในทางกลับกัน บุคคลที่ถือโทษโกรธเคืองมารดา คอยจับผิดมารดาของตนด้วยเรื่องต่างๆ ไม่แสดงความกตัญญูกตเวทิต ต่อมารดาของตน ก็เพราะจิตใจของเขามีตมัวด้วยอำนาจกิเลส บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฏฐิ”

1.3.8 ความเห็นเกี่ยวกับพระคุณของบิดา

บิดามีพระคุณต่อบุตรหรือไม่อย่างไร

พระคุณของบิดาที่มีต่อบุตรของตน ก็มีอยู่ 4 ประการ เช่นเดียวกับมารดา คือ

- 1) ให้ชีวิตแก่บุตร
- 2) ให้ต้นแบบร่างกายที่เป็นมนุษย์แก่บุตร
- 3) ให้ต้นแบบจิตใจที่เป็นมนุษย์แก่บุตร
- 4) เป็นบุพการี

บิดาที่ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีพระคุณหรือไม่

บิดาทุกคนมีพระคุณต่อบุตรของตนเสมอ แม้บิดานั้นจะไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนที่พึงจะต้องปฏิบัติก็ตาม อย่างน้อยที่สุดก็มีพระคุณ 2 ประการ คือให้ชีวิตและให้ต้นแบบร่างกายที่เป็นมนุษย์ เพราะถ้าขาดบิดาเสียแล้วการบังเกิดขึ้นเป็นมนุษย์ ของบุตรย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย

อย่างไรก็ตามบิดาที่ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ย่อมเป็นผู้ก่อปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ก่อกรรมชั่วประเภทหนึ่ง และตนจะต้องประสบวิบากกรรมในภพชาติต่อไปอย่างเลี่ยงไม่พ้น หรือมิฉะนั้น บางคนก็อาจจะประสบวิบากกรรมตั้งแต่นี้ในชาตินี้แล้ว

บิดาที่ไม่ทำหน้าที่รับผิดชอบของตน ก่อให้เกิดปัญหาอย่างไร

ปัญหาต่างๆ ซึ่งเกิดจากผู้เป็นบิดาที่ขาดความรับผิดชอบ แต่ละคนอาจจะแตกต่างกันไป แต่ที่มีผลเสียร้ายแรง ก็คือ

- 1) บุตรที่ไม่ปรากฏบิดาเป็นตัวตน หรือถูกบิดาทอดทิ้ง ย่อมจะรู้สึกขาดความอบอุ่นในชีวิต บางคนอาจรู้สึกมีปมด้อย ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองมาตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง ซึ่งจะมีผลให้ไม่ประสบความสำเร็จและความก้าวหน้าในชีวิต
- 2) ถ้าบุตรต้องมีพ่อเลี้ยง มีความขัดแย้งกับพ่อเลี้ยง ก็อาจจะหนีออกจากบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด เสียผู้เสียคน ไปตลอดชีวิต
- 3) ถ้าบุตรมีมารดาที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถให้การเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม ไม่สามารถส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาเหมือนเด็กอื่นๆ ก็จะเป็นคนมองโลกในแง่ร้ายเสมอ
- 4) จากปัญหา 3 ประการแรก จะส่งผลให้ผู้เป็นบุตรเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ย่อนคุณภาพ เช่น บางคนอาจเป็นคนก้าวร้าว เพราะชีวิตขาดความสุขมาตั้งแต่เด็ก บางคนอาจเข้าไปอยู่ในวังวนของอบายมุขประเภทต่างๆ ถ้าอยู่ในฐานะผู้ประกอบการ ก็จะเป็นผู้สร้างเครือข่ายคนพาลขึ้นในสังคมได้อย่าง

กว้างขวาง ถ้าอยู่ในฐานะผู้ใช้บริการ ชีวิตก็จะมีแต่ความล้มเหลว ตั้งตนไม่ได้ กลายเป็นผู้ทำลายความเจริญของสังคมตลอดชีวิต

ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นเพียงตัวอย่างปัญหาร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นกับบุตรซึ่งมีบิดาที่ไม่รับผิดชอบ และที่จะเกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม เพราะฉะนั้นบรรดาผู้ที่เกิดมาเป็นชายทุกคน พึงสังวรอยู่เสมอ อย่าได้ลำพองใจที่ได้เกิดมาเป็นชาย แล้วใช้ชีวิตอย่างประมาท ประพฤติอยู่ชั่วๆ ทำร้ายชีวิตตนเองและผู้อื่นด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา เพื่อบำบัดต้นเหตุของตนเพียงชั่วคราวช่วยยาม แต่จะต้องไปรับวิบากกรรมอย่างหลุ่หลุ่เป็นแสนเป็นล้านปีอยู่ในนรกอย่างไม่มีทางเลี่ยง

สิ่งที่บุรุษทั้งหลายพึงสังวร คืออะไร

นอกจากเรื่องการไม่ทำหน้าที่รับผิดชอบในฐานะบิดาของบุตรแล้ว สิ่งที่บุรุษทั้งหลายต้องสังวรให้มากก็คือ เรื่องความเจ้าชู้ ชายที่เป็นชู้กับภริยาของผู้อื่น หรือสตรีที่บุพการีของเธอไม่อนุญาต หรือการกระทำชำเราต่อสตรีนั้น จะต้องเสวยวิบากกรรมสุดแสนสาหัสในนรก เมื่อพ้นจากนรกแล้วก็ต้องเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ต่อจากนั้น ถ้าได้มีโอกาสกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็จะเป็นกะเทยชาติถัดไปถ้าไม่เกิดเป็นหญิงแพศยา ก็อาจจะไม่ใช่คนดีบดินัก แม้ชาติต่อไปจะได้เกิดเป็นหญิงที่ดีพร้อมทุกประการ แต่เศษของกรรมก็ยังตามให้ผลไม่เล็กร่างๆ ดังกรณีของพระอรหันตเถรองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเรื่องปรากฏอยู่ใน **อิสิทาสีเถรคาถา**¹ โดยย่อดังนี้คือ

พระอรหันตเถรองค์หนึ่ง ชื่อ “อิสิทาสี” หลังจากบวชได้ 7 วัน ก็ได้บรรลุวิชชา 3 และสามารถละกิเลสได้ 7 ชาติ ท่านได้เล่าเรื่องของท่านให้เพื่อนพระอรหันตเถรองค์หนึ่งฟังว่า ในสมัยอดีตถอยหลังไป 7 ชาติ ท่านได้เกิดเป็นช่างทองผู้มั่งคั่ง ร่ำรวย ในวัยหนุ่มได้เป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น เมื่อละโลกไปแล้ว ต้องไปเสวยวิบากแห่งกรรมเจ้าชู้โดยถูกไฟคอกอยู่ในนรกเป็นเวลานานแสนนาน นี่เป็นชาติที่ 7 นับจากปัจจุบันชาติที่ท่านระลึกได้

ในชาติที่ 6 เมื่อพ้นจากนรกก็ได้ไปบังเกิดเป็นลูกวานรเพศผู้ มีชีวิตได้เพียง 7 วัน วานรจำฝูงก็กัดต่อวยวะสืบพันธุ์ ถึงแก่ชีวิต

ในชาติที่ 5 ได้เกิดในท้องแม่แพะตบอดตัวหนึ่ง เป็นแพะเพศผู้ ครั้นอายุได้ 12 ปี ก็ถูกเด็กที่ตนให้ชู้หลัง ตต่อวยวะสืบพันธุ์ ทำให้ป่วยเป็นแผลถลอก แล้วตายไป

ในชาติที่ 4 ได้เกิดเป็นลูกโคเพศผู้ เมื่ออายุได้ 12 เดือนก็ถูกเจ้าของตอน เมื่อเติบโตขึ้นก็ถูกใช้ให้ทำงานหนักตลอดชีวิต และป่วยเป็นโรคคางทูม

ในชาติที่ 3 ได้เกิดเป็นกระเทยในครรภ์ของสาวใช้คนหนึ่งที่มีฐานะยากจน ครั้นอายุได้ 30 ปี กระเทยก็สิ้นชีวิต

¹ พุ. เถร. มจร. 26/402, 449 หรือ 622-628

ในชาติที่ 2 ได้เกิดเป็นเด็กหญิงในตระกูลช่างทำเกวียนที่มีหนี้สินมากมาย จึงถูกนายกอง เกวียนรับเอาทรัพย์สินสมบัติไปพร้อมทั้งเอาตัวเด็กหญิงไปด้วย ครั้นเธอโตเป็นสาวอายุได้ 16 ปี ก็ตกเป็น ภรรยาของบุตรชายของนายกองเกวียน ภรรยาหลวงของบุตรชายนายกองเกวียนเป็นคนดีมาก เธอ จึงพยายาม ทำทุกทาง เพื่อให้บุตรชายนายกองเกวียนเกลียดชังภรรยาหลวงของเขา

ในปัจจุบัน (ขณะที่เล่าเรื่อง) เธอเกิดมาเป็นธิดาคนเดียวของเศรษฐีในกรุงอุชเชนีย์ ครั้นโตเป็นสาว บิดาได้จัดการให้เป็น สะใภ้ของเศรษฐีจากเมืองสาเกต แม้เธอจะปรนนิบัติสามีเสมือนหญิงรับใช้ เสมือน ปรนนิบัติบุตรน้อย แต่สามีก็เกลียดเธอมาก และหนีเธอไปอยู่ที่อื่น เธอจึงถูกส่งตัวกลับมาอยู่กับพ่อแม่ หลังจากอยู่ที่บ้านสามีได้เพียง 2 เดือน

ต่อมาพ่อแม่ของเธอก็จัดการหาสามีคนที่ 2 ซึ่งเป็นคนมั่งคั่งร่ำรวย เธอพยายามปรนนิบัติ สามีอย่างดีที่สุด แต่อยู่ด้วยกันได้เพียงเดือนเดียว สามีก็ขับไล่เธอออกจากตระกูล

เมื่อเธอกลับมาอยู่กับพ่อแม่พ่อแม่ของเธอก็ยังอุตส่าห์เกลี้ยกล่อมชายขอทานคนหนึ่งซึ่งมีนิสัยดี ให้เปลี่ยนสถานภาพ มาเป็นสามีของเธอ แม้เธอจะยกย่องปรนนิบัติเขาอย่างดี แต่ครั้นเวลาผ่านไปเพียง ครึ่งเดือน ชายขอทานนั้นก็กราบลาท่านเศรษฐีผู้พ่อตาขอกลับไปขอทานดังเดิม

เพราะเหตุนี้ เมื่อเธอได้มีโอกาสถวายทานแก่พระอรหันตเถรองค์หนึ่งชื่อ ชินทัตตาเถร เธอจึง ตัดสินใจขออนุญาตบุพการีออกบวช และได้บรรลุอรหัตผลเป็นพระอรหันตเถร

จุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของการนำเสนอเรื่องนี้ ก็เพื่อเตือน สติชายเจ้าชู้ทั้งหลาย ให้ตระหนัก ถึงวิบากกรรมที่ตนจะได้รับในภพชาติต่อไป อีกทั้งให้เกิดปัญญาระลึกนึกถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของ ตนในการให้ต้นแบบจิตใจที่เป็นมนุษย์แก่บุตร

อนึ่งมีคำอธิบายปรากฏอยู่ใน อรรถกถาอัครัญญสูตร¹ ว่าอันที่จริงนั้น หญิงก็สามารถเปลี่ยน เป็นชายได้ ชายก็เปลี่ยนเป็นหญิงได้ กล่าวคือ หญิงใดที่ปรารถนาจะเกิดเป็นชายในภพชาติต่อไป ถ้าได้ พยายามบำเพ็ญธรรมอันเป็นปัจจัยแห่งความเป็นชายโดยลำดับก็จะสำเร็จสมปรารถนา ส่วนชายใดที่ ปรารถนาจะเกิดเป็นหญิง ถ้าประพฤติตนเป็นคนเจ้าชู้ ผิดศีลข้อ 3 ก็จะได้เกิดเป็นหญิงสมใจนึกทีเดียว

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวว่ามีผู้คนจำนวนมาก มีปัญญามืดบอดด้วยอำนาจกิเลสในกมล สันดาน เห็นว่า “บิดาไม่มี” คือไม่มีพระคุณต่อบุตร ความเห็นผิดเช่นนี้จัดเป็น “มิจฉาทิฏฐิ” ในทางกลับกัน กลุ่มบัณฑิต เห็นว่า “บิดามี” คือมีพระคุณต่อบุตรอย่างยิ่ง ความเห็นถูกของพวกเขาจัดเป็น “สัมมาทิฏฐิ”

¹ อรรถกถาอัครัญญสูตร ที. ปา. มก. 15 หน้า 182

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับคุณของบิดาก็คือ ความเห็นที่ว่า “บิดามีพระคุณต่อบุตรอย่างยิ่ง” เป็นเรื่องสภาพใจของบุตรที่ก่อปรด้วย “ความกตัญญูกตเวที” เราย่อมรู้อยู่เต็มอกว่า ถ้าไม่มีพ่อ ตัวเราก็ไม่มีโอกาสมาเกิดเป็นมนุษย์ นั่นย่อมหมายความว่า เราจะไม่มีโอกาสสร้างบุญกุศลใหม่

ถ้าระลึกนึกถึงเรื่อง “กฎแห่งกรรม” และ “โลกนี้มี” เราก็ต้องยอมรับว่า การที่เรามีบิดาซึ่งบกพร่องในพระคุณ 2 ประการหลัง ก็เนื่องจากกรรมชั่วในอดีตชาติของเราเองที่ชักนำให้เราต้องประสบบิดาเช่นนี้ เมื่อเกิดปัญหาตรองได้เช่นนี้แล้ว ก็ไม่ควรจะถือโทษโกรธเคืองท่าน หรือเนรคุณต่อท่าน เพราะการทำเช่นนี้ย่อมเป็นการสร้างกรรมชั่วของเราเองในชาตินี้ ซึ่งจะเป็นการสั่งสมบาปข้ามภพข้ามชาติต่อไปอีก

อนึ่งควรทำความเข้าใจว่า การที่บิดาของเราบกพร่องในหน้าที่ ก็เพราะมีจฉาทิฏฐิในใจของท่านนั่นเอง

ดังนั้นทางที่ถูกที่ควร เราจะต้องคิดว่า ถึงอย่างไรๆ บิดา ก็เคยมีพระคุณต่อเราผู้เป็นบุตร เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อท่านให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และถ้าวันใดวันหนึ่งเราสามารถอนุเคราะห์ท่านให้ขจัดมีจฉาทิฏฐิออกจากใจให้หมดสิ้นได้ ย่อมเป็นการทดแทนพระคุณท่านอย่างสูงทีเดียว

นอกจากนี้เราควรจะยึดเอาความบกพร่องของบิดามาเป็นข้อเตือนใจไม่ให้เราประพฤติตนเช่นนั้น ในเมื่อถึงคราวที่เรา อยู่ในฐานะเป็นบิดา (หรือมารดา) ของบุตรของเรา บุคคลที่คิดได้เช่นนี้ย่อมแสดงว่ามีจิตใจพัฒนาความรับผิดชอบขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง ย่อมเชื่อว่ามีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฏฐิ”

ในทางกลับกัน บุตรที่มีจิตใจมีดมนด้วยอำนาจกิเลส ถ้าบิดามีข้อบกพร่อง เขาก็จะมองไม่เห็นพระคุณของบิดาเลย จึงไม่แสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบิดาแต่ประการใด บุตรประเภทนี้ เมื่อถึงคราวที่ตนเป็นบิดา (หรือมารดา) บ้าง ก็ไม่แคล้วที่จะมีความบกพร่องในการทำหน้าที่เหมือนกัน เพราะจิตใจของเขายังไม่พัฒนานั่นเอง บุคคลประเภทนี้ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็น “มีจฉาทิฏฐิ”

1.3.9 ความเห็นเกี่ยวกับสัตว์ที่ผุดขึ้นเกิด

สัตว์โลกทั้งหลายมีการเกิดอย่างไร

พระพุทธศาสนาให้ความรู้แก่เราว่า การเกิดของสัตว์โลกทั้งมวลมี 2 ลักษณะ คือ การถือกำเนิดในมนุษย์โลก ก็กับการถือกำเนิดนอกมนุษย์โลก¹

¹ มหาสิหนาทสูตร ม. มุ. 18/169/146

การถือกำเนิดในมนุษย์โลกมีอยู่ 3 ประเภท คือ

- 1) เกิดในฟองไข่ (อณูขณะกำเนิด) ได้แก่ สัตว์ดิรัจฉาน ต่างๆ เช่น นก จิ้งจก เต่า เป็นต้น
- 2) เกิดในครรภ์ (ชลาพุชะกำเนิด) ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมเป็นส่วนมาก เช่น คน แมว ช้าง เป็นต้น
- 3) เกิดในสิ่งโสโครก (สังเสทชะกำเนิด) คือเกิดในสิ่งโสโครก จากสิ่งโสโครก ในซากศพ ในน้ำเน่า อาหารบูดเน่า ได้แก่ หนอน จุลินทรีย์ หรือสัตว์เซลล์เดียวหลากหลายชนิด จุลชีวันเหล่านี้ แม้เราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่ก็สามารถ ใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดูได้

การถือกำเนิดนอกมนุษย์โลกมีอยู่ประเภทเดียว ด้วยการผุดขึ้นเกิดแล้วโตทันที ชนิดที่เรียกได้ว่า เกิดปุบโตปั๊บ การเกิดโดยการผุดขึ้นนี้มีคำศัพท์ทางธรรมว่า “โอปปาติกะกำเนิด” หรือ “อุปปาติกะกำเนิด” โดยทั่วไปมักพูดกันว่า “โอปปาติกะ” เป็นการเกิดโดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ แต่อาศัยแรงกรรมในอดีตทั้งฝ่ายลบและฝ่ายบวก แรงกรรมฝ่ายบวกจะนำไปถือกำเนิดในสุคติภพ ได้แก่ เทวดา และพรหม แรงกรรมฝ่ายลบจะนำไปถือกำเนิดในทุคติภพ หรืออบายภูมิ ได้แก่ นรก (นिरยะ) เปรต (ปีตติวิสัย) และอสุรกาย

โลกมนุษย์เป็นสุคติหรือทุคติ

โลกมนุษย์เป็นสุคติของมนุษย์ เป็นทุคติของดิรัจฉาน เหตุที่โลกมนุษย์เป็นสุคติ ก็เพราะเป็นสถานที่แห่งเดียวสำหรับสร้างกรรมดีได้เต็มที่ของมนุษย์ เนื่องจากประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

- 1) มนุษย์มีรูปร่างแข็งแรงทรหดอดทน เหมาะแก่การสร้างกรรมดีทุกรูปแบบ
- 2) โลกมนุษย์เป็นแดนแห่งการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ มนุษย์ทั้งหลายจึงมีโอกาสฟังพระธรรมเทศนาของพระตถาคตโดยตรง หรือจากพระอรหันตสาวกทั้งปวง แม้พระตถาคต และเหล่าพระอรหันตสาวกจะเข้านิพพานกันไปหมดแล้ว ก็ยังมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ทรงจำพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ไว้ แล้วนำมาถ่ายทอดปลูกฝังอบรมมวลมนุษย์ให้เกิดสัมมาทิฐิ ตั้งใจสร้างแต่กรรมดี อันเป็นเหตุแห่งการไปสู่สุคติ
- 3) โลกมนุษย์เป็นแดนแห่งเอื้อนาบุญ คือมีพระสงฆ์สาวกผู้ประพฤติปฏิบัติชอบเป็นเอื้อนาบุญ ให้ผู้คนได้ถวายทาน เพื่อสั่งสมบุญกุศล ในปริมาณสูงกว่าการทำทานแก่ปุถุชน สูงกว่าการทำสังคมสงเคราะห์คนทั่วไป และการสงเคราะห์สัตว์ดิรัจฉาน ¹

ด้วยเหตุปัจจัยทั้ง 3 ประการดังกล่าวแล้ว โลกมนุษย์จึงเป็นสุคติของเหล่าเทวดาซึ่งจุติจากสรวงสวรรค์มาเกิดเป็นคน และเป็นสุคติของเหล่าสัตว์โลกที่พ้นกรรมจากทุกติมาเกิดเป็นคน เนื่องจากเปิดโอกาสให้ทุกคนได้สร้างกรรมดีอย่างเต็มที่ และเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตามผู้ที่ได้ถือกำเนิดเป็นคนในโลกนี้แล้ว ถ้าไม่รู้หรือไม่สนใจศึกษาพระธรรมวินัย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องกฎแห่งกรรม แล้วใช้ชีวิตอย่างประมาท อยู่กับการสร้างกรรมชั่ว เขาก็ไม่มีโอกาสพบสுகุติเลย แม้โลกนี้ก็เป็นเสมือนทุกติสำหรับเขา เมื่อละโลกนี้ไปแล้วก็ต้องไปสู่อบายภูมิอย่างแน่นอน

อนึ่ง เหตุที่กล่าวว่าโลกมนุษย์เป็นทุกติของดิรัจฉาน ก็เพราะเป็นแดนเกิดของสัตว์ดิรัจฉานนั่นเอง

ทำไมคนเราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องโอปปาติกะ

มีเหตุผลอยู่หลายประการ ที่คนเราทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องโอปปาติกะ แต่เหตุผลที่สำคัญยิ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ

1) ความรู้เรื่องนี้มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการพัฒนาหิริ โอตตบปะชัณในจิตใจของคนเรา เพราะทำให้มีความรู้สึกอายต่อการทำบาป ขณะเดียวกันก็รู้สึกกลัวผลของบาปที่จะเกิดขึ้นทั้งในชาตินี้และชาติหน้า โดยสรุปก็คือกลัวตกรรณนั่นเอง ดังนั้น คนเราก็จะตั้งใจทำแต่กรรมดีจนเป็นนิสัย ไม่ปล่อย ภายวาทะ ใจ ให้ทำกรรมชั่วใดๆ ทั้งสิ้น แม้ไม่มีใครรู้เห็นก็ตาม

2) ความรู้เรื่องโอปปาติกะนี้จะเป็นแรงบันดาลใจคนเรา ให้ชวนชววยศึกษา และปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ภายในรู้แจ้งเห็นแจ้งตามพระธรรมคำสั่งสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการออกผลของกรรม เรื่องนรก สวรรค์ เรื่องโลกนี้มีที่มา โลกหน้ามีที่ไป โดยมีกรรมของตนเป็นตัวกำหนด

แม้การปฏิบัติธรรมยังไม่เกิดผลถึงขั้นรู้แจ้งเห็นแจ้ง แต่ความสุขและความสงบอันเกิดจากความสว่างที่กลางใจ ซึ่งเกิดจากการเจริญสมาธิภาวนา ก็สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความศรัทธามั่นในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความเพียรยิ่งขึ้นไปแล้ว ยังจะช่วยให้เขาตั้งมั่นอยู่ในสัมมาทิฐิได้โดยตลอด ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลาน ญาติมิตร และผู้คนในสังคม ด้วยการทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยสรุปก็คือ **ความรู้เรื่องโอปปาติกะเป็นเครื่องช่วยให้คนเราไปสู่สุคติในปรโลกได้ง่ายขึ้น**

คนเราโดยทั่วไปสามารถพิสูจน์เรื่องโอปปาติกะได้ หรือไม่อย่างไร

เรื่องโอปปาติกะนั้นเป็นเรื่องที่คนเราสามารถพิสูจน์ได้ โดยวิธีพิสูจน์ที่ถูกต้องเหมาะสมตามธรรมชาติ การที่คนเราจะพิสูจน์หรือค้นหาความจริงเรื่องใดให้พบ ก็จำเป็นต้องต้องใช้วิธีการพิสูจน์หรือค้นหาให้ถูกต้อง ถ้าใช้วิธีผิดหรือทำผิดวิธีย่อมจะไม่พบความจริง เช่น ถ้าต้องการรู้เรื่องจุลินทรีย์ ก็ต้องใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดู ถ้าต้องการรู้เรื่องดาวอังคาร ก็ต้องใช้กล้องดูดาวส่องดู ใครที่อุตรีเอกกล้องดูดาวไปส่องดูจุลินทรีย์ย่อมไม่พบ เป็นต้น การพิสูจน์เรื่องโอปปาติกะก็เช่นเดียวกัน มีวิธีพิสูจน์ซึ่งเป็นวิธีของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอยู่เพียงวิธีเดียวเท่านั้น เรียกว่า “ทิพยจักขุ” หรือเรียกง่าย ๆ ว่า “ตาทิพย์” ถ้าใช้วิธีอื่น ก็ไม่มีวันจะได้พบโอปปาติกะ

ทิพยจักขุเกิดขึ้นได้อย่างไร

ทิพยจักขุจะเกิดขึ้นแก่คนเราได้อย่างไรด้วยการเจริญสมาธิภาวนา โดยการทำให้หยุดนิ่ง ณ ศูนย์กลางกาย (ได้อธิบายไว้บ้างแล้ว ในเรื่อง “โลกหน้า”) ขณะที่ใจรวมเป็นหนึ่งและหยุดนิ่งได้อย่างต่อเนื่อง ณ ศูนย์กลางกาย ใจก็จะใสสว่างขึ้นถึงขั้นสว่างโพลง ยิ่งหยุดได้นานเท่าใด ความสว่างโพลงก็จะทวีขึ้นและมั่นคงยิ่งขึ้นเท่านั้น เมื่อใดมีความสว่างโพลงที่กลางใจเกิดขึ้น ราวกับตะวันเที่ยงหลายๆ ดวงมารวมกันที่ศูนย์กลางกายของเรา เราก็จะสามารถมองเห็นกระบวนการไปเกิดมาเกิดของเหล่าสัตว์โลกที่เป็นโอปปาติกะทั้งในทุคติและสุคติ รวมทั้งบรรยาอากาศ และสภาพธรรมชาติของนรกสวรรค์ได้ตามที่เป็นจริง การเห็นเช่นนี้เรียกว่าเห็นด้วย “ทิพยจักขุ” ไม่ใช่เห็นด้วยตาธรรมดาของคนเรา

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่ยังไม่สามารถฝึกอบรมตนให้เกิดทิพยจักขุได้ ก็ไม่ควรคิดตั้งข้อสงสัยว่า คำสอนของพระพุทธองค์จะไม่เป็นจริง คือสงสัยว่าโอปปาติกะไม่เป็นจริง แต่ควรคิดในแง่ดีว่า พระพุทธองค์นั้นทรงเป็นทั้งกัลยาณมิตร และบุพการี ของชาวโลก คือทรงให้ความอุปการะชาวโลกด้วยธรรมทาน โดยที่ชาวโลกไม่ได้ขอรับ และชาวโลกก็ไม่ได้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของพระองค์ ยิ่งกว่านั้นยังไม่ทรงหวังการตอบแทนใดๆ จากชาวโลกด้วยซ้ำไป เหตุที่ทรงให้ธรรมทานอย่างยิ่งใหญ่แก่ชาวโลก ก็เพราะทรงสงสารห่วงใยและปรารถนาดีเป็นอย่างยิ่งนั่นเอง ไม่อยากให้ชาวโลกต้องเสวยทุกข์ในทุกคติภพ แต่ทรงปรารถนาจะให้ได้เสวยสุขในสุคติภพ และบรรลุความหลุดพ้นในที่สุด ดังเช่นพระองค์ และพระอรหันตสาวกทั้งปวง

ความคิดเพียงเท่านี้ก็จะทำให้เราเกิดศรัทธามั่นในพระธรรมคำสั่งสอนทั้งปวง โดยไม่มีข้อกังขาแล้วตั้งหน้าเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติแต่กรรมดี มีการทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเป็นกิจวัตรประจำวันตลอดชีวิต แม้ไม่คิดจะทำให้เกิดทิพยจักขุ เพื่อพิสูจน์เรื่องโอปปาติกะ แต่วันใดวันหนึ่ง เมื่อเราสั่งสมประสบการณภายในได้มากขึ้นๆ หรือจะเรียกว่า “บุญ” ก็ได้ ทิพยจักขุย่อมเกิดขึ้นเองโดยปริยาย และเมื่อนั้นเราก็จะประจักษ์แจ้งตามพระธรรมคำสั่งสอน

ในทางกลับกันถ้าเรายังคิดสงสัย ศรัทธาของเราที่มีต่อพระธรรมคำสั่งสอนย่อมจะไม่เกิดขึ้นหรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่มั่นคง ทำให้คนเราตั้งอยู่ในความประมาท ประพฤติตนไปตามอำนาจกิเลส ไม่ต้องมากเพียงแค่อิ่มสุราจนเมามายบ่อยๆ ก็จะต้องประสบปัญหาเดือดร้อนตั้งแต่ปัจจุบันชาติแล้ว เมื่อละโลกไปย่อมไม่แคล้วจากทุกข์ นอกจากนี้ถ้าอิ่มสุราเมามายแล้วไปทำผิดศีลข้ออื่นอีก ทุกข์และโทษย่อมทวีขึ้นอย่างเห็นได้ในปัจจุบันชาติ โดยไม่ต้องรอไปถึงปรโลก

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวว่ามีผู้คนจำนวนมาก มีปัญญามืดบอดด้วยอำนาจกิเลสในกมลสันดาน เห็นว่า “สัตว์ผู้ต้งขึ้นเกิดไม่มี” หรือ “โอปปาติกะไม่มี” ทั้งๆ ที่โอปปาติกะมีอยู่จริง ความเห็นผิดของพวกเขาจัดเป็น “มิจฉาทิฏฐิ” ในทางกลับกัน กลุ่มบัณฑิตเห็นว่ามี “สัตว์ผู้ต้งขึ้นเกิดมี” คือมีอยู่จริง ความเห็นถูกของพวกเขาจัดเป็น “สัมมาทิฏฐิ”

สรุป

สาระสำคัญเกี่ยวกับสัตว์ที่ผุดขึ้นเกิด หรือโอปปาติกะ ก็คือ ความเห็นที่ว่า “โอปปาติกะมีจริง” เป็นเรื่องสภาพใจของคนที่เชื่อมั่นว่า “นรกสวรรค์มีจริง”

เรื่องโอปปาติกะและนรกสวรรค์ ไม่สามารถเห็นได้ด้วยมังสัจจะ คือตาเนื้อธรรมดา แต่สามารถเห็นได้ด้วยทิพยจักขุ ซึ่งเกิดขึ้นได้ ด้วยการเจริญสมาธิภาวนาจนเกิดประสบการณ์ภายในในระดับหนึ่ง¹ ดังนั้น ถ้าเรายังไม่สามารถเห็นสิ่งเหล่านี้ ก็อย่าด่วนปฏิเสธ แต่ควรจะค้นคว้าหาความจริงต่อไป ด้วยการเจริญสมาธิภาวนาจนถึงขั้นบรรลุ “ทิพยจักขุ” เป็นอย่างน้อย เราก็จะได้เครื่องมือพิเศษสำหรับพิสูจน์เรื่องเหล่านี้ให้กระจ่างแจ้งได้เอง

อย่างไรก็ตาม พระธรรมคำสั่งสอนเรื่องนี้ ได้ให้เห็นว่าคนเราต้องทำดีไว้เพื่อเหนียว คือ ต้องบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เมื่อใจพัฒนาขึ้นตามลำดับๆ แม้ยังไม่บรรลุทิพยจักขุ เราก็พอจะตรองได้ด้วยปัญญา จนเกิดความเชื่อมั่นว่า เรื่องโอปปาติกะ และนรกสวรรค์มีจริง ก็จะทำให้เราดำเนินชีวิตโดยไม่ประมาท บุคคลที่มีความเชื่อมั่นเช่นนี้ ชื่อว่า มีความเห็นถูก เป็น “สัมมาทิฐิ” และแน่นอนจิตใจย่อมพัฒนาความรับผิดชอบให้สูงขึ้นอีกระดับหนึ่ง

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีจิตใจมืดมิดด้วยอำนาจกิเลส ไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรม มีความเชื่อเฉพาะสิ่งที่ตนเห็นด้วยมังสัจจะ สิ่งใดที่ตนไม่เห็นก็จะไม่เชื่อ ไม่คิดจะทำกรรมดีไว้เพื่อเหนียว มีชีวิตอยู่อย่างประมาท ด้วยการทำความชั่วเป็นอาชญา บุคคลที่ขาดการพัฒนาใจเช่นนี้ ชื่อว่า มีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฐิ”

1.3.10 ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องสมณพราหมณ์ผู้ประพடுத்தิตติ ปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม

สมณพราหมณ์ผู้ประพடுத்தิตติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม มีความหมายอย่างไร

มีอยู่ 2 ประเด็น ที่จะต้องหาความหมายกันก่อน คือ ที่กล่าวว่า “ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง” หมายความว่า เป็นผู้สามารถฝึกตนเองให้เกิดทิพยจักขุ ตลอดจนธรรมจักขุ ชนิดรู้แจ้งเห็นแจ้งโลก คือความเป็นไปของชีวิตในสังสารวัฏตามความเป็นจริง

ส่วนที่ว่า “สมณพราหมณ์ผู้ประพடுத்தิตติปฏิบัติชอบ” หมายถึง สมณพราหมณ์ที่ปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยความวิริยะอย่างยิ่งยวด จึงทำให้เกิดทิพยจักขุตลอดจนธรรมจักขุ

¹ ปายาสีราชัญญสูตร ที. มหา. มก. 14/308/378

สมณพราหมณ์ประเภทนี้ เมื่อได้ประจักษ์แจ้งความจริงเกี่ยวกับความเป็นไปของสังสารวัฏเกี่ยวกับอันตรายร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตในสังสารวัฏแล้ว ก็เกิดความเมตตาสงสารผู้คนทั้งหลายซึ่งเต็มไปด้วยอวิชชา (ความไม่รู้) ให้รู้จักฝึกอบรม ตนให้รู้แจ้งเห็นแจ้งดังเช่นตนบ้างโดยไม่หวังวิชา ด้วยหวังว่าเมื่อชาวโลกได้รู้แจ้งเห็นแจ้ง หรือแม้เพียงเข้าใจความจริง และเกิดศรัทธามั่นตามที่ตนสอนแล้ว ก็จักรู้จักครองตนด้วยปัญญา สามารถตั้งมั่นอยู่ในความดี ตั้งใจสร้างแต่กรรมดีเพื่อเป็น การสั่งสมบุญกุศลอย่างต่อเนื่อง หลีกเลียงจากการทำกรรมชั่วทั้งปวง ด้วยตระหนักดีว่านั่นคือบาปอกุศล มีแต่จะนำทุกข์โทษมาให้ในชาตินี้ แม้ละโลกไปแล้ว บาปอกุศลก็ยังมีฤทธิ์อำนาจตามไปให้ผลอีก

โดยสรุปก็คือ สมณพราหมณ์ประเภทนี้ มีความรักและปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง จึงตั้งใจบำเพ็ญตนเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ชาวโลกทั้งปวง โดยมีได้หวังผลตอบแทนใดๆ เป็นการส่วนตัว นอกจากจะหวังให้ชาวโลกทั้งปวงพบสุขและหมดทุกข์เท่านั้น

สมณพราหมณ์ประเภทนี้ หมายถึงใคร

สมณพราหมณ์องค์แรกที่เป็นปฐมบรมครูผู้เป็นกัลยาณมิตรต้นแบบ ก็คือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา พระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาอย่างยิ่งใหญ่ ทรงสั่งสอนชาวโลกเป็นจำนวนมากให้รู้ตามพระองค์ ซึ่งส่วนหนึ่งก็คือพระอรหันตสาวกทั้งปวงของพระองค์ ผู้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ให้แผ่ขยายต่อไปอีก

ในปัจจุบันแม้พระผู้มีพระภาคเจ้า และเหล่าพระอรหันตสาวกทั้งปวงจะเข้านิพพานกันไปนานกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีศาสนทายาท คือพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบเป็นจำนวนมาก เป็นผู้ทรงจำพระธรรมวินัย ศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย แล้วนำมาสอนผู้ที่ยังไม่รู้ให้รู้ตาม

แม้เราจะไม่มีญาณทัสสนะล่วงรู้ว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร และครูอาจารย์ให้การอบรมสั่งสอนแก่ญาติโยม องค์กรใดมีภูมิธรรมเป็นพระอริยบุคคลระดับใด แต่ก็เชื่อว่าในปัจจุบันยังมีพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่รู้แจ้งเห็นแจ้งโลกนี้โลกหน้ายังมีอยู่ ทั้งนี้เพราะท่านสามารถสอนให้ศิษยานุศิษย์ของท่านจำนวนไม่น้อย รู้และเห็นนรก สวรรค์ วิบากแห่งกรรมดี กรรมชั่ว ตลอดจนการไปเกิดในโลกหน้า มาเกิดในโลกนี้ได้ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้งตาม ย่อมหมายถึงบุคคลต่อไปนี้ คือ

- 1) พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดาของชาวพุทธทั้งหมด
- 2) พระอรหันตสาวกทั้งปวงของพระบรมศาสดา
- 3) พระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ และทรงภูมิธรรมสูง ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

ทำไมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสแสดงความเห็นในข้อที่ 10

จากการพิจารณาความเห็นถูกเป็นลัทธิตั้งแต่อันดับที่ 1 ถึง 10 ด้วยโยนิโสมนสิการ ย่อมเห็นได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุภาพที่ประเสริฐกว่าชาวโลกให้เกิดความเข้าใจถูกต้องในเรื่องโลกและชีวิตให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งอาจกล่าวสรุปได้เป็นข้อๆ ดังนี้

1) **เข้าใจถูกว่า ต่างคนต่างเกิดมาเพื่อสร้างเฉพาะกรรมดีเท่านั้น** การสร้างกรรมดีในรูปแบบต่างๆ ล้วนเป็นการสั่งสมบุญกุศลของคนเรา เพื่อประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์สูงสุดคือการบรรลุมรรคผลนิพพานไม่ต้องย้อนกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอันหาจุดจบมิได้อีกต่อไป ตรงกันข้ามผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมเป็นการสั่งสมบาปอกุศลไว้ในใจตน ทำให้ใจมีแต่ความมืดมิด อันเป็นทางนำไปสู่โทษภัยทั้งโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของความมีโชคที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ได้พบพระพุทธศาสนา

2) **เข้าใจถูกว่า บุญกุศลมีฤทธิ์สยบกิเลสได้** การสั่งสมบุญกุศลด้วยการศึกษาและปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ใจคนเราผ่อนคลาย บริสุทธิ์ สว่างขึ้นไปตามลำดับๆ จนถึงขั้นสว่างโพลง ยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ยามเที่ยงวัน ความสว่างโพลงของใจจะสามารถส่องให้เห็นความไม่แน่นอนของโลก ตลอดจนความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริงได้ลึกลงไปอีกระดับหนึ่ง ซึ่งตาเนื้อ (มังสัจจ) มองไม่เห็น การเห็นเช่นนี้เป็นการเห็นด้วยตาของกายทิพย์ (ทิพยจักขุ) อาจจัดว่าเป็นการเห็นด้วยใจก็ได้

การเห็นด้วยทิพยจักขุเช่นนี้ จะทำให้คนเราพัฒนาหิริ โอตตัปปะ คือความอายต่อการทำความชั่วความบาปและความกลัวต่อวิบากของบาปมากขึ้น ขณะเดียวกันก็เกิดปัญญาสอนตนเองให้รู้จักระมัดระวังตัวไม่ให้ทำชั่ว ให้เลือกทำแต่ความดี ใจก็จะสะอาดสว่างอย่างต่อเนื่องยิ่งขึ้นทั้งวันทั้งคืน กิเลสจึงไม่ได้ช่องกำเริบออกฤทธิ์เลย ทำนองเดียวกับหญ้าที่ถูกหินทับ ย่อมงอกงามไม่ได้ นี่คือความหมายที่ว่า บุญกุศลมีฤทธิ์สยบกิเลสได้

3) **เข้าใจถูกว่า ผู้ที่ใจสะอาดอย่างสมบูรณ์ย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นแจ้งโลกนี้โลกหน้าได้** การปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา จนกระทั่งใจหยุดนิ่งสนิทอย่างถาวร (บรรพชิตมีโอกาสปฏิบัติได้ผลมากกว่าคฤหัสถ์ เพราะไม่ต้องกังวลด้วยเรื่องการทำมาหากิน) ความสว่างโพลงที่กลางใจก็จะเกิดขึ้นอย่างถาวร ถึงขั้นส่องให้เห็นความเป็นไปของโลกนี้โลกหน้าได้ตรงตามเป็นจริง คือสว่างยิ่งกว่าตะวันเที่ยงหลายหมื่นหลายแสนเท่า ประสบการณ์ภายในอันวิเศษนี้ คือพัฒนาการที่เรียกว่า “ธรรมจักขุ” ซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้คนเราเห็นแจ้งรู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าได้ตรงตามเป็นจริง ตลอดจนการเห็นลัทธิธรรมต่างๆ มีอริยสัจ 4 เป็นสำคัญ แต่ทว่าศักยภาพแห่งการรู้แจ้งเห็นแจ้งของบุคคลจะอยู่ในระดับใดย่อมแตกต่างกันไปตามมรรค และผลของผู้ปฏิบัติแต่ละคน

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเหล่าพระอรหันตสาวกในอดีตกาลแล้ว แม้ในปัจจุบันบุคคล ที่ศึกษาและปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย ด้วยความวิริยะอุตสาหะ

อย่างยิ่งยวด ชนิดที่มีทิพยจักขุและธรรมจักขุสามารถเห็นแจ้งรู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าได้ตรงตามเป็นจริงในระดับใดระดับหนึ่ง ยังมีอยู่ในโลกนี้อย่างแน่นอน

4) **เข้าใจถูกว่า** ต่างคนต่างต้องแสวงหาสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบให้พบให้จงได้ จากคำบรรยายที่ผ่านมา ท่านผู้อ่านคงจะเห็นแล้วว่า **สัมมาทิฐิ** เท่านั้นคือต้นทางที่จะก่อให้เกิดความ **สุขในชีวิต** การที่จะทำให้สัมมาทิฐิเจริญงอกงามอย่างถาวรอยู่ในจิตใจ คนเราก็จำเป็นต้องศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนา ให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับลึกซึ่งต่อไปอีก แล้วประพฤติ ปฏิบัติตามจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย

การที่คนเราจะศึกษาหลักธรรมต่างๆ ให้เข้าใจ และปฏิบัติตนให้ถูกต้องได้ ก็จำเป็นต้องมีครูบาอาจารย์เป็นกัลยาณมิตรชี้ทางสว่างให้ แม้ในปัจจุบัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเหล่าพระอรหันต์ผู้เป็นพุทธสาวกใกล้ชิดจะเข้านิพพานไปนานแล้วก็ตาม แต่สมณพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนทายาท และเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองในระดับหนึ่ง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม ก็ยังพอมืออยู่เสมอ トラบใดที่พระพุทธศาสนายังดำรงอยู่ ยังไม่สูญไปจากโลก เพียงแต่เราจะต้องพยายามชวนชวายแสวงหาท่านให้พบเท่านั้น

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวว่า มีผู้คนจำนวนมาก มีปัญญามืดบอดด้วยอำนาจกิเลสในกมลสันดาน เห็นว่าถึงอย่างไร ย่อมไม่มีสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้ง โลกนี้โลกหน้า ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามอีกแล้ว ผู้คนเหล่านี้จึงไม่เชื่อเรื่องนรก สวรรค์ เรื่อง โลกนี้โลกหน้า และเรื่องกฎแห่งกรรม ความเห็นผิดของพวกเขา จัดว่าเป็น “มิจฉาทิฐิ” ในทางกลับกัน **กลุ่มบัณฑิตเห็นว่า สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ และมีคุณสมบัติดังกล่าว แล้วมีอยู่จริง ความเห็นถูกของพวกเขาจัดว่าเป็น “สัมมาทิฐิ”**

จากเรื่องนี้ย่อมให้ความรู้แก่ชาวพุทธทั้งหลายว่า トラบใดที่ยังมีพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดสืบสายกันไป トラบนั้นก็จะมีพระสงฆ์ผู้รู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าในระดับต่างๆ แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมิขาดสาย ดังนั้นผู้ที่ตั้งใจพัฒนาจิตใจของตนเอง ก็พึงแสวงหาพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ผู้รู้แจ้งโลกให้พบ แล้วเข้าไปสมัครเป็นศิษย์ ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนชี้แนะของท่าน ก็จะมีโอกาสรู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าตามท่านได้ บุคคลที่ปฏิบัติตนด้วยความเชื่อมั่นเช่นนี้ชื่อว่า มีความเห็นถูกเป็น “สัมมาทิฐิ” มีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองและชาวโลกอย่างเปี่ยมล้น และสามารถจะพัฒนาให้ยิ่งๆ ขึ้นไปได้อีกด้วย

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีจิตใจมืดบอดด้วยอำนาจกิเลส ไม่เชื่อว่าในโลกนี้เคยมีพระอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงรู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าเกิดขึ้น และทรงสอนพุทธสาวกให้รู้แจ้งตามจำนวนมากมาย โดยไม่เห็นแก่ความลำบากยากแค้นใดๆ จึงไม่เชื่อว่าในปัจจุบันจะมีผู้ใดรู้แจ้งเรื่องโลกนี้โลกหน้า ตลอดจนเรื่อง

กฎแห่งกรรม โอบปาติกะ และนรกสวรรค์ เขาจึงไม่สนใจสร้างกรรมดี มีชีวิตอยู่อย่างประมาท ไม่คิดสั่งสมบุญ บุคคลประเภทนี้ชื่อว่า มีความเห็นผิดเป็น “มิจฉาทิฎฐิ” ไม่มีความรับผิดชอบใดๆ ต่อการกระทำทางกาย วาจา และใจ เขามีชีวิตอยู่ก็เพื่อสร้างบาปอกุศลและความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และชาวโลกเท่านั้น

สรุป

อะไรคือประโยชน์ของการศึกษาเรื่องมิจฉาทิฎฐิและสัมมาทิฎฐิ

ประโยชน์สำคัญยิ่งก็คือ ผู้ศึกษาจะได้รู้ว่าเป้าหมายหน้าที่สำคัญของแต่ละคนที่ได้มีโอกาสมาเกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้ก็คือการละเว้นกรรมชั่วทุกชนิด แล้วทุ่มเททำเฉพาะแต่กรรมดี อันเป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จในความสุขความเจริญในโลกนี้ ไม่เท่านั้นหลังจากตายแล้วยังสามารถเสวยสุขยิ่งขึ้นไปอีกในโลกหน้า บนสวรรค์เป็นเวลานานแสนนานอีกด้วย และถ้าใครสามารถสั่งสมกุศลกรรมไว้มากเป็นพิเศษ ถึงขั้นกำจัดกิเลสได้หมดสิ้นเด็ดขาด ก็จะได้โอกาสบรรลุมรรคผลนิพพาน คือพ้นจากการเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ประสบความสุขอันเป็นอมตะอยู่ในอายุตนิพพานเฉกเช่นพระอรหันตเจ้าทั้งปวง

ด้วยเหตุนี้สัมมาทิฎฐิบุคคลทั้งหลาย จึงต่างตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินชีวิตของตนไว้ 3 ระดับด้วยกันคือ

1) **เป้าหมายชีวิตระดับต้น** คือการตั้งตนเป็นหลักฐานมั่นคงให้ได้ในชีวิตนี้ สำคัญของการตั้งตนเป็นหลักฐานมั่นคง หมายถึงการมีอาชีพมั่นคง มีรายได้ประจำแน่นอน มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีบ้านเป็นของตนเอง มีเงินทองใช้สอยตามปกติ มีเงินเหลือเก็บไม่เป็นคนหลักลอย ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

2) **เป้าหมายชีวิตระดับกลาง** คือการสั่งสมคุณความดีต่างๆให้เพียบพร้อม เพื่อมุ่งไปสู่สุคติโลกสวรรค์หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว

3) **เป้าหมายชีวิตระดับสูง** คือการสละชีวิตเป็นเดิมพันสร้างบุญเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานหรือทำพระนิพพานให้แจ้ง หลุดพ้นจากสังสารวัฏไปโดยเด็ดขาด

นอกจากตั้งเป้าหมายชีวิตแล้ว ขณะเดียวกันก็มองเห็นโทษอย่างอนงกอนันต์ของมิจฉาทิฎฐิ

ด้วยเหตุนี้สัมมาทิฎฐิบุคคลทั้งหลาย จึงต่างตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินชีวิตของตน มองเห็นโทษอย่างอนงกอนันต์ของมิจฉาทิฎฐิ ตรงเห็นความหายนะที่จะเกิดขึ้นแก่ตนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ถ้าตนมีพฤติกรรมดังเช่นมิจฉาทิฎฐิชนทั้งหลาย เมื่อตรงได้เช่นนี้ สัมมาทิฎฐิก็จะพัฒนายิ่งขึ้นในจิตใจของเขา พร้อมทั้งพัฒนาการในด้านหิริโอตตปปะและคุณธรรมอื่นๆ อีกมากมาย ที่สำคัญก็คือ ความสำนึกรับผิดชอบต่อกดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองก่อน แล้วแผ่ความสำนึกรับผิดชอบไปถึงผู้คนรอบข้าง ตลอดจนชาวโลกด้วย ซึ่งจะมีอนุภาพคุ้มครองส่งเสริมบุคคลให้เพียรพยายามสร้างแต่กรรมดียิ่งขึ้น ด้วยศรัทธามั่นว่านั่นคือการสร้างสมบุญกุศล ทำให้สามารถเว้นขาดจากการทำกรรมชั่วทุกอย่าง เพราะมีความ

อายุบาปและกลัววิบากของบาปหรือกรรมชั่วยิ่งนัก เมื่อสร้างนิสัยเช่นนี้ขึ้นประจำตัวประจำใจได้แล้ว ใจของเขาก็จะผ่องใส มีความสบายใจ ไร้ความอนาถร้อใจ มองเห็นคุณค่าอันยิ่งใหญ่ของพระธรรมวินัย จึงชวนชวาศึกษาและปฏิบัติธรรม ทั้งภาคปริยัติ และปฏิบัติให้ยิ่งๆ ขึ้นอีก ด้วยศรัทธามั่นว่า

“ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย เป็นทางแห่งพระนิพพาน ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย (เป็นทางอบาย ไม่มีทางพ้นจากสังสารวัฏฯ)”¹

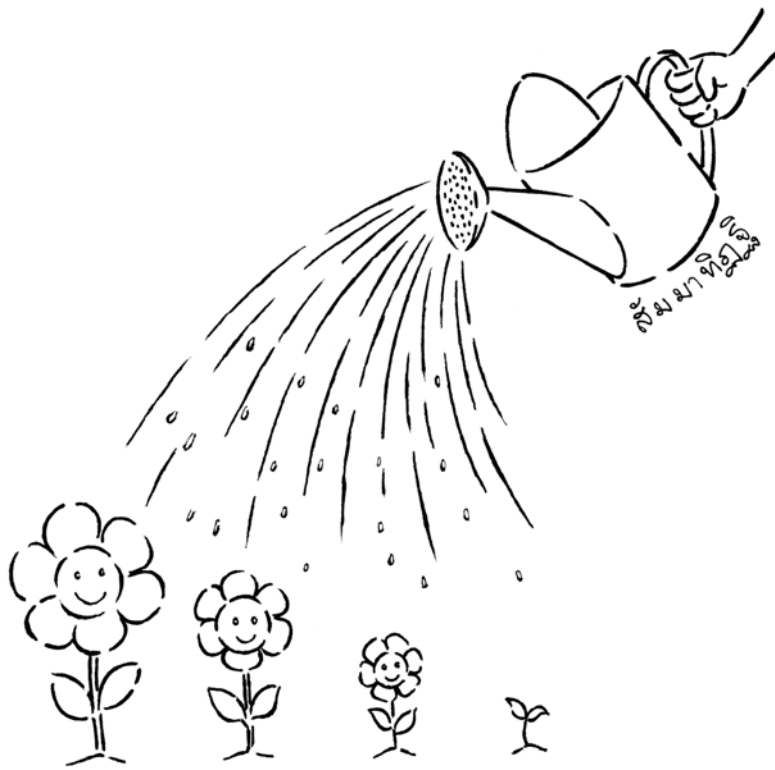
ทั้งหมดนี้คือประโยชน์สำคัญยิ่งของการศึกษาเรื่องมัจฉาทิฏฐิและสัมมาทิฏฐิ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาโดยตรงแล้ว ยังจะก่อให้เกิดผลประโยชน์เป็นความวัฒนาถาวรของสังคมโดยรวมอีกด้วย

เพราะฉะนั้น ใครก็ตามที่รู้ว่าตนยังมีมัจฉาทิฏฐิบางประการอยู่ในจิตใจ ก็พึงปฏิรูปให้เป็นสัมมาทิฏฐิเสียให้สมบูรณ์ ใครก็ตามที่มีสัมมาทิฏฐิมั่นคงอยู่ในจิตใจแล้ว ก็พึงทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้แก่ญาติมิตรเพื่อนฝูง ที่มีความเห็นผิดเป็นมัจฉาทิฏฐิ ให้เกิดความเข้าใจถูก สลัดความเข้าใจผิดหรือความเห็นผิดๆ ออกจากใจเสียแล้วพัฒนาสัมมาทิฏฐิขึ้นมาแทน ให้เป็นนิสัยประจำใจ สัมมาทิฏฐิที่เกิดขึ้นเป็นนิสัยตนเอง จะเป็นแหล่งกำเนิดแห่งความสำนึกรับผิดชอบในทุกๆ ด้านของคนเรา

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 1 แนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 1 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 1
แล้วจึงศึกษาบทที่ 2 ต่อไป

¹ อรรถกถาเอกปุตตสูตร ขุ. อ. มก. 44 หน้า 202

บทที่ 2

คุณสมบัติของคนดี ที่โลกต้องการ

เนื้อหาบทที่ 2

คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ

2.1 ความเข้าใจ 2 ระดับ

2.2 ความจำเป็นในการปลูกฝังสัมมาทิฐิให้มั่นคง

2.3 สัมมาทิฐิคือปัจจัยหลักซึ่งก่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบ

2.3.1 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง

2.3.2 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อยู่ร่วมสังคม

2.3.3 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ

2.3.4 ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

1. ความเข้าใจของคนเรามี 2 ระดับ คือ ระดับพื้นผิว กับระดับลึก ซึ่งความเข้าใจระดับพื้นผิว เป็นความเข้าใจทั่วไปทางกายภาพ มีผลทางด้านจิตใจเล็กน้อย ถ้าเข้าใจถูกต้อง ก็ไม่มีผลให้คน เราได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าเข้าใจผิด ก็ไม่มีผลให้คนเราตกนรก ความเข้าใจพื้นผิวนี้เมื่อเข้าไปอยู่ในใจแล้ว มักจะมั่นคงในใจ เพราะถูกนำมาทำบ่อยๆ จนกลายเป็นนิสัย ส่วนความเข้าใจระดับลึก ซึ่งมีชื่อ ว่า “สัมมาทิฐิ” เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิตตามจริง ซึ่งมีสาระ สำคัญที่สุดอยู่ 10 ประการ เช่น กฎแห่งกรรมมีจริง เป็นต้น ความเข้าใจระดับลึกนี้มีผลต่อจิตใจ มาก ถ้าเข้าใจถูก ก็ดำเนินชีวิตถูก ทำให้มีสุขทั้งภพนี้ และภพหน้า แต่ถ้าเข้าใจผิด ก็ทำให้ดำเนิน ชีวิตผิด ทำให้มีทุกข์ทั้งภพนี้และภพหน้า อีกทั้งความเข้าใจระดับลึก หรือสัมมาทิฐิทั้ง 10 ประการ เมื่อศึกษาจนเข้าใจแล้ว ไม่นานก็มักจะลืมเลือนไปจากใจ เนื่องจากไม่ถูกนำมาใช้

2. บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวรจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ย่อมเกิด ปัญหาเข้าใจกฎแห่งกรรมเป็นอย่างดี และเป็นพื้นฐานให้มีความสำนึกรับผิดชอบ 4 ประการ คือ ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ความสำนึกรับผิดชอบต่อ ศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมสังคม ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

3. บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของตนเสมอ ด้วยการไม่ประพฤติกกรรมกิเลส 4 อย่างเด็ดขาด นี่คือการสำนึกรับผิดชอบประการแรก และเป็นคุณสมบัติข้อแรกของคนดีที่โลกต้องการ

4. บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมสังคมเสมอ ด้วยการเว้นขาดจากอคติ นี่คือการรับผิดชอบ ประการที่ 2 และเป็นคุณสมบัติประการที่ 2 ของคนดีที่โลกต้องการ

5. บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรม ทางเศรษฐกิจเสมอ ด้วยการเว้นขาดจากอบายมุขทั้งปวง นี่คือการรับผิดชอบประการที่ 3 และเป็นคุณสมบัติประการที่ 3 ของคนดีที่โลกต้องการ

6. ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ความสำนึกรับผิดชอบ ต่อบุคคลที่แวดล้อมตัวเรา และความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ บุคคลที่มี สัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อบุคคลที่แวดล้อมด้วยการ

ปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้อย่างสมบูรณ์ไม่บกพร่อง และย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ตามธรรมชาติ ด้วยการปกป้อง บำรุงรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรตามธรรมชาติ และช่วยรักษา ความสะอาดของสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายได้ว่า ความเข้าใจของคนเราทั้ง 2 ระดับมีลักษณะอย่างไร
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายถึงความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจ อย่างมั่นคงได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ประเภท โทษของกรรมกิเลส และอธิบายได้ ว่าทำไมการเว้นขาดจากกรรมกิเลส จึงเป็นเหตุให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่ง ความเป็นมนุษย์ของตนเองได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ประเภท โทษของอคติ และอธิบายได้ว่าทำไม การเว้นขาดจากอคติ จึงเป็นเหตุให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็น มนุษย์ของผู้ร่วมสังคมได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ประเภท โทษของอบายมุข และอธิบายได้ว่า ทำไมการเว้นขาดจากอบายมุข จึงเป็นเหตุให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ได้อย่างถูกต้อง
6. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายได้ว่าความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมีกี่ประเภท แต่ละประเภทมีวิธีปฏิบัติอย่างไรได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 2

คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ

2.1 ความเข้าใจ 2 ระดับ

ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้วว่า ความเข้าใจของคนเรามีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับพื้นผิว กับระดับลึก

ความเข้าใจระดับพื้นผิว เป็นความเข้าใจโดยทั่วไปทางด้านกายภาพ เช่น วิทยาศาสตร์กายภาพ ศึกษาเกี่ยวกับสสาร และพลังงาน ภูมิศาสตร์กายภาพ ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของผิวดิน บรรยากาศ อากาศ พืชและสัตว์ในถิ่นต่างๆ กายภาพ บำบัด เป็นเรื่องของการรักษาโรคทางกาย โดยอาศัยวิธีการทางฟิสิกส์ แทนการใช้ยา เช่น การนวด การออกกำลังกาย เป็นต้น

ความเข้าใจระดับพื้นผิวนี้ เป็นความเข้าใจระดับตื้นๆ มีผลทางด้านจิตใจเพียงเล็กน้อย ถ้าเข้าใจถูกต้อง ก็ไม่มีผลให้คนเราได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าเข้าใจผิด ก็ไม่มีผลให้คนเราตกนรก

ความเข้าใจระดับตื้นนี้ เมื่อเข้าไปอยู่ในใจบุคคลแล้ว ก็มักจะไมถอยออก หรือไม่ลืมนั่นไปจากใจโดยง่าย เนื่องจากมักถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ครั้นนานไปก็จะกลายเป็นลักษณะนิสัย เช่น เมื่อเข้าใจว่าการออกกำลังกายทำให้ร่างกาย แข็งแรง คนเราก็จะพยายามคิดหาทางออกกำลังกายด้วยวิธีการต่างๆ จนเป็นนิสัยชอบออกกำลังกาย เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ห่างไกลจากความเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

ความเข้าใจระดับลึก เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามจริง ซึ่งมีสาระสำคัญที่สุดอยู่ 10 ประการ เช่น การทำทานมีผลดี กฎแห่งกรรมมีจริงเป็นจริง โลกนี้โลกหน้ามีจริง เป็นต้น ความเข้าใจระดับลึกนี้มีผลต่อจิตใจมาก ถ้าเข้าใจถูกต้อง ก็มีโอกาสดีถูก พุดถูก ทำถูกต้องไป ผลแห่งกรรมดีทั้ง 3 ทางนี้ ย่อมก่อให้เกิด ในขณะที่มีชีวิตอยู่ก็ประสบความสำเร็จรุ่งเรืองก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ชีวิตก็มีความสุข เมื่อถึงคราวตายร่างกายแตก ย่อมไปบังเกิดในโลกสวรรค์ แต่ถ้าเข้าใจผิดขณะมีชีวิตอยู่ ตนเองก็ต้องเดือดร้อนเพราะการคิดผิด พุดผิด ทำผิดของตนเอง ถึงคราวหลับตาลาโลก ก็มีโอกาสดตกนรก ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับสาระสำคัญ 10 ประการนั้น มีชื่อว่า “สัมมาทิฐิ” ซึ่งได้อธิบายไว้ในบทที่ 1 แล้ว

มีความจริงอยู่ว่าความเข้าใจถูกระดับลึก หรือ สัมมาทิฐิทั้ง 10 ประการดังกล่าว เมื่อเข้าไปอยู่ในใจผู้คน (เมื่อบุคคลได้ฟังหรือได้ศึกษาจนเข้าใจ) แล้ว ไม่ช้าไม่นานก็มักจะถอยออกไป หรือลืมนั่นไปจากใจ เนื่องจากไม่ค่อยถูกนำมาใช้ ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรความเข้าใจถูกต้องทั้ง 10 ประการจึงจะเข้าไปอยู่ในใจอย่างถาวร จนเกิดเป็นนิสัยประจำตัวประจำใจของคนเรา

2.2 ความจำเป็นในการปลูกฝังสัมมาทิฐิให้มั่นคง

ทำไมจึงต้องปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย

บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ย่อมเกิดปัญญาเข้าใจกฎแห่งกรรมเป็นอย่างดี จึงมองเห็นโทษของการทำผิดศีล การมีอคติ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับพัวพันกับอบายมุข ขณะเดียวกันก็มองเห็นคุณค่า และความสำคัญของบุคคล และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี เมื่อตระหนักถึงโทษ และคุณค่าของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ก็จะเป็นผลให้บุคคลนั้น

1. ตั้งสติได้มั่นคง ไม่ยอมให้มิจฉาทิฐิย้อนกลับมาครอบงำจิตใจอีก
2. พยายามพัฒนาความสำนึกรับผิดชอบให้เพิ่มพูนในจิตใจยิ่งขึ้น ไม่ยอมพอใจหยุดยั้งแต่เพียงที่มีอยู่เดิมเท่านั้น นี่คือ เหตุผลว่าทำไมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจของทุกๆ คน ให้ยิ่งๆ ขึ้นไปจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวอย่างมั่นคงถาวรต่อไป

2.3 สัมมาทิฐิ คือปัจจัยหลักซึ่งก่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบ

สัมมาทิฐิจะมีศักยภาพในการพัฒนาบุคคลให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบด้านใดบ้าง

ความสำนึกรับผิดชอบซึ่งจะสามารถพัฒนาขึ้นในจิตใจบุคคล โดยมีพื้นฐานมาจากสัมมาทิฐิที่เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง
2. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมสังคม
3. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ
4. ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

2.3.1 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง

บุคคลที่มีความสำนึกรับผิดชอบประการที่ 1 นี้ มีความคิดเห็น และพฤติกรรมอย่างไร

บุคคลที่มีความสำนึกรับผิดชอบประการที่ 1 นี้ มีความคิดเห็นถูกต้องว่า การปล่อยตัวปล่อยใจให้ทำอะไรตามอำนาจของกิเลสที่เรียกว่ากรรมกิเลส 4 ไม่ว่าจะประการใดประการหนึ่ง หรือ ทั้ง 4 ประการ ย่อมมีใช่พฤติกรรมของมนุษย์ผู้มีใจสูง ใครก็ตาม ที่ประพฤติกรรมกิเลส 4 ย่อมหมดศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ กลายเป็นมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้อำนาจมิจฉาทิฐิ จึงมีพฤติกรรมใกล้เคียงกับดิรัจฉาน เมื่อเกิดความเห็นถูกเช่นนี้ บุคคลจึงเกิดความสำนึกรับผิดชอบในศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ด้วยการไม่ยอมประพฤติกกรรมกิเลส 4 อย่างเด็ดขาด

กรรมกิเลส 4 หมายถึงอะไร

กรรมกิเลส 4 หมายถึง การกระทำ 4 ประการต่อไปนี้ คือ

- 1) **ปาณาติบาต** หมายถึง การฆ่า ฆาตกรรมชีวิต การประทุษร้ายกัน การเบียดเบียนกัน ทางกายด้วยวิธีการต่างๆ ฯลฯ
- 2) **อทินนาทาน** หมายถึง การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ การลักขโมย จี้ปล้น คดโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน ตลอดจนการทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น ฯลฯ
- 3) **กาเมสุมิจฉาจาร** หมายถึง การประพฤตินิเสสทางเพศ การล่วงละเมิดบุคคลที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน การประพฤตินิเสสทางเพศ ฯลฯ
- 4) **มุสาวาท** หมายถึง การพูดเท็จ หลอกลวง บั่นน้ำเป็นตัว ฯลฯ

ทำไมจึงเรียกพฤติกรรมทั้ง 4 ประการนี้ว่า “กรรมกิเลส”

คำว่า “กรรมกิเลส” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ “กรรม” กับ “กิเลส”

คำว่า “กรรม” หมายถึง การกระทำโดยเจตนา ดังได้กล่าว แล้วในบทที่ 1

คำว่า “กิเลส” หมายถึง ความชั่วร้าย หรือโรคภัยทางใจ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ตระกูล คือ โภคะ โทสะ และโมหะ ซึ่งแอบแฝงอยู่ในใจคนเรามาแต่กำเนิด อันเป็นเหตุให้คนเราแสดงพฤติกรรมเลวร้ายต่างๆ

ดังนั้นคำว่า “กรรมกิเลส” จึงหมายถึงการกระทำโดยเจตนาของคนที่ยังติดอยู่ใต้อำนาจกิเลส เช่น เมื่อเกิดความโลภ ก็คิดเอาเปรียบแล้วลงมือคดโกงผู้อื่นได้ เมื่อบันดาลโทสะก็ถึงกับทำร้ายผู้อื่นได้ ฆ่าผู้อื่นได้ เมื่อเกิดความหลง ก็แสดงพฤติกรรมชั่วร้ายได้หลากหลายรูปแบบ แม้แต่ทำร้ายตนเอง ฆ่าตนเอง หรือเมื่อกิเลสทั้ง 3 ตระกูลออกฤทธิ์พร้อมๆ กัน คนเราก็คงทำกรรมกิเลสได้ครบทั้ง 4 ข้อ เพราะเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสเรียก พฤติกรรมทั้ง 4 ประการดังกล่าวว่า “กรรมกิเลส”¹

ใครก็ตามที่ทำกรรมกิเลสข้อใดข้อหนึ่ง หรือครบทั้ง 4 ข้อ ก็เพราะมีจิตที่แฝงอยู่ในใจได้กำเริบออกมาครอบงำใจของเขา แล้วบีบบังคับจิตใจของเขาให้แสดงพฤติกรรมที่ไร้ศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีพฤติกรรมเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน ส่วนผู้ที่มีสัมมาทิฐิมั่นอยู่ในใจเป็นลักษณะนิสัย ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบในศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตน จึงสามารถระมัดระวังควบคุมใจ และกิเลสในใจทั้ง 3 ตระกูลของตนเอาไว้ได้ ทำให้เว้นขาดจากกรรมกิเลส 4 ประการได้โดยเด็ดขาด

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์ และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเสมอ ด้วยการไม่ประพฤติ กรรมกิเลส 4 อย่างเด็ดขาด นี่คือการรับผิดชอบต่อประการแรก และเป็นคุณสมบัติข้อแรกของคนที่โลกต้องการ

¹ สังคาลสูตร ที.ปา มก. 16/179-184/80-81

ถ้าบุคคลประพฤติกกรรมกิเลส 4 จะประสบผลเสียหาย หรือมีวิบากกรรมอย่างไร

การประพฤติกกรรมกิเลส 4 ก็คือ การทำผิดศีล ทำบาป หรือทำกรรมชั่ว บุคคลที่ทำกรรมชั่วย่อมประสบผลวิบากเป็นโทษ และทุกข์อย่างแน่นอน ซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ถ้าวิบากแห่งกรรมชั้วปรากฏผลในปัจจุบันชาติ ย่อมเป็นเรื่องเข้าใจได้ง่ายสำหรับผู้คนโดยทั่วไป แต่ถ้าวิบากแห่งกรรมชั้วตามไปปรากฏผลข้ามภพข้ามชาติ ย่อมเป็นเรื่องเข้าใจได้ยาก

อย่างไรก็ตาม มีเรื่องราวเกี่ยวกับวิบากแห่งกรรมชั้วของบุคคลต่างๆ มากมาย ที่เป็นผลข้ามภพข้ามชาติปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอยกมาเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

เรื่องที่ 1 วิบากกรรมของการเบียดเบียนกัน

เรื่องนี้เกิดขึ้น ขณะที่พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์¹ ครั้งนั้นพระอนุรุทธะเถระได้ไปเมืองกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยภิกษุบริวาร 500 รูป พวกพระญาติของท่านทราบข่าว จึงพากันมาหาท่าน ยกเว้นพระนางโรหิณี² เมื่อไม่เห็นพระน้องนาง พระเถระจึงถามถึง ก็ได้รับคำตอบว่า สาเหตุที่พระนางไม่เสด็จมา ก็เพราะความละเอียดที่เป็นโรคผิวหนัง พระเถระจึงให้เชิญพระนางมาและแนะนำให้ทรงทำบุญ โดยให้พระนางนำเครื่องประดับที่มีอยู่ออกขาย แล้วนำเงินนั้นมาสร้างโรงฉันสำหรับพระภิกษุสงฆ์ พระนางโรหิณีก็ทรงยินยอมปฏิบัติตาม ในที่สุดก็สามารถสร้างโรงฉันเป็นอาคาร 2 ชั้นขึ้นหลังหนึ่ง และพระนางก็ลงมือปิดกวาดเช็ดถูโรงฉันด้วยตนเอง จึงมีผลให้โรคผิวหนังของพระนางทุเลาลงบ้าง

ครั้งเมื่อการก่อสร้างโรงฉันเสร็จสมบูรณ์ทุกประการ พระนางจึงนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาฉันภัตตาหารโดยมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน

เมื่อทรงทำภัตกิจเสร็จแล้ว พระบรมศาสดาจึงตรัสถามหาเจ้าของทาน ก็ทรงทราบว่า เป็นของพระนางโรหิณี แต่พระนางก็มิได้ปรากฏกาย เพราะความละเอียดด้วยโรคประจำตัว พระบรมศาสดาจึงรับสั่งให้เรียกพระนางมาเฝ้า

ครั้งเมื่อพระนางเสด็จมาถวายบังคมแล้ว พระบรมศาสดา จึงตรัสบุพกรรมของพระนางว่า ในอดีตกาล พระนางเกิดเป็นอัศรมเหสีของพระเจ้าพาราณสี มีจิตริษยาหญิงนักฟ้อนคนหนึ่ง ของพระราชาก็รับสั่งเรียกหญิงนักฟ้อนนั้นมาเลี้ยงสำนักของตน แล้วเอาผงหมาหมุย (ตาแย) โรยลงที่ตัวของหญิงนักฟ้อนนั้นเป็นทำนองเย้ยหยัน ขณะเดียวกันก็ให้คนอื่นแอบเอาผงหมาหมุย ไปโปรยไว้บนที่นอน ผ้าห่ม เสื้อผ้า เครื่องใช้ของหญิงนักฟ้อนนั้นด้วย เป็นเหตุให้หญิงนักฟ้อนคันมาก ต้องเกาเป็นพัลวัน ผิวหนังของเธอ จึงพุพองขึ้นเป็นตุ่มน้อยตุ่มใหญ่ บางตุ่มก็มีเลือดไหลซิบๆ ออกมา ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่เป็นเวลาหลายวัน

¹ โภทวารค ขุ. ธ. มก. 42/27/426

² พระนางโรหิณีเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอมิตตนะ ผู้เป็นพระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาของพระบรมศาสดา พระเจ้าอมิตตนะ มีพระราชโอรสและธิดา 3 พระองค์ คือ พระมหานามะ อนุรุทธะ และโรหิณี

ครั้งเมื่อพระบรมศาสดาตรัสเล่าบุพกรรมของพระนางจบลงแล้ว จึงตรัสว่า “โรหิณี ก็กรรมนั้นที่เธอทำแล้วในกาลนั้น ด้วยความโกรธก็ดี ด้วยความริษยาก็ดี แม้มีประมาณเล็กน้อย ย่อมไม่ควรทำเลย”

ในกาลจบพระธรรมเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอุริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้น แม้พระนางโรหิณี ก็ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล สรีระของพระนางหายจากโรคผิวหนังที่น่าอาย น่ารังเกียจ มีผิวพรรณสะอาดเกลี้ยงเกลาขึ้นทันที

บุพกรรมของพระนางโรหิณี เกิดจากความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นส่วนแห่งปาณาติบาต แม้เป็นการเบียดเบียนร่างกายเพียงเล็กน้อยไม่ถึงกับเอาชีวิตกัน ยังส่งวิบากข้ามภพข้ามชาติ ทำให้พระนางโรหิณีเป็นโรคผิวหนังถึงกับไม่กล้าปรากฏตัวต่อสาธารณชน นี่ก็เป็นความทุกข์ทรมานอย่างยิ่งในชีวิตของพระนาง

นับเป็นโชคอย่างใหญ่หลวง ที่พระนางมีพระอนุชาระเถระเป็นกัลยาณมิตรในเบื้องต้น ทำให้พระนางได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันยังผลให้วิถีชีวิตของพระนางเปลี่ยนแปลงเป็นความรุ่งเรืองราวปาฏิหาริย์

เรื่องที่ 2 วิบากแห่งกรรมปาณาติบาต

ในสมัยพุทธกาล มีอุบาสกผู้บรรลุโสดาปัตติผลคนหนึ่ง ชื่อมหากาล อุบาสกมหากาลนี้รักษาอุโบสถศีลเดือนละ 8 วัน ในวันที่รักษาอุโบสถศีล เขาจะฟังธรรมตลอดทั้งคืน ณ เขตวัน มหาวิหาร

คืนหนึ่ง พวกโจรเข้าไปขโมยทรัพย์ในบ้านหลังหนึ่ง ครั้นเมื่อเจ้าของบ้านตื่นขึ้น พวกโจรก็หนีกระเจิดกระเจิงกันไปคนละทิศละทาง เมื่อเห็นเจ้าของบ้านออกติดตามใกล้ชิด โจรบางคนก็ทิ้งห่อทรัพย์สิ่งของไว้ แล้วหนีไปแต่ตัว โจรคนหนึ่งหนีมาทางสระโบกขรณีหน้าเขตวันมหาวิหาร ทิ้งห่อของไว้แล้วรีบหนีไป

ครั้งรุ่งเช้า อุบาสกมหากาลออกมาจากวิหาร จึงแวะล้างหน้าที่ริมสระโบกขรณี

กลุ่มคนที่ติดตามโจรมา พบห่อของใกล้ๆ กับที่มหากาลกำลังล้างหน้าอยู่ เข้าใจว่ามหากาลเป็นโจร จึงทุบตีจนตาย

บรรดาภิกษุหนุ่มและสามเณรที่ออกมาตักน้ำในตอนเช้า เห็นมหากาลนอนตายอยู่ จึงกลับไปกราบทูลพระบรมศาสดาว่า “มหากาลตายโดยไม่สมควรเลย”

พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า “จริงอยู่ มหากาลตายไม่สมควรแก่กรรมในชาตินี้ แต่สมควรแก่กรรมในชาติก่อน”

ครั้งเมื่อเหล่าภิกษุสามเณรทูลอาราธนา ขอให้พระบรมศาสดาตรัสแสดงบุพกรรมของมหากาล พระองค์จึงตรัสเล่าเรื่องดังนี้

ในอดีตกาล มีพวกโจรชุมนุมอยู่ที่ปากดงแห่งชนบทชายแดนแห่งหนึ่ง ในแคว้นของพระเจ้าพาราณสี พระราชาจึงตั้งราชภักุ (ข้าราชการ) คนหนึ่งไว้ที่ปากดงนั้น เพื่อคอยให้ความปลอดภัยแก่ราษฎรที่เดินทางจากปากนี้ไปยังปากโน้น หรือจากปากโน้นมายังปากนี้

วันหนึ่ง มีชายคนหนึ่งขยับยานน้อยมากับภรรยารูปงาม ไปถึงที่นั่นแล้ว ขอร้องให้ราชภักุพาเขาทั้งสองข้ามดงไป

เนื่องจากราชภักุนั้นเกิดความเสน่หาภรรยาของชายคนนั้น จึงคิดจะฆ่าสามีของเธอเพื่อเอาเธอมาเป็นภรรยา เขาจึงแสร้งปฏิเสธ และแนะนำว่าให้คอยถึงเช้าตรู่ โดยแนะนำให้คู่สามีภรรยาพักค้างคืนที่ซุ้มประตูบ้านของเขา แม้สองสามีภรรยา จะอ่อนวอนว่ายังไม่มีมืดค่ำ ราชภักุก็ไม่ยอมฟัง สามีภรรยาคู่นั้น จึงต้องจำใจค้างคืนอยู่ที่ซุ้มประตูบ้านของราชภักุ

ตอนกลางคืน ราชภักุนั้นได้ให้คนใช้ของเขาแอบเอาแก้วมณีดวงหนึ่งไปซ่อนไว้ในชอกแห่งยานน้อยนั้น ครั้นพอรุ่งเช้า ก็โวยวายว่าแก้วมณีหายไป และให้บริวารช่วยกันค้นได้ที่ยานของสามีภรรยาคู่นั้น ราชภักุกับบริวารจึงช่วยกันทุบตีบุรุษเจ้าของยานน้อยนั้นจนตาย แล้วให้เอาศพไปทิ้งเสีย นี่คือนุกรรมของมหากาลผู้เคยเป็นราชภักุนั้น เพราะกรรมนั้น เขาจึงได้บังเกิดในอเวจิมหานรก หมกไหม้อยู่ในอเวจิมันสุดแสนนาน เมื่อพ้นจากมหานรกมาเกิดเป็นมนุษย์แล้ว เพราะเศษแห่งวิบากกรรมนั้น เขาก็ถูกทุบตายมาแล้วถึง 100 ชาติ

จากเรื่องทั้ง 2 ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ นักศึกษาคงจะได้เห็นแล้วว่า การทำกรรมกิเลส ไม่ว่าจะเพียงเล็กน้อย หรือร้ายแรงเพียงใด ในที่สุดผู้ก่อกรรมจะต้องเสวยวิบากกรรมร้ายแรงยิ่งกว่ากรรมที่ตนก่อขึ้นอย่างเทียบกันไม่ได้เลย เพราะเหตุนี้ผู้มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง มีความเข้าใจและเชื่อกฎแห่งกรรมอย่างจริงใจ จึงพยายามหลีกเลี่ยงกรรมกิเลสอยู่เสมอ จะมีก็แต่มีฉันทิฐิชนเท่านั้น ที่ชอบแสดงพฤติกรรมทำทลายกฎแห่งกรรมอยู่เนืองๆ

2.3.2 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้มีส่วนร่วมสังคม บุคคลที่มีความสำนึกรับผิดชอบประการที่ 2 นี้ มีพฤติกรรมอย่างไร

พฤติกรรม หรือการปฏิบัติที่แสดงว่าคนเรามีความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้มีส่วนร่วมสังคม ก็คือ การเว้นขาดจากอคติ 4

อคติ 4 คืออะไร

อคติ แปลว่า ความลำเอียง ได้แก่การกระทำอันเป็นเหตุให้ผู้ไม่ควรได้รับประโยชน์กลับได้รับ ผู้ควรได้รับกลับไม่ได้รับ หรือผู้ควรได้รับน้อยกลับได้รับมาก ส่วนผู้ที่ควรได้รับมากกลับได้รับน้อย เป็นต้น

อคติ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท¹ คือ

- 1) ลำเอียงเพราะชอบกัน (ฉันทาคติ)
- 2) ลำเอียงเพราะชังกัน (โทสาคติ)
- 3) ลำเอียงเพราะเขลา (โมหาคติ)
- 4) ลำเอียงเพราะกลัว (ภยาคติ)

1) **ลำเอียงเพราะชอบกัน** (ฉันทาคติ) คือ ความลำเอียงอันเกิดจากอำนาจแห่งความรักใคร่ชอบพอเป็นพิเศษระหว่างบุคคล จึงทำให้บุคคลทำสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น ให้ผลประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งๆ ที่ไม่ควรจะให้ หรือให้มากกว่าที่บุคคลนั้นๆ ควรจะได้รับ เหตุที่ทำให้เช่นนั้นก็เพราะบุคคลนั้นๆ เป็นคนโปรดของตน เป็นญาติของตน เป็นเพื่อนของตน เป็นหุ้นส่วนของตน ฯลฯ **ความลำเอียงเพราะชอบกัน คือสาเหตุสำคัญของการคอร์รัปชันในสังคมทุกระดับ**

2) **ลำเอียงเพราะชังกัน** (โทสาคติ) คือความลำเอียงอันเกิดจากอำนาจความโกรธเคือง ความอาฆาตพยาบาทผูกแหวกัน จึงทำให้บุคคลทำสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เช่น ทำให้ผู้ที่ควรได้รับผลประโยชน์กลับไม่ได้รับหรือได้รับน้อยกว่าที่ควร หรือทำให้ผู้นั้นมีความผิดในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น เป็นต้น **ความลำเอียงเพราะชังกัน คือสาเหตุแห่งการกลั่นแกล้งกันในสังคม**

3) **ลำเอียงเพราะเขลา** (โมหาคติ) คือ ความลำเอียงอันเกิดจากความโง่เขลาเบาปัญญา ทำให้บุคคลทำสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือความใจแคบ ยิ่งถ้าความโง่เขลาเข้าไปผสมกับความลำเอียง อีก 3 ประเภท ก็ยิ่งทำให้ตึกร้างแห่งความไม่เป็นธรรมทับทวีสูงขึ้นอีกหลายเท่า ซึ่งจะมีผลให้ผู้ที่ควรได้รับประโยชน์กลับไม่ได้รับ หรือได้รับน้อยกว่าที่ควร หรือมีฉะนั้นก็ทำให้ผู้ที่ไม่ควรจะได้รับผลประโยชน์เลย กลับได้รับเต็มที่ หรือมีฉะนั้นก็ทำให้ผู้ที่ควรจะต้องได้รับโทษทัณฑ์กลับไม่ต้องรับ ส่วนผู้ที่ไม่ควรจะต้องได้รับโทษทัณฑ์กลับต้องรับ เป็นต้น **ความลำเอียงเพราะความเขลา ย่อมทำให้กฎเกณฑ์ และกฎหมายของบ้านเมืองขาดความศักดิ์สิทธิ์ สังคมก็จะส่ำระสาย เพราะจำนวนมิชฌาภิภูฏฐิชนทวีขึ้นอย่างต่อเนื่อง**

4) **ลำเอียงเพราะกลัว** (ภยาคติ) คือความลำเอียงอันเกิดจากความกลัวภัยมาถึงตัว ทำให้บุคคลทำสิ่งที่ไม่เป็นธรรมเพราะความขี้ลาดตาขาว เพื่อให้ตนปลอดภัยไว้ก่อน การกระทำของคนลำเอียงเพราะกลัว ย่อมมีผลให้ผู้ควรได้รับประโยชน์กลับไม่ได้รับ ผู้ไม่ควรได้รับประโยชน์กลับได้รับ หรือผู้ที่ควรได้รับโทษกลับไม่ได้รับ แต่ผู้ที่ไม่ควรได้รับโทษกลับได้รับ เป็นต้น **ความลำเอียงเพราะกลัวเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดภัยมีดต่างๆ จากเหล่ามิชฌาชีพ เช่น การเรียกค่าคุ้มครอง การเก็บส่วย การสร้างพยานเท็จ ฯลฯ**

¹ ปฐมอคติสูตร อัง. จตก. มก. 35/17/48

ใครก็ตามที่มีอคติแม้เพียงข้อเดียว หรือครบทั้ง 4 ข้อ ก็เพราะสัมมาทิฐิยังไม่เข้าไปอยู่ในใจ เขาอย่างมั่นคงเหนียวแน่นมีฉันทิฐิจึงมีอิทธิพลครอบงำจิตใจของเขาอยู่โดยตลอดจึงทำให้เขามองไม่ออกว่า ความทุกข์และความเดือดร้อนของผู้อื่น ซึ่งเกิดจากความลำเอียงของเขานั้น นอกจากจะเป็นบาปติดตามเขาไปทั้งโลกนี้และโลกหน้าแล้ว เขายังเชื่อว่าเป็นผู้ทำลายกฎกติกา ตลอดจนความสามัคคี และความสงบสุขของผู้คนในสังคมอีกด้วย เพราะเหตุนี้บุคคลที่มีอคติจึงชื่อว่า เป็นผู้ขาดความสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ที่อยู่ร่วมสังคม

ในทางตรงข้าม ผู้ที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงจนเป็นนิสัยประจำใจ ย่อมมองเห็นโทษภัย และตระหนักถึงอันตรายร้ายแรงของความลำเอียงอยู่เสมอ จึงระมัดระวังตนมิให้กระทำสิ่งหนึ่งประการใดโดยไร้ความเป็นธรรม

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ที่อยู่ร่วมสังคมเสมอด้วยการเว้นขาดจากอคติ นี้คือความรับผิดชอบประการที่ 2 และเป็นคุณสมบัติประการที่ 2 ของคนดีที่โลกต้องการ

ถ้าบุคคลมีพฤติกรรมเป็นคนอคติจะเกิดผลอย่างไรบ้าง

ในส่วนของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความไม่ยุติธรรมของคนอคติ ก็คือความทุกข์ และความเดือดร้อนอย่างแน่นอน สำหรับคนอคตินั้น ย่อมได้รับการดิฉินนิโทษ และความรังเกียจเดียดฉันท์จากผู้ที่รักความเป็นธรรมโดยทั่วไป ในบางกรณีก็อาจถูกอาฆาตพยาบาทจากผู้ที่เกี่ยวข้องจากความอยุติธรรมของผู้ที่มีอคติเป็นการผูกเวรกันต่อไป

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมอคติก็คือกรรมชั่วอย่างหนึ่ง ผู้ที่ก่อกรรมชั่วย่อมประสบวิบากแห่งกรรมชั่วของตนอย่างแน่นอน แม้เขาจะไม่ได้ประสบวิบากกรรมในโลกนี้ ก็จะต้องประสบวิบากกรรมในโลกหน้า ดังมีเรื่องราวปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งจะขอยกมาเป็นกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

เรื่องที่ 1 วิบากกรรมของผู้พิพากษาซึ่งตัดสินคดีไม่เป็นธรรม

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน เขตกรุงราชคฤห์¹ พระลักษณะกับพระมหาโมคคัลลานะ พักอยู่บนเขาชิลมกุฏ ครั้นเวลาเช้าตรู่ทั้ง 2 องค์ ก็เข้าไปบิณฑบาต ในกรุงราชคฤห์

วันหนึ่ง เมื่อทั้ง 2 องค์กลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว จึงพากันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระลักษณะได้ถามถึงสิ่งที่พระมหาโมคคัลลานะได้เห็นขณะลงจากเขาชิลมกุฏ ต่อหน้าพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้า พระมหาโมคคัลลานะ จึงตอบว่า

“ท่านผู้มีอายุ ขณะทีลงมาจากภูเขาชิลมกุฏนั้น ได้เห็นกุมภถนพเรต (เปรตอ้วนทะโตเท่าหม้อ)

¹ กุมภถนพเรต สัจ. นิ. มจร. 16/211/307

ลอยอยู่กลางอากาศ เมื่อเปรตนั้นเดินไป ก็ยกอัมตะของตนพาดไว้บนบ่า เมื่อนั่งก็นั่งทับอัมตะนั้นนั่นแหละ ฝูงแร้ง ฝูงกา ฝูงเหยี่ยว ต่างก็โผล่ตาม จิกทั้งเปรตนั้น ทำให้เปรตส่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวดแสนสาหัส”

ในครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายที่มาเฝ้าว่า “ภิกษุทั้งหลาย สาวกทั้งหลายที่มีจักขุ มีญาณ ก็มีอยู่ สาวกที่รู้เห็นสิ่งนี้ย่อมเป็นพยานได้ อันที่จริงเมื่อก่อน เราก็เคยเห็น กุมภัตถเปรตนั้นเหมือนกัน แต่ไม่ได้พยากรณ์ (เปิดเผยสู่สาธารณชน) เพราะการพยากรณ์นั้น จะไม่เป็นประโยชน์แก่อะไร ช้าจะเป็นทุกข์ยาวนานแก่ผู้ไม่เชื่อเรา

ภิกษุทั้งหลาย เปรตตนนั้น เคยเป็นผู้พิพากษาที่กินสินบน แล้วตัดสินใจอย่างไม่เป็นธรรม ในกรุงราชคฤห์นี้เอง เพราะผลกรรมนั้นเขาจึงตกนรกหมกไหม้อยู่หลายล้านปี ด้วยเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ เขาจึงได้อัตภาพเปรตเช่นนั้น”

เรื่องที่ 2 วิบากกรรมของการตัดสินโดยยุติธรรม

พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเสด็จประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภผลแห่งการ รักษาอุโบสถเพียงครึ่งวันของบุโรหิตคนหนึ่ง จึงทรงนำเรื่องในอดีตมาแสดง¹ ว่า

ในอดีตกาล พระเจ้าพรหมทัตผู้ครองพระนครพาราณสีโดยธรรม ทรงบำเพ็ญทานและศีล อย่างเคร่งครัด ทรงรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระ พร้อมทั้งทรงชักชวนชาวเมือง และข้าราชการบริพารให้รักษา อุโบสถศีลด้วย แต่บุโรหิตของพระองค์เป็นผู้ชอบกินสินบน รีดไถประชาชน วินิจฉัยคดีอย่างไม่เป็นธรรม และไม่ยอมสมาทานอุโบสถศีล

ในวันอุโบสถวันหนึ่ง พระราชาตรัสสั่งให้อำมาตย์ข้าราชการมาเฝ้า แล้วตรัสถามถึงการ สมาทานอุโบสถศีล ทุกคนก็ทูลตอบว่าสมาทานอุโบสถศีลกันถ้วนหน้า แม้แต่บุโรหิตผู้นั้นซึ่งไม่เคยสมาทานเลย ก็ทูลคำเท็จว่าสมาทานแล้วพะยะค่ะ แล้วหลบหน้าลงจากปราสาทไป

ภายหลังต่อมา ได้มีอำมาตย์ผู้หนึ่งเข้าไปทักท้วงบุโรหิตว่า เหตุใดเขาจึงทูลคำเท็จ พราหมณ์ บุโรหิตนั้นจึงแก้ตัวว่า เมื่อเขากลับบ้านในตอนเย็นวันนั้นเขาก็จะไม่บริโภคอาหารเย็น คือจะรักษาอุโบสถ ศีลในเวลากลางวัน การปฏิบัติเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเขารักษาอุโบสถศีลได้ครึ่งวัน เมื่อบุโรหิตกลับถึงบ้านแล้ว เขาก็ปฏิบัติดังเช่นที่กล่าวไว้ นี่คือความดีประการแรกของบุโรหิต ผู้มีนิสัยชอบทุจริต

อยู่มาวันหนึ่ง มีสตรีผู้หนึ่งมายื่นฟ้องคดีกับบุโรหิต เมื่อยังไม่ได้โอกาสที่จะกลับบ้าน เธอก็ไม่ ละเอียดที่จะสมาทานอุโบสถศีล เมื่อใกล้เวลา นางจึงเริ่มบ้วนปาก เพื่อจะสมาทานอุโบสถศีล ขณะนั้น บังเอิญมีผู้นำมะม่วงสุกมาให้พราหมณ์ผู้ชอบกินสินบนพวกรวมหนึ่ง พราหมณ์บุโรหิตรู้ว่า หญิงนั้นเตรียมจะ สมาทานอุโบสถ เขาจึงส่งมะม่วงให้หญิงนั้น พร้อมกับพูดว่า เจ้าจงรับประทานมะม่วงนี้ก่อน แล้วค่อย

¹ อรรถกถา กิ่งฉันทชาดก ขุ. ชา. มก. 61 หน้า 301-303

สมาทานอุโบสถหญิงนั้นจึงรับมะม่วงจากบุโรหิตมารับประทาน นี่คือการที่สวดของพราหมณ์บุโรหิต

ครั้งเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว พราหมณ์บุโรหิตนั้นได้ไปเกิดในวิมานทองอันงามเรืองรอง เป็นเทพบุตรงามสง่า แวดล้อมด้วยเทพกัญญาหมื่นหกพันเป็นบริวารเฉพาะในเวลากลางวัน ซึ่งเป็นผลของกุศลกรรม 2 ประการ ที่ทำไว้ แต่เพราะวิบากกรรมที่สั่งสมไว้ ในเวลารุ่งอรุณ เทพบุตรนั้นก็กลายเป็นเปรตเข้าไปสู่สวนอัมพวัน มีรูปร่างสูงผอมขนาดต้นตาล มีไฟติดทั่วร่าง เสมือนดอกทองกวาวที่บานสะพรั่งเต็มต้น นิ้วมือทั้งสิบนิ้วมีเล็บโตเท่าจอบขนาดใหญ่ เขาเอาเล็บกรีดจิกควักเนื้อที่แผ่นหลังของตนออกมากิน เสวยทุกขเวทนา ร้องโอดครวญอยู่ ครั้งเมื่อพระอาทิตย์ตก ร่างของเปรตก็หายไป บังเกิดเป็นร่างเทพบุตรงามสง่าขึ้นมาแทน

พระบรมศาสดาตรัสสรุปผลแห่งกรรมของเวมานิกเปรตนั้นว่า การที่เวมานิกเปรตนั้นได้เสวยยศอันเป็นทิพย์ แวดล้อมด้วยหญิงพอนหมื่นหกพันเป็นบริวารบำรุงบำเรอ เป็นผลจากการรักษาอุโบสถศีลครั้งวัน การได้สวนอัมพวัน อันมีปริณทล 3 โยชน์ เป็นผลจากการให้มะม่วงแก่สตรีผู้สมาทานอุโบสถ แต่เพราะเหตุแห่งการกินสินบน ตัดสินคดีอย่างไม่เป็นธรรม จึงต้องจิกควักเนื้อบนแผ่นหลังของตนกิน

จากเรื่องทั้ง 2 ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ เป็นเรื่องของผู้มีหน้าที่รักษาความยุติธรรม แต่การทำหน้าที่ของบุคคลทั้งสอง ก็เหมือนกันตรงที่ไร้ความเป็นธรรม เนื่องจากกินสินบน แต่ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมอื่นๆ อาจแตกต่างกันออกไปบ้าง เมื่อละโลกไปแล้ว จึงประสบวิบากกรรมต่างกัน

อย่างไรก็ตามการทำกรรมไม่ว่าดีหรือชั่ว แม้เพียงเล็กน้อย ก็ให้ผลวิบากมากมายเกินคิดเกินคาด ดังเช่นพราหมณ์บุโรหิต สมาทานอุโบสถเพียงครั้งวัน ก็ได้ไปบังเกิดเป็นเทพบุตร เสวยยศอันเป็นทิพย์ พร้อมบริบูรณ์ด้วยหญิงพอนบำรุงบำเรออย่างมีความสุขสนุกสนาน แต่การที่บุคคลทั้ง 2 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยอคติ ซึ่งในความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่สัมมาทิฐิยังไม่เข้าไปอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง อาจจะมองว่าเป็นบาปเล็กๆ น้อยๆ แต่เมื่อวิบากของบาปนั้นปรากฏขึ้นแล้ว ก็หนักหนาสาหัสถึงขั้นเป็นเปรตและตกนรกทีเดียว ด้วยเหตุนี้โบราณจารย์จึงเตือนสติเสมอว่า “ความชั่วแม้เพียงน้อยนิด อย่าได้คิดทำเป็นอันขาด ส่วนความดีแม้เพียงนิดน้อย ก็อย่าคอยใคร จงรีบทำไปเถิด”

2.3.3 ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ

บุคคลที่มีความสำนึกรับผิดชอบประการที่ 3 มีพฤติกรรมอย่างไร

พฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติที่แสดงว่า คนเรามีความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ก็คือ การเว้นขาดจากอบายมุขทั้งปวง

อบายมุข คืออะไร

ได้อธิบายคำว่า “อบายมุข” ไว้ครั้งหนึ่งแล้วในเรื่องเกี่ยวกับวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วว่า หมายถึง “ปากทางแห่งความฉิบหาย”

ในพระพุทธศาสนาแบ่งอบายมุขออกเป็น 6 ประเภทใหญ่ คือ

- 1) การติดสุราเมรัย รวมทั้งสิ่งเสพติดประเภทต่างๆ
- 2) การชอบเที่ยวกลางคืน
- 3) การติดการดูการละเล่น
- 4) การติดการพนัน
- 5) การคบคนชั่วเป็นมิตร
- 6) การเกียจคร้านในการทำงาน

ทำไมอบายมุขจึงเป็นทางแห่งความฉิบหาย

แท้ที่จริงนั้นอบายมุขแต่ละอย่างหาคุณไม่ได้เลย มีแต่จะก่อให้เกิดโทษภัยมากมายแก่คนเรา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโทษของอบายมุขที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่เสพคุ่นหรือเกี่ยวข้องไว้อย่างน้อยประเภทละ 6 ประการ พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้¹

1) โทษของการเสพสุราเมรัย รวมทั้งสิ่งเสพติดประเภทต่างๆ มี 6 ประการ ดังนี้

- 1.1) ทำให้เสียทรัพย์สินทันตาเห็น
 - 1.2) ทำให้เสียอารมณ์ คนอารมณ์เสียเนื่องจากความมีเมาย่อมชอบก่อการทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งในที่สุดก็จะหนีไม่พ้นปัญหาที่ทำให้เสียทรัพย์สินตามมาอีก
 - 1.3) ทำให้เสียสุขภาพ เรื่องนี้มีหลักฐานทางการแพทย์ยืนยันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว เมื่อสุขภาพเสีย ผู้เสพก็จำเป็นต้องเสียทรัพย์สินซ่อมสุขภาพอย่างไม่น่าจะต้องเสีย
 - 1.4) ทำให้เสียชื่อเสียง ผู้เสพสุรามึนเมา ย่อมควบคุมสติสัมปชัญญะไม่ได้ ย่อมทำกรรมกิเลส 4 ได้เสมอ ซึ่งนอกจากเป็นเหตุให้เสียชื่อเสียงแล้ว ยังต้องเสียทรัพย์สินเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่ตามมาอีก
 - 1.5) ทำให้เสียคน ผู้เสพสุรามึนเมาที่ก่อกรรมกิเลส 4 นอกจากจะเสียชื่อเสียง และเสียทรัพย์สินเพื่อแก้ปัญหาที่ตนก่อไว้แล้ว ยังอาจต้องกลายเป็นคนหมดอนาคต เสียผู้เสียคนไปอีกด้วย
 - 1.6) ทำให้เสียความฉลาด ฤทธิ์ของน้ำเมา และยาเสพติดทุกประเภท ย่อมทำลายสติปัญญาของผู้เสพ ดังที่ปรากฏให้เห็นกันโดยทั่วไป ว่าพอเหล้าเข้าปากก็กลายเป็นเสมือนคนปัญญาอ่อน ถ้าเสพไปนานๆ นอกจากจะมีผลให้ปัญญาเสื่อมทรามลงเรื่อยๆ แล้ว ก็จำเป็นต้องเสียทรัพย์สินบำบัดรักษากันอีก
- จากโทษทั้ง 6 ประการที่ยกมากล่าวนี้ นักศึกษาย่อมเห็น แล้วว่าโทษแต่ละประการจะก่อให้เกิดปัญหากระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของผู้เสพ ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างมากทีเดียว

¹ ลิงคาลกสูตร ที. ปา. มก 16/175/79

2) โทษของการชอบเที่ยวกลางคืน

การเที่ยวกลางคืน มีความหมายอย่างไร

การเที่ยวกลางคืน หมายถึง การเตร็ดเตร่หาความสำราญในเวลากลางคืน ตามแหล่งบริการที่ส่งเสริมให้เกิดตัณหาราคะ ความกำหนัด และกามารมณ์ ปัจจุบันมีแหล่งบริการประเภทนี้อยู่มากมาย ทั้งในเมืองใหญ่และในชนบท และมีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น บาร์ ผับ อาบอบนวด ดิสโก้เธค ไนต์คลับ ฯลฯ

การชอบเที่ยวกลางคืนมีโทษอย่างไร

พระลัมมาลัมพุทเจ้าทรงแสดงโทษของการเที่ยวกลางคืนไว้พอเป็นตัวอย่าง 6 ประการ คือ

2.1) ชื่อว่าไม่คุ้มครองรักษาตน สถานที่เที่ยวกลางคืน คือแหล่งรวมคนมิฉฉาปฏิญฺฐิ คนพาล คนขาดสติ อันตรายต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอในหมู่คนเหล่านี้ ดังนั้นผู้ชอบเที่ยวกลางคืนจึงชื่อว่าเป็นการเสี่ยงภัยโดยไม่จำเป็น เพราะนอกจากจะเสียทรัพย์ เสียเวลาสำหรับทำความดีแล้ว ยังอาจเสียชีวิตเอาง่ายๆ อีกด้วย ย่อมชื่อว่าไม่คุ้มครองรักษาตน

2.2) ชื่อว่าไม่คุ้มครองรักษาบุตรภรรยา บุรุษซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ชอบเที่ยวกลางคืน ย่อมเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้บุตรภรรยาเอาอย่างบ้าง ดังนั้นนอกจากเขาจะชื่อว่าไม่คุ้มครองรักษาตนแล้วยังชื่อว่าไม่คุ้มครองรักษาบุตรภรรยาของตนอีกด้วย

2.3) ชื่อว่าไม่คุ้มครองรักษาทรัพย์สมบัติ บ้านใดก็ตามที่สมาชิกออกเที่ยวกลางคืนกัน แล้วปิดบ้านทิ้งไว้ ย่อมตกเป็นเหยื่อให้เหล่าโจรผู้ร้ายเข้าไปลักขโมยทรัพย์สมบัติได้ง่าย เพราะเหตุนี้การเที่ยวกลางคืนจึงชื่อว่าไม่คุ้มครองสมบัติ

2.4) เป็นที่ระแวงของคนอื่น บรรดามิจฉาชีพและเหล่าโจรผู้ร้ายส่วนมากย่อมก่อกรรมชั่วกันในเวลากลางคืน บุคคลที่ไม่อยู่ในเคหสถานในยามตีกตี้นคำคืน แม้จะไม่ใช่โจรผู้ร้าย ก็อาจเป็นที่ระแวงสงสัยของคนอื่นได้

2.5) มักจะถูกใส่ร้ายป้ายสีด้วยเรื่องไม่จริงต่างๆ นานา เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า จะมีก็แต่คนไม่ดีเท่านั้นที่ชอบเที่ยวกลางคืน ดังนั้นใครก็ตามที่ชอบเที่ยวกลางคืน แม้ยังไม่ได้ทำความผิด หรือทำชั่ว ก็มักจะถูกระแวง ถูกใส่ร้ายป้ายสีด้วยเรื่องไม่จริงได้โดยง่าย เพราะภาพลักษณ์ของตนไม่ดีอยู่แล้ว

2.6) มีทุกข์เป็นอันมาก จากสาเหตุทั้ง 5 ข้อที่ผ่านมาย่อมก่อให้เกิดปัญหาเดือดร้อนเป็นอันมากแก่ผู้ชอบเที่ยวกลางคืน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นแน่ๆ ของผู้ที่ชอบเที่ยวกลางคืนก็คือ การเสียทรัพย์เป็นจำนวนมากอย่างไร้ประโยชน์ เพราะเหตุนี้ผู้ชอบเที่ยวกลางคืน นอกจากจะเก็บออมทรัพย์ไม่ได้แล้ว ยังอาจจะกลายเป็นคนมีหนี้สินตามมาอีก โดยสรุปก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นกับนักเที่ยวกลางคืนเสมอ

3) โทษของการติดการดูการละเล่น

การดูการละเล่น หมายถึง การดูมหรสพต่างๆ นั้นเอง พึงเข้าใจว่าพระพุทธรองค์ไม่ได้ทรงห้ามเรื่องนี้โดยเด็ดขาด อาจจะไปดูบ้างเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ก็ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงชี้โทษ คือการหมกมุ่นกับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ ชนิดที่เรียกว่าการเสพติด ดังที่ตรัสแสดงไว้พอเป็นตัวอย่าง 6 ประการ คือ

- 3.1) ราที่ไหนไปที่นั่น
- 3.2) ขับร้องที่ไหนไปที่นั่น
- 3.3) ประโคมที่ไหนไปที่นั่น
- 3.4) เสภาที่ไหนไปที่นั่น
- 3.5) บรรเลงที่ไหนไปที่นั่น
- 3.6) เถิดเทิงที่ไหนไปที่นั่น

ใครก็ตามที่มีพฤติกรรมในทำนองเดียวกับตัวอย่างทั้ง 6 ประการนี้ ย่อมฟ้องว่าเขาหมกมุ่นอยู่กับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ จนทำให้เสียเวลาในการทำมาหากิน วิถีชีวิตเช่นนี้ ในที่สุดก็จะประสบกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างแน่นอนไม่ต้องสงสัย

บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ย่อมมองออกว่าการประสบกับปัญหาเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ที่ผลักดันบีบบังคับคนเราให้ต้องก่อกรรมชั่วเพื่อความอยู่รอดนั้นย่อมหมายถึง การนำตนไปสู่ความฉิบหายอย่างไม่มีทางเลี่ยง

4) โทษของการติดการพนัน

ขึ้นชื่อว่าการพนันย่อมมีแต่โทษประการเดียว หากคุณไม่ได้เลย ทั้งนี้เพราะ ผู้เข้าไปสู่วงการพนันทุกคน ล้วนเตรียมตัวเตรียมใจไป “ได้” ทั้งสิ้น ไม่มีใครคิดจะไป “เสีย” นั่นคือเตรียม ไปทำให้คนอื่นฉิบหายนั่นเอง แต่โดยทั่วไปความฉิบหายก็ย้อนกลับมาสู่ตนเองอย่างหนีไม่พ้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้โทษของการติดการพนันไว้ พอเป็นตัวอย่าง 6 ประการ คือ

- 4.1) ผู้ชนะย่อมก่อเวร ในวงการพนัน ผู้ชนะย่อมได้ ทรัพย์จากผู้แพ้ ฝ่ายผู้แพ้ย่อมเสียตายเสียใจ หรือถึงขั้นสิ้นเนื้อประดาตัว จึงคิดแก้แค้นเอาเงินคืน นั่นคือผู้ชนะได้ก่อเวรให้กับตนเองแล้ว
- 4.2) ผู้แพ้ย่อมจงเวร ความคิดของผู้แพ้มีอยู่เรื่องเดียว คือการแก้แค้น เพื่อเอาเงินคืน ถ้าไม่สามารถแก้แค้นด้วยเกมการพนัน ก็อาจใช้วิธีอย่างอื่นที่ร้ายแรงได้ นั่นคือการจงเวรของผู้แพ้การพนัน
- 4.3) ผู้แพ้ย่อมเสื่อมทรัพย์ในปัจจุบัน ผู้ที่ติดการพนัน ในบางครั้งอาจจะมีเงินทองใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเมื่อเป็นผู้ชนะ เมื่อเป็นผู้แพ้ก็หมดตัว เป็นหนี้เป็นสิน แต่ในที่สุดแล้ว นักพนันส่วนใหญ่ล้วนอยู่ใน

สภาพล้นเนื้อประดาตัว

4.4) ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ ความล้นเนื้อประดาตัว ทำให้คนเรามีหนี้สินมากมาย จึงกลายเป็นคนโกหกพกลม เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า บางครั้งแม้พูดจริงก็ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ

4.5) เพื่อนฝูงหมิ่นประมาท สภาพและพฤติกรรมชั่วร้ายต่างๆ ของนักการพนัน ย่อมเป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนของเพื่อน ฝูงญาติมิตร

4.6) ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย ผู้คนโดยทั่วไปย่อมรู้ดีว่าคนติดการพนัน นอกจากเป็นคนดีไม่ได้แล้ว ยังเป็นคนชั่วช้าเลวทรามอีก จึงไม่มีใครคิดจะแต่งงานด้วย (ถ้าอาจจะมียกเว้นเป็นพวกติดการพนันเหมือนกันนั่นแหละ)

จากโทษของการติดการพนันทั้ง 6 ประการนี้ นักศึกษาคงพอจะเห็นแล้วว่าผู้ติดการพนันย่อมจะประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจอยู่เสมอ สภาพเช่นนี้ย่อมฟ้องว่า เขาเป็นผู้ที่ขาดความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจอย่างชัดแจ้ง

5) โทษของการคบคนชั่วเป็นมิตร

จิตใจของคนเรานั้นซึมซับความชั่วได้ง่ายกว่าความดี เพราะมีลักษณะตามกระแส ดังนั้น ใครก็ตามที่คบคนชั่วเป็นมิตร ย่อมจะถูกชักนำให้ทำชั่วได้โดยง่าย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสชี้โทษของการคบคนชั่วเป็นมิตรไว้ 6 ประการ ให้ดูเป็นตัวอย่าง คือ

5.1) ชักนำให้เป็นนักเลงการพนัน

5.2) ชักนำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้

5.3) ชักนำให้เป็นนักเลงสุรา

5.4) ชักนำให้เป็นนักทำของปลอม หลอกหลวงผู้อื่น

5.5) ชักนำให้เป็นคนโกงซึ่งหน้า

5.6) ชักนำให้เป็นนักเลงหัวไม้

จากโทษทั้ง 6 ประการนี้ นักศึกษาย่อมเห็นได้ว่าคนชั่ว นั้นมีมีจฉาปฏิคุณฝังแน่นอยู่ในกมล สันดาน มีใจมืดมิดเป็นประจำ ย่อมไม่สนใจหรือไม่เชื่อกฎแห่งกรรม จึงกล้าทำกรรมกิเลส 4 ได้ทุกเรื่อง เกี่ยวข้องกับอบายมุขได้ทุกประเภท แน่นนอนเหลือเกินว่าคนประเภทนี้ย่อมมีอคติ จะหาความเป็นธรรม และความรับผิดชอบจากคนประเภทนี้ได้สุดแสนยากด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่รู้กันในหมู่สัมมาปฏิคุณชนว่า **สุดยอดแห่งอบายมุข คือการคบคนชั่วเป็นมิตร**

6) โทษของความเกียจคร้านในการทำงาน

การทำงาน และการประกอบอาชีพเป็นหน้าที่ของทุกคน เนื่องจากทุกคนมีชีวิตอยู่ได้ด้วย

ปัจจัย 4 การทำงานประกอบอาชีพ ก็เพื่อหาทรัพย์ขึ้นมาเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนปัจจัย 4 เพื่อสงเคราะห์ญาติมิตรเพื่อนฝูง ตลอดจนเพื่อบริจาคเป็นทาน กุศล สังสมบุญไว้ในภพเบื้องหน้าต่อไป

คนที่เกียจคร้านในการทำงาน หรือทำงานคั่งค้าง เกียจคร้านในการทำมาหากิน ปล่อยให้เวลาล่วงไปๆ โดยเปล่าประโยชน์ ถือว่าเป็นคนที่ตายแล้วทางด้านความคิดและความดี

คนบางคนเกียจคร้านในการทำมาหากิน ทั้งๆ ที่ยากจน ย่อมหาวิธีเอาตัวรอดด้วยการเอาเปรียบ เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวิธีการต่างๆ ด้วยการทำตัวเป็นกาฝากของสังคม ด้วยการทำลายสิ่งแวดล้อม และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ได้ทรัพย์มาใช้จ่าย

ส่วนบางคนที่มีมรดกมากมายจึงเกียจคร้านในการทำงาน ย่อมจะปล่อยให้เวลาล่วงไปกับอบายมุขต่างๆ เหล่านี้คือที่มาแห่งความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรมในสังคม และศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ความเกียจคร้านในการทำงาน จึงเป็นทางแห่งความฉิบหายอย่างหนึ่งของคนเรา

บุคคลที่ชื่อว่าเกียจคร้านในการทำงาน มีพฤติกรรม อย่างไร

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดงนิสัยและพฤติกรรมของคนเกียจคร้านไว้ให้ดู พอเป็นตัวอย่าง 6 ประการด้วยกัน คือ

- 6.1) มักอ้างว่าหนาวนัก แล้วไม่ทำงาน
- 6.2) มักอ้างว่าร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
- 6.3) มักอ้างว่าเย็นแล้ว แล้วไม่ทำงาน
- 6.4) มักอ้างว่ายังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำงาน
- 6.5) มักอ้างว่าหิวค่านัก แล้วไม่ทำงาน
- 6.6) มักอ้างว่ากระหายน้ำ แล้วไม่ทำงาน

ใครก็ตามที่ชอบผัดวันประกันพรุ่ง ยกข้ออ้างต่างๆ ในทำนองเดียวกันนี้ แล้วไม่ทำงาน ก็ย่อมแสดงได้อย่างชัดเจนว่า เป็นคนที่มีนิสัยเกียจคร้าน เป็นคนเอาดีไม่ได้ จึงไม่ใช่คนดี

จากเรื่องโทษของอบายมุขทั้ง 6 ประเภทใหญ่ ที่กล่าวมานี้ นักศึกษาคงจะพบคำตอบด้วยตนเองแล้วว่า ทำไมอบายมุขจึงชื่อว่าเป็นทางแห่งความฉิบหาย บุคคลที่มีสัมมาทิฐิฝังแน่นอยู่ในใจ ย่อมตระหนักถึงโทษภัยร้ายแรงของอบายมุขเป็น อย่างดี จึงเว้นขาดจากอบายมุขทั้งปวง จะมีก็แต่เหล่ามิถิลาทิฐิชนเท่านั้น ที่พอใจเกลือกกลั้วอยู่กับอบายมุข เฉกเช่น แมลงเม่าที่ชอบบินเข้ากองไฟ ฉะนั้น

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า **บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรม ทางเศรษฐกิจ นี่คือการรับผิดชอบต่อประการที่ 3 ของคนดีที่โลกต้องการ**

บุคคลที่ขาดความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทาง เศรษฐกิจ จะประสบโทษภัยอย่างไร

บุคคลที่ขาดความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทาง เศรษฐกิจ ก็คือผู้ที่เสพคุ่นหรือติดอบายมุขประเภทใดประเภทหนึ่ง หรืออาจครบทั้ง 6 ประเภท บุคคลประเภทนี้ย่อมจะประสบกับความฉิบหายทั้งในโลกนี้ และโลกหน้าอย่างไม่ต้องสงสัย ดังมี เรื่องของบุคคลต่างๆ มากมาย ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งจะขอยกเรื่องราวของบางท่านมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

เรื่องที่ 1 เศรษฐีต้องกลายเป็นขอทาน เพราะฤทธิ์สุรา

ครั้งนั้น พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน¹ วันหนึ่งพระพุทธองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นขอทานชรา คนหนึ่งกับภรรยาเฒ่าอยู่ที่ประตูโรงฉัน เพื่อคอยรับอาหารที่เหลือจากพระภิกษุและสามเณร พระบรมศาสดาจึงทรงแยมพระโอษฐ์ พระอานนท์เห็นดังนั้นจึงทูลถามถึงสาเหตุ

พระบรมศาสดาจึงตรัสบอกพระอานนท์ให้ดูขอทานชราผู้นั้น แล้วตรัสเล่าเรื่องของขอทานผู้นี้แก่พระอานนท์ โดยย่อดังนี้

ชายชราขอทานนั้น เป็นบุตรเศรษฐีแห่งกรุงพาราณสี ผู้มีสมบัติ 80 โกฏิ (800 ล้าน) มารดาบิดาของเขาไม่ได้ส่งเสริม ให้บุตรได้ศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาใดๆ นอกจากการเล่นดนตรี ขับร้องฟ้อนรำเพื่อความสนุกสนานด้วยคิดว่าทรัพย์ที่ตนมีอยู่นั้นมากมายพอที่บุตรชายคนเดียวของตนจะใช้หาความสุขความสบายไปจนตลอดชีวิต

ฝ่ายภรรยาของเขาก็เป็นบุตรเศรษฐีมีทรัพย์ 80 โกฏิ เหมือนกัน เมื่อมารดาบิดาของทั้งสองฝ่ายถึงแก่กรรม สามี ภรรยาผู้นี้จึงมีทรัพย์รวมกันถึง 160 โกฏิ และอสังหาริมทรัพย์ อื่นๆ เป็นอันมาก

ครั้นต่อมา เศรษฐีหนุ่มติดสุรา เขาใช้ทรัพย์หมดไปแต่ละวันๆ ด้วยการหาความสนุกสนานเพลิดเพลินจากอบายมุขต่างๆ มีสุราเป็นสำคัญกับเหล่านักเลงที่เข้ามาห้อมล้อม เป็นบริวารมากมาย โดยมิได้ประกอบกิจการงานใดๆ เลย

ทั้งสองสามีภรรยา จึงมีแต่รายจ่าย ไม่เคยมีรายรับ กาลเวลาผ่านไปหลายปี ทั้งสองผลาญทรัพย์ 160 โกฏิจนหมดสิ้น ต่อจากนั้นก็หันมาขายเรือกสวนไร่ นา ยานพาหนะ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ แม้แต่บ้านของตนเอง ในที่สุดก็มีสภาพเป็นขอทานชราดังที่เห็นอยู่นี้

เมื่อตรัสแสดงความเป็นมาของขอทานชราผู้นี้แล้ว พระบรมศาสดาจึงตรัสต่อไปอีกว่า ถ้าบุตรเศรษฐีรู้จักประกอบกิจการงานในปฐมวัยก็จะได้เป็นเศรษฐีอันดับหนึ่งของนครพาราณสี แต่ถ้าออกบวชก็จะบรรลุลุรหัตถ์ แม้ภรรยาของเขาก็จะบรรลุลูกคามิผล

ถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดไป รู้จักประกอบกิจการงานในมัชฌิมวัย เขาก็จะได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ 2 ถ้าออกบวชก็จะได้เป็น พระอนาคามี แม้ภรรยาของเขาก็จะดำรงอยู่ในสกทาคามีผล

¹ ชราวรรค ขุ. ธ. มก. 42/21/181

ถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้สิ้นไป รู้จักประกอบกิจการงานในปัจจุบันวัย เขาก็จะได้เป็นเศรษฐีชั้น 3 ถ้า ออกบวช ก็จะได้เป็นสกทาคามี แม้ภรรยาของเขาก็จะดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล แต่บัดนี้บุตรเศรษฐีนั้น เลื่อมจากโภคทรัพย์ของคฤหัสถ์แล้ว เลื่อมจากสามัญญผลแล้ว (ผลแห่งความเป็นสมณะ)

ในกรณีบุตรเศรษฐีผู้กลับกลายเป็นขอทานในวัยชราเช่นนี้ถ้าจะพิจารณาโดยอิงอาศัยเหตุและผล ตามหลักการของเรื่องโลภนี้โลกหน้าและผลวิบากของกรรมแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ในอดีตชาติทั้งบุตร เศรษฐีและภรรยาของเขาได้สั่งสมบุญ คือ ทำทานและรักษาศีลมาเป็นอย่างดี จึงได้มาเกิดในตระกูล เศรษฐีผู้มั่งคั่งร่ำรวยในโลกนี้ แต่เพราะเหตุที่ขาดการบำเพ็ญสมาธิภาวนา บุคคลทั้ง 2 จึงขาดปัญญา มารดา บิดาก็มิได้ส่งเสริมให้ศึกษาวิทยาการใดๆ

ขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ บุคคลทั้ง 2 ก็ได้สั่งสมบุญกุศลใหม่อีกเลย มีหน้าซำยังจมอยู่กับ อบายมุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นสามีที่ติดสุราอย่างหนัก เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว โลกหน้าของบุคคลทั้ง 2 ย่อม เป็นทุกข์อย่างแน่นอน อาจถึงขั้นต้องได้รับทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสอยู่ในมหานรกนับด้วยหลายล้านปี

ครั้นเมื่อพ้นจากการทรมานในมหานรก ได้มีโอกาสกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้อีก ก็จะเป็นคนยากจนขั้นแค้นเพราะไม่เคยบำเพ็ญทานไว้ในโลกนี้เลยอาจถึงขั้นต้องเป็นขอทานตั้งแต่ยังเป็นทารกก็ได้ สำหรับผู้เป็นสามีนั้นนอกจากจะเกิดในครอบครัวที่ยากจนขั้นแค้นแล้ว ยังอาจจะเป็นเด็กปัญญาอ่อน เพราะ เศษกรรมจากการติดสุราที่ยังหลงเหลืออยู่อีกด้วย

เรื่องที่ 2 ฆ่าบุพการีได้ เพราะคบคนชั่วเป็นมิตร

ในสมัยพุทธกาล พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นราชาแห่งแคว้นมคธ ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงศึกษาและปฏิบัติธรรม จนบรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน¹ ทรงเป็นอุปัฏฐากสำคัญของพระพุทธ ศาสนา ขณะที่เสด็จไปเฝ้าพระบรมศาสดา พระราชาก็มักจะพาอชาตศัตรูราชกุมารพระราชโอรส ซึ่ง พระองค์ทรงแต่งตั้งให้เป็นอุปราชไปด้วยเสมอ

พระเทวทัตเป็นพระญาติองค์หนึ่งของพระบรมศาสดา ได้ออกผนวชพร้อมกับศากยกุมาร อีก 5 องค์ ภายหลังต่อมา บรรดาศากยภิกษุ 4 รูป ได้บรรลุพระอรหัต พระอานนทผู้เป็น 1 ใน 5 องค์นั้นได้ บรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระโสดาบัน ส่วนพระเทวทัตบรรลุฤทธิ์อันเป็นของปุถุชน คือ โลกียฌาน

ขณะที่พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ กรุงโกสัมพี ลากลัการะเป็นอันมากได้เกิดขึ้นแก่ พระตถาคต และเหล่าพระมหาสาวก แต่ไม่มีประชาชนคนใดนำลากลัการะไปถวายพระเทวทัตเลย

ด้วยความน้อยใจและความคิดริษยาพระพุทธรองค์ และพระมหาสาวกทั้งปวง พระเทวทัตจึง คิดวางแผนหาลากลัการะ ด้วยการสมคบกับอชาตศัตรูราชกุมาร ด้วยเหตุว่าพระราชกุมารยังอ่อนเยาว์ ต่อโลก ยังไม่รู้คุณและโทษของใครๆ คิดเช่นนั้น แล้วพระเทวทัตก็ออกจากกรุงโกสัมพี มุ่งสู่กรุงราชคฤห์ทันที

¹ ยมกวรรค ขุ. ธ. มก. 40/11/188

ด้วยอำนาจโลภกิเลส พระเทวทัตก็เนรมิตตนเป็นกุมารน้อย มีงูหลายตัวพันอยู่ตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย แล้วเหาะไปนั่งบนพระเพลา (หน้าตัก) ของพระราชกุมาร ครั้นเมื่อเห็นพระราชกุมารตกใจกลัว พระเทวทัตจึงคืนร่างเป็นภิกษุยืนอยู่เบื้องหน้า เป็นเหตุให้พระราชกุมารทรงเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง นับแต่นั้นมา พระเทวทัตก็มีลาภสักการะอุดมสมบูรณ์ โดยมีพระราชกุมารเป็นองค์อุปฐาก

ลาภสักการะอันอุดมสมบูรณ์นี้เอง เป็นเหตุให้พระเทวทัต คิดเหิมเกริม เข้าไปกราบทูลขอปกครองสงฆ์ทั้งหมดต่อพระบรมศาสดา ในขณะที่พระพุทธรองค์กำลังทรงแสดงธรรมแก่พระราชาและพุทธบริษัทจำนวนมาก โดยแสดงเหตุผลสั้นๆ ว่า พระพุทธรองค์ทรงชราภาพแล้ว

ครั้นเมื่อพระพุทธรองค์ทรงปฏิเสธ และตำหนิติเตียน พระเทวทัตจึงหนีไปด้วยความอาฆาตพยาบาท

หลังจากนั้นพระเทวทัตก็พยายามปลุกปั่นพระราชกุมาร ให้ปลงพระชนม์พระราชบิดา โดยให้เหตุผลว่า ในสมัยนี้ผู้คนจะมีอายุไม่ยืนยาวเหมือนสมัยก่อน พระราชกุมารเองอาจจะทิวงคตเมื่อใดก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่มีโอกาสครองราชย์ ดังนั้น จึงควรสำเร็จโทษพระราชบิดาเสีย เพื่อว่าพระราชกุมารจะได้ขึ้นครองราชย์แทนเร็วๆ ส่วนพระเทวทัตเองก็จะปลงพระชนม์พระบรมศาสดา เพื่อว่าตนจะเป็นพระพุทธเจ้าแทน

เพราะความอ่อนเยาว์ต่อโลก และเพราะความศรัทธาในอิทธิปาฏิหาริย์ของพระเทวทัต พระราชกุมารจึงพลอยเห็นดีเห็นงามไปกับคำแนะนำนั้น แล้วพยายามวางแผนปลงพระชนม์ พระราชบิดาด้วยมือของตน

การลอบปลงพระชนม์ในครั้งแรก พระราชกุมารมีท่าทางตื่นเต็นผิดปกติ จึงถูกเหล่าอำมาตย์จับพิรุธได้ แต่พระเจ้าพิมพิสารก็ได้ทรงลงโทษพระราชโอรสแต่ประการใด ตรงกันข้ามเมื่อได้ทรงทราบวัตถุประสงค์ของพระราชโอรสแล้ว พระราชาก็ทรงสละราชบัลลังก์ให้แก่พระราชโอรสด้วยความเต็มพระทัย

เมื่อได้ขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดาแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูก็เลิกคิดปลงพระชนม์พระราชบิดา แต่ก็ถูกพระเทวทัตปลุกปั่นยุยงให้กำจัดพระราชบิดาชนิดถอนรากถอนโคนให้ได้ มิฉะนั้นจะเกิดอันตรายภายใน ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าพิมพิสารจึงถูกจองจำ ให้อดอาหาร และถูกกรีดฝ่าเท้า จนสิ้นพระชนม์ในที่คุมขัง

ในวันเดียวกันนั่นเอง พนักงานก็นำสารเข้ามาให้อำมาตย์ 2 ฉบับ เป็นข่าวพระโอรสประสูติ ฉบับหนึ่ง กับข่าวพระราชบิดาสวรรคตอีกฉบับหนึ่ง มาถึงในขณะเดียวกันพอดี เหล่าอำมาตย์จึงตัดสินใจถวายฉบับที่เป็นข่าวพระโอรสประสูติก่อน

พระเจ้าอชาตศัตรู เมื่อทรงทราบข่าวการประสูติของพระโอรส ก็ทรงดีพระทัยมาก ความรักลูกเกิดแก่พระองค์อย่างท่วมท้นพระหทัย ฉบับปล้นนั่นเองพระองค์ก็ทรงรู้ซึ่งถึงความรักของพระราชบิดาที่

มีต่อพระองค์ จึงทรงรับสั่งอำมาตย์ให้รีบไปปล่อยพระราชบิดาออกจากห้องคุมขัง แต่เมื่อได้ทรงทราบข่าว การสวรรคตของพระราชบิดา จากหนังสืออีกฉบับหนึ่ง พระเจ้าอชาตศัตรูก็ถึงกับทรงกันแสง

นับแต่นั้นมา พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงโศกเศร้าเสียพระทัย ไม่เป็นอันบรรทม ไม่ว่างกลางคืน หรือกลางวัน ขณะเดียวกันก็ทรงแสวงหากัลยาณมิตรเสมอมา

สมัยหนึ่งเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จประทับ ณ สวนอัมพวันของหมอชีวกโกมารภัจ กรุง ราชคฤห์ พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ 1,250 รูป หมอชีวกซึ่งเป็นแพทย์ประจำพระราชสำนัก จึงถวาย คำแนะนำให้พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าในคืนวันเพ็ญคืนหนึ่ง

หลังจากที่ได้ทรงสนทนารวมกับพระบรมศาสดา จนเป็นที่เข้าใจซาบซึ้งเรื่องสามัญญผลดีแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงขอร้อง พระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรวณะ ขณะเดียวกันก็ขอ ถวายพระองค์เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต พร้อมทั้งทรงสารภาพความผิดเกี่ยวกับการทำปิตุฆาตต่อ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย

เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จกลับไปแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงปรารภกับภิกษุทั้งหลายว่า ถ้าพระเจ้าอชาตศรัมีได้ปลงพระชนม์พระราชบิดา พระองค์จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันบุคคลในคืน นั้นเอง อย่างไรก็ตาม เพราะเหตุที่พระเจ้าอชาตศรัได้ทรงขอร้องพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและทรงสารภาพ ผิดต่อพระตถาคต ทักษกรรมของพระเจ้าอชาตศรัก็ลดลงเหลือเพียงแค่ง่ายไปบังเกิดในโลหภูมิ เพียงประมาณ 6 หมื่นปีเท่านั้นเอง (แทนที่จะต้องไปรับการทรมานอยู่ในมหานรก ชุมที่ 8 คือ อเวจี เป็นเวลานานเป็นอันตรกัป)

จากเรื่องของพระเจ้าอชาตศรันี้ ถ้าจะพิจารณาโดยอิง อาศัยเหตุและผล ตามหลักการของ เรื่องโลกนี้โลกหน้า กฎแห่งกรรม และอธิบายแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ว่า พระเจ้าอชาตศรั เคยสั่งสมบุญ คือ ทำทาน และรักษาศีลในอดีตชาติมาเป็นอย่างดี จึงได้ถือกำเนิดในตระกูลกษัตริย์ในโลกนี้ แต่เพราะเหตุที่ทำการกรรมหนัก คือฆ่าพระราชบิดา จึงต้องไปสู่อบายในโลภหน้า สาเหตุที่ทำการกรรมหนัก ก็เพราะไปคบกับพระ เทวทัตผู้มีใจบาป เพราะเหตุนี้ท่านทั้งหลายจึงพึงสังวรระวังอยู่เสมอว่า การคบคนชั่วเป็นมิตร นั้นคือ **สุดยอดแห่งอบายมุข**

2.3.4 ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

เมื่อก้าวถึงความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) ความสำนึกรับผิดชอบต่อบุคคลที่แวดล้อมตัวเรา
- 2) ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ตามธรรมชาติ

1) ความสำนึกรับผิดชอบต่อบุคคลที่แวดล้อมตัวเรา

บุคคลที่แวดล้อมตัวเรา หมายถึงใคร

ทุกคนในโลกนี้ไม่มีใครสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามลำพังคนเดียว แต่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคลต่างๆ ซึ่งมีทั้งบุคคลที่ใกล้ชิดกับเรามาตั้งแต่เกิด และบุคคลที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย บุคคลเหล่านี้เอง ที่จัดว่าเป็นบุคคลที่แวดล้อมตัวเรา

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะใครจะมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้คนจำนวนมากมาย หรือเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ครั้งเมื่อจัดแบ่งกลุ่มของคนแวดล้อม ตามที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องแล้ว แต่ละคนจะมีบุคคลแวดล้อมอยู่เพียงไม่เกิน 6 กลุ่ม ซึ่งในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ทศ 6” ดังต่อไปนี้

- 1.1) ทศเบื้องหน้า หมายถึงมารดาบิดาของเรา
- 1.2) ทศเบื้องขวา หมายถึงครูอาจารย์ของเรา
- 1.3) ทศเบื้องหลัง หมายถึงภรรยา (หรือสามี) และบุตรของเรา
- 1.4) ทศเบื้องซ้าย หมายถึงญาติสนิทมิตรสหาย
- 1.5) ทศเบื้องล่าง หมายถึงผู้ได้บังคับบัญชา
- 1.6) ทศเบื้องบน หมายถึงสมณพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่สอนวิชาความเป็นมนุษย์ให้แก่ชาวโลก

จากเรื่องทศ 6 นี้ ย่อมเห็นได้ว่า คนเราแต่ละคนอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางมีความสัมพันธ์กับทศ 6 ขณะเดียวกันทศ 6 ก็มีความสัมพันธ์กับตัวเรา ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับทศ 6 ดำเนินไปอย่างไรราบรื่น ทั้งตัวเราและทศ 6 ก็สามารถดำรงชีวิต อยู่อย่างมีความสุขตามอัตภาพ เนื่องจากไม่มีความขัดแย้งใดๆ เกิดขึ้น ถ้าตัวเราปฏิบัติหน้าที่ของเราโดยไม่บกพร่อง ก็ถือว่าตัวเรามีความสำนึกรับผิดชอบต่อบุคคลที่แวดล้อมตัวเรา หรือมีความสำนึกรับผิดชอบต่อทศ 6 ดีแล้ว

บุคคลที่ชื่อว่ามีสำนึกรับผิดชอบต่อทศ 6 มี พฤติกรรมอย่างไร

พระลัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดอริยวินัยให้เป็นหน้าที่ ของตัวเราเองที่จะต้องปฏิบัติต่อทศ 6 และหน้าที่ของทศ 6 ที่ จะต้องปฏิบัติต่อตัวเรา ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในบทที่ 4 จึงยังไม่กล่าวถึงในที่นี้ อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงเท่านั้นที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง

2) ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หมายถึงอะไร

สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่คนเราจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย มีอยู่ 2 ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมใกล้ตัวกับสิ่งแวดล้อมไกลตัว

สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ได้แก่ที่อยู่อาศัย พื้นดิน อากาศ ถนน หนทาง คูคลอง แม่น้ำ ต้นไม้ใหญ่ น้อยในบริเวณบ้าน และบริเวณใกล้บ้าน ตลอดจนสัตว์รีจฉานต่างๆ ในบริเวณบ้าน เช่น แมลง สัตว์ที่เป็นพาหะนำเชื้อโรคและนกต่างๆ เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ได้แก่ ทะเล มหาสมุทร ป่าเขาลำเนาไพร ภูมิอากาศ และสัตว์ป่านานาพันธุ์

บุคคลที่เชื่อว่ามีค่าสำคัญรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติควรมีพฤติกรรมอย่างไร

ผู้มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงย่อมมีความสำคัญรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ย่อมตระหนักดีว่า สิ่งแวดล้อมทั้งใกล้ตัวและไกลตัว แม้บางอย่างจะมีอันตราย แต่ส่วนมากก็ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และสัตว์ รวมถึงพืชพันธุ์ไม้อีกด้วย พวกเขาจึงพยายามร่วมมือกันปกป้อง บำรุงรักษา และอนุรักษ์ทรัพยากรตามธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่การไม่ปล่อยให้บริเวณบ้านสกปรก เลอะเทอะ มีน้ำครำเน่าเหม็น เป็นแหล่งกำเนิดของยุงและเชื้อโรคต่างๆ ไม่สร้างมลพิษในน้ำและในอากาศ ด้วยการไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในน้ำ ไม่ปล่อยให้ขยะของของตนปล่อยแก๊สพิษออกมาในบรรยากาศ เป็นต้น เหล่านี้คือตัวอย่างของการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

สำหรับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว สัมมาทิฐิชนก็จะไม่ตัดไม้ ทำลายป่า ทั้งนี้ก็เพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร และเพื่อป้องกันพื้นผิวดินพังทลาย ตลอดจนการป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การที่ทรัพยากรตามธรรมชาติถูกทำลายอย่างมากมาทุกวันนี้ ก็ล้วนเป็นการกระทำของมิฉฉาทิฐิชน ซึ่งมีความเห็นผิด คิดผิด พุดผิด ทำผิด มีอาชีพผิดทั้งสิ้น

ถ้าคนเราขาดความสำคัญรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม จะเกิดผลเสียอย่างไร

แท้ที่จริงสาเหตุที่ทำให้คนเราขาดความสำคัญรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมก็คือ กิเลส 3 ตระกูล ซึ่งนอนเนื่องฝังแน่นอยู่ในใจนั่นเอง บุคคลใดใฝ่แวนตาเบือนสีเบือนโคลน ย่อมเห็นสิ่งต่างๆ บิดเบือนเพี้ยนสีเพี้ยนรูปไปตามแวนที่ใฝ่ฉฉนใด บุคคลที่ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภ ความโกรธ และความหลงใจของเขา ย่อมขุ่นมัว ความคิด ความเห็นย่อมบิดเบือนคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยน ไม่ตรงตามความเป็นจริงฉฉนั้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาได้ หลากหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไป แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบใด ก็ล้วนเป็นผลเสียทั้งสิ้น เช่น บางคนตกอยู่ใต้อำนาจความโลภ และความหลง ก็แสวงหาความร่ำรวยด้วยการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งในที่สุดจะก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศน์วิทยาเป็นอย่างมาก และส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนเราตลอดจนพืชและสัตว์ต่อไปอีกอย่างยากที่จะหาทางแก้ไข นี่คือ ผลเสียอันเกิดจากการขาดความสำคัญรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

บางคนตกอยู่ใต้อำนาจความโกรธและความหลง แล้วพาลหาเรื่องกับผู้บริหารที่เป็นทิศ 6 ของตน ถึงขั้นปลดปลงชีวิตกันด้วยเจตนาที่จะสร้างความทุกข์ และความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นที่อยู่แวดล้อม แต่ในที่สุดตนเองก็ต้องตกอยู่ในความทุกข์ ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นนั้นเอง นี่คือผลเสียอันเกิดจากการขาดความสำคัญรับผิดชอบต่อทิศ 6 ของตน

ผู้ที่สนใจติดตามข่าวสารทั้งภายใน และภายนอกประเทศ ย่อมจะได้ยินได้ฟังปัญหาต่างๆ อันเกิดจากบุคคลที่ไร้ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่มีขนาดสาย ไม่เฉพาะแต่ในสมัยปัจจุบันเท่านั้น แม้ในสมัยโบราณก็มีปัญหาอันเกิดจากบุคคล ประเภทดังกล่าวอยู่เนืองๆ ดังมีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามากมาย ซึ่งจะขอยกบางเรื่องมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

เรื่องที่ 1 ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว

สมัยนั้น พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ได้มีเรื่องนายพรานล่าเนื้อชื่อโกเกะ¹ เกิดขึ้น

เช้าวันหนึ่ง นายพรานโกเกะออกไปป่า โดยมีสุนัขห้อมล้อมติดตามหลายตัว ระหว่างทางเขาได้พบพระภิกษุรูปหนึ่ง กำลังเดินบิณฑบาต เขารู้สึกโกรธ เพราะเกิดความคิดขึ้นว่า “วันนี้คงจะล่าอะไรไม่ได้เลย เพราะได้พบคนกาลกรรณ” ฝ่ายพระเถระเที่ยวบิณฑบาตในหมู่บ้าน ทำภัตกิจเสร็จแล้วจึงกลับไปสู่วิหาร

ฝ่ายนายพรานเที่ยวไปในป่าทั้งวัน ก็ล่าเนื้อไม่ได้เลย จึงกลับบ้าน ระหว่างทางก็ได้พบพระเถระอีก เขาจึงคิดอย่างคนพาลว่า การได้พบพระเถระรูปนี้เอง เป็นเหตุให้เขาล้มเหลวทั้งวัน คิดดังนั้นแล้ว เขาจึงให้สัญญาณสุนัขให้กรูกันเข้าไปทำร้าย พระเถระ แม้ท่านจะอ่อนวอนมิให้เขาทำเช่นนั้น แต่เขากลับโต้ตอบว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้ทำอะไร เพราะประสบท่านในตอนเช้า นี่เย็นแล้ว ท่านก็มาประสบข้าพเจ้าอีก” กล่าวจบ เขาก็ให้สุนัขกัดพระเถระ ท่านจึงรีบปีนต้นไม้ ขึ้นไปนั่งอยู่บนกิ่งไม้ซึ่งสูงจาก พื้นดินประมาณ 2 เมตร สุนัขเหล่านั้นก็พากันล้อมโคนไม้ไว้

เมื่อสุนัขไม่สามารถกัดพระเถระได้ นายพรานจึงแทง ฝ่าเท้าของท่านด้วยปลายลูกศร แม้ท่านจะอ่อนวอนขอให้เขาหยุดแทง แต่เขากลับกระหน่ำแทงหนักยิ่งขึ้น เพราะได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส จนไม่สามารถกุมสติไว้ได้ จีวรของท่านจึงหลุด และตกลงมาคลุมร่างของนายพราน ตั้งแต่ศีรษะจรดพื้น

เหล่าสุนัขเห็นเช่นนั้นจึงวิ่งกรูกันเข้าไป ด้วยสำคัญว่าพระเถระตกลงมา แล้วขยี้กัดกินเนื้อของนายพรานจนเหลือแต่กระดูก แล้วถอยออกมาเฝ้ามองอยู่ห่างๆ พระเถระจึงหักกิ่งไม้แห้งกิ่งหนึ่งขว้างไปที่ฝูงสุนัขนั้น เหล่าสุนัขแหงนหน้าขึ้นไป เห็นพระเถระ ก็รู้ว่าพวกมันกัดกินผู้เป็นเจ้าของแล้ว จึงพากันหนีเข้าป่าไป

พระเถระลงจากต้นไม้แล้วไปสู่สำนักของพระบรมศาสดา เพื่อกราบทูลถามว่า ศีลของตนต่างพร้อยหรือไม่ เนื่องจากจีวรของท่านหล่นลงไปคลุมร่างของนายพราน

¹ ปาปวรรค ขุ. ธ. มก. 42/19/45

พระบรมศาสดาทรงสดับเรื่องราวของพระเถระแล้วตรัสตอบว่า “ศีลของเธอไม่ต่างพริ้ว สมณภาพของเธอยังมีอยู่ เขาจะประทุษร้ายต่อเธอผู้ไม่ประทุษร้าย จึงถึงความพินาศ มิใช่ แต่ในบัดนี้เท่านั้น แม้ในอดีตกาล เขาก็ประทุษร้ายผู้ไม่ประทุษร้าย ถึงความพินาศแล้วเหมือนกัน”

ครั้นเมื่อตรัสแสดงบุพกรรมของนายพรานแล้ว พระบรมศาสดาจึงตรัสพระคาถา ดังนี้

“ผู้ใดประทุษร้ายต่อมหาชนผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสคุณเนิน
บาปย่อมกลับถึงผู้นั้นซึ่งเป็นคนพาลนั่นเอง เหมือนธูลีอันละเอียดที่เขาชดทวน
ลมไป ฉะนั้น”

นักศึกษาย่อมทราบแล้วว่า พระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น เป็น 1 ในทิศ 6 ของคฤหัสถ์ เป็นผู้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ในทิศเบื้องบน ทรงมอบหมายให้ทำหน้าที่สอนวิชาความ เป็นมนุษย์ ที่สำคัญคือเป็นผู้ชี้ทางสวรรค์ให้แก่คฤหัสถ์

สำหรับพระเถระในเรื่องนี้ แม้นายพรานจะไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบหรือไม่ แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ศีลของท่านบกพร่อง พฤติกรรมของท่านไม่เหมาะสม หรือจะก่อให้เกิดอันตรายแก่เขา เหตุใดจึงประทุษร้ายท่าน

ความหลงที่คิดไปอย่างไรเหตุผล อันเป็นมิจฉาทิฐิในใจของเขานั้นเอง ที่กระตุ้นให้เขาโกรธจนไร้ความสำนึกรับผิดชอบ แล้วประทุษร้ายท่าน ซึ่งในที่สุดกลับกลายเป็นการประทุษร้ายตนเอง เข้าทำนองให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัวนั่นเอง

เรื่องที่ 2 ความโลภและความหลง ทำให้คนเราไร้ความสำนึกรับผิดชอบ

สมัยนั้น พระบรมศาสดา เสด็จประทับ ณ พระวิหารเชตวัน นครสาวัตถี มีพ่อค้าเกวียนกลุ่มหนึ่ง ก่อนจะไปค้าขาย ได้ถวายมหาทานแก่พระบรมศาสดา ทูลขอพร แล้วก็ออกเดินทางไปกับกองเกวียน 500 เล่ม¹

ขณะเดินทางได้หลงทางไปถึงแดนกันดาร ขาดน้ำขาดอาหาร ครั้นเห็นต้นไทรต้นหนึ่ง ซึ่งพญานาคยึดครองอยู่ แต่พ่อค้าไม่รู้ จึงปลดเกวียนเข้าพักใต้ต้นไทรนั้น

ครั้นสังเกตเห็นไทรมีใบเขียวชอุ่ม เสมือนอิมชุ่มด้วยน้ำ พวกพ่อค้าคิดว่าคงจะได้น้ำจากกิ่งไทรนั้น ครั้นแล้วพ่อค้าคนหนึ่ง ก็ปีนขึ้นไปตัดกิ่งไทรทางด้านตะวันออกขาดลง ปรากฏว่ามีน้ำไหลพุ่งพรูออกมา เสมือนเป็นท่อน้ำขนาดลำตาล เหล่าพ่อค้าจึงได้อาศัยน้ำนั้นอาบกินกันอย่างสบายใจ

ครั้นแล้วจึงพากันไปตัดกิ่งไทรทางด้านทิศใต้ ด้วยหวังจะได้พบสิ่งอัศจรรย์อีก ในทันทีที่กิ่งไม้

¹ อรรถกถาหมาวาณิชชาดก ขุ. ชา. มก. 60 หน้า 487

ขาดออก ก็ปรากฏโภชนาหารเลิศรสต่างชนิด พรั่งพร้อมมาจากรอยตัดนั้น ทำให้ทุกคนได้บริโภคอาหารกันอย่างอิมหน้าสำราญ

ด้วยหวังจะได้พบความอัศจรรย์ต่อไปอีก พวกพ่อค้าจึงตัดกิ่งไทรทางด้านตะวันตก ก็ปรากฏเหล่านารีแต่งกายสวยงาม พวกกันออกมาจากกิ่งไม้ นั้น แต่ละนางต่างก็เข้าปรนเปรอ ให้ความสุขรื่นเรริงบันเทิงใจแก่คณะพ่อค้าอย่างถ้วนหน้า

เมื่อได้รับความสุขสมอารมณ์หมายกันแล้ว เหล่าพ่อค้าก็ตัดกิ่งไทรทางด้านทิศเหนืออีก ครึ่งนี้ แก้ว 7 ประการก็หลังไหลออกมาจากกิ่งไทรนั้น พวกพ่อค้าต่างพากันเก็บแก้วมณีรัตนชาติอันทรงคุณค่า บรรทุกเกวียนเต็มทั้ง 500 เล่ม แล้วเดินทางกลับสู่นครสาวัตถี เมื่อเก็บงำทรัพย์เรียบร้อยแล้ว ก็พากันไปเฝ้าพระบรมศาสดา ณ พระวิหารเชตวัน เพื่อกราบทูลนิมนต์ถวายมหาทานในวันรุ่งขึ้น ด้วยปรารถนาจะอุทิศส่วนกุศลแก่รุกขเทวา ผู้ซึ่งให้ทรัพย์ และความสุขแก่พวกเขา

ในวันรุ่งขึ้น หลังจากทรงฉันเสร็จแล้ว พระบรมศาสดาได้ตรัสถามพ่อค้าว่า จะอุทิศส่วนกุศลให้แก่รุกขเทวาองค์ไหน คณะพ่อค้าจึงกราบทูลถึงเรื่องราวที่พวกเขาประสบมา ณ ต้นไทรนั้น ครั้นทรงทราบแล้วพระพุทธองค์จึงตรัสชมเชยว่า การที่พวกพ่อค้าไม่ลูแก่อำนาจตัณหา เป็นผู้รู้จักประมาณ จึงได้ทรัพย์สมบัติเหล่านั้นมา ผิดกับพ่อค้ากลุ่มหนึ่งในอดีต ที่ลูแก่อำนาจตัณหา ไม่รู้จักประมาณ จึงต้องสูญเสียทั้งทรัพย์และชีวิต พ่อค้าเหล่านั้นใครจะรู้เรื่องในอดีต จึงกราบทูลอาราธนาให้ทรงแสดงเรื่องในอดีตนั้นแก่พวกเขาด้วย

เรื่องในอดีตที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงนั้น แท้ที่จริงก็คือเรื่องที่เคยเกิดขึ้น ณ ต้นไทรต้นเดียวกันนั่นเอง พวกพ่อค้าในอดีตที่หลงทางเช่นเดียวกับพ่อค้ากลุ่มนี้ คณะพ่อค้าในอดีตก็ตัดกิ่งต้นไทรครบทั้ง 4 ทิศ และได้ประสบกับสภาพการณ์เช่นเดียวกับพ่อค้าในกลุ่มนี้ทุกประการ แต่ทว่าพวกพ่อค้าในอดีตมีใจมีสติอยู่ด้วยอำนาจความโลภ และความหลงมากเกินไป แม้พวกเขาจะได้ทรัพย์สินมีค่าจนเต็ม 500 เล่ม เกวียนแล้ว ก็ยังไม่หยุดเพียงเท่านั้น ยังร่วมกันคิดจะตัดต้นไทรที่ตรงโคนอีก ด้วยหวังว่าจะได้พบสิ่งวิเศษยิ่งขึ้นอีก ทั้งๆ ที่นายเกวียนคนหนึ่ง ถึงกับประคองอัญชลี ขอร้องมิให้คณะพ่อค้าฟันโคนต้นไทร แต่พ่อค้าเหล่านั้นก็ไม่สนใจฟังคำร้องทัดทานเลย

พญานาคผู้เป็นเจ้าของต้นไทรนั้น รู้ความคิดของเหล่าพ่อค้าโลภมากโดยตลอด จึงสั่งเสนาให้เตรียมพร้อมออกมาฆ่าฟันเหล่าพ่อค้าทั้งหมด ยกเว้นนายกองเกวียน

ในทันทีที่ต้นไทรขาดสะบั้นลง เสนานาคประกอบด้วย พวกสวมเกราะ 25 นาย พวกถือธนู 300 นาย พวกถือโล่ 600 นาย ก็วิ่งกรูกันออกมาจับพ่อค้าเกวียนมัด แล้วสังหารชีวิตจนหมด ยกเว้นนายกองเกวียนคนเดียว แล้วช่วยกันขับเกวียนทั้ง 500 เล่ม ไปส่งนายกองเกวียนถึงกรุงพาราณสี พร้อมทั้งช่วยจัดเก็บทรัพย์สมบัติให้เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงชวนกันอำลานายกองเกวียนไปสู่ภาคพิภพของตนดั้งเดิม

เมื่อตรัสจบแล้ว ทรงประชุมชาดกว่า พญานาคในครั้งนั้นได้มาเป็นพระสารีบุตร ส่วนนายกอง เกวียนได้มาเป็นพระองค์เอง

จากชาดกเรื่องนี้ นักศึกษาย่อมเห็นได้ว่า ความโลภ และความหลงของเหล่าพ่อค้า เป็นเหตุ นำความพินาศย่อยยับมาสู่พ่อค้าและคณะเอง ถ้าจะมองเรื่องนี้โดยเทียบกับสภาพสังคมปัจจุบัน เราก็จะพบว่า ความโลภ และความหลงของผู้มีอำนาจอิทธิพลในสังคมนั้นเอง ที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญให้มีการทำลาย ธรรมชาติแวดล้อมในลักษณะต่างๆ หลากหลายรูปแบบ นับตั้งแต่การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุก พื้นที่ป่าสงวน การสนับสนุนให้มีการล่าสัตว์อย่างผิดกฎหมาย การปล่อยสาร พิษจากเหมืองแร่ และ โรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำลำคลอง ตลอดจนการสร้างมลภาวะทางน้ำ ทางอากาศ และทางเสียง โดยทั่วไป

การกระทำดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการกระทำของผู้ไร้ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ตามธรรมชาติทั้งสิ้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คนขาดความสำนึกรับผิดชอบดังกล่าว ก็คือความโลภและความเห็นแก่ตัว บวกกับความหลง หรือความโง่เขลาเบาปัญญา ที่ผนวกกันเป็นมิจฉาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ของผู้คนนั่นเอง

แม้มิจฉาทิฐิชนในกลุ่มนี้จะมั่งคั่งร่ำรวยจากพฤติกรรม ชั่วช้าสามานย์ของเขา โดยไม่ถูกลงโทษทัณฑ์ในโลกนี้ก็ตาม แต่พวกเขาก็จะไม่รอดพ้นจากทัณฑ์กรรมในโลกหน้า ตามกฎเหล็ก คือ กฎแห่งกรรมอย่างแน่นอน

สรุป

บุคคลที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนดีที่โลกต้องการนั้น จะต้องมียุทธสมบัติหลายประการ **แต่คุณสมบัติที่สำคัญที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของคนดีก็คือ สัมมาทิฐิ 10 ประการ** ที่เข้าไปอยู่ในใจ บุคคลอย่างมั่นคง จนพัฒนาขึ้นเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวประจำใจ

คุณสมบัติพื้นฐานของคนดีนี้เอง จะเป็นแหล่งกำเนิดของคุณสมบัติอื่นๆ ตามมาอีกหลายประการ การมีสัมมาทิฐิ 10 ประการอยู่เพียงระดับความเข้าใจ แต่ยังไม่เข้าไปอยู่ในใจ อย่างมั่นคง คุณสมบัติดังามอื่นๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็ไม่ยั่งยืน และอาจจะถูกแทนที่ด้วยมิจฉาทิฐิได้โดยง่าย

คุณสมบัติสำคัญที่เป็นผลเนื่องมาจาก คุณสมบัติพื้นฐานของคนดีก็คือ ความสำนึกรับผิดชอบ 4 ประการ คือ

1. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตน โดยเว้นขาดจากการทำกรรมกิเลส 4

2. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ของผู้ร่วมสังคม โดยเว้นขาดจากการมีอคติ 4

3. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ โดยเว้นขาดจากอบายมุขทั้งปวง

4. ความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งออกได้ เป็น 2 ประเภท คือ

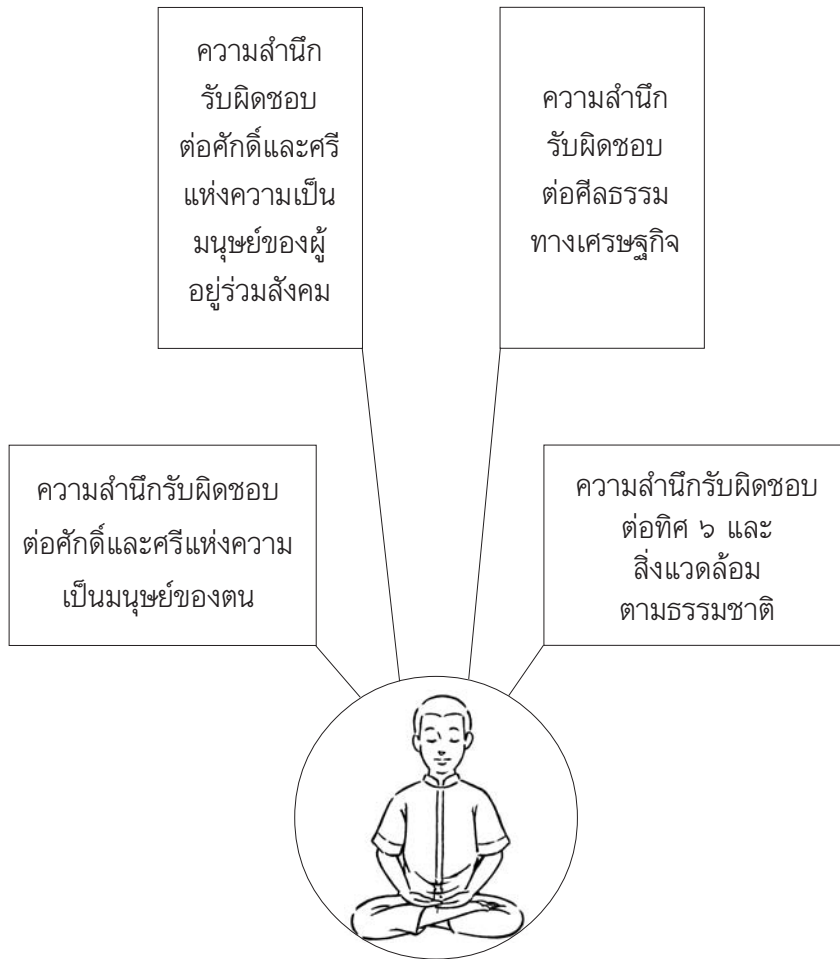
1) บุคคลที่แวดล้อมตัวเรา ได้แก่ ทิศ 6 การมีความสำนึกรับผิดชอบต่อทิศ 6 ก็คือ การปฏิบัติหน้าที่ของตนตาม อริยวินัยประจำทิศให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง

2) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ก็คือการไม่ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ แต่ทว่าพยายามบำรุงรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ดีที่สุด

คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ ซึ่งบรรยายมาทั้งหมด อาจสรุปลงด้วยแผนภูมิ ที่แสดงในหน้าต่อไปนี้

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 2 คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 2 แล้วจึงศึกษาบทที่ 3 ต่อไป

สัมมาทิฐิที่เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง

**แผนภูมิแสดงความสำนึกรับผิดชอบ
ของคนดีที่โลกต้องการ**

บทที่ 3

ความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติ ของคนดี

เนื้อหาบทที่ 3

ความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดี

3.1 เป้าหมายการเกิดเป็นมนุษย์

- 3.1.1 วิธีการบรรลุเป้าหมายชีวิต
- 3.1.2 ทำอย่างไรผู้ครองเรือนจึงจะบรรลุเป้าหมายชีวิต 2 ระดับได้
- 3.1.3 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ
- 3.1.4 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลาง 4 ประการ
- 3.1.5 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายทั้ง 2 ระดับต้องเป็นแบบบูรณาการ

3.2 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ

- 3.2.1 ชยันท์มาหากิน
- 3.2.2 รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หามา ได้อย่างเหมาะสม
- 3.2.3 รู้จักเลือกคบแต่คนดี
- 3.2.4 รู้จักใช้ทรัพย์ที่หามาได้อย่างเหมาะสม
- 3.2.5 เครือข่ายกัลยาณมิตร

3.3 ลักษณะนิสัยของมิตรแท้ มิตรเทียม

- 3.3.1 เครื่องมือค้นหามิตร
- 3.3.2 ประโยชน์สูงสุดของตะแกรงกายสิทธิ์

1. สัมมาทิฐิชน ตระหนักดีว่า คนเราแต่ละคนล้วนมาเกิดเพื่อแสวงบุญและสร้างบารมี จึงเกิดปัญญาวางแผนชีวิต โดยตั้งเป้าหมายชีวิตไว้ 3 ระดับคือ ระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง แต่สำหรับผู้ครองเรือนสามารถทำได้ง่ายคือ ในระดับต้นและกลาง หรือเรียกอีกอย่างว่า ระดับบนดินและระดับบนฟ้านั่นเอง โดยต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กันในชีวิตประจำวัน ส่วนระดับสูงหรือระดับเหนือฟ้า ต้องออกบวชประพฤติพรหมจรรย์เท่านั้น

2. วิธีการทำให้บรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ

2.1 อุฏฐานสัมปทา คือ ขยันทำมาหากิน ในการประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งต้องขวนขวายหาความรู้เพื่อความสำเร็จในธุรกิจทั้งในส่วนที่เป็นสาเหตุหยาบ และสาเหตุละเอียด พร้อมทั้งรู้จักเลือกหุ้นส่วนที่เป็นคนดีมาทำธุรกิจด้วย

2.2 อารักขสัมปทา คือ รู้จักเก็บทรัพย์ให้เป็นทั้งแบบทรัพย์หยาบ และแบบทรัพย์ละเอียด

2.3 กัลยาณมิตตา คือ รู้จักเลือกคบแต่คนดี และสร้างเครือข่ายคนดีเป็น

2.4 สมชีวิตา คือ รู้จักการบริหารทรัพย์ที่เป็นรายละเอียดให้มีประโยชน์สูงสุด ด้วยการแบ่งการใช้จ่ายในแต่ละส่วน ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้

3. วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายระดับกลาง หรือระดับบนฟ้า มี 4 ประการ

3.1 ถึงพร้อมด้วยศรัทธา (สัทธาสัมปทา) เชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3.2 ถึงพร้อมด้วยศีล (สิลสัมปทา) รักษาศีล 5 เป็นปกติ เป็นต้น

3.3 ถึงพร้อมด้วยการสละ (จาคสัมปทา) ยินดีในการบริจาคทาน

3.4 ถึงพร้อมด้วยปัญญา (ปัญญาสัมปทา) ความรู้ความเข้าใจพระธรรมคำสอนเพื่อฝึกฝนอบรมตนเอง และนำไปใช้ทำมาหากินได้

4. ลักษณะของมิตรเทียมที่ประกอบด้วย คนปอกลูก คนดีแต่พูด คนหัวประจบ คนชวนฉิบหาย และลักษณะของมิตรแท้ ที่ประกอบด้วย มิตรมีอุปการะ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะนำประโยชน์ มิตรมีความรักใคร่ เป็นตะแกรงกายสิทธิ์ เพื่อสำรวจพฤติกรรมของตนเองและคนอื่นด้วย

วัตถุประสงค์

1. มีความเข้าใจพร้อมทั้งสามารถอธิบายความสำคัญของเป้าหมายชีวิตได้ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง
2. สามารถอธิบาย วิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้นได้
3. สามารถอธิบาย วิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางได้
4. สามารถอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของลักษณะนิสัยของมิตรแท้ มิตรเทียม

บทที่ 3

ความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดี

3.1 เป้าหมายของการมาเกิดเป็นมนุษย์

จากเรื่องแนวคิดในการปฏิรูปมนุษย์ ในบทที่ 1 นักศึกษาย่อมทราบชัดแล้วว่า การทำกรรมดีต่างๆ จะก่อให้เกิดความสุข ทั้งแก่ผู้ทำเองและแก่สังคมโดยรวม ในทางกลับกันกรรมชั่วต่างๆ จะก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน ทั้งแก่ผู้ทำเองและแก่สังคมโดยรวมเช่นกัน สัมมาทิฐิชนเท่านั้นที่เลือกทำเฉพาะกรรมดี ส่วนมิชฌาทิฐิชนก็จะค้ำอยู่กับการทำกรรมชั่วทุกรูปแบบ เพราะฉะนั้นคนมีปัญญาปรารถนาความสุข ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต จึงพยายามปฏิรูปตนเองให้เป็นคนดี มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ให้ครบทั้ง 10 ประการตลอดไป

จากสัมมาทิฐิ 10 ประการนี้เอง ทำให้สัมมาทิฐิชนมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลออกไป จนตระหนักเห็นชัดเจนว่า คนเราแต่ละคนล้วนมาเกิดเพื่อสร้างบุญบารมีเท่านั้น ทั้งต้องไม่ทำกรรมชั่วใดๆ เลย จึงจะมีโอกาสประสบสุขตามสมควรในโลกนี้ และที่แน่ๆ จะได้ประสบสุขอย่างสุดที่จะพรรณนาในโลกหน้า ยิ่งกว่านั้นถ้าทุ่มเททำกรรมดี และสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่งขึ้นไปอีก ถึงขั้นยอมสละชีวิตเป็นเดิมพัน เพื่อกำจัดกิเลสอาสวะให้สิ้นไป ก็จะมีบรรลุมรรคผลนิพพาน ได้ประสบสุขอย่างยิ่งชั่วนิรันดร เพราะไม่ต้องกลับมาเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในสังสารวัฏอีกต่อไป

ด้วยเหตุนี้สัมมาทิฐิชนจึงเกิดปัญญาวางแผนชีวิต โดยตั้งเป้าหมายไว้ 3 ระดับ คือ

1. เป้าหมายชีวิตระดับต้น หรือระดับบนดิน คือ การตั้งตนเองเป็นหลักฐานมั่นคงให้ได้ในชีวิตนี้ สารสำคัญของ การตั้งตนเองเป็นหลักฐานมั่นคง หมายถึงการมีอาชีพมั่นคง มีรายได้ประจำแน่นอน มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีบ้านเป็นของตนเอง มีเงินทองใช้สอยตามปกติ มีเงินเหลือเก็บตามสมควร ไม่เป็นคนหลักลอย ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

2. เป้าหมายชีวิตระดับกลาง หรือระดับบนฟ้า คือ การสั่งสมคุณความดีต่างๆ ให้เพียบพร้อม เพื่อมุ่งไปสู่สุคติโลกสวรรค์ หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว

3. เป้าหมายชีวิตระดับสูง หรือระดับเหนือฟ้า คือ การสละชีวิตเป็นเดิมพันสร้างบุญบารมี เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน หรือทำพระนิพพานให้แจ้ง หลุดพ้นจากสังสารวัฏไปโดยเด็ดขาด

3.1.1 วิธีทางบรรลุเป้าหมายชีวิต

จากการศึกษาและพึงธรรมด้วยความเพ่งพินิจสัมมาทิฐิชนจึงเกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้นว่า ในฐานะที่ตนเป็นผู้ครองเรือนนั้นย่อมสามารถประพฤติปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตทั้ง 2 ระดับต้นได้

โดยไม่ยากเย็นเกินไปนัก ขอแค่เพียงอย่าดูเบาประมาทว่ากรรมแม้เล็กน้อยจะไม่ให้ผล ส่วนเป้าหมายชีวิตระดับที่ 3 นั้นย่อมเป็นเรื่องยากยิ่งสำหรับผู้ครองเรือน ทั้งนี้ เพราะงานสร้างบารมี แม้สำหรับบรรพชิตก็เป็นงานหนัก และต้องทำกันอย่างต่อเนื่องนับภพนับชาติไม่ถ้วน แต่ก็ต้องพยายามสร้างบารมีกันไป จนสุดความสามารถ ส่วนใครจะประสบผลก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด ช้าเร็วประการใดก็ไม่ตำหนิกัน

3.1.2 ทำอย่างไรผู้ครองเรือนจึงจะบรรลุเป้าหมายชีวิต 2 ระดับต้น

เพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายชีวิตทั้ง 2 ระดับดังกล่าว สัมมาทิฏฐิชนจึงพยายามปฏิบัติตามธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงไว้ใน **ทิมชาณสูตร**¹ ดังนี้

3.1.3 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ

1. **ขยันทำมาหากิน** (อุฏฐานสัมปทา) หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า **“หาเป็น”**
2. **รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ** ที่หามาได้เหมาะสม (อารักขสัมปทา) หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า **“เก็บเป็น”**
3. **รู้จักเลือกคบแต่คนดี** (กัลยาณมิตรตทา) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า **“ทั้งคบคนดีและสร้างเครือข่ายคนดีเป็น”**
4. **รู้จักใช้ทรัพย์ที่หามาได้เหมาะสม** (สมชีวิตา) หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า **“ใช้เป็น”**

วิธีปฏิบัติ 4 ประการนี้ เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวพุทธ ตั้งแต่สมัยโบราณกาลว่า การปฏิบัติตามหลักหัวใจเศรษฐี ซึ่งมีคำย่อว่า อุ-อา-ก-ส (อุอากะสะ) คือถอดเอาคำและอักษรตัวหน้าของธรรม 4 ประการมาเรียงกัน และถือว่าเป็นคาถาย่อของหัวใจเศรษฐี

3.1.4 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลาง 4 ประการ

1. **ถึงพร้อมด้วยศรัทธา** (สัทธาสัมปทา) หมายความว่าเชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือ เชื่อมั่น ในพระธรรมคำสั่งสอนทั้งปวงในพระพุทธศาสนา โดยไม่ลังเลสงสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องสัตว์มีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ และกรรมย่อมจำแนกสรรพสัตว์ให้ต่างหรือเลวทรามต่างกันไป บุคคลที่ ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ย่อมตั้งใจเลือกทำแต่กรรมดี พยายามเว้น กรรมชั่วทุกรูปแบบ

¹ อัง. อัฐก. มจร. 23/54/340

2. ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา) หมายถึงมีการรักษาศีล 5 ด้วยความบริสุทธิ์บริบูรณ์ พร้อมกันนั้นก็ชวนชวหาโอกาสรักษาศีล 8 ด้วย ความถึงพร้อมด้วยศีลเป็นผลเนื่องมาจากความถึงพร้อมด้วยศรัทธานั้นเอง เนื่องจากการรักษาศีลเป็นการสั่งสมบุญอย่างหนึ่ง จึงเป็นบ่อเกิดแห่งโภคทรัพย์และความสงบสุขต่างๆ ก็เกิดตามมา

3. ถึงพร้อมด้วยการสละ (จาคสัมปทา) หมายถึงมีความยินดีในการบริจาคทานแก่บุคคลต่างๆ ในโอกาสต่างๆ บางครั้ง ตัดใจเสียดสละเพื่อส่วนรวม เพื่อพระศาสนา ที่สำคัญคือเพื่อตัดความตระหนี่ออกจากใจให้ได้

เพราะถึงพร้อมด้วยศรัทธา ความถึงพร้อมด้วยการสละจึงเกิดขึ้นได้ ยิ่งสละทรัพย์เป็นทานมากเท่าใด บุญก็เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

4. ถึงพร้อมด้วยปัญญา (ปัญญาสัมปทา) หมายถึงมีความรู้ความเข้าใจพระธรรมคำสอนมากพอที่จะก่อให้เกิดความถึงพร้อมด้วยศรัทธา อันนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยการสละ มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ จนมองเห็นโทษภัยร้ายแรงของมิชฌาทิฐิ

ขณะเดียวกันก็มีปัญญาทางธรรมมากพอ ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำมาหากินอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตลอดจนนำมาใช้แก้ปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาการประกอบอาชีพและปัญหาชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม จนประสบผลสำเร็จอย่างราบรื่นเรียบร้อย และไม่เกิดปัญหาเช่นนั้นซ้ำอีก ทำให้สามารถครองชีวิตอย่างสงบสุข บรรลุเป้าหมายชีวิตทั้งระดับต้น และระดับกลาง สมดังปณิธานที่ได้ตั้งไว้

อนึ่ง การอธิบายในลำดับต่อๆ ไป ถ้าจะต้องกล่าวถึงวิธีปฏิบัติ 4 ประการนี้ อีก เพื่อความสะดวกกระชับในการใช้ถ้อยคำ ก็จะขอใช้คำศัพท์ทางธรรม เช่น แทนที่จะกล่าวว่าถึงพร้อมด้วยศรัทธา ก็จะใช้ว่า “ศรัทธาสัมปทา” เป็นต้น หวังว่าคงจะไม่ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าเป็นเรื่องเข้าใจยากเกินไป

3.1.5 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายทั้งสองต้องเป็นแบบบูรณาการ

วิธีปฏิบัติเป็นแบบบูรณาการมีความหมายอย่างไร

หมายความว่า ในขณะที่ทำมาหากินเพื่อให้ตั้งหลักฐานได้ คนเราก็จำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนถึงสั่งสมบุญควบคู่กันไปด้วย นั่นคือขณะที่พยายามปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 1 คนเราก็จำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 2 ควบคู่กันไปด้วย เป้าหมายชีวิตระดับที่ 1 นั้นเราจะเห็นผลในชาตินี้ ส่วนเป้าหมายชีวิตระดับที่ 2 จะออกผลต่อเมื่อเราละโลกนี้ไปแล้ว

เหตุใดจึงต้องปฏิบัติทั้ง 2 วิธีควบคู่กันไป

เหตุผลสำคัญที่ต้องปฏิบัติทั้ง 2 วิธีควบคู่กันไป ก็คือ

1. ความตายเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่มีใครรู้วันตายของตนล่วงหน้า ถ้าคอยให้ตั้งหลักฐานมั่นคงเสียก่อน จึงคิดทำทาน รักษาศีล หรือบางคนคิดว่าคอยให้เกษียณอายุเสียก่อน จึงค่อยเข้าวัดปฏิบัติธรรม บุคคลที่มีความคิดในทำนองนี้ ถือว่าประมาท เพราะถ้าเขาต้องจบชีวิตในวัยเยาว์ หรือวัยหนุ่มสาว หรือจบชีวิตด้วยอุบัติเหตุต่างๆ ที่ยังไม่หมดอายุขัย เขาก็หมดโอกาสสั่งสมบุญเพื่อไปสู่สุคติโลกสวรรค์

2. บุญที่ตนทำเองย่อมเป็นมิตรติดตามไปเสมอ การปฏิบัติเพื่อบรรลุป่าหมายชีวิตระดับกลาง ย่อมเป็นการสั่งสมบุญโดยตรง แม้ผู้ปฏิบัติยังไม่มีทิพยจักขุที่จะเห็นการเกิดของบุญ แต่ก็สามารถตรองเห็นผลบุญได้ด้วยตนเอง จากความรู้สึกอึดอัดใจที่ได้ทำจากสัมปทา รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดด้วยศีลสัมปทา ยิ่งถ้าได้เจริญสมาธิภาวนาอยู่เป็นนิตย์ จนเกิดความสงบและความชุ่มฉ่ำใจ ไร้ความหงุดหงิดหรือความวิตกกังวลด้วยเรื่องต่างๆ ย่อมเกิดปัญญาสามารถบริหารการงานในหน้าที่ อย่างมีประสิทธิภาพ เหล่านี้คือผลบุญที่ผู้ปฏิบัติย่อมสามารถตรองได้เอง

ผลบุญเหล่านี้ แม้ผู้ปฏิบัติจะตั้งใจสั่งสมไว้เพื่อชาติหน้าก็ตาม แต่ก็จะให้ผลต่อการทำงานมาหากินในชาตินี้ด้วย ทำนองเดียวกับชาวสวนที่ตั้งใจปลูกไม้ผลไว้ขาย ครั้นถึงฤดูกาลที่ต้นไม้เหล่านั้นให้ผล ตนเองก็ได้ทั้งขายทั้งกินผลไม้นั้น

เพราะฉะนั้นการปฏิบัติเพื่อบรรลุป่าหมายชีวิตระดับกลาง ย่อมมีส่วนเกื้อกูลให้เป้าหมายชีวิตระดับต้นบรรลุผลเร็วขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะบุญที่เราทำเองจะเป็นมิตรติดตามเราไปตลอด

3. ชะอนุสรณ์ได้ด้วยอานุภาพบุญ การสั่งสมบุญเพื่อให้บรรลุป่าหมายชีวิตระดับกลาง นอกจากจะเกื้อกูลให้สัมมาทิฐิในใจของผู้ปฏิบัติแกร่งขึ้นแล้ว ยังจะช่วยพัฒนาคุณธรรมต่างๆ ของผู้ปฏิบัติให้สูงขึ้นตามไปด้วย เช่น ช่วยเพิ่มความอดทน อดกลั้นให้สูงขึ้น ส่งเสริมโยนิโสมนสิการให้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น ส่งเสริมกำลังใจให้เกิดความขยันหมั่นเพียรมากขึ้น มีน้ำใจเสียสละมากขึ้น ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้ จะเป็นเครื่องช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ในการประกอบอาชีพได้อย่างชาญฉลาด และชอบธรรม

จากเหตุผลที่ยกขึ้นมาแสดง 3 ประการเป็นอย่างน้อยนี้ นักศึกษาย่อมเห็นได้ว่า การปฏิบัติเพื่อบรรลุป่าหมายชีวิตทั้ง 2 ระดับจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กันไป ดังนั้นในการอธิบายวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุป่าหมายชีวิตทั้ง 2 ระดับต่อไปนี้ ก็จะดำเนินควบคู่กันไป โดยยึดการอธิบายเป้าหมายชีวิตระดับต้น (อุ อากะ สะ) เป็นหลัก และจะอธิบายเป้าหมายชีวิตระดับกลางในลักษณะสอดแทรกตามความเหมาะสม

ขอให้นักศึกษาพึงสังเกตด้วยว่า พระธรรมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระสูตรที่ยกมาอ้างอิงนั้น ส่วนมาก พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนบุคคลให้ปฏิบัติตน เพื่อบรรลุป่าหมาย ชีวิตทั้ง 2 ระดับควบคู่กันไปเสมอ

3.2 วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น 4 ประการ

3.2.1 ขยันทำมาหากิน (อุฏฐานสัมปทา) หรือ “หาเงิน”

สาระสำคัญของหาเงิน คืออะไร

สาระสำคัญของเรื่องนี้อาจแยกอธิบายเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1) **ต้องไม่ประกอบอาชีพต้องห้าม** อาชีพต้องห้ามในบริบทนี้ หมายถึงอาชีพค้าขาย ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน **วณิชาสูตร**¹ ว่า อาชีพนี้อุบาท (ฆราวาส) ไม่ควรประกอบ มีอยู่ 5 ประการคือ

1.1) **การค้าขายคัสตรา** สาเหตุที่ห้ามก็เพราะการค้าขายอาวุธเป็นเหตุให้บุคคลอาจนำอาวุธไปก่อโทษภัยแก่ตนและผู้อื่นได้

1.2) **การค้าขายสัตว์** ในที่นี้หมายถึง การค้าขายมนุษย์ เหตุที่ห้ามค้าขายก็เพราะเป็นการทำให้มนุษย์หมดอิสราภาพ ตกสู่สภาพสัตว์เดียรัจฉานทั้งเป็น

1.3) **การค้าขายเนื้อ** หมายถึงการเลี้ยงสัตว์มีสุกรเป็นต้นไว้ขาย หรือการขายเนื้อสัตว์ เหตุที่ห้ามค้าขายก็เพราะการค้าขายเนื้อ เป็นเหตุให้ต้องฆ่าสัตว์

1.4) **การค้าขายของมีนเมา** เหตุที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายของมีนเมาเป็นเหตุให้เกิดการดื่ม หรือการเสพ แล้วเกิดความประมาท

1.5) **การค้าขายยาพิษ** เหตุที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายยาพิษย่อมเป็นเหตุให้เกิดอันตรายอย่างกว้างขวางแก่ชีวิตคน และสัตว์ทั้งปวง

จากอาชีพต้องห้ามทั้ง 5 ประการนี้ นักศึกษาย่อมเห็นได้เองว่า ใครก็ตามที่ประกอบอาชีพต้องห้ามเหล่านี้ แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมชื่อว่า เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดปัญหาเดือดร้อนยุ่งยากขึ้นในสังคมอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญก็คือ บางอย่าง ผู้ค้าขายก็ต้องทำผิดศีลโดยตรง บางอย่าง ผู้ค้าขายก็เป็นต้นเหตุให้ผู้อื่นทำผิดศีล

ผู้ประกอบอาชีพต้องห้าม อาจจะมีโอกาสมั่งคั่งร่ำรวยในชาตินี้ แต่อาชีพของเขาก็ถือว่าเป็นกรรมชั่ว ถ้าเขายังไม่ประสบวิบากของกรรมชั่วในโลกนี้ เขาก็จะต้องประสบในโลกหน้าอย่างไม่มีทางเลี่ยง นั่นคือการไปบังเกิดในอบายภูมิ เพื่อรับโทษทัณฑ์เป็นเวลานานนับด้วยแสนด้วยล้านปี

2) **ต้องประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร** อาชีพสุจริตหมายถึง อาชีพอะไรก็ได้ที่ไม่ใช่อาชีพต้องห้าม แต่ก็ต้องดำเนินไปโดยสุจริต ต้องไม่มีการกระทำทุจริตด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การคดโกง หลอกลวง ปลอมแปลง เป็นต้น เพราะการกระทำทุจริตย่อมเป็นการผิดศีล เป็นกรรมชั่ว ขณะเดียวกัน

¹ อัง. อัฐก. มจร. 23/54/340

ก็ต้องทำมาหากินด้วยความขยันหมั่นเพียร ต้องไม่เกียจคร้าน เพราะคนเกียจคร้าน ย่อมไม่สามารถทำงาน ใดๆ ได้สำเร็จ นั่นคือ ไม่สามารถตั้งตัวให้เป็นหลักฐานมั่นคงได้ จึงไม่มีทางที่จะบรรลุปเป้าหมายชีวิตแม้ เพียงระดับต้นได้เลย

3) ต้องหมั่นเพิ่มพูนหาความรู้ให้ทันสมัย หมายถึงการหมั่นขวนขวายหาความรู้ และ เทคโนโลยีใหม่ๆ ไว้ใช้ในการทำงาน ทั้งด้านการบริหาร การผลิต และการบริการ เพื่อให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลงของโลกตลอดเวลา เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว ได้ปริมาณผลผลิตสูงสุด มี คุณภาพดีที่สุด ขณะเดียวกันก็สามารถ ลดต้นทุนการผลิตได้อีกด้วย ซึ่งจะมีผลดีต่อการแข่งขันกันในด้าน ธุรกิจ

4) ต้องคบคนดีเป็นหุ้นส่วน บุคคลที่มีอาชีพเป็นนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการ ถ้าต้องการ ขยายกิจการก็อาจจำเป็นต้องมีการร่วมหุ้นลงทุนกับผู้อื่น ถ้าตัดสินใจจะดำเนินการดังกล่าว ก็จำเป็นต้อง อย่ายิ่ง ที่จะต้องเลือกลงทุนร่วมหุ้นกับคนดีมีศีลธรรมเท่านั้น ถ้าเราดูคนไม่ออก ไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วน รอบคอบ หรือเชื่อคนง่าย เราก็อาจจะได้คนไร้ศีลธรรมมาเป็นหุ้นส่วน ซึ่งถ้ากิจการของเราเจริญขึ้น ก็อาจ ถูกเขาใช้เล่ห์เหลี่ยมกลโกงยึดกิจการไปจากเรา หรือมีฉะนั้นก็คงจะทำให้กิจการของเราพินาศล่มจมลงได้

อนึ่ง แม้เราจะไม่ได้ร่วมหุ้นลงทุนกับใครก็ตาม แต่ก็ไม่ควรเข้าไปทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับอาชีพต้องห้าม หรือก่อนที่จะสมัครเข้าไปทำงานในบริษัทห้างร้าน หรือหน่วยงานของเอกชนขนาดเล็ก หรือแม้ขนาดกลางก็ตาม เราจำเป็นต้องศึกษาให้รอบคอบเกี่ยวกับคุณธรรมของบุคคลระดับผู้บริหารของ หน่วยงานนั้นๆ จนแน่ใจว่าพวกเขาเป็นคนดีมีศีลธรรม จึงค่อยตัดสินใจเข้าไปร่วมทำงานด้วย ทั้งนี้เพราะ ถ้าเราเข้าไปร่วม ทำงานกับคนไร้ศีลธรรม เราก็จะถูกครอบงำจากผู้คนเหล่านั้น ซึ่งจะทำให้สัมมาทิฐฐิในใจ ของเราที่เคยมั่นคง ก็อาจคลอนแคลน และเสื่อมถอยลงได้ ไม่ต้องมากเพียงแค่ว่าถูกสั่งให้ปลอมปนสินค้า ถ้าเราทำตามเราก็เสียศีล แต่ถ้าเราไม่ทำตาม เราก็อยู่ทำงานร่วมกับเขาต่อไปไม่ได้ ช้ำร้ายกว่านั้น เราอาจ จะถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกปองร้ายในฐานะผู้รู้เห็นพฤติการณ์ผิดศีลผิดกฎหมาย ในหน่วยงานของพวกเขา นี่คือพิษภัยของคนไร้ศีลธรรม

เพราะฉะนั้นการเลือกทำงานกับคนดี การคบคนดีเป็นหุ้นส่วนจึงจำเป็นมาก ยิ่งถ้าผู้ร่วมงาน อาชีพของเราเป็นทั้งคนดีมีศีลธรรม และมีปัญญาแสวงหาทรัพย์ด้วยแล้ว เราก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำมาหากินได้โดยไม่ยากเกินไป

ด้วยพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงเกี่ยวกับบุคคลที่มีปัญญา และ ไม่มีปัญญาในการแสวงหาทรัพย์โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท¹ ดังนี้

4.1) บุคคลตาบอด หมายถึง บุคคลที่ไม่มีปัญญาหาทรัพย์มาเลี้ยงชีวิต หรือแม้มี

¹ อรรถสูตร อัง. ติก. มจร. 20/49/178

โภครทรัพย์อยู่แล้วก็ไม่มีปัญหาทำให้เพิ่มพูนขึ้น อีกทั้งไม่มีปัญหาเข้าใจธรรมะ ไม่เข้าใจเรื่องบาปบุญคุณโทษ

โดยสรุป ก็คือบุคคลตาบอด เป็นบุคคลไร้ความสามารถ บางคนอาจจะเป็นใบ้บ่าปัญญาอ่อน คนประเภทนี้ไม่ว่าจะมีทรัพย์หรือยากจนในชาตินี้ แต่ที่แน่ๆ ชาติหน้าก็จะต้องยากจน เพราะไม่มีปัญญาสั่งสมบุญกุศลไว้สำหรับชาติหน้า

ดังนั้นแทนที่เราจะไปอาศัยคนกลุ่มนี้ เรากลับจะต้องสงเคราะห์พวกเขาด้วยซ้ำ ถ้าเราสามารถสงเคราะห์พวกเขาได้ ก็พึงทำในฐานะผู้มีสัมมาทิฐิที่เข้าใจเรื่องคุณค่า และความจำเป็นในเรื่องการสงเคราะห์ แต่ก็ต้องไม่หวังอะไรจากพวกเขาเลย

4.2) บุคคลตาเดียว หมายถึง บุคคลที่มีปัญญา รู้จักแสวงหาทรัพย์ รู้จักทำทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น แต่ไม่มีปัญญาเข้าใจธรรมะ ดังนั้น การแสวงหาทรัพย์ของเขาจึงเป็นไปทั้งทาง สุจริตและทุจริตร แต่ส่วนมากมักจะเป็นไปในทางทุจริต ผิดศีล ผิดกฎหมาย อีกทั้งไม่สนใจสั่งสมบุญกุศลเลย

โดยสรุปก็คือ บุคคลตาเดียว สมองของเขาเต็มไปด้วยเรื่องของการแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวย โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม ถ้าโกงได้เขาก็โกง ถ้าทุจริตได้เขาก็ทุจริตโดยไม่ลังเล เขาพร้อมที่จะกินทั้งตามน้ำ และทวนน้ำเมื่อสบโอกาส

เพราะฉะนั้น คนตาเดียวจึงน่ากลัวมาก เพราะเขาจะกินคนเดียว ไม่คิดแบ่งปันกันกินปันกันใช้ ถ้าเราไปร่วมทำงานกับเขาหรือคบเขาเป็นหุ้นส่วน ก็จะถูกเขารังแก เพราะฉะนั้นจึงต้องดูคนให้เป็น และพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกลคนประเภทตาเดียว

4.3) บุคคลสองตา หมายถึง บุคคลมีปัญญาแสวงหาทรัพย์ และมีปัญญาทำให้ทรัพย์ที่มีอยู่แล้วเพิ่มพูนขึ้น รวมทั้งมีปัญญาเข้าใจธรรมะเป็นอย่างดี ดังนั้นการแสวงหาทรัพย์ของเขาจึงเป็นไปโดยสุจริต ขณะเดียวกัน ก็รู้จักสั่งสมบุญกุศลด้วยการบริจาคทานด้วย

โดยสรุปก็คือบุคคลสองตา เป็นคนประเสริฐ สามารถหาทรัพย์ได้ด้วยความขยัน และโดยชอบธรรม เขาอาจจะมั่งคั่งร่ำรวยหรือไม่รวยก็ตาม แต่ก็สามารถตั้งหลักฐานได้มั่นคง ไม่มีหนี้สิน ครอบครัวมีความสุข สนใจช่วยเหลือเกื้อกูลผู้คนในสังคมด้วยเรื่องต่างๆ ขณะเดียวกันก็หมั่นสั่งสมบุญกุศลอยู่เสมอ บุคคลประเภทนี้เมื่อละโลกไปแล้ว ย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ครั้นเมื่อจุติจากสวรรค์ ย่อมได้มาเกิดเป็นคนร่ำรวย ซึ่งมีศีลธรรม บริบูรณ์ในโลกนี้อีก

ในบรรดาบุคคล 3 ประเภทนี้ บุคคลที่ประเสริฐสุดคือบุคคลสองตา ดังนั้นในการมองหาบุคคลมาเป็นหุ้นส่วน หรือการสมัครเข้าไปทำงานในหน่วยงานต่างๆ จำเป็นต้องพิจารณาเลือกบุคคลสองตาให้ได้ อย่าได้เข้าไปร่วมงานกับบุคคลตาเดียวเป็นอันขาด เพราะเขาเป็นบุคคลอันตราย ไร้ศีลธรรม ส่วนบุคคลตาบอดนั้น ถ้าเราสงเคราะห์เขาได้ก็พึงทำ แต่เขาไม่ใช่บุคคลที่เราจะไปร่วมทำมาหากินด้วยแน่นอน

5) **ต้องสร้างเครือข่ายคู่ค้าที่เป็นคนดี** สำหรับผู้ที่คือนักธุรกิจหรือผู้ประกอบการในสาขาอาชีพต่างๆ ย่อมมีเครือข่ายผู้ซื้อและผู้ขายในตัวของตัวเอง พึงระลึกอยู่เสมอว่า คู่ค้า ที่เป็นคนดีเท่านั้นที่จะสามารถส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจของเราให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเลือกเฟ้นคู่ค้าประเภทบุคคลสองตาเท่านั้น อย่าได้ไปสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลประเภทตาเดียวเป็นอันขาด เพราะบุคคลประเภทนี้จะเป็นเหตุให้ธุรกิจของเราพินาศลงไม่ช้าก็เร็ว

เช่น ถ้าบุคคลประเภทนี้อยู่ในฐานะลูกค้า พยายามทำตัวให้เราไว้เนื้อเชื่อใจแล้วจ่ายเช็คไม่มีเงินให้เรา ก็จะทำให้เราเดือดร้อน หรือถ้าบุคคลประเภทนี้อยู่ในฐานะผู้ผลิตสินค้าส่งให้เรา แต่ไม่ส่งสินค้าให้เราตามกำหนด ก็จะทำให้เราเดือดร้อน เป็นต้น เหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างเล็กน้อย ที่คู่ค้าประเภทบุคคลตาเดียว อาจจะทำให้สร้างปัญหาให้แก่ธุรกิจของเรา เพราะฉะนั้นการสร้างเครือข่ายคู่ค้าที่เป็นคนดี จึงเป็นเรื่องจำเป็นมาก

6) **ต้องหาสาเหตุเบื้องลึกแห่งความสำเร็จ หรือล้มเหลวของธุรกิจให้ชัดเจน**

สาเหตุแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของธุรกิจ โดยทั่วไปจะมีอยู่ 2 ประการคือ

6.1) สาเหตุหยาบ

6.2) สาเหตุละเอียด

6.1) สาเหตุหยาบ สาเหตุอย่างหยาบที่ทำให้ธุรกิจล้มเหลว ย่อมเนื่องมาจากสาเหตุย่อยๆ หลายประการ เช่น ระบบ การบริหารจัดการด้านต่างๆ ระบบการผลิต ระบบการตลาด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ คุณภาพและราคา เป็นต้น

เมื่อรู้ว่าธุรกิจไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร หรือประสบปัญหาขาดทุน นักธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่มีปัญญาชาญฉลาด ย่อมจะพยายามสืบสาวหาเหตุ จากสาเหตุต่างๆ ดังกล่าว เมื่อพบแล้วย่อมแก้ไขได้ถูกต้อง จึงทำให้ปัญหาต่างๆ หหมดไป และประสบกำไรงดงาม แต่บางรายเมื่อแก้ตามสาเหตุที่คิดว่าเป็นข้อบกพร่องจนครบถ้วนแล้ว ธุรกิจก็ยังไม่กระเตื้องขึ้นเลย มีหน้าซ้ำยังจะย่ำแย่ลงไปอีก

ครั้นหันไปปรึกษาหารือกับนักธุรกิจท่านอื่นๆ ที่ทำธุรกิจประเภทเดียวกัน กระบวนการดำเนินงานต่างๆ ของเขา ก็ไม่ต่างจากของเรา หรือบางรายกลับมีประสิทธิภาพดียิ่งกว่าของเราเสียอีก แต่เขาก็ประสบความสำเร็จ มีกำไรงดงามอย่างต่อเนื่อง

ถ้าเป็นเช่นนี้ย่อมแสดงว่า สาเหตุแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลว ย่อมไม่ใช่เนื่องจากเรื่องหยาบๆ ที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเสียแล้ว น่าจะเป็นสาเหตุละเอียดเลียมมากกว่า

6.2) สาเหตุละเอียด สาเหตุละเอียดคืออะไร อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุละเอียดเป็นเรื่องที่ปุถุชนอย่างเรา ท่าน ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ เป็นสาเหตุอันเป็นผลของกรรมที่บุคคลทำไว้ในอดีต แล้วส่งผล

มาถึงปัจจุบัน พระลัทธิลัทธิพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงผลกรรมข้ามภพข้ามชาติที่มีผลกระทบ ทั้งด้านบวกและลบต่อการทำมาหากินของคนเรา โดยแยกออกเป็น 4 ประเภท¹ คือ

6.2.1) โกงบุญตนเองทั้งหมด จึงขาดทุน หมายความว่า คนบางคนเคยปวารณากับสมณพราหมณ์ว่า ถ้าพระคุณเจ้าต้องการปัจจัยสิ่งใดขอให้บอกเขา ครั้นต่อมาภายหลัง เมื่อเขาได้รับการบอกกล่าวแล้วก็เฉยเสีย คนประเภทนี้ เมื่อละโลกไปแล้ว กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ไม่ว่าจะทำการค้าขายใดๆ ก็มีแต่ขาดทุน เพราะเขาเคยโกงบุญตัวเองไว้

6.2.2) โกงบุญตนเองบางส่วน ทำให้ได้กำไรน้อย หมายความว่า คนบางคนถวายปัจจัยแก่สมณพราหมณ์น้อยกว่า ที่ตนเคยปวารณาไว้ คนประเภทนี้ เมื่อละโลกไปแล้ว กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ไม่ว่าจะทำการค้าใดๆ ก็จะได้กำไรน้อยกว่าที่ตั้งไว้เสมอ

6.2.3) ทำบุญตามกำลัง จึงได้กำไรตามเป้าหมาย หมายความว่า คนบางคนถวายปัจจัยแก่สมณพราหมณ์ตรงตามจำนวนที่ตนเคยปวารณาไว้ ไม่ว่าจะตนเองจะประสบอุปสรรคมากน้อยเพียงใดหรือไม่ก็ตาม คนประเภทนี้เมื่อละโลกไปแล้ว กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ไม่ว่าจะทำการค้าขายใดๆ แม้มีอุปสรรคแบบไม่คาดฝันเกิดขึ้นมากมายเพียงใด เขาก็สามารถฝ่าฟันจนกระทั่งได้กำไรตามที่หวังจนได้

6.2.4) ทำบุญเต็มกำลัง จึงได้กำไรเกินเป้า หมายความว่า คนบางคนถวายปัจจัยอย่างเต็มที่สุดกำลังแก่สมณพราหมณ์ คือ ถวายมากกว่าที่ตนเองปวารณาไว้ คนประเภทนี้เมื่อละโลกไปแล้วก็ไปสู่สุคติ เมื่อกลับมาเป็นมนุษย์อีก ไม่ว่าจะทำการค้าใดๆ ก็ได้กำไรเกินเป้าทุกทีไป

ความศรัทธาในเรื่องกรรม ย่อมทำให้เรามองประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จหรือล้มเหลวของการทำธุรกิจได้อย่างชัดเจน ถึงแม้เรายังไม่สามารถทะลึกลึกลงไปในอดีตของใครได้ แต่เราก็ได้หลักศรัทธาจากพระลัทธิลัทธิพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นบรมครูของเรา

เพราะฉะนั้นนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการท่านใดที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง หรือประสบความสำเร็จตามสมควร ถ้าแน่ใจว่าสาเหตุแห่งปัญหาไม่ใช่สาเหตุภายนอกแล้ว ย่อมจะต้องเป็นสาเหตุละเอียดอย่างแนนอน เมื่อทราบแล้วก็พึงกัดฟันสู้ต่อไป ด้วยการทำมาหากินควบคู่กับการสร้างบุญกุศลเรื่อยไปในเชิงบูรณาการให้ยิ่งๆ ขึ้น แม้ผลสำเร็จยังบังเกิดไม่ทันในชาตินี้ ก็จะบังเกิดในชาติหน้าและชาติต่อไปอีก

ส่วนนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการท่านใดที่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง หรือเกินคาดหวัง ก็อย่าพึงหลงคิดว่า ความสำเร็จของท่านเกิดจาก “หนึ่งสมองสองมือของท่านเท่านั้น” แท้ที่จริงยังมีบุญกุศลที่ท่านเคยสั่งสมไว้สนับสนุนอยู่ด้วย เข้าทำนองที่มีผู้นิยมพูดกันว่า “เก่งอย่างเดียวยังไม่พอ ต้องทั้ง

¹ วนิชชสูตร อัง. จตุก. มจร. 21/79/124

เก่งทั้งเฮงนั่นแหละ จึงจะรวย” เพราะฉะนั้นท่านจะต้องไม่มองข้ามการฝังเข็มทรัพย์ให้เป็นทรัพย์แบบละเอียด เพื่อความเฮงอย่างเด็ดขาด

สาระสำคัญของ “หาเป็น” ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นอกจากตัวเราเอง จะต้องเป็นคนดีมีลัมมาทิฏฐิ ประเภทบุคคลสองตา ผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากินเป็นเลิศแล้ว ยังจะต้องพยายามดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอาชีพให้อยู่ในแวดวงของบุคคลประเภทสองตาอีกด้วย เพราะ บุญกุศลที่สั่งสมไว้จะหนุนนำให้มีโอกาสประสบความสำเร็จตามสมควร จึงได้ชื่อว่า “หาเป็น”

3.2.2 รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้อย่างเหมาะสม (อารักขลัมปทา) หรือ “เก็บเป็น”

สาระสำคัญของเก็บเป็น คืออะไร

สาระสำคัญของเรื่องนี้อาจแยกอธิบายเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1) **เก็บรวบรวมทรัพย์ให้พ้นจากอันตราย** หมายความว่า ให้รู้จักเก็บรวบรวมโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรและชอบธรรม ด้วยความรอบคอบให้พ้นจากอันตรายต่างๆ เช่น ถูกโจรลัก ถูกไฟไหม้ ถูกน้ำท่วมพัดพาไป ถูกทายาทที่เป็นคนพาลลักไป เป็นต้น

นอกจากนี้ก็ต้องระมัดระวังมิให้ถูกพระราชาธิบดี ในปัจจุบัน ย่อมไม่มีปัญหาเรื่องถูกพระราชาธิบดี แต่อาจจะมีเรื่องถูกละเมิดลิขสิทธิ์ ถูกเจ้าหน้าที่ยึดตามคำสั่งของศาล ถูกขายทอดตลาด เมื่อกลายเป็นผู้ล้มละลายตามคำสั่งของศาล เป็นต้น เพราะฉะนั้น เมื่อหาทรัพย์เป็นแล้ว ก็ต้องรู้จักฉลาดเก็บทรัพย์ให้เป็นอีกด้วย มิฉะนั้น โภคทรัพย์สมบัติก็จะมีอันตราย ทำให้เราไม่สามารถตั้งตัวได้ ต้องจนยากลำบากไปตลอดชีวิต ซ้ำร้ายกว่านั้นยังไม่สามารถบริจาคทานได้เลย

2) **ต้องรู้จักถนอมโภคทรัพย์ให้จรัสยั่งยืน** หมายความว่า สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่บริวาร และตนใช้ร่วมกันหลายคนหลายมือ ก็อาจจะไม่อยู่ ณ ที่เก็บ หรือหายไปจากที่เก็บ คราใดที่รู้ว่าสิ่งของหายไป ก็ต้องรีบตามหาทันที เพราะถ้าปล่อยไว้ให้เนิ่นนาน ก็อาจจะสูญหายไปเลย

อนึ่ง สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างเมื่อถูกนำมาใช้ นานๆ ไปย่อมเสื่อมคุณภาพ ย่อมสึกหรอ ดังนั้น การใช้สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่าง นอกจากจะต้องใช้ด้วยความทะนุถนอมแล้ว จะต้องรู้จักซ่อมแซมเมื่อเกิดเสียหายขึ้น ถ้าซ่อมแซมเองไม่ได้ก็อาจจะต้องส่งไปให้ช่างอาชีพซ่อมให้ มิใช่ปล่อยให้ทิ้งขว้างเป็นพัสดุไร้คุณค่า เป็นขยะ เมื่อยามต้องการใช้อีก ก็ต้องเสียเงินไปซื้อใหม่ ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองโดยไม่จำเป็น ทั้งยังจะเป็นการสร้างนิสัยใช้ทรัพย์สุรุ่ยสุร่าย ซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถเก็บออมทรัพย์สมบัติไว้สำหรับตั้งตัวอีกด้วย

3) ต้องรู้จักฝังขุมทรัพย์ 2 วิธี ¹

การฝังขุมทรัพย์ หมายถึงอะไร

การฝังขุมทรัพย์ในบริบทนี้ หมายถึง การเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หาмаได้นั่นเอง ซึ่งมีอยู่ 2 วิธีด้วยกันคือ

3.1) เก็บเป็นทรัพย์หยาบเอาไว้ใช้ในชีวิตนี้ การเก็บเป็นทรัพย์หยาบนี้แต่ละคนแต่ละยุคสมัย ก็ยังมีวิธีเก็บแตกต่างกันออกไปอีก ไม่ว่าจะใครจะมีปัญญาลาดหลักแหลมในการเก็บทรัพย์หยาบเพียงใด การเก็บวิธีนี้ก็ถือว่าไม่ปลอดภัยนัก และเจ้าของทรัพย์ได้ใช้ประโยชน์จากการเก็บทรัพย์ด้วยวิธีนี้น้อยเหลือเกิน

กล่าวคือ ในสมัยโบราณ ผู้มีทรัพย์บางคนก็ฝังทรัพย์ไว้ใต้ดินเป็นอย่างดีในที่ลึกจรดน้ำ จึงเป็นเหตุให้ขุมทรัพย์นั้นเคลื่อนที่ไปก็มี บางคนลืมนี่ฝังก็มี บางกรณีพวกนาคก็มาเคลื่อนย้ายเอาไปก็มี บางกรณีพวกยักษ์ก็มาลักเอาไปก็มี หรือบางกรณีทายาทเหลือขอก็มาแอบขโมยขุดเอาไปก็มี และที่ร้ายกว่านั้น ก็คือเมื่อเจ้าของทรัพย์หมดบุญ (หมายถึงบุญที่ทำให้เกิดโภคทรัพย์) ทรัพย์ที่ฝังไว้ทั้งหมดนั้นก็พินาศไป ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด แม้แก่ผู้เป็นเจ้าของเลย

สำหรับในสมัยปัจจุบัน ผู้ที่หาทรัพย์มาโดยชอบธรรม ย่อมจะไม่นำไปฝังดังเช่นคนโบราณ (ยกเว้นพวกประกอบอาชีพผิดกฎหมาย) แต่จะมีวิธีเก็บหลากหลายแตกต่างกันไป เช่นบางคนก็นำไปฝากธนาคารของรัฐซึ่งมั่นใจว่าปลอดภัยที่สุด แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศก็ทำให้ค่าของเงินลดลงได้ หรือบางคนนำไปเล่นหุ้น เมื่อราคาหุ้นตกก็อาจถึงสิ้นเนื้อประดาตัวหรือมีหนี้สินล้นพ้นตัวชนิดไม่คาดฝัน หรือบางคนนำไปซื้อบ้านหรือที่ดินเงินผ่อน ซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนเพื่อออมทรัพย์อย่างหนึ่งในปัจจุบัน แต่ก็อาจถูกนายทุนโกงไป ซึ่งนอกจากจะทำให้สูญทรัพย์จำนวนมากไปโดยเปล่าประโยชน์แล้ว บางคนยังกลายเป็นลูกหนี้ของธนาคารที่ตนกู้ยืมเงินมาอีกด้วย

โดยสรุปก็คือ การเก็บทรัพย์ไว้ในลักษณะที่เป็นทรัพย์หยาบ ไม่ว่าจะ เป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ แม้จะมีความจำเป็นและมีประโยชน์ในคราวที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตก็ตาม แต่ก็ไม่รับประกันความปลอดภัยนัก และถ้ายิ่งเก็บสะสมไว้มากๆ ในลักษณะที่ตั้งใจเก็บไว้เป็นมรดกของตระกูล เป็นมรดกสำหรับลูกหลาน โดยที่เจ้าของทรัพย์ไม่มีความจำเป็นต้องนำมาใช้ในชีวิตนี้อีก ก็กล่าวได้ว่าทรัพย์นั้นมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแก่เจ้าของทรัพย์นั้นเลย บางกรณีทรัพย์นั้นยังเป็นสาเหตุแห่งการพิฆาตฆ่าฟันกันระหว่างทายาท ผู้มีส่วนรับมรดกของตระกูลอีกต่างหาก

3.2) เก็บเป็นทรัพย์ละเอียด การเก็บเป็นทรัพย์ละเอียด คือการเปลี่ยนทรัพย์นั้นเป็นบุญ ด้วยการบริจาคเป็นทาน หรือสงเคราะห์บุคคลต่างๆ เป็นต้นว่า การถวายทานแก่สงฆ์ การบริจาคตาน

¹ นิธิกัณฑ์สูตร ขุ. ข. มจร. 25/1-15/17-19

เพื่อสร้างศาสนสถานต่างๆ เช่น เจดีย์ การแบ่งปันสิ่งของแก่บุคคลต่างๆ รวมทั้งการบริจาคเพื่อสังคม สงเคราะห์ การให้เงินอุปการะตลอดจนการเลี้ยงดูเอาใจใส่บุพการี และญาติพี่น้อง การใช้จ่ายทรัพย์ใน ลักษณะดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดบุญทั้งสิ้น ซึ่งบุญนี้ไม่ว่าใครหรือใครๆ ก็ไม่สามารถลักเอาไปได้

ลัทธิสมาธิที่มีลัทธิตั้งมั่นอยู่ในใจ เมื่อมีความพร้อมในการบริจาคทานแล้ว ย่อมมีความพร้อมในการรักษาศีล และการเจริญภาวนาอย่างไม่ต้องสงสัย ความประพฤติปฏิบัติชอบเหล่านี้ ล้วนก่อให้เกิดบุญเป็นเครื่องส่งเสริมให้การประกอบสัมมาอาชีวะของเขาเจริญก้าวหน้าขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ถ้าไม่มีกรรมเก่าในอดีตชาติมาเป็นอุปสรรค ถ้าเช่นนั้นก็จะทำให้เขามีโอกาสตั้งตัวได้เร็วขึ้น คือบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้นได้เร็วขึ้นนั่นเอง นี่เป็นความเจริญโดยส่วนตัวบุคคล ถ้าสังคมใดเต็มไปด้วยผู้คนประเภทนี้ สังคมนั้นนอกจากจะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วแล้ว ยังเป็นสังคมสันติสุขอีกด้วย

ยิ่งกว่านั้นบุญที่บุคคลสะสมไว้ นี้ ก็จะเป็นเครื่องส่งเสริม สนับสนุนบุคคลนั้นให้ได้ทิพยสมบัติ ในเทวโลก เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ครั้นเมื่อถึงคราวจุติจากเทวโลกมาบังเกิดในมนุษย์โลกอีก ก็จะมีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติอย่างพร้อมบริบูรณ์ คือเข้าลักษณะที่กล่าวกันว่ารูปก็หล่อ พอก็สวย แถมยังฉลาดปราดเปรื่องอย่างหาตัวจับยากอีก บุคคลประเภทนี้ ถ้ามีกัลยาณมิตรคอยชี้ทางให้ เขาก็จะประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในหน้าที่การ งานอย่างรวดเร็ว และมีฐานะมั่งคั่งร่ำรวยขึ้นเรื่อยๆ การบรรลุเป้าหมายชีวิตทั้ง 2 ระดับต้นของเขา จึงเป็นสิ่งที่แน่นอน ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจให้เขาพากเพียรสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก

ลัทธิสมาธิที่รู้ เข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการฝังขุมทรัพย์ 2 วิธีนี้ ย่อมจะทำให้ลัทธิสมาธิในใจของเขาพัฒนาแกร่งบ่งยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็สามารถเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้อย่างปลอดภัย และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองอย่างแท้จริง อย่างนี้จึงจะเรียกว่า “เก็บเป็น”

จากความรู้เรื่องการฝังขุมทรัพย์ 2 วิธี ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักศึกษาย่อมเห็นแล้วว่า พระพุทธองค์ทรงสอนผู้คนให้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุทั้งเป้าหมายชีวิตระดับต้น และระดับกลางควบคู่กันไป กล่าวคือ การที่ทรงสอนให้เก็บเป็นทรัพย์หยาบ ย่อมอยู่ในขอบเขตของการปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น ส่วนที่ทรงสอนให้เก็บเป็นทรัพย์ละเอียดนั้น ก็คือทรงสอนบุคคลให้ทำ จากสัมปทา ในลักษณะต่างๆ ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลาง

อย่างไรก็ตาม ในโลกนี้ยังมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ “เก็บไม่เป็น” ที่เรียกว่าเก็บไม่เป็น คือทำอะไร

บุคคลที่เก็บไม่เป็นย่อมมีพฤติกรรม 4 ประการ¹

1. ไม่แสวงหาพัสดุที่หายไป
2. ไม่ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า

¹ กุสสุตร อัง. จตุก. มจร. 21/258/375

3. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอย

4. ตั้งสติหรือบุรุษาศิลให้เป็นใหญ่ในเรือน

สำหรับพฤติกรรม 2 ประการแรก ย่อมชี้ชัดอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นพฤติกรรมของคนไม่รู้จักเก็บ ส่วนประการที่ 3 ผู้ที่ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ย่อมเป็นเหตุให้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย อันจะเป็นผลให้ไม่มีเงินทองเหลือเก็บ หรือบางรายอาจต้องเป็นหนี้เป็นสินก็มี ดังนั้นใครก็ตามที่ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ก็ไม่ถือว่าเป็นผู้ “เก็บเป็น” หรือเป็นผู้ “เก็บไม่เป็น” นั่นเอง

สำหรับประการที่ 4 ตั้งสติหรือบุรุษาศิลให้เป็นใหญ่ในเรือน ถ้ามองในแง่ของการเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ บ้านเรือนใดหรือครอบครัวใดที่ตั้งบุคคลขึ้นมาเป็นใหญ่ในเรือนในครอบครัว ในบริษัทเพื่อดูแลทรัพย์สมบัติ ย่อมแสดงว่าบ้านเรือนนั้นหรือครอบครัวนั้นมีทรัพย์สมบัติมาก ผู้เป็นเจ้าของอาจเป็นนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการใหญ่

ถ้าบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดูแลรับผิดชอบทรัพย์สมบัติเป็นคนทุศีล แทนที่เขาจะเก็บรักษาทรัพย์สมบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เขากลับจะเป็นผู้ทำลายทรัพย์สมบัตินั้นเสียเองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ใช้จ่ายทรัพย์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในครอบครัวอย่างฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายเกินจำเป็น ยกยอกทรัพย์ สมบัติบางส่วนไปเป็นของตน ยกยอกทรัพย์ สมบัติบางส่วนไปใช้จ่ายเกี่ยวข้องกับอบายมุข การกระทำเหล่านี้ย่อมทำให้ทรัพย์สมบัติของครอบครัวร่วงโรยลงเรื่อยๆ ไม่ช้าไม่นานก็อาจจะถึงกับหมดสิ้นไป เหลือไว้แต่ตัวเลขในบัญชี แต่ไม่มีทรัพย์สินจริง

ดังนั้น ใครก็ตามที่แต่งตั้งคนทุศีลให้ดูแลรับผิดชอบเรื่อง ทรัพย์สินของครอบครัว ย่อมเท่ากับแต่งตั้งคนตาเดียวขึ้นมาล้างผลาญตนนั่นเอง ทรัพย์สินที่ตนหามาได้เท่าใด ย่อมไม่พ้นอันตราย

สาระสำคัญของการ “เก็บเป็น” ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจสรุปได้ว่า การเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรและชอบธรรมนั้น มีอยู่ 2 วิธี คือ เก็บเป็นทรัพย์หยาบ และเก็บเป็นทรัพย์ละเอียด

การเก็บเป็นทรัพย์หยาบ แม้จะมีวิธีเก็บอย่างชาญฉลาดแยบยลเพียงใดก็ยังไม่พ้นอันตรายอยู่นั่นเอง และที่น่าตกใจก็คือ ถ้าเจ้าของหมดบุญทรัพย์นั้นก็อันตรายกันไปโดยปริยาย

การเก็บเป็นทรัพย์ละเอียด คือการเปลี่ยนทรัพย์นั้นให้เป็นบุญ ด้วยการนำไปบริจาคเป็นทาน แก่เนื้อนาบุญ คือพระสงฆ์ ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่ง ก็นำไปอุปถัมภ์ค้ำชูบุพการี พี่น้อง ญาติมิตร ตลอดจนผู้คนที่ควรได้รับการสงเคราะห์ อีกส่วนหนึ่ง

บุญอันเกิดจากการเก็บเป็นทรัพย์ละเอียดนี้ นอกจากตัวของมันเองจะพ้นอันตราย เนื่องจากไม่มีใครสามารถลักขโมยไปได้แล้ว ยังจะสามารถคุ้มครองชีวิตของเราให้พ้นอันตรายทั้งในโลกนี้และโลกหน้าอีกด้วย

3.2.3 รู้จักเลือกคบแต่คนดี (กัลยาณมิตรตา) หรือ “ทั้งคบคนดี และสร้างเครือขายคนดีเป็น”

สาระสำคัญของ “ทั้งคบคนดี และสร้างเครือขายคนดีเป็น” คืออะไร

สาระสำคัญของเรื่องนี้มีอยู่ 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

- 1) ตนเองต้องวางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นคนดี มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง
- 2) เลือกคบเฉพาะคนดี หมายความว่า การคบกับผู้คน ในหมู่บ้าน หรือชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจน ไม่ว่าจะเป็นคนหนุ่มคนสาว หรือคนแก่ จะต้องเลือกคบเฉพาะคนที่เคร่งศีล ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยจาคะ ถึงพร้อมด้วยปัญญา โดยสรุปก็คือ จะต้องเลือกคบคนที่ตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อไปสู่สุคติโลกสวรรค์นั่นเอง
- 3) หมั่นศึกษา สังเกต และซึมซับคุณความดีทั้ง 4 ประการ คือ สัทธา สัมปทา สीलสัมปทา จาค-สัมปทา และปัญญา สัมปทา ของบุคคลที่เราเลือกคบเหล่านั้น เพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิ ในใจของเราให้แกร่งรอบยิ่งขึ้น

ถ้าผู้คนจำนวนมากในหมู่บ้าน หรือชุมชนมีคุณสมบัติตาม ข้อ 1 และแต่ละคนที่พยายามปฏิบัติตามข้อ 2 และ 3 โดยมีการคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิด มีการชักชวนกันทำกิจกรรมทางด้านสังคมสงเคราะห์ และการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ร่วมกันเป็นระยะๆ อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ก็จะทำให้เกิดเครือขายคนดีขึ้นในหมู่บ้าน หรือชุมชนนั้นอย่างแน่นอน สำหรับเครือขายคนดีในกรณีนี้ ไม่เกี่ยวกับการทำธุรกิจ ดังเช่นเครือขายลูกค้า ที่กล่าวไว้ในเรื่อง “หาเป็น” แต่เป็นการสร้างเครือขายคนดีให้เกิดขึ้นในสังคม

ทำไมต้องสร้างเครือขายคนดีในสังคม

อาจมีผู้สงสัยว่า การที่ตัวเราศึกษาและปฏิบัติธรรม รู้จักอบรมตนเอง และบุตรีตาของตน ให้เป็นคนดีมีสัมมาทิฐิ เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ก็น่าจะเพียงพอแล้ว เหตุไฉนจึงต้องมีการสร้างเครือขายคนดีให้เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วยเล่า

สาเหตุที่ต้องสร้างเครือขายคนดีให้เกิดขึ้นในสังคม ก็เพราะมีความจริงอยู่ว่าผู้คนในสังคม มีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันอยู่ทุกยุคทุกสมัย คนไม่ดีแม้เพียงคนเดียว ก็สามารถทำให้หมู่บ้าน ชุมชน สังคม หรือแม้โลกของเรา เตือดร้อนฉิบหายได้ ดังมีตัวอย่างปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทยและโลก ซึ่งนักศึกษาคงพอจะระลึกได้

คนไม่ดีนั้น แม้ไม่มีเจตนามุ่งมั่นที่จะสร้างเครือขายคนไม่ดี แต่เขาก็ร่วมกันทำกิจกรรมไม่ดี หรือกิจกรรมผิดศีลธรรมได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ตั้งวงดื่มสุราฮาเฮร่วมกัน ตั้งวงเล่นการพนันด้วยกัน คนเหล่านี้ แม้ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่เมื่อมาร่วม กิจกรรมอบายมุขด้วยกัน พวกเขา ก็ผูกมิตรกันได้อย่างรวดเร็ว และเป็นสาเหตุให้อบายมุขกลายเป็นกระแสนิยมขยายไปในสังคมอย่างรวดเร็ว

ยิ่งถ้าคนไม่ดีมีเจตนามุ่งมั่นสร้างเครือข่ายด้วยแล้ว เพียงแค่ใช้การประชาสัมพันธ์แบบ กระชิบกระชาบกันจากปากหนึ่งไปสู่อีกปากหนึ่ง ในยุคการสื่อสารแบบไร้พรมแดนดังเช่นปัจจุบันนี้แล้ว ใน เวลาเพียงสองสามวัน เครือข่ายคนเลวก็จะแผ่ขยายไปได้รวดเร็ว ไม่แพ้ไฟลามทุ่ง

นักศึกษายอมทราบตีแล้วว่า คนไม่ดีก็คือ ผู้ที่มีความเห็นผิดเป็นมิจฉาทิฎฐิ หรือเป็นประเภท คนตาบอด กับคนตาเดียนั่นเอง เป็นคนไร้ศีลธรรม ไร้ทริโอดตปปะ เพราะเขาไม่เชื่อกฎแห่งกรรม ไม่เชื่อ เรื่องนรกสวรรค์ เป็นนักวัตถุนิยม และบริโภคนิยม จึงมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ และความร่ำรวยด้วยความ เห็นแก่ตัว

คนไม่ดีที่คบกันได้ ก็เพราะมีผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งผลประโยชน์กันได้ด้วยความยินยอม ถ้า ขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์กันเมื่อใด ก็อาจถึงต้องฆ่ากัน

ขอให้ศึกษาลองตรองดูว่าในหมู่บ้าน ชุมชน หรือ สังคม มีเครือข่ายคนไม่ดีอยู่ทั่วไป นักศึกษา จะยืนหยัดเป็นคนดีได้สำเร็จหรือไม่ ถ้านักศึกษาเป็นนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการ นักศึกษาจะหาคน ประเภทสองตามาเป็นหุ้นส่วน หรือคู่ค้าได้จากที่ไหน และถ้านักศึกษาถูกคนตาเดียวเอาไรต์เอาเปรียบอยู่ รอบข้าง ล้มมาทิฎฐิที่เคยเข้าไปอยู่ในใจของท่านจะมั่นคงต่อไปได้อีกนานสักเท่าไร และถ้านักศึกษาปรับเปลี่ยน ความเห็นเป็นมิจฉาทิฎฐิเหมือนผู้คนที่แวดล้อมอยู่ ปรับเปลี่ยนการทำงานแบบสุจริตมาเป็นทุจริตเหมือน ผู้คนในเครือข่าย นักศึกษาก็อาจจะประสบความร่ำรวย ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน สามารถบรรลุ เป้าหมายชีวิตระดับต้นได้อย่างแน่นอน แต่นักศึกษาจะมีโอกาสบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางได้หรือ

ณ จุดนี้นักศึกษาคงได้คำตอบแล้วว่า ทำไมจึงต้องเร่งสร้างเครือข่ายคนดีขึ้นในสังคมให้ได้

การสร้างเครือข่ายคนดี มีหลักการและวิธีปฏิบัติ อย่างไร

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการ และวิธีปฏิบัติในการสร้างเครือข่ายคนดีไว้ในหลาย พระสูตร แต่ละพระสูตรอาจจะมีรายละเอียดในการปฏิบัติแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่หลักการย่อมเหมือนกัน ต่อไปนี้เป็นหลักการและวิธีปฏิบัติในการสร้างเครือข่ายคนดีที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงไว้ใน **มหานามสูตร**¹

1. ตัวเราเองต้องเป็นคนดี โดยยึดพระรัตนตรัย เป็นที่พึ่งตลอดกาล
2. ตัวเราเองต้องรักษาศีล 5 ได้บริสุทธิ์บริบูรณ์อยู่เป็นนิตย์
3. ตัวเราเองต้องปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง ด้วยการถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล และจาคะ การปฏิบัติ 3 ประการนี้ ย่อมมีผลต่อการบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางด้วย นอกจากนี้ก็จะต้องชวนขยาย หาเวลาเข้าวัดเพื่อฟังธรรม พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ได้ฟังมานั้น ให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (มีใฝ่ ฟังแบบเข้าหูซ้ายทะลุหูขวา) แล้วนำมาปฏิบัติสมควรแก่ธรรม คือปฏิบัติธรรมอันเป็นพื้นฐานแห่งการ บรรลุธรรมขั้นสูงยิ่งๆ ขึ้นไปอีก การปฏิบัติตามนัยนี้ก็คือการทุ่มเทเจริญสมาธิภาวนาเป็นประจำ แล้ว

¹ อัง. อัฐก. มจร. 23/25/268

ปรับปรุงแก้ไขให้ยิ่งๆ ขึ้นไปนั่นเอง

4. ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ได้แก่ การชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติดังที่เราปฏิบัติอยู่ด้วย เช่น ชักชวนให้ศึกษา และฟังธรรม เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิ สัมมาทิฐิ สลสัมปทา จากสัมปทา และปัญญาสัมปทา ด้วยการเจริญสมาธิภาวนาอย่างจริงจัง โดยไปปฏิบัติกับพระอาจารย์ที่วัดด้วย ปฏิบัติเองที่บ้านด้วย

การชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติคุณความดีดังกล่าว ถ้าเขาสนใจและยินดีปฏิบัติตามคำชักชวนของเรา ในที่สุดก็จะเกิดสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ทำให้มีนิสัยรักการปฏิบัติธรรม หรือคุณความดีต่างๆ ตามหลักพระพุทธศาสนา เกิดมีรสนิยมนิยมนิยมเหมือนกับเรา มีทัศนคติทางธรรมเหมือนกับเรา ทำให้สื่อสารกันได้ เข้าใจโดยง่าย เข้าทำนองที่เรียกว่า “พูดภาษาเดียวกัน คือ ภาษาธรรม”

ถ้าผู้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านในชุมชน ต่างพูดภาษาธรรม เหมือนๆ กัน นั้นย่อมหมาความว่า เครือข่ายของกัลยาณมิตรได้เกิดขึ้นแล้ว และมีความเข้มแข็งพอสมควรทีเดียว วัฒนธรรมทางจิตใจอันดีงาม เช่นนี้ นอกจากจะเกื้อกูลให้การทำมาหากินของสมาชิกในชุมชนดำเนินไปอย่างราบรื่นแล้ว วัฒนธรรมทางจิตใจนี้ยังจะถูกถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานอีกด้วย トラบใดที่ยังมีบุคคลต้นแบบ และมีบุคคลสืบทอดวัฒนธรรมทางจิตใจนี้ก็จะวิวัฒนาการต่อไปไม่มีหยุดยั้ง ในที่สุดมีฉภาทิฐิชนก็จะสูญพันธุ์ไปโดยปริยาย เพราะผู้คนในหมู่บ้านในชุมชนล้วนมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจทั้งสิ้นแม้สังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์จะมีการแข่งขันสูงเพียงใด สัมมาทิฐิชน ย่อมมีปัญญาปรับตนเอง ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้โดยไม่เสียศีล โดยไม่ต้องประพฤติดตนเป็นคนเลวเยี่ยงมีฉภาทิฐิชน

เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายคนดีนี้ หลักการสำคัญคือ ตัวเราต้องเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงเองเสียก่อน ส่วนวิธีการปฏิบัติก็คือการชักชวนผู้คนรอบข้าง ทั้งใกล้และไกลตัวให้ปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ จนเกิดเป็นนิสัยรักการศึกษาและปฏิบัติธรรมเหมือนๆ กัน จนเกิด เป็นเครือข่ายขึ้นในชุมชน

ถ้าจะเปรียบเทียบกันระหว่างการเกิดขึ้นของเครือข่ายคนดี และเครือข่ายคนไม่ดี ก็กล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของเครือข่าย คนไม่ดีนั้นสามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ เพราะเป็นเรื่องตามกระแสกิเลส แต่เครือข่ายคนดีนั้นเกิดขึ้นได้ยากมาก แม้ผู้คนจะพยายามช่วยกันสร้าง ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องทวนกระแสกิเลส อย่างไรก็ตาม แม้การสร้างเครือข่ายคนดีจะยากยิ่งเพียงใด สัมมาทิฐิชนก็ต้องมีปณิธานแน่วแน่ร่วมมือกันสร้างให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนให้ได้ เพราะเครือข่ายคนดีนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญเพียงประการเดียว ที่จะบันดาลให้ผู้คนทั้งมวลในหมู่บ้านหรือชุมชนตั้งหลักฐานได้ในโลกนี้อย่างทั่วหน้า ขณะเดียวกันก็สามารถปิดนรกให้แก่สมาชิกในหมู่บ้าน หรือชุมชนได้ทั่วหน้าอีกเช่นกัน

เครือข่ายกัลยาณมิตรมีคุณประโยชน์แก่เราอย่างไร

ในหัวข้อที่ผ่านมา แม้จะได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของเครือข่ายคนดี หรือเครือข่าย

กัลยาณมิตรบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ครบถ้วน ดังนั้น จึงใคร่ขอกล่าวถึงคุณประโยชน์ของเครือข่ายกัลยาณมิตร ที่มีต่อตัวเราและสังคม ดังนี้

1. มีเครือข่ายคนดีเป็นรั้วบ้าน ถ้าผู้คนในหมู่บ้านหรือชุมชนของเราเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิ ก็เท่ากับเรามีรั้วบ้านที่จะคุ้มครองป้องกันบ้านของเราให้ปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง เช่น ไม่ต้องกลัวโจรเข้ามาลักขโมยทรัพย์สินสมบัติในบ้านไม่ต้องวิตกกังวลว่าบุตรธิดาของเราจะตกเป็นเหยื่อของผู้ค้ายาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ไม่ต้องวิตกกังวลว่าลูกสาว หรือภรรยาของเรา จะถูกเดนมมนุษย์ ฆูดคร่าไปข่มขืนกระทำชำเรา ไม่ต้องวิตกกังวล ว่าลูกชาย หรือสามีของเราจะถูกยิงเผาชน ด้วยเรื่องขัดแย้งต่างๆ เป็นต้น

2. เป็นโอกาสดีแห่งการบรรลุเป้าหมายชีวิต การมีชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน หรือชุมชนที่มีผู้คน เป็นเครือข่ายกัลยาณมิตร ก็เท่ากับว่าอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม เพราะแวดล้อมไปด้วยคนประเภทสองตา ย่อม เกื้อกูลการทำมาหากินของเราให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยไม่ยากเกินไป ขณะเดียวกันก็มีบรรยากาศที่ อำนวยให้เราได้สั่งสมบุญบารมี ซึ่งจะเกื้อกูลให้เราสามารถปฏิบัติตนเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิต ทั้งระดับต้น และระดับกลางได้อย่างแน่นอน

3. คนดีคือขุมทรัพย์ที่เปี่ยมด้วยความเอื้ออาทร บุคคลที่ชื่อว่าเป็นคนดี หรือกัลยาณมิตรก็ เพราะสร้างแต่กรรมดี คือบุญ ทั้งในอดีตและปัจจุบันไว้มาก จึงกล่าวได้ว่าคนดีเป็นคนมีบุญ คนมีบุญแต่ละ คนย่อมมีทั้งโลกียทรัพย์ และอริยทรัพย์¹ (คนที่มีโลกียทรัพย์ แต่ไม่มีอริยทรัพย์ไม่เรียกว่าคนดี หรือคนมีบุญ แต่ เรียกว่าคนตาเดียว)

โลกียทรัพย์ของคนมีบุญก็คือ สัจหาทรัพย์ และอสังหาทรัพย์ที่เขาครอบครองอยู่ ส่วน อริยทรัพย์ก็คือคุณธรรมประจำตัวตลอดจนนิสัยดีๆ ของเขา เช่น สัทธาสัมปทา สीलสัมปทา จาคสัมปทา และ ปัญญาสัมปทา เป็นต้น

เพราะฉะนั้น การคบคนดี ย่อมเป็นการเก็บทรัพย์ไว้ในรูปแบบหนึ่ง ยามใดที่เรามีปัญหาเดือด ร้อนเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เขาก็เป็นที่พึ่งให้เราได้ ทั้งด้านโลกียทรัพย์ และอริยทรัพย์

ส่วนการสร้างเครือข่ายคนดี ย่อมเป็นการสร้างขุมทรัพย์ ขนาดมหึมาขึ้นในหมู่บ้านชุมชนหรือ สังคม ดังนั้น ชุมชนใดที่มีเครือข่ายกัลยาณมิตร ก็เท่ากับมีขุมทรัพย์เคลื่อนที่ขนาดมหึมา ประจำชุมชน

แม้ขุมทรัพย์นี้จะไม่เป็นสาธารณะ ดังเช่นหนองน้ำหรือบึงใหญ่ที่ผู้คนทุกคนจะสามารถใช้อาบ กินได้โดยไม่จำกัดก็ตามแต่ขุมทรัพย์นี้อาจจะเอื้อประโยชน์ได้มากกว่าบึงใหญ่เสียอีกผู้คนในชุมชนจึงไม่ยากจน ไม่เดือดร้อน เพราะอะไร เพราะตนเองก็ชื่อว่าเป็นขุมทรัพย์ของตนเอง และถ้ามีปัญหาเหลือปากว่าแรง ขุมทรัพย์ของตนเองยังไม่มากพอที่จะใช้แก้ไขปัญหาก็ ก็สามารถหันไปพึ่งพาขุมทรัพย์ใหญ่ที่เต็มไปด้วย

¹ อริยทรัพย์ คือคุณธรรมอันประเสริฐในจิตใจของคนดี มีอยู่ 7 ประการ คือ ศรัทธา ศีล ทิธี โอตตปปะ พาหุสลัจจะ (ความเป็นผู้ คงแก่เรียน) จาคะ และปัญญา อริยทรัพย์ 7 ประการนี้ เป็นทรัพย์อันประเสริฐที่นำความชื่นใจมาให้ทุกเมื่อเป็นทรัพย์ที่ใช้ไม่รู้จำกัด เป็นทรัพย์ที่ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่ม เป็นทรัพย์ที่ใครปล้นไม่ได้ ทำลายไม่ได้ และเป็นทรัพย์ที่เก็บข้ามชาติได้

ความเอื้ออาทรได้ เพราะชุมชนใหญ่ที่มีความเข้าใจลึกซึ้งเรื่องการเปลี่ยนชุมชนทรพย์หยาบให้เป็นชุมชนทรพย์ละเอียดคือบุญ โดยการบริจาคช่วยเหลือคนดีที่ควรได้รับการอนุเคราะห์ ชุมชนใหญ่นี้ มิได้มีความคิดเหมือนคนตาเดียวที่ชอบทำนาบนหลังคน หรือ ชอบดูเลียดคนด้วยการคิดดอกเบี้ย 20 เปอร์เซ็นต์ต่อเดือน เป็นต้น

นักศึกษาจะเข้าใจเรื่องคนดี คือชุมชนทรพย์ที่เปี่ยมด้วยความเอื้ออาทรดีขึ้น ถ้ามองเข้าไปในวงการพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ทรงกระจายชุมชนทรพย์ เพื่อใช้ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ให้อยู่ในความรับผิดชอบของพุทธบริษัทที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาเก็บสะสมกันไว้ ถ้าพุทธบริษัทที่เป็นภิกษุ หรือสามเณรผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ย่อมมีสิทธิ์นำเอาโลกียทรัพย์จากชุมชนทรพย์เคลื่อนที่เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ใน ทางที่ถูกต้องเหมาะสมได้เสมอ แม้อุบาสกอุบาสิกาที่เป็นคนดี มีศีลธรรมมั่นคงสม่ำเสมอ ก็มีสิทธิ์ไปเอาทั้งโลกียทรัพย์ และอริยทรัพย์จากชุมชนทรพย์เคลื่อนที่เหล่านั้นมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ได้เหมือนกัน เพราะชุมชนทรพย์เคลื่อนที่เหล่านั้นพร้อมที่จะแจกจ่าย ด้วยศรัทธามั่นว่าจาคสัมปทาของตน จะก่อให้เกิดผลบุญติดตัว ติดใจไปทุกภพทุกชาติ

4. เป็นการพัฒนาลัทธิให้แกร่งยิ่งขึ้น ผู้คนในเครือข่ายกัลยาณมิตรย่อมเกี่ยวข้องกับกรรมดีห่างไกลจากกรรมชั่ว กล่าวคือ ในการทำมาหากินก็สามารถประกอบอาชีพได้ด้วยความสำเร็จดีดีจากความสุจริต พ้นจากการทำมาหากินแล้วก็มุ่งสั่งสมบุญบารมีด้วยความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจกับจิตใจต้องไปคู่กัน เมื่อคิดเช่นนี้และปฏิบัติเช่นนี้ ลัทธิของเขาย่อมแกร่งยิ่งขึ้นเรื่อยๆ

การรู้จักเลือกคบแต่คนดี (กัลยาณมิตรตา) หรือ “ทั้งคบคนดีและสร้างเครือข่ายคนดีเป็น” นี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในเบื้องต้นตัวเราเองต้องศึกษาและปฏิบัติธรรม เพื่ออบรมตนเองให้เป็นคนดีมีลัทธิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ขณะเดียวกันก็ต้องพยายามคบหาสมาคมกับคนดีมีลัทธิ เพื่อซึมซับคุณธรรมความดีของบุคคลเหล่านั้นมาไว้ในตัวเราให้มากยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นก็พยายามสร้างเครือข่ายคนดีให้กว้างขวางขึ้น ด้วยการที่ต่างฝ่ายต่างชักชวนกันมาทำกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมความดี เช่น การศึกษา และการปฏิบัติตามหลักธรรมมีทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น ร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริม และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น การทำกิจกรรมพัฒนาวัด การชักชวนคนไปบวชเป็นภิกษุสามเณร ตลอดจนการอุปถัมภ์ผู้บวช เหล่านี้ นอกจากนั้นก็มีการร่วมกันทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ ในหมู่บ้านชุมชนของตนตามความเหมาะสม

สิ่งที่ต้องระลึกไว้เสมอก็คือ การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรขึ้นในหมู่บ้าน หรือชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการสร้างชุมชนใหญ่ขึ้นไว้เป็นที่พึ่งที่อาศัยของทุกๆ คนในชุมชน และถ้าเครือข่ายกัลยาณมิตรแข็งแกร่งมั่นคงแล้ว เหล่าอัมฤตผลอันดีอันหยาบ เหล่ามัจฉาภิกษุ และแหล่งอบายมุข ต่างๆ ก็จะสูญพันธุ์ไป ดุจเดียวกับโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่กลับมา กล้ากลายบุคคลที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงเต็มที่ ฉะนั้น

อีกนัยหนึ่ง การสร้างเครือข่ายคนดี คือ การสร้างมิตรแท้ และกำจัดมิตรเทียมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างยั่งยืนนั่นเอง

3.2.4 รู้จักใช้ทรัพย์ที่หามาได้อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า “ใช้เป็น”

สาระสำคัญของ “ใช้เป็น” คืออะไร

สาระสำคัญของการใช้เป็น ตามที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงไว้ใน **ทิมชาณสูตร** อาจแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ

1) **ต้องรู้ทางเจริญ และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์** ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ หมายถึง รายจ่ายต้องน้อยกว่ารายรับ เพื่อให้มีเงินเหลือเก็บ หรืออาจเรียกว่ามี “รายเหลือ”

2) **ต้องไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แต่ก็ไม่ผิดเคือง** การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยนอกจากจะไม่มี “รายเหลือ” แล้วยังอาจจะต้องมีหนี้สินอีกด้วย การใช้เงินแบบผิดเคืองนั้นหมายถึงมีทรัพย์แล้วใช้จ่ายอย่างกระเบียดกระเสียด เพราะความตระหนี่ จึงมีการกินอยู่อย่างแร้นแค้น แต่งกายอย่างขมุกขมอม อาศัยอยู่ในบ้านเรือนซอมซ่อ ย่อมไม่ได้รับการให้เกียรติยกย่องจากผู้คนโดยทั่วไป หรืออาจถูกมองว่าเป็นคนยากจนจนขั้นแค้นไม่ไหวใจ และที่มีผลร้ายที่สุดก็คือ ความตระหนี่ยอมทำให้เป็นคนใจแคบ ไม่แบ่งปัน ไม่สงเคราะห์ญาติมิตรเพื่อนฝูง ย่อมเป็นคนไม่น่ารัก ไม่สามารถผูกมิตรกับใครๆ ได้ คนประเภทนี้แม้จะมีรายเหลือ แต่ก็บริหารทรัพย์ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงไม่เป็น

จากสาระสำคัญของการ “ใช้เป็น” ทั้ง 2 ประการนี้ ย่อมเห็นได้ว่าการใช้เป็น คือ การใช้แล้วมีเงินเหลือ เมื่อมีเงินเหลือย่อมมีเงินเก็บ ครั้นเมื่อย้อนกลับไปดูเรื่อง “เก็บเป็น” ก็มีคำถามว่า เก็บไว้เพื่ออะไร

จากการฟังขุมทรัพย์ 2 วิธี ก็ทำให้เราทราบแล้วว่า การเก็บเป็นทรัพย์หยาบ นอกจากไม่พ้นอันตรายจากเหตุต่างๆ แล้ว ที่น่ากลัวที่สุดก็คือ ถ้าเจ้าของทรัพย์หมดบุญ ทรัพย์ที่เก็บสะสมไว้นั้น ไม่ว่าจะ มีจำนวนมากมายเท่าใด ก็จะอันตรายอันสูญสิ้นไปหมด (อย่างที่พูดกันว่ามือนั้นจะเป็นไป)

แต่ทว่า การเก็บเป็นทรัพย์ละเอียด ย่อมปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง ยิ่งกว่านั้นยังจะเกิดผลบุญที่จะคอยอำนวยความสุขความเจริญก้าวหน้าแก่เจ้าของทรัพย์ในโลกนี้ ครั้นละโลกไปแล้ว บุญนี้ก็ยังคงตามไปส่งผลต่อในโลกหน้าอีกด้วย

ณ จุดนี้จึงกล่าวได้ว่า ที่เรียกว่า “ใช้เป็น” นั้นแท้ที่จริงคือ การบริหาร “รายเหลือ” ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั่นเอง

การบริหาร “รายเหลือ” ให้ได้ประโยชน์สูงสุดมีวิธีการอย่างไร

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีปฏิบัติไว้ 5 ประการ¹ คือ

1. ใช้ทรัพย์นั้นบำรุงตนเอง และคนในครอบครัว ตลอดจนบริวารให้มีความสุข

2. ใช้ทรัพย์นั้นสำหรับการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร ในหมู่บ้านหรือชุมชนของตน ทั้งนี้ ย่อมเป็นการกระจายทรัพย์ และเก็บออมทรัพย์ไว้ในตัวกัลยาณมิตรในเครือข่าย เพื่อให้พวกเขากลายเป็น ชุมทรัพย์เคลื่อนที่ของเรา เนื่องจากเพื่อนแท้นั้นเป็นยิ่งกว่าทรัพยากรใดๆ ในโลก

3. ใช้ทรัพย์นั้นป้องกันภัย และเพื่ออุกฉิน ในกรณีผู้ที่เป็นนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการ เมื่อมีทรัพย์แล้ว ต้องทั้งใช้เพื่อป้องกันภัยทุกรูปแบบ ทั้งเก็บไว้เพื่อเหตุอุกฉินด้วย ทั้งนี้ เพราะตัวทรัพย์ เองก็มีวิบัติติดมาด้วย คือชักนำภัยมาให้ตัวเรา เช่น คุณยายคนหนึ่ง ถูกลูกหลานวางยาพิษ เพื่อครอบ ครองทรัพย์สมบัติแทน ถ้าคุณยายคนนั้นเป็นคนยากจนก็คงจะไม่ถูกปลดปลงชีวิตอย่างน่าสังเวชเช่นนั้น

ส่วนการเก็บไว้เพื่อเหตุอุกฉินนั้น ในปัจจุบันมีสถานการณ์ที่พึงต้องระมัดระวังให้มาก เช่น ถ้า เราถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกล่าวหาว่าทำผิดกฎหมายแล้วออกหมายจับ ถ้าเราไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัว ก็ต้อง ถูกขัง หรือในบางกรณี แม้เราจะมีหลักทรัพย์ แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันตัวเองได้ เพราะ เจ้าหน้าที่ตั้งข้อหาว่าหลักทรัพย์ของเราได้มาโดยทุจริต ในกรณีเช่นนี้ ถ้าเราขาดกัลยาณมิตรเข้ามาช่วยเหลือ เราก็ต้องถูกขังหมดอิสรภาพ เป็นต้น

4. ใช้ทรัพย์ทำพลี 5 อย่าง คือ

- 1) ญาติพลี หมายถึง สงเคราะห์ญาติ
- 2) อติถิพลี หมายถึง ใช้ทรัพย์สำหรับต้อนรับแขก
- 3) ปุพพเปตพลี หมายถึง ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
- 4) ราชพลี หมายถึง ถวายเป็นของหลวง เช่นการเสียภาษีอากร เป็นต้น
- 5) เทวดาพลี หมายถึง ทำบุญอุทิศให้เทวดา เพื่อเทวดาจะได้ลงคุ้มครองรักษา

5. ใช้ทรัพย์ทำบุญกับเนื่อนาบุญ หมายถึงการถวายจตุปัจจัยไทยทานแก่พระสงฆ์ผู้ ประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์สูงกว่าการใช้ทรัพย์สร้างบุญกุศลทั้ง 4 ข้อแรก

เป็นสิ่งแน่นอนว่า เมื่อเราใช้ทรัพย์ โดยวิธีการทั้ง 5 ประการนี้ ทรัพย์ของเราย่อมลดลงหรือ หมดไป เราก็ไม่ควรร้อนนกร้อนใจ เพราะเราได้รับผลบุญมาแล้ว ในทางกลับกัน หลังจากที่ใช้ทรัพย์ทำบุญ ไปแล้ว ถ้าเรากลับมีโอกาสได้ทรัพย์เพิ่มพูนขึ้นอีกมาก เราก็ไม่มีความร้อนใจอีกเหมือนกัน คือไม่ร้อนใจว่า จะบริหารทรัพย์นั้นอย่างไร เพราะรู้จักวิธีใช้ให้มีประโยชน์สูงสุดอยู่แล้ว

ครั้นเมื่อถึงเวลาจะละจากโลกนี้ไป ก็ระลึกด้วยความปลื้มปีติว่า เราได้ใช้จ่ายโภคทรัพย์เลี้ยง

¹ อาทิยสูตร อัง. ปัญจก. มจร. 22/41/64

ตนแล้ว ได้ใช้จ่ายเลี้ยงคนที่ควรเลี้ยงแล้ว ได้ผ่านพ้นภัยที่เกิดขึ้นแล้ว ได้ทำนุบำรุงพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบแล้ว เมื่อเราปรารถนาโภคทรัพย์ เพื่อประโยชน์อันใด ประโยชน์นั้นเราก็ได้บรรลุแล้ว เราได้ทำในสิ่งที่ไม่ต้องเดือดร้อนแล้ว บุคคลเช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นผู้ดำรงอยู่ในธรรมของพระอรีย์เจ้า บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเรา นั่นคือเขาได้บรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้นแล้ว เมื่อเขาละจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงใจในสรวงสวรรค์อย่างแน่นอน

เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์เป็นนี้ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า จะต้องบริหารหรือใช้ทรัพย์ที่เป็น “รายเหลือ” ให้ได้ประโยชน์สูงสุด ด้วยการทำจาคสัมปทาในรูปแบบต่างๆ บุคคลยังสามารถทำจาคสัมปทาได้มากเท่าใด นอกจากจะมีความสุขอย่างแน่นอนในปัจจุบันแล้ว ยังสามารถปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตได้ทั้งระดับต้น และระดับกลางอีกด้วย

3.2.5 เครือข่ายกัลยาณมิตร คือกุญแจไขไปสู่ความสำเร็จทั้งปวง

ก่อนอื่นต้องขอทบทวนความเข้าใจนักศึกษาอีกครั้งหนึ่งว่าคำว่าเครือข่ายกัลยาณมิตรของเรานั้น ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ตัวเราเองต้องเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงคือมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร หรือมีความเป็นมิตรแท้อย่างสมบูรณ์พร้อม
2. กัลยาณมิตรในเครือข่ายแต่ละคน ก็ต้องเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง หรือถ้ายังไม่มั่นคง ก็ต้องรู้จักตัวเอง และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนให้มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ด้วยการพยายามซึมซับคุณความดีจากกัลยาณมิตรในเครือข่ายคนดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป
3. ต้องร่วมกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสังคม เพื่อประโยชน์ให้แก่สังคม เพื่อพัฒนาเครือข่ายกัลยาณมิตรให้แข็งแกร่ง เพื่อขยายเครือข่ายกัลยาณมิตรให้กว้างขวางออกไปเรื่อยๆ และเพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิในใจของกัลยาณมิตรแต่ละคนให้แก่อบยั้งขึ้น

ถ้านักศึกษาย้อนกลับไปดู อ - อา - ก - ส ซึ่งอธิบายจบ ไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง ย่อมจะเห็นว่าเครือข่ายกัลยาณมิตรมีบทบาทสำคัญที่สุด ต่อทั้ง 3 หัวข้อ คือ อ - อา - ส

กล่าวคือ ในหัวข้อ “หาเป็น” หรือ “อุฏฐานสัมปทา” นั้น ถ้าสังคมเต็มไปด้วย “คนตาเดียว” ขาดแคลนผู้มีลักษณะนิสัย “กัลยาณมิตร” ผู้คนในสังคมย่อมไม่มีทางประกอบอาชีพอย่างสุจริตได้เลย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเด่นในสังคมไทยในช่วงที่ผ่านมาก็คือ ทั้ๆ ที่ผู้คนโดยทั่วไปประจักษ์แจ้งแก่ใจแล้วว่าการค้าขาย เสพติดให้โทษ เป็นงานผิดศีลธรรม และกฎหมาย มีโทษร้ายแรงตามกฎหมายถึงขั้นประหารชีวิต และริบทรัพย์สมบัติ แต่ก็มีผู้คนมากมายพากันเข้าไปสู่อาชีพนี้ ราวกับแมลงเม่าบินเข้ากองไฟ ฉะนั้น

นี่คือเหตุผลที่แสดงว่า “การหาเป็น” จะเกิดขึ้นได้จริงก็เฉพาะในสังคมที่มีเครือข่ายกัลยาณมิตรเท่านั้น มิฉะนั้นการหากก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ ประการหนึ่ง หรือถ้าประสบผลสำเร็จ

ก็เป็นการหาโดยไม่ชอบธรรม อีกประการหนึ่ง

สำหรับในหัวข้อ “เก็บเป็น” หรือ “อารักขสัมปทา” นั้น ย่อมมีผลต่อเนื่องจากการหาด้วย กล่าวคือ ถ้าบุคคลล้มเหลวในการทำมาหากิน ย่อมไม่มีทรัพย์สมบัติเก็บ หรือถ้าเขาประสบความสำเร็จในการทำมาหากิน จากอาชีพทุจริตอาชีพผิดกฎหมาย หรืออาชีพต้องห้าม ทรัพย์ที่เขาได้มาย่อมมีวิบัติติดมาด้วย เช่น อาจถูกรัฐยึด อาจถูกไฟไหม้ ถูกโจรปล้น เป็นต้น ถ้าเป็นเช่นนั้น การเก็บของเขาย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ

ในทางกลับกัน บุคคลที่หาทรัพย์ด้วยความสุจริต เขาย่อมเป็นคนประเภทสองตา คนประเภทนี้ย่อมรู้จักการฝังขุมทรัพย์ทั้ง 2 วิธี คือ เก็บเป็นทรัพย์หยาบไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ตามความจำเป็นในโลกนี้ และเก็บเป็นทรัพย์ละเอียด ซึ่งจะแปรเปลี่ยนเป็นบุญเกื้อกูลเขาให้ประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

นี่คือเหตุผลที่แสดงว่า “การเก็บเป็น” จะเกิดขึ้นได้จริงก็เฉพาะในสังคมที่มีเครือข่ายกัลยาณมิตรเท่านั้น

สำหรับในหัวข้อ “ใช้เป็น” หรือ “สมชีวิตา” นั้น บุคคลประเภทตาเดียว ถ้าเขาไม่ประสบความสำเร็จในการทำมาหากิน เขาอาจหันเข้าหาอบายมุขต่างๆ การใช้ไม่เป็นของเขา ย่อมทำให้เขาเดือดร้อนและยากจนหนักขึ้น อีกทั้งไม่มีโอกาสใช้ทรัพย์ เพื่อสั่งสมบุญกุศลเลย แต่ถ้าเขาประสบความสำเร็จในการทำมาหากิน เป็นคนร่ำรวย ตั้งหลักฐานได้ในชีวิตนี้ เขาย่อมไม่สั่งสมบุญไว้สำหรับโลกหน้า เพราะเขาเป็นคนไม่มีธรรม ซ้ำร้ายกว่านั้นบางรายยังหวังร่ำรวยยิ่งขึ้น ด้วยการเป็นผู้ประกอบการสถานอบายมุข สร้างความยากจน และเดือดร้อนให้แก่ผู้คนประเภทตาเดียวโดยทั่วหน้า สร้างปัญหาสืบสวนวุ่นวายให้แก่สังคมไม่รู้จบ

นี่คือเหตุผลที่แสดงว่า “การใช้เป็น” จะเกิดขึ้นได้จริงก็เฉพาะในสังคมที่มีเครือข่ายกัลยาณมิตรเท่านั้น

เพราะเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า เครือข่ายกัลยาณมิตรเท่านั้นที่จะเป็นกุญแจเปิดประตูให้ผู้คนในสังคมเดินไปสู่ความสำเร็จแห่งเป้าหมายชีวิตทั้งระดับต้น และระดับกลาง

อย่างไรก็ตาม ในธรรมบรรยายที่ผ่านมา มิได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยของคนดี และคนไม่ดีไว้ละเอียดพอ ดังนั้น จึงใคร่ขอแนะนำเสนอลักษณะนิสัยของคนดีและคนไม่ดีโดยนำมาจากเรื่อง มิตรเทียมและมิตรแท้ใน **สิงคาลกสูตร**¹ เพิ่มเติมอีกเล็กน้อย

¹ ที. ปา. มก. 16/186-196/82-86

3.3 ลักษณะนิสัยของมิตรเทียมและมิตรแท้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างมิตรแท้ 4 กลุ่ม และมิตรเทียม 4 กลุ่ม ดังนี้

ความแตกต่างระหว่างลักษณะนิสัย ของมิตรเทียมกับมิตรแท้

กลุ่มที่	ลักษณะนิสัยของมิตรเทียม	ลักษณะนิสัยของมิตรแท้
1	คนปกอลอก	มิตรมีอุปการะ
2	คนดีแต่พูด	มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข
3	คนหัวประจบ	มิตรแนะนำประโยชน์
4	คนชวนฉิบหาย	มิตรมีความรักใคร่

จากลักษณะนิสัยที่ตรงข้ามกันระหว่างมิตรเทียมกับมิตรแท้เหล่านี้ ย่อมมีส่วนเป็นเหตุให้มิตรแท้หรือคนดีมองมิตรเทียมไม่ออก หรือแม้มองออกก็ยอมเสียสละ เช่น มิตรมีอุปการะ ย่อมมีนิสัยรักการให้ การแบ่งปัน การสงเคราะห์ด้วยความมีเมตตา กรุณาอย่างจริงใจ เมื่อถูกเพื่อนปกอลอก ก็คิดไปว่าเพื่อนคงจะขาดแคลน จึงยอมอดทนเสียสละให้ กว่าจะรู้ว่าตนถูกปกอลอก ก็แทบจะสิ้นเนื้อประดาตัวเสียแล้ว เป็นต้น

อนึ่ง เพราะเหตุที่มิตรเทียมมีความเห็นเป็นนิมิตตาปฏิฐิ มีความเป็นศัตรูอยู่ในกมลสันดาน พร้อมทั้งจะทำร้าย และทำลายเพื่อนอยู่ทุกลมหายใจ ดังนั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่ามิตรเทียมแต่ละประเภทจะมีลักษณะนิสัยเลวทั้ง 4 ประการดังกล่าว พร้อมบริบูรณ์อยู่ในใจทุกคน พฤติกรรมอย่างหนึ่งที่มิตรเทียมจะทำร้ายเพื่อนก็คือ การชักชวนเข้าไปเกี่ยวข้องกับพัวพันกับอบายมุข ซึ่งเป็นเรื่องที่เขาเกลือกกลั้วอยู่เป็นประจำ แม้ในเบื้องต้น ซึ่งคนดียังมีสติ มีหิริโอตตปปะ และความสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองอยู่อย่างสมบูรณ์ ครั้นเมื่อทนรบเร้าด้วยถ้อยคำชักชวนหวานล่อมต่างๆ นานาไม่ไหว ในที่สุดก็จะพลาดท่าเสียทีมิตรเทียมเข้าจนได้ ไม่ต้องมาก แม้เพียงได้ดื่มเหล้าด้วยกันสักครั้งเดียว สติของคนเราก็หย่อนสมรรถภาพ หรืออาจถึงขาดสะบั้นก็ได้ หรือชวนไปเล่นการพนัน โดยวางแผนให้เป็นผู้ชนะเพียงครั้งเดียว คนที่เคยดีก็จะรู้สึกติดอกติดใจ อยากไปร่วมกิจกรรมซ้ำอีก

แม้จะมีสติและสัมมาทิฐิ สามารถเตือนตน หรือห้ามปรามไม่ให้ไปสร้างกรรมชั่วอีกอยู่ในระดับหนึ่งก็จะไม่สำเร็จ เพราะกิเลสที่เคยนอนนิ่งอยู่ในใจของคนดี ได้ถูกปลุกขึ้นมาสู้รบ ปรบมือกับสัมมาทิฐิแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกโกรธแค้นระวนระวายจนหาความสงบมิได้ มิตรเทียมรู้จักอ่อนข้อนี้ดี จึงต้อง

ซักชวนซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อเติมพลังกระตุ้นกิเลสในใจของคนดีให้โหมกระพือขึ้นอีก จนลัมมาทิวฐิในใจของเขาต้านทานไม่ไหว ด้วยวิธีการนี้เองคุณสมบัติของคนดีที่เคยมีอยู่อย่างมั่นคงในจิตใจของเรา ก็จะแปรเปลี่ยนไปเป็นมิจฉาทิวฐิทีละน้อยๆ หากไม่ได้กัลยาณมิตรท่านอื่นเข้ามาช่วยไว้ คนที่เคยดีก็อาจหมดดีเอาง่ายๆ

เพราะเหตุนี้ พระลัมมาลัมพุทเธเจ้าจึงทรงเห็นว่า การตรัสสอนแต่เพียงลักษณะนิสัยของมิตรเทียม และมิตรแท้เท่านั้น ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับปวงชนผู้มีอวิชชาอยู่ในจิตใจ ย่อมจะยังไม่สามารถแยกแยะมิตรเทียม และมิตรแท้ได้อย่างเด็ดขาด น่าจะต้องมีรายละเอียดที่เป็นกฎเกณฑ์เพิ่มขึ้นอีก

3.3.1 เครื่องมือค้นหามิตร

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณสุดจะนับจะประมาณมิได้ พระลัมมาลัมพุทเธเจ้าจึงได้ตรัสแสดงพฤติกรรมของมิตรเทียม และมิตรแท้ เพื่อใช้เป็นข้อสังเกตและเป็นกฎเกณฑ์สำหรับเลือก คบหาสมาคมกับผู้อื่น หรือจะเรียกว่าเป็นเครื่องมือสำหรับ ค้นหาว่าใครเป็นมิตรเทียม ใครเป็นมิตรแท้ ก็คงจะได้ แต่ในที่นี้จะขอเรียกเครื่องมือนี้ว่า “ตะแกรงกายสิทธิ์” ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4 ใบๆ ละ 4 ช่อง สำหรับร่อนทิ้งคนพาลหรือมิตรเทียม และอีก 4 ใบๆ ละ 4 ช่อง สำหรับร่อนหาคนดีหรือมิตรแท้ ซึ่งอาจแสดงได้ด้วยตารางต่อไปนี้

กลุ่มที่	ลักษณะนิสัย	พฤติกรรม			
		1	2	3	4
1	 คนปอกลอก	คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว	เสียให้น้อย คิดเอาให้มาก	ตัวมีภัยจึงช่วย ทำกิจของเพื่อน	คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ตน
	 มิตรมีอุปการะ	เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน	เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน	เป็นที่พึ่งให้ เพื่อนยามมีภัย	เพื่อนมีกิจจำเป็นออก ทรัพย์ให้เกินกว่าที่ขอ
2	 คนดีแต่พูด	อ้างเอาเรื่องที่ผ่านมาปราศรัย	อ้างเอาเรื่องที่ยังไม่เกิด มาปราศรัย	สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไม่มีประโยชน์	หาเหตุปฏิเสธ เมื่อเพื่อนขอความช่วยเหลือ
	 มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข	บอกความลับของตนแก่เพื่อน	ปิดความลับของเพื่อน	เมื่อเพื่อนมีภัยไม่ละทิ้ง	แม้ชีวิตก็สละให้ได้

กลุ่มที่	ลักษณะนิสัย	พฤติกรรม			
		1	2	3	4
3	 คนช่างประจบ	จะทำชั่ว ก็คล้อยตาม	จะทำดี ก็คล้อยตาม	ต่อหน้า ก็สรรเสริญ	ลับหลัง ก็นินทา
	 มิตรณะ ประโยชน์	ห้ามเพื่อนให้เว้น จากความชั่ว	แนะนำให้ตั้งอยู่ ในความดี	ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่ง ไม่เคยฟังเคยรู้	บอกทางสุข ทางสวรรค์ให้
4	 คนชวนฉิบหาย	ชักชวน ดื่มน้ำเมา	ชักชวน เที่ยวกลางคืน	ชักชวนให้มัวเมา กับสิ่งบันเทิง เรีงรมย์	ชักชวน ให้เล่นการพนัน
	 มิตรมีความรัก	เพื่อนทุกข์ ก็ทุกข์ด้วย	เพื่อนสุข ก็ยินดีด้วย	ช่วยกล่าวแก้ เมื่อเพื่อนถูก ติเตียน	ช่วยสนับสนุน เมื่อเพื่อนได้รับ การสรรเสริญ

จากตารางแสดงตะแกรงกายสิทธิ์นี้ นักศึกษาย่อมได้เห็นแล้วว่า มิตรเทียม 4 กลุ่ม มีพฤติกรรมชั่วช้าน่ารังเกียจ และเป็นอันตราย กลุ่มละ 4 อย่าง รวมกันทั้งหมด 16 อย่าง เป็นอย่างน้อย ส่วนมิตรแท้ 4 กลุ่ม ก็มีพฤติกรรมดีงาม และมีคุณประโยชน์ กลุ่มละ 4 อย่าง รวมกันทั้งหมด 16 อย่าง เป็นอย่างน้อยด้วยเหมือนกัน

ถ้าการพิจารณาคัดเลือกบุคคลไว้คบหาสมาคม สามารถใช้ตะแกรงกายสิทธิ์นี้ร่อนได้จริง อย่างเป็นรูปธรรม ก็เชื่อว่าแต่ละท่าน คงจะตั้งใจร่อนทิ้งบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นมิตรเทียม ซึ่งแสดงด้วยสัญลักษณ์ ออกไปจนหมดสิ้น เหลือเอาไว้แต่บุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นมิตรแท้ล้วนๆ ซึ่งแสดงด้วยสัญลักษณ์ เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์เช่นนี้คงจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ทั้งนี้ก็เพราะผู้คนโดยทั่วไป ถึงแม้จะเชื่อว่าเป็นปुरुชนคนมีกิเลสหนา แต่ก็คงจะไม่มีผู้ใดมีพฤติกรรมเป็นมิตรเทียมครบทั้ง 16 ประการ คงจะมีพฤติกรรมเป็นมิตรแท้ผสมคละเคล้าอยู่บ้าง น้อยบ้าง แตกต่างกันไปแต่ละคน และถ้าใครก็ตาม มีพฤติกรรมเป็นมิตรเทียมครบทั้ง 16 ประการ ก็คงจะไม่มีผู้ใดคบหาสมาคมด้วย เขาก็คงจะมีชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ไม่ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เขาก็คงจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้เป็นมิตรแท้บ้าง เพื่อความอยู่รอดของตน

อนึ่ง แม้บุคคลที่มีพฤติกรรมของมิตรแท้ครบบริบูรณ์ทั้ง 16 ประการ ก็คงหาไม่พบอีก แม้บุคคลผู้เชื่อว่ามีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะแต่ละคนยังไม่สิ้นอาสวะกิเลสนั่นเอง

เพราะฉะนั้น การใช้ตะแกรงกายสิทธิ์เหล่านี้เป็นเครื่องมือ พิจารณาตัดสินในการเลือกคบมิตร คงจะต้องยุติอยู่ตรงที่ว่า ถ้าบุคคลใดมีพฤติกรรมของมิตรแท้ทั้ง 16 หรือมากกว่าพฤติกรรมของมิตรเทียม เราก็อาจจะคบหาสมาคมกับเขาต่อไปได้ แต่ก็ไม่ควรจะทำให้ความสนิทสนมจนเกินไป ทั้งต้องควรระมัดระวัง ไม่ยอมให้ถูกชักนำไปเกี่ยวข้องกับพัวพันกับอบายมุข หรือกิจกรรมผิดศีล ผิดกฎหมายทั้งสิ้น ขณะเดียวกันก็ควรพยายามชี้แนะให้เขาเกิดสัมมาทิฐิ เพื่อให้สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวของเขาเอง เพราะถึงอย่างไร คนเราก็ต้องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ เข้าทำนองน้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า นั่นเอง

แต่ถ้าพบว่าบุคคลใดมีพฤติกรรมเป็นมิตรเทียมมากกว่ามิตรแท้ เราก็ควรจะถอยออกมาให้ห่างๆ ถ้าตัวเราเองอินทรีย์ยังไม่แก่กล้าพอ ศรัทธาในการทำความดียังไม่มั่นคงพอ สติปัญญายังไม่ลึกซึ้งพอ ก็จำเป็นต้องหนีให้ไกลคนประเภทนี้ เพราะนอกจากเราอาจจะติดเชื้อเลวมาแล้ว ยังจะถูกสังขมรังเกียจอีกด้วย ถ้าเรามีจิตเมตตาอยากจะเป็นกัลยาณมิตรให้แก่เขาก็ต้องคอยจนกว่าเราจะมีอินทรีย์แก่กล้า และมีความสามารถสูงพอที่จะชี้แนะเขาได้

3.3.2 ประโยชน์สูงสุดของตะแกรงกายสิทธิ์

เราจะต้องใช้ตะแกรงกายสิทธิ์อย่างไร จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด

การที่เราใช้ตะแกรงกายสิทธิ์ไปร่อนทั้งพฤติกรรมมิตรเทียม และร่อนหาพฤติกรรมมิตรแท้ของผู้อื่นนั้น ประโยชน์ที่จะเกิดแก่เรายังไม่มากพอ เพราะมีประโยชน์เพียงช่วยให้เรามองออกว่าใครเป็นมิตรเทียม ใครเป็นมิตรแท้เท่านั้น อย่างนี้ยังถือว่าการใช้ตะแกรงกายสิทธิ์ยังไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ถ้าจะให้การใช้ตะแกรงกายสิทธิ์เกิดประโยชน์สูงสุด จะต้องนำไปใช้ใน อีก 2 ลักษณะ คือ

1. ร่อนสำรวจพฤติกรรมของตนเอง
2. ร่อนสำรวจพฤติกรรมของบุคคลใกล้ชิด

1. ร่อนสำรวจพฤติกรรมของตนเอง เรื่องนี้ถือว่าสำคัญที่สุด เพราะตามปกติคนเราจะมีนิสัยชอบตรวจสอบผู้อื่นอยู่เป็นประจำ แต่ไม่เคยตรวจสอบลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตนเองเลย แม้บางครั้งจะรู้ว่าตนเองแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม แต่ก็ยังแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ อีก โดยไม่มีการแก้ไข เช่น นินทาเพื่อนลับหลัง เพื่อเอาดีใส่ตัว เอาชั่วใส่ให้เพื่อน เป็นต้น

หรือในบางครั้งต่างๆ ที่รู้ว่าการกระทำบางอย่างไม่ถูกต้องด้วยประการทั้งปวง บางอย่างผิดศีลธรรม บางอย่างผิดกฎหมาย เช่น การดื่มสุราเมรัย การปลอมแปลงลายเซ็น การเป็นพยานเท็จ ก็ยังกล้าเสี่ยงกระทำลงไป เข้าทำนองตีหัวรู้หมดแต่อดไม่ได้ บุคคลที่ไม่รู้จักปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง ย่อมไม่มีวันเป็นคนดีได้ทั้งโลกนี้ และโลกหน้า

ใครก็ตามที่ลงมือใช้ตะแกรงกายสิทธิ์ร้อนสำรวจพฤติกรรมของตนเอง ย่อมสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเขามีความสำนึกว่าตนเองยังมีความบกพร่องอยู่ และมีความตั้งใจที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นคนดี มีคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการอย่างครบถ้วนสมบูรณ์อย่างแท้จริง ย่อมมั่นใจได้ว่าสัมมาทิฐิของบุคคลประเภทนี้จะไม่แปรเปลี่ยนไปง่ายๆ มีแต่จะเพิ่มพูนมั่นคงหนักแน่นยิ่งขึ้น

2. ร้อนสำรวจพฤติกรรมของบุคคลใกล้ชิด บุคคลใกล้ชิดในที่นี้มุ่งเอาบุคคลในทิศ 6 ของเราเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดา บิดา และญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งเป็นผู้ที่รักและปรารถนาดีต่อเรา แต่ท่านก็มักจะมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง เช่น นิยมเสพสุรายาเมา นิยมเล่นการพนัน เป็นต้น ใครก็ตามที่อยู่ในครอบครัวประเภทนี้ ถ้าไม่รู้จักระมัดระวัง ก็ย่อมจะซึมซับเอาลักษณะนิสัย และพฤติกรรมมิตรเทียมมาเป็นของตน กลายเป็นคนพาลไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม เมื่อเราตระหนักดีว่า พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องจะนำโทษภัยมาสู่บุคคลผู้ใกล้ชิดเราทั้งในโลกนี้และโลกหน้าเราก็ควรพยายามหาทริคให้บุคคลใกล้ชิดเราสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นด้วยเพื่อความสุขของสมาชิกทุกคนในครอบครัว และวงศ์าคณาญาติ

ผลพลอยได้จากตะแกรงกายสิทธิ์

แม้วัตถุประสงค์สำคัญของตะแกรงกายสิทธิ์ จะอยู่ที่การใช้สำรวจดูว่าใครเป็นมิตรเทียม ใครเป็นมิตรแท้ก็ตาม แต่ถ้าแต่ละคนใช้ตะแกรงร้อนสำรวจพฤติกรรมทั้งของตนเองและของทิศ 6 ของตนอย่างรอบคอบ แน่นนอนเหลือเกินว่าเราจะได้พบทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งของตนเองและของทิศ 6 ของตน เมื่อพบแล้วก็จำเป็นต้องตั้งใจแก้ไขข้อเสียต่างๆ ให้สำเร็จ เพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้ ข้อเสียเหล่านั้นก็จะฝังแน่น ในกมลสันดานข้ามภพข้ามชาติเรื่อยไป ซึ่งมีแต่โทษประการเดียว ไม่มีคุณประการใดเลย

การแก้ไขควรทำอย่างไร

หลักปฏิบัติในการแก้ไขมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. เก็บรักษาและถ่ายทอดความดีให้แก่กันและกัน โดยเริ่มต้นที่ตนเองเป็นหลัก หมายความว่าสิ่งใดที่เป็นข้อดีของเรา เราก็ต้องเก็บรักษาเอาไว้ แล้วพยายามถ่ายทอดความดีนั้นไปสู่ผู้อื่นอยู่เสมอ ขณะเดียวกัน เมื่อได้เห็นความดีของผู้อื่นที่เรายังขาดอยู่ ก็พยายามรีบถ่ายทอดความดีนั้นมาสู่ตัวเรา ให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยให้จงได้ โดยไม่ต้องรื้อฟื้นวันประกันพรุ่งแต่ประการใด

2. ป้องกันไม่ให้ความชั่วแพร่กระจายออกไปสู่ผู้อื่น หมายความว่าเมื่อแต่ละคนพบแล้วว่าตนยังมีข้อเสีย หรือบกพร่องอย่างใดบ้าง ก็พยายามกำจัดทิ้งให้หมดไป ขณะเดียวกันก็พยายามระมัดระวังมิให้ข้อเสีย หรือความเลวของเราแพร่กระจายไปสู่ผู้อื่น เช่น เราเคยชอบดื่มสุราเมรัย ก็พยายามเลิกให้ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สนับสนุนให้เพื่อนดื่ม พร้อมทั้งชี้โทษของสุราเมรัยให้เพื่อนได้ตระหนักถึงโทษของสุราเมรัยอย่างแท้จริง แล้วไม่ตะตองน้ำอุบาทว์นี้อีกเลย หรือใครที่ติดอยู่แล้วก็พยายามเลิกให้ได้เด็ดขาด

ถ้าผู้คนในสังคมได้ศึกษาเรื่อง “ตะแกรงกายสิทธิ์” ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วนำความรู้มาปรับปรุงแก้ไขตนเอง และบุคคลใกล้เคียงในลักษณะถ่ายทอดความดีให้แก่กันและกัน ป้องกันความชั่วของตนไม่ให้แพร่กระจายออกไป และพยายามกำจัดเสีย สัมมาทิฐิที่เข้าไปอยู่ในใจผู้คนแล้ว ก็จะไม่วันเสื่อมถอย หรือแปรเปลี่ยน เพราะผู้คนในสังคมต่างตั้งใจพัฒนาตนเองให้เป็น “มิตรแท้” หรือ “กัลยาณมิตร” ขณะเดียวกันก็จะมีมิตรเทียมเกิดขึ้นใหม่ เหล่านี้คือผลพลอยได้จาก “ตะแกรงกายสิทธิ์”

จากเรื่องลักษณะ และพฤติกรรมของมิตรแท้ เรื่องเครื่องมือค้นหามิตรเทียมมิตรแท้ คือ ตะแกรงกายสิทธิ์ ตลอดจนการใช้ตะแกรงกายสิทธิ์ให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด นักศึกษาคงจะเกิดความรู้ความเข้าใจแล้วว่า “กัลยาณมิตร” คือผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการสนับสนุนส่งเสริมให้เราตั้งอยู่ในความดี มีสัมมาทิฐิอย่างยั่งยืนไม่แปรเปลี่ยน

สรุป

มิจฉาทิฐินั้น แม้ไม่มีการปลูกฝังอบรม ก็สามารถเกิดขึ้น และมีอำนาจเหนือความคิดจิตใจของผู้คนได้ตลอดเวลา เฉกเช่นวัชพืชทั้งหลาย แม้ไม่มีใครปลูกก็ขึ้นงอกงามได้เอง ต้องปราบกันอยู่เสมอ ยิ่งไม่ยอมหมอด

ส่วนสัมมาทิฐินั้น แม้คนได้รับฟังธรรมเรื่องนี้แล้ว ก็ใช้ว่าจะเกิดความเข้าใจกันทุกคน บางคนแม้ฟังหลายๆ ครั้งแล้ว ก็เข้าใจเพียงบางข้อเท่านั้น ยังเข้าใจไม่ครบทั้ง 10 ข้อ เนื่องจากตนเองใจยังไม่ละเอียดพอ ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ อีกทั้งไม่เคยคิดหาวิธีพิสูจน์ เพราะยังติดอยู่ในวงจรมิจฉาทิฐิ

แม้บางคนที่ได้ศึกษาจนเกิดความเข้าใจสัมมาทิฐิทั้ง 10 ประการ โดยปราศจากข้อกังขาใดๆ แล้ว แต่สัมมาทิฐิของเขา ก็ยังไม่สามารถก่อให้เกิดประสิทธิผลใดๆ เพราะยังเป็นสัมมาทิฐิที่อยู่ในระดับ “ความเข้าใจ” เท่านั้น คือยังไม่เข้าไปอยู่ในใจ จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวประจำใจ บุคคลประเภทนี้ย่อมพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมเยี่ยงมิจฉาทิฐิชน คือมีพฤติกรรมเป็นมิตรเทียมได้เหมือนกัน หากตกอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่อำนวยบางอย่าง

ต่อเมื่อสัมมาทิฐิได้เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวประจำใจของบุคคลแล้วเท่านั้น จึงจะมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดปัญหาเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า **แท้ที่จริงนั้นเป้าหมายของการได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ก็คือการสร้างบุญบารมี เพื่อกำจัดอสาวิเลสให้สิ้นไปจากใจ อันเป็นผลให้บรรลุมรรคผลนิพพาน หรือทำพระนิพพานให้แจ้ง หลุดพ้นไปจากสังสารวัฏโดยเด็ดขาด** ความเข้าใจเช่นนี้ย่อมนำไปสู่การตั้งเป้าหมายชีวิต 3 ระดับดังได้กล่าวแล้ว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงวิธีปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ระดับดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามบุคคลที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 3 ได้นั้นเป็นเรื่องยากยิ่ง ถ้ายังไม่สามารถหรือไม่เคยบรรลุเป้าหมาย 2 ระดับต้นแล้ว อย่าพึงหวังว่าจะมีโอกาสบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 3

เพราะเหตุนี้สำหรับผู้ครองเรือนทุกท่านจะต้องพากเพียรปฏิบัติ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย 2 ระดับ แรกเสียก่อน

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 1 มีอยู่ 4 ประการ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ในหมู่ชาวพุทธไทยตั้งแต่สมัยโบราณ กล่าว ๑-๒-๓-๔ หรือบางทีก็เรียกว่า “หัวใจเศรษฐี” ส่วนในตำราพระพุทธานุศาสน์เรียกว่า **“ทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์”**

อันที่จริงวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายระดับต้น ก็คือ การทำมาหากินเลี้ยงชีวิตตามธรรมดา ซึ่งคนเราทุกคนต้องปฏิบัติกันเอง คือ หาเงิน เก็บเงิน คบคนดีและสร้างเครือข่ายคนดีเป็น และใช้เป็น

แต่สิ่งที่ไม่ธรรมดาสำหรับวิธีปฏิบัติทั้ง 4 นี้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คุณวิเศษของการปฏิบัติ ทุกขั้นตอนต้องมีธรรมะกำกับตลอด นับตั้งแต่การหาก็ต้องหาอย่างสุจริตและชอบธรรม การเก็บก็ต้องมีธรรมะกำกับอีก คือ ทั้งเก็บเป็นทรัพย์หยาบและทรัพย์ละเอียด

การใช้ที่ต้องมีธรรมกำกับอีกคือ แทนที่จะใช้ทรัพย์เพื่อหาความสนุกรื่นเริงบันเทิงใจ ด้วยเรื่องกามคุณอย่างสุดฤทธิ์สุดเดช เหมือนผู้คนที่ไม่มีธรรมะนิยมปฏิบัติกันทั่วโลกตลอดมา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ใช้ทรัพย์ด้วยวิธีจาคสัมปทาในรูปแบบต่างๆ เพื่อว่าการใช้ทรัพย์อันก่อให้เกิดบุญกุศล เช่นนั้นจะทำให้ผู้ใช้รู้สึกปลื้มใจตลอดเวลา จนถึงวาระสุดท้ายแห่งลมหายใจ

ในบรรดาการปฏิบัติทั้ง 4 วิธีของหัวใจเศรษฐีนี้ ข้อที่สำคัญที่สุด ก็คือ การสร้างเครือข่าย คนดี หรือเครือข่ายกัลยาณมิตรหรือมิตรแท้ขึ้นในหมู่บ้าน หรือชุมชน เพราะเครือข่ายคนดีนี่เองที่จะเกื้อกูลให้การปฏิบัติอีก 3 วิธีถูกกำกับด้วยธรรมะโดยตลอด

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 2 มีอยู่ 4 ประการเหมือนกัน คือ สัทธาสัมปทา ลีลาสัมปทา จาคสัมปทา และปัญญาสัมปทา ในตำราพระพุทธานุศาสน์เรียกธรรม 4 ประการนี้ว่า **“สัมปรายิกัตถประโยชน์”**

การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 2 จำเป็นจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไปกับการทำมาหากิน โดยไม่ต้องคอยให้ตั้งตัวเป็นหลักฐานมั่นคงเสียก่อน เพราะถ้าบังเอิญเราต้องตาย เสียก่อนที่จะบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับที่ 1 เราก็คงไม่มีโอกาสได้บำเพ็ญสัมปรายิกัตถประโยชน์ นั่นคือ เรายังไม่ได้เปิดประตูสวรรค์ แล้วจะมีใครเปิดให้เราได้

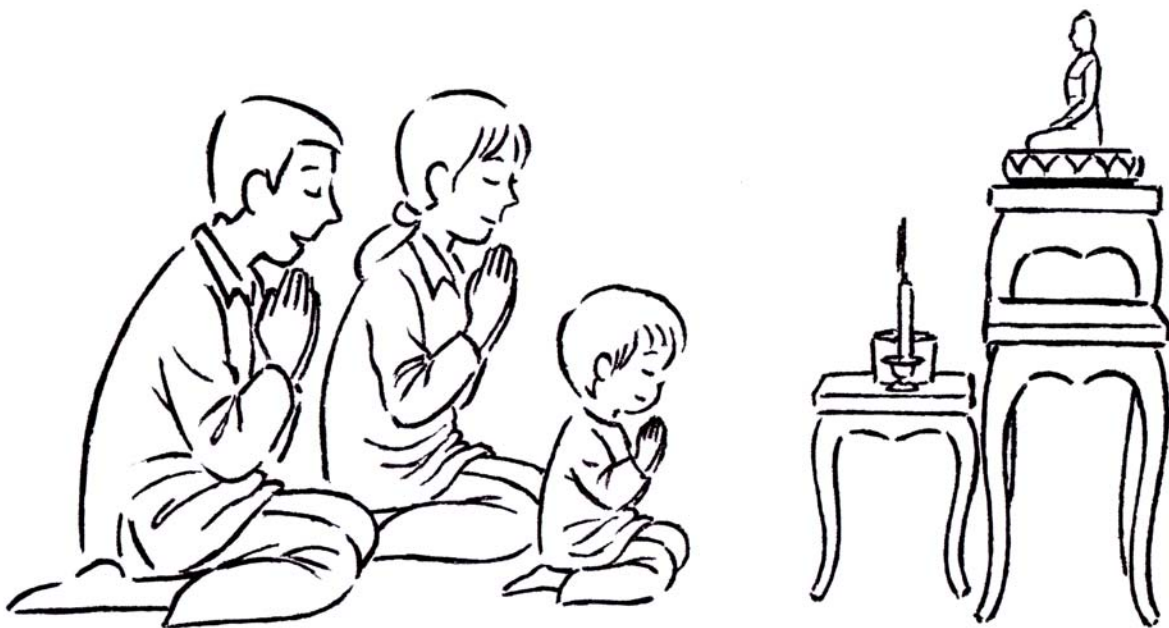
จากเรื่อง ๑-๒-๓-๔ นั้น นักศึกษาย่อมได้เห็นแล้วว่า มีหลักธรรมสัมปรายิกัตถประโยชน์ ผลมผลาน กลมกลืนอยู่ทุกข้อ

หมู่บ้านหรือชุมชนใดมีเครือข่ายกัลยาณมิตรเข้มแข็ง หมู่บ้านนั้นย่อมมีมิตรแท้มากกว่ามิตรเทียม หรืออาจจะไม่มีมิตรเทียมเลย ไม่ว่าจะเป็ประการใดก็ตาม ผู้คนในหมู่บ้านย่อมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยหลักธรรม ๑-๒-๓-๔ ควบคู่กันไปกับการบำเพ็ญสัมปรายิกัตถประโยชน์ ซึ่งบางคนอาจจะมั่งคั่ง ร่ำรวย บางคนอาจจะไม่ร่ำรวย แต่ก็ถือว่าตั้งหลักฐานได้ ที่สำคัญคือบุคคลทั้งสองกลุ่มนี้ ก็สามารถอยู่ร่วมกันใน

หมู่บ้านและชุมชนเดียวกันได้ด้วยความรักสามัคคี มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันล้มมาทฤษฎี
ในใจของแต่ละคนก็พัฒนาก้าวหน้าก้าวขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง แม้ชนรุ่นหนึ่งจะละโลกไปสู่สุคติโลกสวรรค์แล้ว
ชนรุ่นหลังที่ตามมาก็พร้อมที่จะดำเนินตามไป ลักษณะการเช่นนี้คือความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดีที่
โลกต้องการอย่างแท้จริง

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 3 ความยั่งยืนแห่งคุณสมบัติของคนดี จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 3 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 3
แล้วจึงศึกษาบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

ผู้ลิขิตชีวิตคนดี ที่โลกต้องการ

เนื้อหาบทที่ 4

ผู้ลิขิตชีวิตคนดีที่โลกต้องการ

4.1 หลักการปลูกฝังคนดีที่โลกต้องการ

4.1.1 พิจารณาเลือกหลักธรรมสำหรับยึดเป็นแม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดี

4.1.2 การพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็น “บัณฑิต” ของผู้ให้การปลูกฝังอบรม

4.1.3 แบบแผนในการปลูกฝังคุณสมบัติคนดี

4.2 วิธีปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ

4.2.1 ทิศเบื้องหน้า

4.2.2 ทิศเบื้องขวา

4.2.3 ทิศเบื้องหลัง

4.2.4 ทิศเบื้องซ้าย

4.2.5 ทิศเบื้องล่าง

4.2.6 ทิศเบื้องบน

1. หลักการที่จะปลูกฝังคนดีที่โลกต้องการได้นั้นจำเป็นจะต้องเลือกหลักธรรมเพื่อใช้แม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดี และผู้ที่ให้การปลูกฝังอบรมจะต้องพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็นบัณฑิตขึ้นมาด้วย ส่วนแบบแผนที่ใช้ในการปลูกฝังเพื่อให้ได้คุณสมบัติของคนดีขึ้นมาจะต้องมีทั้งแนวปฏิบัติ และทฤษฎี เมื่อมีครบทั้ง 3 ข้อนี้แล้ว จึงจะสามารถปลูกฝังคนดีที่โลกต้องการได้

2. วิธีการปลูกฝังคนดีที่โลกต้องการ คือ จะต้องปลูกฝังให้คนมีสัมมาทิฐิ ผู้ที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังสัมมาทิฐิให้คนทั่วไปในสังคมได้ คือ ทิศทั้ง 6 ต้องทำหน้าที่ ซึ่งมีทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน โดยที่ยึดตัวเราเองเป็นศูนย์กลาง

วัตถุประสงค์

1. ได้ทราบว่า ทิศใดต้องทำหน้าที่อย่างไร และเมื่อทราบว่าเราอยู่ในทิศไหน ต้องทำหน้าที่ในทิศนั้นๆ ให้เต็มที่ เพื่อที่จะให้ตัวเราเอง และคนรอบข้างของเราเป็นสัมมาทิฐิ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นทิศเบื้องบน เบื้องหน้า และเบื้องขวา ถ้า 3 ทิศนี้ทำหน้าที่เต็มที่แล้ว อีก 3 ทิศจะทำหน้าที่ตามมาโดยอัตโนมัติ และทุกคนในสังคมจะเป็นสัมมาทิฐิแต่ละประเภทมีวิธีปฏิบัติอย่างไรได้อย่างถูกต้อง

2. วิธีการปลูกฝังคนดีที่โลกต้องการ คือ จะต้องปลูกฝังให้คนมีสัมมาทิฐิ ผู้ที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังสัมมาทิฐิให้คนทั่วไปในสังคมได้ คือ ทิศทั้ง 6 ต้องทำหน้าที่ ซึ่งมีทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน โดยที่ยึดตัวเราเองเป็นศูนย์กลาง

บทที่ 4

ผู้ลิขิตชีวิตคนดีที่โลกต้องการ

คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ

จาก 3 บทที่ผ่านมา ได้กล่าวแล้วว่า บุคคลที่จะมีคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการนั้น ต้องเริ่มจากการมีคุณสมบัติพื้นฐาน คือ สัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร ถึงขั้นที่เป็นลักษณะนิสัยประจำใจประจำตัวทีเดียว คุณสมบัติพื้นฐานนี้เองจะเป็นรากฐานให้เกิดความเจริญงอกงามของคุณสมบัติอย่างอื่นๆ ของคนดีที่โลกต้องการตามมาอีก ที่สำคัญก็คือ ความสำนึกรับผิดชอบ 4 ประการ ดังได้กล่าวแล้ว และความสำนึกรับผิดชอบนี้เอง ที่จะพัฒนางอกงามเป็นลักษณะนิสัยความรับผิดชอบต่อในด้านต่างๆ ที่จะเหยียดแยกย่อยต่อไป ตลอดจนพฤติกรรมของมิตรแท้ คนดี หรือกัลยาณมิตร และนักสร้างบุญบารมี

อย่างไรก็ตาม แม้บุคคลที่ได้ชื่อว่า มิตรแท้ หรือกัลยาณมิตร ก็เชื่อว่าแต่ละคนจะก่อปรด้วยคุณความดีเท่าเทียมเสมอเหมือนกันหมดทุกประการ ทั้งนี้ก็เพราะแต่ละคนยังมีความรู้ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนการปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยจากครอบครัวมาตั้งแต่ยังเป็นทารกแตกต่างกันออกไปอีกมาก ถ้าจะใช้ภาษาธรรมะ ก็อาจกล่าวได้ว่า กัลยาณมิตรแต่ละคนแต่ละท่านมีคุณความดีแตกต่างกันไปตาม การอบรมสั่งสมบุญบารมีของตนนั่นเอง

ดังมีตัวอย่างพระอรหันตสาวกทั้งหลาย ซึ่งล้วนสามารถ ปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรต่อชาวโลกทั้งสิ้น ทว่าแต่ละองค์ก็ทรงไว้ซึ่งคุณความดีแตกต่างกันออกไป พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงสถาปนาพระมหาสาวกแต่ละองค์ ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ คือผู้เลิศด้วยคุณวิเศษแตกต่างกันไป เช่น ทรงสถาปนาพระมหากัสสปะเถระไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะในทางถือธุดงค์ และทรงสถาปนาพระกุมารกัสสปเถระไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะในทางแสดงธรรมวิจิตร เป็นต้น

4.1 หลักการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ

มิฉฉาทิฐินั้นเปรียบได้กับวัชพืช เพราะไม่ต้องปลูกฝังก็สามารถงอกงามขึ้นได้เอง และเป็นเหตุปัจจัยให้คนเราคิดผิด พุตผิด ทำผิด มีอาชีพผิด หรือทำบาปทำชั่วได้สารพัด เป็นคนชั่วโดยไม่ต้องได้รับการปลูกฝังอบรม

ส่วนสัมมาทิฐิซึ่งเป็นเหตุปัจจัยให้คนเราคิดถูก พุตถูก ทำถูก มีอาชีพถูก ตลอดจนสร้างคุณงามความดีและบุญกุศลต่างๆ ถูกต้องนั้น ยากนักหนาที่จะเกิดขึ้นได้เองโดยไม่มี การอบรมปลูกฝังชี้แนะกัน ดังนั้นคนเราทุกคน นับตั้งแต่ลืมตามาดูโลก จำเป็นต้องได้รับการอบรมปลูกฝังสัมมาทิฐิอย่างจริงจัง

มีฉะนั้นจิตใจคนเราจะขาดภูมิคุ้มกันมิฉฉาปฏิภูมิลี้ คุณสมบัตินี้ของคนดีย่อมไม่เกิดขึ้น จึงไม่สามารถเป็นคนดีที่โลกต้องการได้

การปลูกฝังคุณสมบัตินี้ของคนดีที่โลกต้องการ ควรมีหลักการอย่างไร

การปลูกฝังคุณสมบัตินี้ของคนดีที่โลกต้องการ มีแนวคิด และหลักการที่จะต้องยึดเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อให้การปลูกฝังเกิดประสิทธิผล ดังนี้คือ

1. พิจารณาเลือกหลักธรรมสำหรับยึดเป็นแม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัตินี้
2. การพัฒนาคุณสมบัตินี้แห่งความเป็น “บัณฑิต” ของ ผู้ให้การปลูกฝังอบรม
3. แบบแผนในการปลูกฝังคุณสมบัตินี้

4.1.1 พิจารณาเลือกหลักธรรมสำหรับยึดเป็นแม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัตินี้

หลักธรรมแม่บทควรประกอบด้วยสาระสำคัญอย่างไรบ้าง

หลักธรรมแม่บทอาจมีอยู่หลายหมวดด้วยกัน แต่ทุกหมวด ต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ ในการส่งเสริมความเข้าใจอันจะนำไปสู่การพัฒนาลักษณะนิสัยรักการทำทาน รักษาศีล และ ทำภาวนา เพื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง คือ “สัมมาทิฏฐิ” ในที่สุด

ต่อไปนี้คือหลักธรรมแม่บทสำคัญ

- 1) บุญกิริยาวัตถุ 3
- 2) บุญกิริยาวัตถุ 10
- 3) กุศลกรรมบถ 10
- 4) อกุศลกรรมบถ 10
- 5) กรรมกิเลส 4
- 6) อคติ 4
- 7) อบายมุข 6
- 8) มิตรเทียม - มิตรแท้
- 9) หิริโอตตปปะ
- 10) สังคหวัตถุ 4
- 11) พุทธประวัติ

12) โอวาทปาฏิโมกข์

13) พระรัตนตรัย

14) อริยสัจ 4

15) กำเนิด 4

16) ปฏิกิริยา 4

17) วุฒิธรรม 4

18) อิทธิบาท 4

19) สัมมาทิฐิ 10

20) มิจฉาทิฐิ 10

21) ฆราวาสธรรม 4

22) เรื่องราวจากชาดก ธรรมบท และประวัติพระมหาสาวกทั้งปวง เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้จะช่วยส่งเสริมผู้รับการอบรม ให้เกิดความเข้าใจธรรมะหมวดต่างๆ ได้ดีขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของบุคคล

4.1.2. การพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็น “บัณฑิต” ของผู้ให้การปลูกฝังอบรม

การพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็น “บัณฑิต” หมายถึงอะไร

การพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็น “บัณฑิต” ในบริบทนี้หมายถึง ผู้ให้การอบรมเด็กๆ ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ ผู้เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง พี่เลี้ยง ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ทุกๆ คน ตลอดถึงพระภิกษุ จะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะเป็นผู้ให้ การอบรมคุณความดีแก่เด็กๆ

ทำไมจึงต้องมีการพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็นบัณฑิต

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็นบัณฑิต ก็เพราะว่าผู้มีหน้าที่ให้การอบรมในสังคมไทยจำนวนมาก ยังบกพร่องในด้านคุณสมบัติแห่งความเป็นบัณฑิตอยู่หลายประการ ความบกพร่องประการหนึ่งที่ทำให้เกิดผลเสียหายขึ้นในสังคมไทยเสมอมา จนกลายเป็นเสมือนธรรมเนียมปฏิบัติของผู้คนในสังคมก็ว่าได้ นั่นคือ ผู้ใหญ่ส่วนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง (รวมทั้งครูอาจารย์บางท่าน) ไม่ยินดีที่จะตอบคำถามของเด็กๆ ยิ่งเมื่อถูกเด็กเล็กๆ ช่างคิดช่างพูด ช่างซักถามปัญหาด้วยแล้ว ผู้ใหญ่มักจะรู้สึกหงุดหงิดรำคาญ จึงตัดความรำคาญด้วยการตำหนิติเตียนเด็กๆ เหล่านี้ว่าพูดเรื่องไร้สาระบ้าง สั่งให้พูดน้อยๆ ลงบ้าง ที่ร้ายกว่านี้คือพ่อแม่ ผู้ปกครองบางรายถึงกับแสดงอาการเกรี้ยวกราดตวาดเด็ก ไม่ให้ช่างซักถาม

ปฏิภรกรรยของผู้ใหญ่ต่อเด็กดั่งได้กล่าวแล้วมีผลเสียอย่างไร

ผลเสียของปฏิภรกรรยดั่งกล่าวของผู้ใหญ่ นอกจากจะไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงออกของเด็กๆ แล้ว ยังเป็นการปิดกั้นโยนโสมนสิการ คือความคิดหาเหตุผล ทั้งของผู้ใหญ่เองและของเด็กๆ อย่างสิ้นเชิงอีกด้วย ซึ่งจะมีผลติดตัวเป็นลักษณะนิสัยไม่รู้จักคิดหาเหตุผล ไม่มีนิสัยพิจารณาไตร่ตรอง ไม่มีนิสัยกระตือรือร้นค้นคว้าหาความรู้ เชื่ออะไรง่ายๆ เชื่อคนง่าย หรือคิดอะไรผิดๆ จึงทำผิดพลาดบ่อยๆ ที่มีผลร้ายที่สุด คือลักษณะนิสัยแบบนี้ได้กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านความคิดจิตใจ ที่ถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเรื่อยไป ไม่ขาดสายในสังคมไทย

ทำไมผู้ใหญ่ส่วนมาก จึงไม่ยินดีตอบคำถามเด็กช่างซักช่างถาม

ถ้าวิเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้งแล้ว อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุที่พ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ที่ไม่ยินดีในการตอบคำถาม มีหน้าซำยังพาลแสดงอาการหงุดหงิดรำคาญ และดุว่าเด็กๆ ช่างซักช่างถาม ก็เพราะว่า

- 1) ตนเองขาดความรู้ในเรื่องจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
- 2) ตนเองขาดโยนโสมนสิการ เคยทำสิ่งต่างๆ โดยใช้ประสบการณ์ แม้ทำได้ถูกต้องดีงาม แต่ไม่เคยคิดหาเหตุผลที่ลึกซึ้งว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- 3) นอกจากนี้บางอย่างตนเองยังขาดความรู้ คือข้อมูลไม่พอที่จะตอบคำถาม จึงต้องตัดบทและปรามเด็กๆ ไม่ให้ซักถามต่อไปด้วยการแสดงอาการหงุดหงิด เพราะเกรงว่าเด็กจะรู้ว่าตนยังไม่รู้เช่นกัน

แท้ที่จริง การที่เด็กช่างซักช่างถามก็เพราะความอยากรู้ และแต่ละคนก็ยังไม่อ่อนเยาว์ด้วยปัญญา ดังนั้นคำถามแต่ละคำถามของเด็กย่อมไม่ใช่เรื่องยากลึกซึ้งอะไรนัก แต่ถ้าผู้ใหญ่ไม่รู้คำตอบจริงๆ ก็อาจจะให้คำตอบเชิงสันนิษฐานไปก่อน หรือ อาจผัดผ่อนขอเวลาไปค้นหาคำตอบมาให้ ย่อมจะเป็นทางออก ที่มีคุณประโยชน์กว่าการตัดบท ด้วยการแสดงปฏิภรกรรยต่อเด็กในทางที่ไม่สร้างสรรค์ ยิ่งกว่านั้นยังจะทำให้เด็กเกิดศรัทธาในตัวผู้ใหญ่มากขึ้นอีกด้วย ขณะเดียวกันก็จะได้ซึมซับแบบอย่างที่ดีในการแก้ปัญหาของผู้ใหญ่มาเป็นของตนโดยปริยาย

การพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็นบัณฑิต มีหลักการอย่างไร

มีธรรมะอยู่หมวดหนึ่ง ซึ่งผู้ใหญ่ยังบกพร่องในการทำหน้าที่ของตน จำเป็นจะต้องศึกษา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการทำหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครอง อย่างผู้เป็นบัณฑิต ธรรมะหมวดนี้ มีชื่อว่า “วุฒิธรรม” คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา ซึ่งประกอบด้วยองค์ 4¹ ดังนี้

- 1) **คบสัตบุรุษ** หมายความว่า “หาครูดีให้พบ” เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในที่นี้ หมายถึงว่า

¹ ปัญญาวุฒิสสูตร อัง. จดก. มก. 35/248/613

พ่อแม่ผู้ปกครองต้องสามารถเป็นครูดีของลูกได้ (ไม่ต้องให้ลูกไปแสวงหาที่อื่น) คือ ต้องสามารถอบรมสั่งสอน ชี้แนะคุณความดีด้วยประการทั้งปวงแก่ลูก (ตรงกับคำว่า ธรรมเทศนามัย ในเรื่องบุญกิริยาวัตถุ 10) ขณะเดียวกันก็ต้องเป็นต้นแบบแห่งคุณความดีทุกเรื่องทุกอย่างให้แก่ลูก เช่น เมื่อสอนลูกว่าบอขายมุขเป็นทาง นำไปสู่ความฉิบหาย พ่อแม่เองก็ต้องไม่เสพสุราเมรัย ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องบันเทิงเริงรมย์ ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร ไม่เกียจคร้านในการทำงานและการทำมาหากิน แต่ถ้าพ่อแม่ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องบอขายมุข แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ต้องครบทุกอย่าง คำสั่งสอนของพ่อแม่ก็จะไม่ศักดิ์สิทธิ์ ลูกจะไม่เคารพเชื่อฟัง แล้วก็จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับบอขายมุขในที่สุด

2) **ฟังพระสัทธรรม** (ตรงกับคำว่า สัทธัมมสนนะ ในบุญกิริยาวัตถุ 10) หมายความว่า “เชื่อฟังคำครู” การที่ศิษย์เชื่อฟังคำสอนของครู ก็เพราะมีความเคารพเทิดทูนครูด้วยใจจริง บุตรธิดาก็เช่นเดียวกัน จะยอมเชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ แล้วนำไปปฏิบัติโดยดี เพราะมีความเคารพเทิดทูนพ่อแม่ เป็นพื้นฐานสำคัญ มิฉะนั้นก็จะไม่สนใจฟังคำสั่งสอนชี้แนะของพ่อแม่ เข้าทำนอง “เข้าหูซ้ายทะลุหูขวา” นั่นเอง เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ พ่อแม่ผู้ปกครองคนใดก็ตามที่ลูกหลานไม่สนใจ หรือไม่นำพาคำสั่งสอนของท่าน ท่านก็ฟัง ย้อนพิจารณาตนเองให้ถี่ถ้วน ก่อนที่จะคิดตำหนิติเตียนเด็ก ๆ

ทำอย่างไรบุตรธิดาจึงจะเคารพเชื่อฟังพ่อแม่

เหตุปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ลูก ๆ เคารพและเชื่อฟังคำของพ่อแม่ก็คือ คำสั่งสอนทุกเรื่อง พ่อแม่ต้องอธิบายให้ลูกเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเหตุผลอันสมควรถูกต้องตามความเป็นจริง ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะ ซึ่งเป็นเรื่องเข้าใจยาก เพราะเป็นนามธรรม พ่อแม่ก็ต้องรู้จักใช้อุปมาอุปไมยที่อิงหลักเหตุผลอย่างชัดเจน เพื่อให้เด็กได้ทราบวาลิ่งนั้นๆ คือ “อะไร” ไม่ใช่พูดด้วยความเชื่อแบบงมงาย เข้าทำนองเชื่อตามๆ กันมา หรือเขาเล่าว่า และถ้าเด็กถามเพราะไม่เข้าใจหรือสงสัย แทนที่จะแสดงอาการหงุดหงิดรำคาญด้วยคิดว่า เด็กมีความคิดนอกคอก พ่อแม่จะต้องตอบคำถามให้ชัดเจนสมควรแก่วัยของเด็ก นี่คือการสนทนาธรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั่นเอง

3) **โยนิโสมนสิการ** หมายความว่า “ตรองคำครู” เมื่อเด็กๆ ได้ฟังคำสอนต่างๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับทางโลก หรือทางธรรมก็ตาม ถ้าเด็กนำไปคิดพิจารณาไตร่ตรองก็อาจจะสงสัยว่า “ทำไม” จึงเป็นเช่นนั้น หรือ “ทำไมต้องเป็นเช่นนั้น” การถามว่า “ทำไม” แสดงว่าเด็กเริ่มรู้จักคิด รู้จักมองปัญหา ดังนั้นในการสนทนาธรรมระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ถ้าเด็กถามก็อย่าหงุดหงิดรำคาญ ตรงกันข้ามถ้าเด็กไม่ถามหาเหตุผล ผู้ใหญ่เองเสียอีกจะต้องถามกลับ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของเด็ก และเพื่อเป็นการฝึกให้เด็ก “คิดเป็น” และ “มองปัญหาเป็น” การพยายามหาคำตอบของ “ทำไม” ก็คือ ต้นทางของโยนิโสมนสิการนั่นเอง

4) **ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม** คือ “ทำตามคำครู” หมายความว่า เมื่อเข้าใจเรื่องที่ได้รับฟัง จนได้ข้อสรุปด้วยตนเองเรียบร้อยแล้วว่าอะไร และทำไม ก็จะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ อย่างเคร่งครัดต่อไป

เช่นถ้าได้ฟังคำสอนว่า ผู้ที่เกิดมาเป็นคนปัญญาอ่อน ก็เพราะเศษกรรมอย่างน้อยที่สุดของการดื่มสุราเมรัยในอดีตชาติ และได้พ้นจากวิบากกรรมอันทุกข์ทรมานสุดแสนสาหัสในมหานรกมาแล้ว เมื่อเด็กเกิดความเข้าใจและยอมรับคำสอนนี้แล้ว ข้อสรุปของเด็กที่จะยึดไว้เป็นหลักต่อไป (หรือตลอดไป) ก็คือ ตนเองต้องไม่แตะต้องสุราเมรัยเลย นี่คือตัวอย่างของการปฏิบัติสมควรแก่กรรม

ผลสรุปจากวุฒิธรรม จากกรรม 4 ประการที่ยกมากล่าวนี้ ย่อมได้ข้อสรุปว่า หลักการพัฒนาคุณสมบัติแห่งความเป็น “บัณฑิต” ของพ่อแม่ผู้ปกครองก็คือ บรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหลาย ต้องมีความพร้อมในการทำหน้าที่ถ่ายทอด และเป็นต้นแบบในด้านคุณธรรม และศีลธรรมอย่างสมบูรณ์แบบของบุตรธิดา จึงจะทำให้หน่อเนื้อเชื้อไขของท่านมีความรัก เคารพเชื่อฟังท่านด้วยใจจริง เพราะได้ไตร่ตรองคำสั่งสอนของท่านแล้วด้วยเหตุผล จนได้ข้อสรุปด้วยตนเองแล้ว จึงยินดีและเต็มใจยึดไว้เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ด้วยศรัทธามั่นคงไม่คลอนแคลน

ถ้าพ่อแม่ในทุกครอบครัวเป็น “บัณฑิต” ตามแนวดังกล่าวนี้อย่างแท้จริง (ไม่ใช่บัณฑิตตามการเรียกขานในสังคม เพราะจบการศึกษาระดับปริญญาตรี) ปัญหาขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ ระหว่างลูกๆ ด้วยกัน ซึ่งจะลุกลามเลยไปเป็นปัญหาสังคม และชาติบ้านเมืองต่อไป ย่อมยากที่จะเกิดขึ้นจริงๆ

4.1.3 แบบแผนในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดี

การปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีควรมีแบบแผนอย่างไร

แบบแผนในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีควรจัดทำใน 2 ลักษณะ คือ

- 1) การปลูกฝังภาคปฏิบัติ
- 2) การปลูกฝังภาคทฤษฎี

1) การปลูกฝังภาคปฏิบัติ

การปลูกฝังภาคปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์อย่างไร

วัตถุประสงค์สำคัญของการปลูกฝังภาคปฏิบัติ คือ การสร้างลักษณะนิสัยให้คุ้นกับการทำความดี เมื่อบุคคลมีนิสัยคุ้นกับกรรมดีมาตั้งแต่เด็ก ย่อมหวังได้ว่าเขาจะไม่ประมาทพลาดพลั้งหลงไปทำความชั่วเลย เนื่องจากมีหิริโอตตปปะ คอยตักเตือน ป้องกันมิให้เขาก้าวล่วงไปสู่กรรมชั่ว นิสัยรักการทำความดีในรูปแบบต่างๆ มีทาน ศีล ภาวนาเป็นสำคัญ ในที่สุดก็จะพัฒนาเป็นสัมมาทิฐิประจำใจบุคคลไปตลอดชีวิต

การปลูกฝังภาคปฏิบัติควรมีหลักการอย่างไร

หลักการหรือแนวคิดสำคัญในการปลูกฝังภาคปฏิบัติ คือจะต้องยึดการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันหลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริโภค ปัจจัย 4 กิจกรรม

ในชีวิตประจำวันซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกัน การกินร่วมกัน การเล่นเกมร่วมกัน ฯลฯ กิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งเกี่ยวกับด้านศาสนา เช่น การใส่บาตร รวมทั้งการเตรียมอาหารใส่บาตร การไม่ทำผิดศีล การสวดมนต์และการทำสมาธิภาวนาพร้อมกัน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่วัด เช่น การฟังธรรม เป็นต้น

เด็กๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว ย่อมจะได้เรียนรู้กฎ กติกา มารยาท ตลอดจนวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน หรือ คบหาสมาคมกันมากขึ้น ได้เรียนรู้อัธยาศัยของพ่อแม่ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง ตลอดจนบุคคลอื่นๆ ที่ร่วมกันทำกิจกรรมมากขึ้น ย่อมเกิดปัญญา รู้จักปรับความคิดและพฤติกรรมของตน เพื่อให้สามารถร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ขณะเดียวกันบางคนก็อาจจะได้บทสรุปด้วยตนเองว่า การคิดดี พูดดี และทำดี ย่อมทำให้สามารถร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นได้โดยไม่มีปัญหา สิ่งนี้คือการพัฒนาตนเองให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ซึ่งจะเป็พื้นฐานของการเป็นคนดีมีศีลธรรมตลอดไป

แต่ถ้าเด็กคนใดไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพราะยังมีความคิดเห็นผิดๆ เช่น บันดาลโทษง่าย พุดจาก้าวร้าว ชอบทะเลาะเบาะแว้งกับผู้ร่วมทำกิจกรรม ชอบแสดงกิริยาหยาบคาย ฯลฯ ย่อมเป็นที่รังเกียจเดียดฉันท์ของผู้อื่น กรณีเช่นนี้ ย่อมเป็นภาระหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องให้การอบรมขัดเกลานิรันดร์ต่อไป

การปลูกฝังภาคปฏิบัติจะก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างไร

ถ้าการปลูกฝังภาคปฏิบัติ ดำเนินไปตามหลักธรรมแม่บทและหลักการที่ได้กล่าวมาแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดประสิทธิผล 2 ประการ คือ

1.1) เด็กๆ ที่ได้รับการปลูกฝังภาคปฏิบัติจะมีนิสัยรักความดี หลีกหนีเกลียดชังความชั่ว รักบุญกลัวบาป รู้จักเสียสละ ซึ่งมีทั้งการเสียสละทรัพย์สินของ เช่น การแบ่งปัน การทำทาน การทำสังคัมสงเคราะห์ รู้จักสละอารมณ์ เช่น อดทนไม่โกรธง่าย รู้จักสละเวลามาร่วมทำกิจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม รู้จักสละความสะดวกสบาย เช่น เข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น รู้จักเกรงใจผู้อื่นไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้เกียรติยกย่องผู้อื่น ยกย่องบูชาคนดี ไม่อิจฉาริษยาใคร รู้จักคุณค่า และความสำคัญของความสามัคคีในหมู่คณะ พยายามทำตัวเป็นกัลยาณมิตรกับผู้คนรอบข้าง และที่สำคัญก็คือ รักการเจริญสมาธิภาวนา

พฤติกรรมดังกล่าว ถ้ามองเป็นรายบุคคล ในด้านลักษณะ นิสัย ก็ถือได้ว่า เป็นผู้มีนิสัยดี ย่อมเป็นที่รัก เคารพ นับถือ เกรงใจของผู้ที่มาสมาคมติดต่อด้วย

ถ้ามองในด้านธรรมะ ก็ถือได้ว่าเป็นคนดี มีศีลธรรม รักการปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา ไม่ว่าเขาจะรู้หลักธรรมหรือไม่ก็ตาม

ถ้ามองเป็นหมู่คณะบุคคลในชุมชน ก็ถือได้ว่าเป็นชุมชน ที่มีวัฒนธรรมทางจิตใจสูงส่งดีงาม และถ้านำหลักธรรมแม่บทเข้ามาประเมิน ก็มั่นใจได้ว่าบุคคลที่ได้รับการปลูกฝังภาคปฏิบัติมาดีแล้ว จะผ่านเกณฑ์ประเมินทุกข้อ

อนึ่ง มีข้อควรระวังอยู่ว่า กิจกรรมต่างๆ สำหรับใช้เป็นบทฝึกนิลยนั้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดคุณสมบัติของคนดีอย่างแท้จริง จะต้องไม่เป็กิจกรรมที่เหล่านักจิตวิทยาชอบกระทำกัน เช่น การร่วมวงเล่นการพนัน การร่วมวงดื่มสุรา ยาเสพติด เป็นต้น พึงระลึกเสมอว่า กิจกรรมต่างๆ ที่จะนำมาใช้เป็นบทฝึกนิลย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงนั้น จะต้องอยู่บนรากฐานของธรรมะแม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีที่ได้แสดงไว้แล้วประการหนึ่ง และในการฝึกอบรมก็จะต้องมีความรู้ในเชิงจิตวิทยาการเรียนรู้อีกประการหนึ่ง

ความรู้ในเชิงจิตวิทยาการเรียนรู้ หมายถึงอะไร

เมื่อได้ยินคำว่าจิตวิทยา ท่านผู้อ่านอย่าเพิ่งตกใจ เพราะจิตวิทยาในที่นี้ เป็นเรื่องธรรมชาติการเรียนรู้ของ “จิต” แม้ผู้ไม่รู้หนังสือก็สามารถเข้าใจได้โดยง่าย กล่าวคือ จิต หรือ ใจ คนเรานั้น มีขั้นตอนการทำงานไปตามลำดับๆ อยู่ 4 ประการ คือ **รับ จำ คิด และ รู้**

ใจคนเราทำหน้าที่ “รับ” สิ่งต่างๆ เข้ามาโดยอาศัยประสาทในอวัยวะต่างๆ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย

เด็ก (หรือใครก็ตาม) เมื่อ “รับ” สิ่งต่างๆ เข้ามาก็จะ “จำ” เอาไว้ ขณะเดียวกันก็จะนำสิ่งนั้นมา “คิด” เมื่อได้คิดแล้วก็จะ “รู้” ความรู้ที่เกิดขึ้นก็จะเป็นบ่อเกิดแห่ง “ความเข้าใจ” ซึ่งจะกลายเป็นความเชื่อต่อไป

เช่น เด็กคนหนึ่ง เห็น (คือรับ) พระพุทธรูปองค์หนึ่งซึ่งประดิษฐานอยู่ในโบสถ์ และมีผู้คนมากราบไหว้บูชาอยู่เสมอ เขาก็จะ “จำ” ภาพที่เห็นไว้หมด ขณะเดียวกันก็นำไป “คิด” บางคนอาจ “คิด” เจ็บๆ คนเดียว แล้วได้ข้อสรุปด้วยตนเองเป็น “ความรู้” ว่า พระพุทธรูปมิได้กราบไหว้บูชา หรือเมื่อเห็นพระพุทธรูปแล้วต้องกราบไหว้

แต่เด็กบางคน “คิด” แล้วสงสัยว่าทำไมผู้คนจึงพากันกราบไหว้พระพุทธรูป เขาจึงพยายามแสวงหาคำตอบ คำตอบที่ได้มาย่อมเกิดเป็น “ความรู้” และเป็น “ความเข้าใจ” ซึ่งจะกลายเป็นความเชื่อต่อไป

ถ้าเขาได้ความรู้ถูกต้องมา เขาก็จะเกิดความเข้าใจถูกต้อง มีความเชื่อถูกต้อง แล้วเขาก็จะกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปเป็นประจำ จนกลายเป็นลักษณะนิสัย และเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ หรือทางคตินธรรมต่อไป

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะนิสัยของเด็ก (หรือของใครก็ตาม) ล้วนเกิดจากขบวนการรับ จำ คิด รู้ เรื่อยไปตลอดชีวิต

ถ้า “รับ” ถูกต้อง ก็ “จำ” ถูกต้อง ก็ “คิด” ถูกต้อง และ “เข้าใจ” ถูกต้อง

ความเข้าใจถูกต้องในระดับต้น ในที่สุดก็จะกลายเป็นนิสัยดีๆ ของเด็กคนนั้น ส่วนความ

เข้าใจถูกต้องในระดับลึก ในที่สุดก็จะกลายเป็นสัมมาทิฐิตัดใจของเด็กคนนั้นไปตลอด สัมมาทิฐิตัดใจบุคคลข้ามภพข้ามชาติก็คือ สิ่งที่เรียกว่า “โลกนี้มี” (ในเชิงบวก) ดังมีคำอธิบายแล้วในบทที่ 1

ในทางกลับกัน ถ้า “รับผิด” ก็ “จำผิด” “คิดผิด” และ “เข้าใจผิด” ในที่สุดก็จะกลายเป็นนิสัยไม่ดี หรือกลายเป็นมิจฉาทิฐิตัดใจของเด็กคนนั้นไปตลอด ถ้าไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะตัดใจข้ามภพข้ามชาติเรื่อยไป

เช่น เด็กที่เห็นผู้ใหญ่ดื่มสุรากัน ดูแล้วมีความสุข สนุกสนานทั่วบ้านทั่วเมือง ก็จำภาพนี้ไว้แล้วนำไป “คิด” จึงได้ข้อสรุปเป็น “ความรู้” ว่า การดื่มเป็นความนิยม หรือค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคม ใครไม่ดื่มจะไม่ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพการงาน เมื่อเกิด “ความเข้าใจ (ผิด)” เช่นนี้ เขาจึงต้องฝึกเป็นนักดื่มบ้าง จนกลายเป็นนิสัยที่เลิกไม่ได้ และเป็นมิจฉาทิฐิไปตลอดชีวิต

เพราะฉะนั้น ในการปลูกฝังภาคปฏิบัติ ผู้ใหญ่ในฐานะ “ผู้ให้” จะต้องคิดพิจารณาให้ถี่ถ้วน รอบคอบว่า อะไรคือสิ่งที่ “ควรให้เด็กรับ” เพื่อให้เกิดผลลัพธ์เป็นค่านิยมที่สูงส่ง เกิดนิสัยที่ดีงาม และสัมมาทิฐิเป็นที่สุด เฉากเช่นแพทย์ที่ต้องพิจารณาตัดสินใจให้ถูกต้องว่า จะต้องสั่งยาชนิดใด คนไข้ของตน จึงจะหายจากโรคที่กำลังเป็นอยู่

ค่านิยม ลักษณะนิสัย ตลอดจนทิฐิของผู้คนในชุมชน สังคม และบ้านเมืองนี้เอง คือสิ่งที่หลอมรวมกันเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ตลอดจนวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของสังคม และประเทศชาติ

ในปัจจุบัน มักจะได้ยินบรรดาพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่บ่นกันว่า วัฒนธรรมไทยทุกวันนี้ตกต่ำ เสื่อมทราม ฟอนพะทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน

ก็ต้องถามว่า สาเหตุแห่งความเสื่อมทรามดังกล่าวมาจากใคร ผู้ใหญ่ใช้ไหมที่เป็นต้นเหตุ มีผู้ใหญ่ไม่น้อย นอกจากไม่ได้ตระหนักว่าควรที่จะเลือกสรรสิ่งดีๆ มาให้เด็กแล้ว ยังพยายามยึดเยียดสิ่งผิดศีลธรรม มาให้เด็ก “รับ” อีกใช่หรือไม่

ทั้งหมดนี้คือจิตวิทยาการเรียนรู้ ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองจำเป็นต้องเรียนรู้

1.2) เด็กๆ ที่ได้รับการปลูกฝังภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เมื่อถึงคราวเรียนภาคทฤษฎี ก็จะสามารถเข้าใจได้โดยง่าย อีกทั้งยังจะเกิดกำลังใจปฏิบัติกรรมดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก

2) การปลูกฝังภาคทฤษฎี

การปลูกฝังภาคทฤษฎี หมายถึงอะไร

การปลูกฝังภาคทฤษฎี หมายถึงการจัดการเรียนการสอน หลักธรรมแม่บท ซึ่งได้แสดงไว้แล้วในหัวข้อ “พิจารณาเลือกหลักธรรมสำหรับยึดเป็นแม่บทในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดี”

หลักสูตรแม่บทต่างๆ ต้องนำมาแบ่งเฉลี่ยลงในหลักสูตร วิชาศีลธรรมในชั้นประถม มัธยม และอุดมศึกษา ตามความเหมาะสม

การปลูกฝังภาคทฤษฎีมีวัตถุประสงค์อย่างไร

2.1) เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เข้าใจภาคปฏิบัติยิ่งขึ้น การปลูกฝังภาคปฏิบัตินั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการปลูกฝังนิสัยจากที่บ้าน ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องอบรมสั่งสอนบุตรธิดาของตน ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนภาคทฤษฎี ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ ก็ต้องพยายามโยงภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติเข้าด้วยกัน ให้ผู้เรียนเห็นอย่างเป็นรูปธรรม และจะทิ้งภาคปฏิบัติไม่ได้

2.2) เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของธรรมะในพระพุทธศาสนาว่า สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงของคนเราได้อย่างไร สามารถยึดเป็นที่พึ่งที่ระลึกในชีวิตได้อย่างไร เพราะฉะนั้นครูอาจารย์ประจำวิชาต่างๆ ทุกท่าน จำเป็นต้องมีความรู้พระพุทธศาสนา อย่างถูกต้องลึกซึ้งพอสมควร เพื่อจะสามารถปลูกฝังภาคปฏิบัติแก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ส่วนครูอาจารย์ประจำวิชาศีลธรรมนั้น จะต้องมีความรู้พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง อย่างน้อยก็ต้องรู้และเข้าใจ หลักสูตรแม่บทอย่างลึกซึ้ง จึงจะสามารถเป็นประธานในการสนทนาธรรมกับศิษย์ได้ สามารถตอบคำถามทุกรูปแบบของศิษย์ได้

2.3) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ลึกซึ้ง ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีความซาบซึ้งในพระธรรมภาคปฏิบัติ ถึงขั้นยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน อีกทั้งสามารถถ่ายทอดหลักสูตรแม่บททั้งในเชิงทฤษฎี และปฏิบัติแก่ผู้อื่นให้เกิดความเข้าใจและเลื่อมใสได้ ครั้นเมื่อผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็สามารถถ่ายทอดอบรมปลูกฝังธรรมให้แก่ลูกหลานเหลนของตนได้ โดยวิธีนี้พระพุทธศาสนาย่อมจะพัฒนา ถาวรสืบไปไม่ขาดสาย ซึ่งจะเอื้อประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติให้พ้นทุกข์ และประสบความสุขได้จริง เพราะได้รู้ว่าตนเกิดมาทำไม

การจัดเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนภาคทฤษฎี ควรมีหลักการอย่างไร

หลักสูตรแม่บทต่างๆ ที่นำมาเฉลี่ยลงในหลักสูตรวิชาศีลธรรมสำหรับแต่ละระดับชั้น จะมีหลักสูตรอยู่ที่หมวดก็ตามจะต้องจัดทำเนื้อหาสาระแห่งการเรียนการสอนโดยให้มีความสัมพันธ์กับภาคปฏิบัติ 3 ประการ คือ ทาน ศีล ภาวนา ทุกระดับชั้น

สำหรับหัวข้อธรรม “สัมมาทิฐิ 10” นั้น ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับมัธยมปลายทุกชั้นปี แต่วิธีการเรียนการสอนควรให้แตกต่างกันไป ตรงการเชื่อมโยงธรรมะหมวดนี้กับหมวดอื่นๆ ซึ่งมีเนื้อหาสาระสัมพันธ์กัน เช่น ในชั้น ม. 4 อาจกำหนดให้ “สัมมาทิฐิ 10” สัมพันธ์กับ มิจฉาทิฐิ 10 กุศลกรรมบถ 10 อกุศลกรรมบถ 10 ในชั้น ม.5 อาจกำหนดให้ “สัมมาทิฐิ 10” สัมพันธ์กับ บุญกิริยาวัตถุ 3 บุญกิริยาวัตถุ 10 กรรมกิเลส 4 อคติ 4 มิตรเทียม มิตรแท้ อปายมุข ในชั้น ม. 6 อาจกำหนดให้ “สัมมาทิฐิ 10” สัมพันธ์กับ กำเนิด 4 หิริโอตตปปะ สังคหวัตถุ 4 ฆราวาสธรรม 4 ส่วนระดับอุดมศึกษาก็ควรจัดให้เหมาะสม

ที่ยกมาแสดงนี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ในการจัดทำหลักสูตรและสาระการเรียนรู้การสอน ย่อมขึ้นอยู่กับครูอาจารย์ ผู้รับผิดชอบ แต่หลักสำคัญมีอยู่ว่า การสอนธรรมชาติทุกบททุกเรื่อง ผู้เรียนจำเป็นต้องได้เรียนรู้ และเข้าใจความสัมพันธ์โยงใยกันระหว่างหมวดธรรมต่างๆ เพื่อให้ได้เกิดความเข้าใจถูกต้องลึกซึ้ง และมองเห็นประโยชน์เมื่อนำไปปฏิบัติจริง

ผู้ที่ต่อภาพ Jigsaw นั้น ลำพังแต่มีตัว Jigsaw อย่างเดียว โดยไม่มีภาพของ Jigsaw ที่นำมาต่อกันสมบูรณ์แล้วมาเป็นแบบให้ดู เขาจะไม่สนใจที่จะต่อภาพ เพราะไม่รู้ว่าจะต่อให้เป็นภาพอะไร และถึงแม้จะพยายามต่อ ก็จะไม่สามารถประสบความสำเร็จเลย

ในทำนองเดียวกัน ผู้เรียนธรรมชาติแต่ละหมวดๆ โดยเฉพาะ โดยไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างธรรมแต่ละหมวด และความเชื่อมโยงระหว่างธรรมะกับการดำเนินชีวิต เขาก็จะมองไม่ออกว่าธรรมแต่ละหมวดจะมีประโยชน์อย่างไร ต่อการดำเนินชีวิตของเขา เขาจึงไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ถ้าจำเป็นต้องเรียน ก็อาจจะไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจอะไรนัก เมื่อจบหลักสูตรแล้วก็ทิ้งความรู้ไว้ในตำราไม่ช้าไม่นานก็ลืมเลือนไปหมด

เพราะเหตุนี้ การทำให้ผู้เรียนเห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่างธรรมะแบบที่ตนได้เรียนแล้ว และระหว่างธรรมะกับการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จึงเป็นภาระหน้าที่สำคัญและยิ่งใหญ่ ของครูอาจารย์ทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูอาจารย์ที่รับผิดชอบในเรื่องการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม

การเรียนการสอนภาคทฤษฎีควรดำเนินการอย่างไร

การเรียนการสอนภาคทฤษฎี ควรดำเนินการแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย มีใช้แบ่งกลุ่มรายงาน กล่าวคือ การเรียนการสอนธรรมะในแต่ละชั้นแต่ละเทอม ครูอาจารย์ผู้สอนควรนำหัวข้อธรรมทั้งหมดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของแต่ละเทอม มาแบ่งให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม (ประมาณกลุ่มละ 3 - 5 คน) ครั้นเมื่อถึงกำหนดอภิปราย แทนที่สมาชิกของแต่ละกลุ่มจะออกมาพูด หรืออ่านรายงานเนื้อหาสาระที่ตนไปศึกษาค้นคว้ามา ก็จะต้องไม่ทำเช่นนั้น แต่จะต้องให้สมาชิกในกลุ่มแบ่งบทบาทหน้าที่กันเป็นผู้ถามและตอบปัญหา ซึ่งอยู่ในกรอบของเนื้อหาสาระแห่งธรรมะ ที่กลุ่มของตนไปศึกษาค้นคว้ามา และเตรียมช้คำถาม ตอบกันมาอย่างดีแล้ว

นอกจากนี้ ถ้านักเรียนกลุ่มอื่นซึ่งนั่งฟังการอภิปรายอยู่ มีปัญหาสงสัยหรือไม่เห็นด้วย ก็ต้องเปิดโอกาสให้ซักถาม หรือคัดค้านได้ แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องอยู่ในกรอบเวลาที่กำหนดด้วย

เมื่อแต่ละกลุ่มจบการอภิปราย ครูอาจารย์ผู้รับผิดชอบจะต้องสรุปประเด็น ซึ่งเป็นสาระสำคัญของธรรมะแต่ละหมวดให้ชัดเจน และถ้าผู้อภิปรายมีความเข้าใจผิดตรงแง่มุมใด ก็ต้องแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อป้องกันมิให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่ผิดๆ

แหล่งข้อมูลในการค้นคว้าภาคทฤษฎีอยู่ที่ไหน

สำหรับแหล่งข้อมูลการค้นคว้าภาคทฤษฎีในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนตามเมืองใหญ่จะหาได้ง่าย เช่น จากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ซึ่งมีทั้งในหนังสือ และจากอินเทอร์เน็ต จากพระภิกษุผู้ทรงภูมิรัฐภูมิธรรม จากหนังสือธรรมะ ซึ่งมีผู้รู้เขียนเผยแพร่กันอย่างแพร่หลาย จากผู้เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง บางคนสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา และที่สำคัญคือ จากครูอาจารย์ประจำวิชาศีลธรรม

เพราะฉะนั้น ครูอาจารย์ประจำภาควิชาศีลธรรม จำเป็นจะต้องมีความรู้ธรรมะหมวดต่างๆ ที่ถือว่าเป็นแม่บทเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ต้องมีประสบการณ์ในการปฏิบัติ ทาน ศีล ภavana อย่างดีพอสมควรด้วย

อนึ่ง ถ้าโรงเรียนใดขาดแคลนครูอาจารย์ประจำวิชาศีลธรรม ซึ่งมีความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งด้านปริยัติ และปฏิบัติ ก็ควรขอความอนุเคราะห์จาก การคณะสงฆ์ ขณะเดียวกัน ทางโรงเรียนเองก็จำเป็นต้องมีโครงการในการสร้าง หรือสรรหาคูอาจารย์ประจำวิชาศีลธรรม ที่มีภูมิรัฐทางพระพุทธศาสนาอย่างดี ไว้ประจำสถานศึกษาของตน เช่นเดียวกับการมีครูอาจารย์ประจำวิชาอื่นๆ ด้วย

นอกจากนี้ ในการปลูกฝังภาคปฏิบัติที่ผ่านมา แม้ว่าจะไม่จำเป็นต้องมีการนำธรรมะภาคทฤษฎีเข้ามาสอนผู้เรียนเลย แต่ครั้งเมื่อถึงการปลูกฝังภาคทฤษฎี ครูอาจารย์ประจำวิชาศีลธรรมก็ยังทั้งการปลูกฝังภาคปฏิบัติไม่ได้ จำเป็นต้องนำมาใช้อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอกย้ำลักษณะนิสัยที่ติงามของผู้เรียนให้มั่นคง ประการหนึ่ง และเพื่อเป็นการสนับสนุนผู้เรียน ให้เกิดความเข้าใจภาคทฤษฎีอย่างลึกซึ้ง มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหมวดธรรมต่างๆ อีกประการหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้สัมมาทิฐิในจิตใจของผู้เรียนมั่นคงตลอดไป

4.2 วิธีปลูกฝังคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ

เป็นที่เข้าใจกันดีโดยทั่วไปว่า คนเรานับตั้งแต่ลืมตาดูโลก ก็จำเป็นต้องได้รับวัคซีนหลายชนิด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ร่างกาย มิฉะนั้น ก็อาจจะเป็นโรคร้ายต่างๆ ได้ง่าย บางโรคก็อาจถึงตาย หรือ มิฉะนั้น ถ้ารักษาหายแล้วก็กลายเป็นคนทุพพลภาพไป เช่น โปлио เป็นต้น

ในด้านจิตใจ ก็จำเป็นต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันเช่นเดียวกับร่างกาย แต่สิ่งที่จะใช้สร้างภูมิคุ้มกันจิตใจนั้นมีใช้วัคซีน ทว่า เป็นธรรมโอสถ ธรรมโอสถระดับพื้นฐานสำคัญยิ่งที่ขาดไม่ได้เลยก็คือ “สัมมาทิฐิ” นั่นคือ ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝัง “สัมมาทิฐิ”

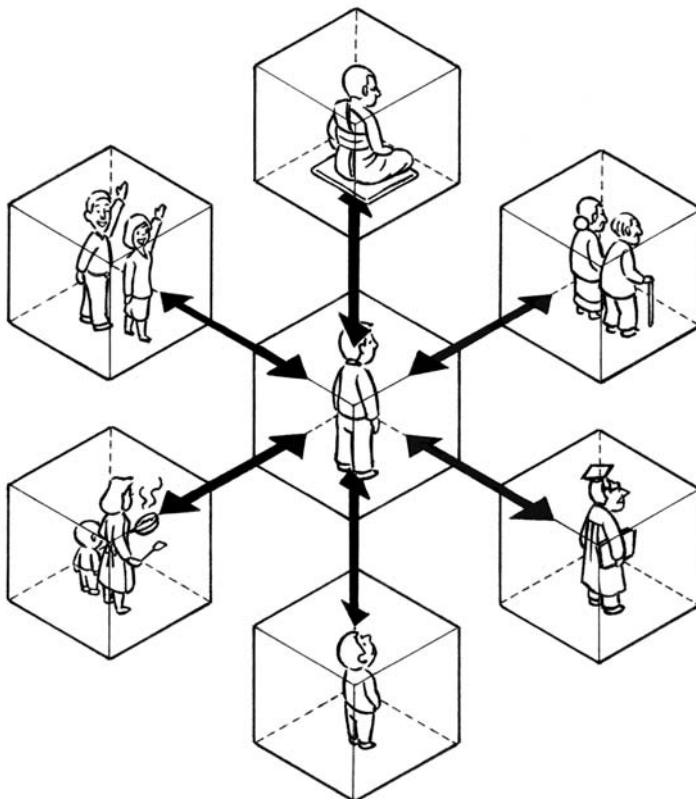
ทิศ 6 คือผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังสัมมาทิฐิ

ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนในสังคมได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิกันอย่างทั่วถึง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำวิธีการในการปลูกฝังสัมมาทิฐิอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดให้คนเราแต่ละคนเป็นศูนย์กลาง และทรงแบ่งผู้คนที่แวดล้อมตัวเราออกเป็น 6 กลุ่มตามความสัมพันธ์ (ไม่ว่าใครจะติดต่อคบหาสมาคมกับผู้คน น้อย หรือมากมายเพียงใด เมื่อแบ่งกลุ่มแล้วก็จะได้ไม่เกิน 6 กลุ่ม) เรียกว่าทิศ 6 ดังนี้ คือ

1. ทิศเบื้องหน้า หมายถึง มารดาบิดา
2. ทิศเบื้องขวา หมายถึง ครูอาจารย์
3. ทิศเบื้องหลัง หมายถึง ภรรยา /สามี และบุตร
4. ทิศเบื้องซ้าย หมายถึง ญาติมิตร
5. ทิศเบื้องล่าง หมายถึง คนรับใช้ และบริวาร
6. ทิศเบื้องบน หมายถึง สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์

การยึดตัวเราเองเป็นศูนย์กลาง และแวดล้อมด้วยทิศ 6 อาจแสดงด้วยแผนภูมิดังนี้

เมื่อทรงแบ่งผู้คนที่แวดล้อมตัวเราออกเป็นทศ 6 แล้ว พระลัมมालัมพุทเจ้า ก็ได้ทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของบุคคลในแต่ละทศอันพึงปฏิบัติต่อตัวเรา และหน้าที่ของตัวเราอันพึงปฏิบัติต่อทศ 6 ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กันดังนี้

4.2.1 ทศเบื้องต้น

โดยทั่วไปแล้ว นับตั้งแต่วันที่บุตรสืบทอดมาตุโลก บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในชีวิตของบุตรทุกคนก็คือมารดาบิดา เพราะเหตุนี้พระลัมมालัมพุทเจ้าจึงทรงจัดให้มารดาบิดาเป็นทศเบื้องต้นของบุตร และทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของมารดาบิดา ที่ต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นทศเบื้องต้น เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อบุตรของตนไว้พอเป็นตัวอย่าง 5 ประการ คือ

- 1) ห้ามไม่ให้ทำชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- 4) หาภรรยาหรือสามีที่สมควรให้
- 5) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

หน้าที่สำคัญอันดับ 1

หน้าที่ของมารดาบิดาทั้ง 5 ข้อนี้ มีความสำคัญเท่ากันหรือไม่

ตอบได้ว่า ไม่เท่ากัน หน้าที่ที่สำคัญที่สุดก็คือ 2 ข้อแรก เพราะเป็นการปลูกฝังลัมมาทิสฺส และสอนวิชาความเป็นมนุษย์ให้แก่บุตรโดยตรง

การที่จะปลูกฝังอบรมบุตรให้ตั้งอยู่ในความดี ห่างไกลจากความชั่วนั้น ควรทำอย่างไร

การปลูกฝังอบรมบุตรให้เป็นคนดี ไม่ทำความชั่ว มีหลักการกว้างๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ 5 ประการ ดังนี้

1) **ต้องเพาะนิสัยที่ดีมีระเบียบวินัยตั้งแต่ยังเป็นทารก** ไม่ว่าผู้เป็นพ่อแม่หรือใครก็ตาม ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูทารก จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การกิน การนอน การขับถ่ายเป็นเวลา คือ การเพาะนิสัยเด็กให้เป็นคนดีมีระเบียบวินัย การอยู่ในสถานที่ที่สะอาด ใส่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสะอาด คือการเพาะนิสัยรักความสะอาดให้แก่เด็ก ในทำนองกลับกัน เด็กทารกที่ถูกปล่อยให้นอน แห้งๆ จาระ ปัสสาวะ เป็นเวลานานๆ ทุกวัน ย่อมเป็นการเพาะ นิสัยเด็กให้เป็นคนสกปรก มั่งง่าย ติดตัวไปตลอดชีวิต

2) **ต้องฝึกกีฬามารยาทตั้งแต่เด็กเริ่มรู้ความ** เช่น การกราบไหว้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย

ตลอดจนผู้ใหญ่โดยทั่วไป เพื่อแสดงความเคารพและทักทาย การกราบพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว ตลอดจนพระพุทธรูปก่อนเข้านอน การกราบพระภิกษุสงฆ์ และพระพุทธรูป เพื่อแสดงความเคารพบูชา การกล่าวคำ “ขอบคุณ” เมื่อได้รับสิ่งของ หรือความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่หรือผู้อื่น การกล่าวคำว่า “ขอโทษ” เมื่อตนทำผิดพลาด หรือล่วงเกินผู้อื่น กิริยามารยาทเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการฝึกที่บ้าน เพื่อไม่ให้ตกเป็นภาระหนักของครูเมื่อเด็กไปโรงเรียน

นักศึกษาอาจจะเคยสังเกตเห็นคนบางคนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว สามารถทักทายผู้อื่นด้วยการไหว้ตามมารยาทไทยได้อย่างสวยงาม ไม่เคอะเขิน แต่มีความเก๋ไก๋กระดากอายที่จะกราบไหว้พ่อแม่ บังเกิดเกล้าของตน จึงไม่เคยกราบไหว้บุพการีของตนเลย ทั้งนี้ก็เพราะเขาไม่เคยได้รับการฝึกอบรมจากครอบครัวในขณะที่ตนยังเป็นเด็ก ครั้นเมื่อเป็นผู้ใหญ่ แม้ใจรู้สึกอยากกราบไหว้ แต่ก็ทำไม่เป็น

อนึ่ง กิริยามารยาทในการ ยืน เดิน นั่ง นอน การรับประทานอาหารอย่างสุภาพเรียบร้อย กิริยา วาจาสุภาพอ่อนน้อม ไม่กระโชกโฮกฮาก ไม่ตะโกนโหวกเหวก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ต่อล้อต่อเถียงผู้ใหญ่ รู้จัก ที่ต่ำที่สูง โดยสรุปก็คือ กิริยาวาจาที่ถือว่าเป็น “สมบัติผู้ดี” นั้น จำเป็นต้องมีการอบรมสั่งสอนกันในครอบครัว ตั้งแต่เด็กยังเล็กอยู่ เรื่อยไปจนกระทั่งเติบโตใหญ่

3) ต้องปลูกฝังธรรมะให้แก่เด็กตั้งแต่วัยอนุบาล เช่น การสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน การเล่าหรืออ่านธรรมะให้เด็กฟังก่อนนอน การใส่บาตรเวลาเช้า การรักษาศีล 5 ในภาคปฏิบัติ การพาไปวัด เพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับการกราบไหว้พระพุทธรูป พระภิกษุ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติใน พระพุทธศาสนา

ครั้นเมื่อเจริญเติบโตขึ้นในระดับประถม ก็ควรชักนำให้ปฏิบัติสมาธิภาวนา ในขั้นต้นอาจจะให้ ปฏิบัติกับพระอาจารย์ แล้วนำมาปฏิบัติพร้อมกับสมาชิกในครอบครัวให้เป็นกิจวัตรประจำวัน

ผู้เป็นพ่อแม่ควรปลูกฝังวัฒนธรรมชาวพุทธที่ดี ด้วยการพาบุตรธิดาเข้าวัด ศึกษาและปฏิบัติ ธรรมอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่เยาว์วัย สารสำคัญของ การปลูกฝังธรรมะ จะต้องมุ่งประเด็นที่การปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา ให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย การปลูกฝังธรรมะในลักษณะนี้ ผลที่จะบังเกิดรวบยอดก็คือ “สัมมาทิฐิ เข้าไปอยู่ในใจบุตรธิดาไปตลอดชีวิต” ซึ่งจะมีผลให้เกิดการพัฒนา หิริโอตตัมปะ ความรับผิดชอบต่างๆ ดัง ได้กล่าวแล้ว ประกอบกับปัญญาทางธรรม สามารถปกป้องคุ้มครองตนให้ห่างจากความชั่วต่างๆ จึง สามารถตั้งอยู่ในความดีได้ตลอด

อนึ่ง สิ่งที่ทุกคนต้องรู้และเข้าใจก็คือ **“คนเราเกิดมาทำไม”** หรือ **“เป้าหมายของการเกิดมา เป็นมนุษย์คืออะไร”** ความรู้เรื่องนี้มีปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น การพาลูกไปศึกษา และปฏิบัติธรรมที่วัด จึงเป็นวิธีง่ายที่สุดสำหรับพ่อแม่ในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจเรื่องนี้ให้แก่บุตร ธิดาของตน

อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับเป้าหมายชีวิตมนุษย์นี้ ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้วว่า มีอยู่ 3 ระดับ คือ

1. เป้าหมายชีวิตระดับต้น
2. เป้าหมายชีวิตระดับกลาง
3. เป้าหมายชีวิตระดับสูงสุด

4) พ่อแม่ต้องทำบ้านให้มีบรรยากาศเป็นที่สบาย

บรรยากาศเป็นที่สบายมีความหมายว่าอย่างไร

บรรยากาศเป็นที่สบาย หมายถึงบรรยากาศที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนรู้สึกอบอุ่นใจ มีความสุข และรักบ้าน แม้ไม่ได้เป็นครอบครัวที่มั่งคั่งร่ำรวยก็ตาม องค์ประกอบอันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดบรรยากาศเป็นที่สบาย อย่างน้อยควรมีความสบาย 4 ประการ คือ

4.1) อาหารเป็นที่สบาย ในที่นี้หมายถึงการที่สมาชิกในครอบครัวร่วมรับประทานอาหารพร้อมหน้ากันทุกวัน ถ้าไม่สามารถทำได้ทั้ง 3 มื้อ ก็ต้องทำให้ได้ในมื้อเย็นทุกๆ วัน

การที่สมาชิกในครอบครัวรับประทานอาหารพร้อมหน้ากันได้อย่างไร

ประโยชน์และคุณค่าของการที่สมาชิกในครอบครัว รับประทานอาหารพร้อมกันมีอยู่หลายประการ เช่น สมาชิกในครอบครัวต่างมีโอกาสรับรู้ข่าวสารทุกข์สุขดิบของกันและกัน บอกเล่าประสบการณ์ในแต่ละวันให้สมาชิกในครอบครัวได้รับรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน และที่สำคัญก็คือ นอกจากจะเป็นโอกาสดีสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองในการติดตามพฤติกรรม และรับรู้ความคิดเห็นของบุตรธิดาแล้วยังเป็นโอกาสทองในการปลูกฝังธรรมะให้แก่ลูกๆ อย่างพร้อมหน้ากันอีกด้วย

ครอบครัวใดก็ตาม ที่มีพ่อแม่ลูกอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน แต่ไม่ค่อยมีโอกาสพบหน้ากันโดยพร้อมเพรียงในแต่ละวัน ครอบครัวนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาครอบครัวได้ง่ายมาก

4.2) ที่อยู่เป็นที่สบาย หมายถึง การดูแลรักษาทุกซอกทุกมุมของบ้านให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ มีการตกแต่งให้น่าดูสวยงาม และเหมาะสม บุตรธิดาแต่ละคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำความสะอาดบ้าน การดูแลรดน้ำต้นไม้ (ถ้ามี) ต้องไม่ให้งานทุกอย่างในบ้านตกเป็นภาระหน้าที่ของคนรับใช้ทั้งหมด เมื่อพ่อแม่ลงมือทำงานบ้านอย่างใด ก็ควรเรียกลูกๆ มาช่วยทำอย่างนั้นด้วย เพื่อเป็นการเรียนรู้และฝึกงานไปในตัว

การมีห้องพระประจำบ้านเป็นสิ่งจำเป็น (นอกจากพื้นที่ในบ้านคับแคบเกินไป) เพื่อใช้เป็นที่ไหว้พระสวดมนต์ และทำสมาธิภาวนาโดยพร้อมเพรียงกันสำหรับสมาชิกในครอบครัว

อนึ่ง ภาพถ่าย ภาพจิตรกรรม หรือปฏิมากรรมต่างๆ ที่ใช้ประดับตกแต่งภายในห้องต่างๆ จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ยกจิตใจให้สูงขึ้นสู่ธรรมะ เช่น ภาพพระพุทธรูป ภาพบรรพบุรุษของตระกูล ภาพสมาชิก

ในครอบครัว เป็นต้น ต้องไม่เป็นภาพที่ชักนำจิตใจให้ตกต่ำลงสู่กิเลส และความชั่วร้ายต่างๆ เช่น ภาพลามกอนาจาร ภาพฆ่าล้างผลาญชีวิตกัน เป็นต้น

4.3) บุคคลเป็นที่สบาย ในที่นี้มีสาระสำคัญอยู่ที่ ต้องมีความเคารพนับถือ เชื่อฟัง ยกย่อง ให้เกียรติกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น ผู้เป็นพ่อแม่ ต่างฝ่ายต่างต้องยกย่องให้เกียรติกัน สม่ครสมานสามัคคีกัน ช่วยกันพัฒนาครอบครัวให้เจริญรุ่งเรือง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ต้องปรึกษาหารือกันเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา มิใช่เอาแต่กล่าวโทษว่าฝ่ายใดก่อให้เกิดปัญหาขึ้น

เมื่อลูกแสดงความคิดเห็นพ่อแม่ก็ต้องรับฟังอย่างให้เกียรติลูกถ้าเป็นความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม พ่อแม่ก็ต้องส่งเสริมสนับสนุน ถ้าไม่เหมาะสมก็ต้องชี้ให้ลูกเห็นข้อบกพร่องผิดพลาด ส่วนลูกแม้จะได้รับการศึกษาทางโลกมากกว่าพ่อแม่ ก็ต้องรับฟังความคิดเห็น คำสั่งสอน คัดค้านด้วยเหตุผลของพ่อแม่ด้วยความเคารพ

อย่างไรก็ตาม บรรยากาศของบุคคลเป็นที่สบายจะเกิดขึ้นในครอบครัวใด ครอบครัวหนึ่งได้อย่างแท้จริง ก็เพราะ

ก. ผู้นำของครอบครัว มีความเป็นผู้นำอย่างแท้จริง เป็นสัมมาทิฐิ ยึดธรรมะเป็นใหญ่ ไม่ยึดอารมณ์เป็นใหญ่

ข. สมาชิกในครอบครัวทุกคน มีศรัทธา ศิล ทิฐิ เสมอกัน ความเห็นและการกระทำที่ขัดแย้งกันย่อมไม่เกิดขึ้น ความคิดที่ว่า “ความเห็นขัดแย้งกันเป็นเรื่องธรรมดาในหมู่คนที่อยู่ร่วมกัน” จะเกิดขึ้นก็เฉพาะในหมู่คนที่ไม่มีศรัทธา ศิล และทิฐิ ต่างกันเท่านั้น

4.4) ธรรมะเป็นที่สบาย ในที่นี้มุ่งเน้นถึงการที่สมาชิกในครอบครัว มีสัมมาทิฐิอย่างแท้จริง การที่คนเราจะมีสัมมาทิฐิได้จริง ก็เพราะได้รับการอบรมบ่มนิสัยในชีวิตประจำวันมาตั้งแต่เยาว์วัย ในด้านการปฏิบัติ ทาน ศิล ภาวนา อย่างสม่ำเสมอ จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว และมีทัศนคติ รักบุญกลัวบาป รักดี เกลียดชั่ว อย่างแท้จริง

สถานที่และบุคลากรที่จะอนุเคราะห์ให้เกิดการประพฤติปฏิบัติความดี 3 ประการ หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 (ทาน ศิล ภาวนา) นั่นคือพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามวัดต่างๆ ในพระพุทธศาสนา มิใช่อยู่ที่ศูนย์การค้า สวนสนุก โรงภาพยนตร์ คอฟฟี่ช็อป หรือแหล่งอบายมุขต่างๆ

ด้วยเหตุนี้ แทนที่พ่อแม่ผู้ปกครอง จะพาลูกหลานไปตามสถานที่ต่างๆ ดังกล่าว ก็ควรจะพาเข้าวัด เพื่อไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมกับพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ จึงจะเป็นเหตุปัจจัยที่จะทำให้บ้านเกิดบรรยากาศธรรมะเป็นที่สบายได้จริง

5) พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรธิดา

ตราบใดที่แม่ปู้ยงเดินคดไปเคี้ยวมา ตราบนั้นลูกปู้ก็เดินคดเคี้ยวตลอดไป ถึงรุ่นลูกหลานเหลน ทั้งนี้เพราะลูกปู้ยังไม่เคยเห็นต้นแบบการเดินตรงๆ ให้อูเป็นตัวอย่างไว้เลียนแบบ ข้อนี้ฉันใด ผู้เป็นพ่อแม่กับลูกของตนก็ฉันนั้น คือลูกยอมยัดพฤติกรรมของพ่อแม่เป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน ถ้าพ่อแม่ต้องการให้ลูกเป็นคนดี พ่อแม่ก็จำเป็นต้องทำแต่ความดีให้ลูกดู โดยไม่ทำความชั่วเลย แล้วลูกของท่านก็มีแนวโน้มที่จะตั้งอยู่ในความดีได้จริง

แบบอย่างที่ดีที่พ่อแม่ควรทำให้ลูกดู มีอะไรบ้าง

อาจกล่าวได้เป็นข้อๆ ดังนี้ คือ

5.1) การแบ่งปัน การทำทาน การทำสาธารณสงเคราะห์ การรักษาศีล 5 ในวันธรรมดา การรักษาศีล 8 ในวันพระ การเจริญสมาธิภาวนา

พึงทราบว่า การรักษาศีล 8 หรือที่เรียกว่า “อุโบสถศีล” นั้น นอกจากเป็นการสร้างบุญโดยตรงแล้วยังสามารถใช้เป็นกุศโลบายในการคุมกำเนิดอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

นักการศึกษาสมัยใหม่ที่น่าเรื่องเพศศึกษาเข้ามาเป็นสาระการเรียนรู้อันหนึ่งของนักเรียนมัธยม ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด ต้องการลงมือทดลองปฏิบัติกันจริง ดังที่มีปัญหาในกลุ่มวัยรุ่นที่ยังแก้ไขไม่ตกอยู่ในทุกวันนี้ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องย้อนกลับไปดูเรื่องการรักษาอุโบสถศีล ที่บรรพบุรุษไทยมีภูมิปัญญานำมาใช้ได้ผลกันแล้วในอดีต

5.2) ยกย่องให้เกียรติคนทำดี ไม่ลำเอียง ไม่นินทาว่าร้ายใครๆ และไม่แสดงการอิจฉาริษยาใครๆ ให้ลูกเห็น

5.3) ไม่ทำมิฉฉาอาชีวะ ได้แก่ การค้ำมนุษย์ การค้าอาวุธ คำลัศว์เอาไปฆ่า คำน้าเมา คำยาพิษ คำลึงผิดกฎหมาย

5.4) ไม่มีอบายมุขทุกประเภทในครอบครัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขนอกบ้านทุกประเภท แม้การเล่นเกมที่มีการคิดเงินกันก็ต้องไม่ทำ เพราะเป็นการส่งเสริมการพนัน พึงระลึกไว้เสมอว่า คู่แข่งที่เข้าสู่เกมการพนันทุกคนต้องการเป็นผู้ชนะ และเป็น “ผู้ได้” ทั้งสิ้น ไม่มีใครต้องการเป็น “ผู้เสีย” เพราะเหตุนี้การยอมให้เด็กเล่นเกมการพนัน ย่อมเป็นการเพาะนิสัย เจ้าเล่ห์ เอาเปรียบ เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ จิตใจไร้ความเมตตากรุณา ไม่มีความคิดเสียสละ ฯลฯ

5.5) พ่อแม่ต้องแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อบุพการี และบรรพบุรุษของตระกูล การกระทำต่างๆ เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิต่างกล่าว จะเป็นแบบอย่างอันดีให้แก่บุตรธิดาของท่านในยามที่ท่านแก่ชรา เขาก็จะปฏิบัติต่อท่าน ดังที่ท่านเคยปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างแล้ว

“ห้ามบุตรไม่ให้ทำชั่ว” “สอนบุตรให้ตั้งอยู่ในความดี” หน้าที่ 2 ข้อแรก ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดให้เป็น อริยวินัยของพ่อแม่ ดังมีรายละเอียดอธิบายขยายความทั้งหมดนี้ ถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรก ที่พ่อแม่ทุกคนต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด มิฉะนั้นบุตรธิดาของท่านก็จะเป็นสัมมาทิฐิบุคคลไม่ได้ เป็นมนุษย์ที่มีความรับผิดชอบสมบูรณ์แบบไม่ได้

หน้าที่สำคัญอันดับรอง

หน้าที่ของมารดาบิดา ที่มีความสำคัญอันดับรอง คืออะไร

หน้าที่ข้อ 3 “ให้ศึกษาศิลปวิทยา” คือหน้าที่สำคัญอันดับ 2 รองจากการสอนวิชาความเป็นมนุษย์ให้แก่บุตร

การศึกษาศิลปวิทยา หมายถึงการศึกษาวิชาการทางโลก อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) **ความรู้ทั่วไป** เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับวิชาชีพ

2) **ความรู้เฉพาะสาขาวิชาชีพ** เช่น แพทย์ศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารจัดการ เป็นต้น บุคคลที่จบการศึกษาศิลปวิทยาในระดับสูง และได้รับการปลูกฝังอบรมวิชาความเป็นมนุษย์ มาเป็นอย่างดีตั้งแต่เยาว์วัย ย่อมหวังได้ว่า จะประสบความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในชีวิตอย่างสูง คือสามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้นได้ ขณะเดียวกันเขาก็จะรู้จักสั่งสมบุญบารมี ด้วยการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เพื่อความสุขในภพชาติต่อไป ครั้นเมื่อละโลกไปแล้ว เขาย่อมมีโอกาสไปสู่สุคติโลกสวรรค์ คือ สามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางได้ด้วย

ส่วนบุคคลที่มีโอกาสศึกษาศิลปวิทยาน้อย หรือไม่มีโอกาสศึกษาในสถาบันการศึกษาเลย แต่ได้รับการปลูกฝังอบรมวิชาความเป็นมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็กมาเป็นอย่างดี มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง เขาก็มีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตได้ มีโอกาสบรรลุเป้าหมายชีวิตทั้งระดับต้นและระดับกลางได้ ทั้งนี้เพราะศิลปวิทยานั้นอาจศึกษาได้จากประสบการณ์ตรงในชีวิต โดยไม่ต้องผ่านสถาบันการศึกษาในทางกลับกัน บุคคลที่ได้รับการศึกษาศิลปวิทยาจากสถาบันการศึกษามาเป็นอย่างดี มีดีกรีฟุ้งท่ายื้อยาวเหยียด ทว่าไม่มีใครได้รับการปลูกฝังอบรมวิชาความเป็นมนุษย์มาแต่เยาว์วัย เขาก็อาจจะนำความรู้ทางด้านศิลปวิทยาของเขาไปใช้ในทางที่ผิดได้เสมอ เข้าทำนอง “ความรู้ที่เกิดแก่คนพาล มีแต่จะนำไปสู่ความฉิบหาย” เช่น การนำความรู้ทางวิชาชีพแพทย์ไปเป็นฆาตกร การนำความรู้ทางการตลาดไปบริหารบ่อนการพนัน การนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ไปสร้างอาวุธทำลายล้างโลก เป็นต้น

เพราะเหตุนี้ มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าของบุตร พึงทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า ในการปลูกฝังอบรมให้การศึกษาแก่บุตรธิดานั้น ความรู้เรื่องความเป็นมนุษย์ ซึ่งพ่อแม่จะต้องอบรมเอง (มิใช่ตั้งหน้าตั้งตาเก็บรวบรวมเงินเอาไว้เสียค่ากินเปล่าให้โรงเรียนอนุบาลชื่อดัง) ต้องมีความสำคัญอันดับที่ 1 ส่วนการศึกษาศิลปวิทยาเป็นเพียงอันดับรองเท่านั้น

หน้าที่ที่สำคัญเพียงเล็กน้อย

หน้าที่ที่สำคัญเพียงเล็กน้อย มีความหมายอย่างไร

หน้าที่ของมารดาบิดาอันพึงปฏิบัติต่อบุตร ซึ่งมีความสำคัญรองลงมาจากหน้าที่ 3 ข้อแรก ก็คือหน้าที่ ข้อ 4 และ 5 “หาภรรยาหรือสามีที่สมควรให้” และ “มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันควร” ถือว่ามีความสำคัญเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะบุตรที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องความเป็นมนุษย์ และศิลปวิทยามาเป็นอย่างดี ย่อมสามารถหาคู่ครองที่ดีและเหมาะสมได้เอง โดยไม่ต้องให้ตกเป็นภาระของพ่อแม่ หรือถ้าพ่อแม่มีความปรารถนาดีต่อบุตร และเป็นธุระจัดการหาคนดีมาให้เป็นคู่ครอง บุตรก็ควรจะยอมรับปฏิบัติตามได้ หรือถ้าบุตรปฏิเสธความปรารถนาดีของพ่อแม่ พ่อแม่ย่อมวางใจได้ว่าบุตรของตน จะสามารถตัดสินใจเลือกคู่ครองเองโดยไม่ผิดพลาด

อีกประการหนึ่ง บุตรประเภทนี้ แม่พ่อแม่ไม่มอบทรัพย์สมบัติให้ หรือไม่มีทรัพย์สมบัติจะมอบให้ เขาก็ย่อมประกอบสัมมาอาชีพ และประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ในกรณีที่พ่อแม่จะมอบหมายให้บุตรเข้ารับหน้าที่บริหารกิจการ หรือทรัพย์สมบัติของตระกูล เขาก็ย่อมจะบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเหตุนี้ จึงถือว่าหน้าที่ข้อ 4 และ 5 ของพ่อแม่มีความสำคัญเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

หน้าที่ของบุตรที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของบุตร ที่ต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา เพื่อแสดงความรับผิดชอบ ต่อทิศเบื้องหน้าของตน ให้ดูเป็นตัวอย่าง 5 ประการ ดังนี้

- 1) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
- 2) ช่วยทำกิจการของท่าน
- 3) ดำรงวงศ์ตระกูล
- 4) ประพฤติตนให้เป็นผู้สมควรรับมรดก
- 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

1) **ท่านเลี้ยงเรามาเราจักเลี้ยงท่านตอบ** ในข้อนี้บุตรที่ได้รับการปลูกฝังเรื่องสัมมาทิฐิจนเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร ย่อมมีความกตัญญูรู้คุณ และจะสามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อตอบแทนคุณบุพการีได้เป็นอย่างดี

2) **ช่วยทำกิจการของท่าน** บุตรจะทำหน้าที่ข้อนี้ได้สำเร็จด้วยดี ก็เพราะได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักการทำงานของครอบครัวมาแต่เล็กแต่น้อย ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิมาแต่เยาว์วัย และได้รับการศึกษาศิลปวิทยา ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานของครอบครัวด้วย

3) **ดำรงวงศ์ตระกูล** คือสามารถรักษาทรัพย์สมบัติที่มารดาบิดามอบให้ ตลอดจนสามารถ

ตั้งตนอยู่ในความดี เพื่อรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของวงศ์ตระกูลไว้ บุตรจะทำหน้าที่ในข้อนี้ได้สำเร็จ ก็ต่อเมื่อ มารดาบิดาได้ปฏิบัติหน้าที่ 3 ข้อแรกของตนได้สมบูรณ์

4) **ประพฤติตนให้เป็นผู้สมควรรับมรดก** หมายถึงบุตรเป็นผู้มีความประพฤติดี ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข 6 ประการ ที่สำคัญคือมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง บุตรประเภทนี้ย่อมรักษามรดกและดำรงวงศ์ตระกูลให้สืบต่อไปนานๆ ได้

5) **เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน** บุตรจะทำหน้าที่ข้อนี้ได้ถูกต้อง ก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจเรื่องบุญกิริยาวัตถุ (วิธีทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา) เป็นอย่างดี ซึ่งจะเรียนรู้ได้จากพระภิกษุสงฆ์ และการเข้าวัดปฏิบัติธรรมอยู่เสมอ

เพราะฉะนั้น ถ้าพ่อแม่พาลูกเข้าวัดปฏิบัติธรรมตั้งแต่เยาว์วัย ขณะเดียวกันตนเองก็ปฏิบัติให้บุตรดูเป็นแบบอย่าง บุตรย่อมทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เมื่อพ่อแม่ละโลกไปแล้ว ถ้าเป็นเช่นนั้นแม่พ่อแม่มจะอยู่ในปรโลกก็มีโอกาสส่งสมบุญอยู่เสมอ โดยรับบุญจากการอุทิศส่วนกุศลของบุตรธิดา

สำหรับหน้าที่ 5 ประการของบุตรนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บุตรปฏิบัติหน้าที่ของเขาได้สมบูรณ์ไม่บกพร่อง ก็เพราะได้รับการปลูกฝังความรู้เรื่องสัมมาทิฐิ ตั้งแต่เยาว์วัยจนเติบโตใหญ่ จนเกิดเป็นนิสัยประจำใจของบุตรเอง

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่สำคัญมากอีกเรื่องหนึ่ง คือ การเลี้ยงดูบุตรในสังคมไทยสมัยใหม่ ที่สตรีต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน มีข้อสังเกตว่าสตรีจำนวนหนึ่งมักจะยกหน้าที่การเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของตน ให้เป็นภาระรับผิดชอบของพี่เลี้ยง ซึ่งอาจจะเป็นลูกจ้าง หรือคนใช้ในบ้านของตน เกือบตลอด 24 ชั่วโมงทุกวัน แม้เวลากลางคืนซึ่งตนกลับมาอยู่บ้านแล้ว แต่ลูกน้อยก็ยังต้องนอนกับพี่เลี้ยง เหตุที่ทำเช่นนี้ก็เพราะมีความคิดว่า การดูแลลูกน้อยในเวลาค่ำคืน จะทำให้ตนไม่ได้พักผ่อนเต็มที่ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคปัญหาในการทำงานของตนในวันรุ่งขึ้น

บรรดาสตรีผู้มอบหมายการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของตน ให้เป็นภาระหน้าที่ของพี่เลี้ยงอย่างเด็ดขาดนั้น ได้ตระหนักบ้างหรือไม่ว่า บรรดาพี่เลี้ยงจะมีน้ำใจทุ่มเทร่างกายแรงใจทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรของท่าน เสมือนทารกนั้นเป็นสายโลหิตของเขาหรือไม่ เพราะขนาดผู้เป็นมารดาของทารกเอง ยังไม่ยอมทุ่มเวลาให้กับลูกของตนอย่างสมควรจะทำ

เพราะฉะนั้น จึงใคร่ขอให้ข้อคิดแก่สตรีผู้ที่จะเป็นมารดา หรือกำลังเป็นมารดาทั้งหลาย ต้องตระหนักให้มากกว่าการเลี้ยงดูบุตรไม่ว่าวัยใดทั้งสิ้น มิใช่เพียงการดูแลให้บุตรได้กินอิ่ม นอนหลับ ไม่เจ็บไข้ ได้รับการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ซึ่งละเอียดลึกซึ้งซึ่งจะต้องทำมากกว่านี้อีกมาก บุตรของท่านจึงจะมีโอกาสเป็นคนดีที่โลกต้องการอย่างแท้จริง

4.2.2 ทิศเบื้องขวา

หมายถึงครูอาจารย์ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญเป็นรองจากมารดาบิดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของครูอาจารย์ที่ต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นทิศเบื้องขวา เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อศิษย์ของตนไว้พอเป็นตัวอย่าง 5 ประการ ดังนี้

- 1) แนะนำดี
- 2) ให้เรียนดี
- 3) บอกศิษย์ด้วยดีในศิลปวิทยาทั้งหมด
- 4) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
- 5) ทำการป้องกันในทิศทั้งหลาย

1) แนะนำดี

แนะนำดี หมายถึงอะไร

แนะนำดี หมายถึง แนะนำปลูกฝังอบรมเกี่ยวกับเรื่องกิริยามารยาทต่างๆ เช่น การนั่ง การยืน การเดิน การเคี้ยว การพูดจาให้สุภาพเรียบร้อย และอ่อนน้อม

ทำไมจึงต้องแนะนำเรื่องมารยาทต่างๆ

สาเหตุที่ครูอาจารย์ต้องแนะนำอบรมเรื่องมารยาทให้แก่บรรดาศิษย์ ก็เพราะว่าศิษย์แต่ละคนมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน เยาวชนบางครอบครัวได้รับการอบรมเรื่องกิริยามารยาทตลอดจนการแต่งกายมาเป็นอย่างดี แต่บางครอบครัวก็ไม่มีใครจะได้รับการอบรมให้รู้จักการแสดงกิริยามารยาทในสังคม จึงเลียนแบบอย่างที่ไม่ดีจากเพื่อนเกเร หรือแม้แต่จากรายการโทรทัศน์ด้อยคุณภาพ

อีกประการหนึ่ง สภาพสังคมที่โรงเรียนเป็นที่ประชุมของชนหมู่มาก ถ้าแต่ละคนมีกิริยาจาสุภาพเรียบร้อย อดทน ต่อการกระทบกระทั่งเล็กๆ น้อยๆ ช่มใจไม่แสดงความเห็นแก่ตัวจนเกินไป การอยู่ร่วมกันก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่นอย่างมีไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน ก็จะทำให้เด็กๆ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนร่วมกันได้ฉันเพื่อน

แต่ถ้าเด็กแต่ละคนมีกิริยาจาหยาบคาย แข็งกระด้าง ก้าวร้าวก้าวขะหะ ก็จะเกิดการกระทบกระทั่งกันบ่อยๆ ทำให้หมดความรู้สึกรอดทน ในที่สุดก็จะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง และทะเลาะวิวาทกัน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน เพราะเหตุนี้ครูอาจารย์ทุกท่านจึงจำเป็นต้องคอยสอดส่องดูแลอบรมแนะนำเรื่องกิริยามารยาทของศิษย์อยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม สำหรับเรื่องกิริยามารยาทนี้ ผู้เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองควรจะให้ความสนใจใส่ใจฝึกอบรมลูกหลานของตนเป็นอย่างดี เพื่อว่าจะไม่ต้องเป็นภาระหนักของครูอาจารย์ซึ่งจะมีส่วนอนุเคราะห์ให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่านักเรียนที่มีกิริยามารยาทดีนั้น มักจะมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนดีตามมาด้วย ผิดกับเด็กนักเรียนที่หยาบคายกักขะ ซึ่งมักจะเป็นเด็กเกเรและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมาก

แนะนำดีมีขอบเขตจำกัดอยู่ในเรื่องมารยาทเท่านั้นหรือ

ยังมีเรื่องสำคัญมากอีกเรื่องหนึ่ง ที่ครูอาจารย์จะต้องแนะนำอบรมศิษย์ เรื่องนั้นก็คือ การไม่คบคนพาล ไม่คบเพื่อนชั่ว คำแนะนำนี้ย่อมหาความว่าครูอาจารย์จะต้องชี้แจงลักษณะนิสัยของมิตรเทียมและมิตรแท้ โดยเปรียบเทียบให้ศิษย์เห็นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ย่อมมีนัยว่าครูอาจารย์ต้องอบรมสั่งสอนปลูกฝังให้ศิษย์ของตนให้เป็นมิตรแท้ด้วย เพราะถ้าเป็นมิตรเทียมก็จะมีใครต้องการคบหาสมาคมด้วย

การที่ครูอาจารย์จะแนะนำศิษย์ ให้เข้าใจเรื่องมิตรเทียม และมิตรแท้อย่างลึกซึ้ง จำเป็นจะต้องแนะนำให้เชื่อมโยงไปถึงสัมมาทฎฐิ 10 ประการด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หน้าที่ประการที่ 1 ของทิศเบื้องขวา ก็คือ ครูอาจารย์ทุกๆ ท่านต้องปลูกฝังความรู้ทางธรรม พร้อมทั้งวินัยทางกายและวาจา ให้แก่ศิษย์อย่างดีที่สุดนั่นเองเพื่อศิษย์จะได้เข้าร่วมในสังฆมอย่างมีความสุข

2) ให้เรียนดี

ให้เรียนดี คือเรียนอะไร

สิ่งที่จะต้องเรียนในบริบทนี้ คือ ความรู้ทางโลก ซึ่งตรงกับคำว่า ศิลปวิทยา ดังได้อธิบายไว้แล้วในทิศเบื้องหน้า ซึ่งคนเราทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ไว้สำหรับทำมาหากินเลี้ยงชีวิต

ให้เรียนดีมีความหมายอย่างไร

ความหมายของ “ให้เรียนดี” ในที่นี้หมายถึง ครูอาจารย์ ต้องจัดการเรียนการสอนให้ศิษย์เกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาที่เรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง หรือนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตได้จริง ไม่ใช่สักแต่ว่าเรียนเพื่อรับประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตร ไว้ใช้เป็นใบสมัครงาน หรือเป็นหลักฐานเข้าไปสู่การทำงานแบบมี “เส้นสาย” ผลักดัน แต่ครั้นเมื่อต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ ก็ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำงาน ยังต้องฝึกงานกันอีกนาน เช่น นักศึกษาบางคนที่เรียนจบสาขาเลขานุการ ครั้นเมื่อต้องทำหน้าที่ร่างจดหมายราชการก็ยังไม่ถูกต้อง หรือนิสิตนักศึกษาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษบางคน เมื่อจบออกไปเป็นครูภาษาอังกฤษ ก็ยังพูดภาษาอังกฤษไม่ถูกต้อง ยังฟังเจ้าของภาษาไม่เข้าใจ ยังขาดประสิทธิภาพในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ เป็นต้น

หน้าที่ข้อ 2 ของทิศเบื้องขวาโดยสรุปก็คือ ครูอาจารย์ทุกคนที่สอนวิชาทางโลกให้แก่ศิษย์ จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าจะต้องถ่ายทอดความรู้วิชาที่ตนรับผิดชอบ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติให้ศิษย์เกิดความเข้าใจถูกต้อง ลึกซึ้ง ถึงขั้นนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตได้จริง

3) บอกลักษณะด้วยดีในศิลปวิทยาทั้งหมด

เจตนารมณ์ของหน้าที่ข้อ 3 นี้ คืออะไร

เจตนารมณ์ของหน้าที่ประการที่ 3 ของทิศเบื้องขวา ก็คือ ครูอาจารย์ทั้งหลายต้องไม่หวังวิชา กล่าวคือ ถ้าตนมีความรู้ และประสบการณ์ในศิลปวิทยาที่กำลังสอนอยู่มากเท่าใด ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะถ่ายทอดให้แก่ศิษย์อย่างหมดเปลือกโดยไม่มีการเก็บกักขังไว้ หรือสอนในห้องเรียนแต่น้อย ขยกไว้ไปสอนนอกห้องเรียนให้มาก ศิษย์คนใดอยากได้ความรู้เพิ่มเติมอีก ก็ต้องตามไปเรียนพิเศษที่บ้านครู หรือที่โรงเรียนกวดวิชา เป็นต้น

ครูอาจารย์ประเภทไหนที่ไม่หวังวิชา

ครูอาจารย์ที่ไม่หวังวิชา คือครูอาจารย์ที่มีลักษณะนิสัยเป็น คนใจกว้าง มีความเมตตากรุณาสูง ทัศนคติของครูอาจารย์ประเภทนี้ อาจกล่าวสรุปได้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. มีความรักและเมตตาศิษย์ของตนเสมือนหนึ่งเป็นลูกเป็นหลาน จึงทุ่มเทพลังกายพลังใจ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยไม่ปิดบัง
2. มีความตระหนักว่าเยาวชน คือผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ถ้าศิษย์มีความรู้ความสามารถสูง ย่อมสามารถนำพาและผลักดันชาติบ้านเมืองให้เจริญทัดเทียมนานาชาติประเทศได้
3. ไม่กลัวว่าศิษย์จะเด่นดังกว่าครู แต่มีความคิดว่า ถ้าบรรดาศิษย์ของตนประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต มีเกียรติยศ ชื่อเสียงในสังคม สามารถทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองอย่างกว้างขวาง ครูอาจารย์ก็พลอยมีความปลื้มปิติไปด้วย เฉกเช่นบุคคลที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับบ้าน คราใดที่เห็นไม้เหล่านั้น ออกดอกสวยงาม ก็เฝ้าชื่นชมด้วยความสุขใจ
4. มีความเห็นว่า อาชีพครูเป็นการทำ “ธรรมทาน” และ “วิทยาทาน” ซึ่งมีอานิสงส์มาก ดังนั้น ครูอาจารย์ประเภทนี้ จึงตั้งใจทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

ครูอาจารย์ประเภทไหนที่หวังวิชา

ครูอาจารย์ที่หวังวิชา คือ ครูอาจารย์ที่มีลักษณะนิสัยเป็นคนใจแคบคิดถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ทัศนคติของครูอาจารย์ประเภทนี้ อาจกล่าวสรุปได้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. ไม่เคยคิดว่า อาชีพครูเป็นการทำ “ธรรมทาน”¹ หรือ “วิทยาทาน”² ซึ่งมีอานิสงส์มาก จึงปฏิบัติหน้าที่ของตนแบบ “ลูกจ้างสอนหนังสือ” คือปฏิบัติหน้าที่ตามเวลา ไม่เคยคิดทุ่มเท พลังกายพลังใจ เพื่อศิษย์ของตน

2. เกรงว่าถ้าศิษย์มีความรู้สึกเท่าครูแล้ว ต่อไปในภายภาคหน้าศิษย์อาจจะเด่นดังกว่าครู อาจ จะวัดรอยเท้าหรือแข่งดีกับครู หรืออาจจะนำความรู้ที่ได้รับไปทำมาหากินได้ร่ำรวยกว่าครู ครูอาจารย์ ประเภทนี้จึงบอกศิลาปวิทยาแก่ศิษย์ไม่ทั้งหมด

3. เห็นช่องทางหาประโยชน์จากศิษย์ ครูอาจารย์ประเภทนี้มีความคิดว่า การถ่ายทอดความรู้แบบเก็บกักขังไว้ จะเป็นช่องทางหารายได้เพิ่มขึ้น กล่าวคือ เมื่อศิษย์คนใดต้องการความรู้ให้กว้างขวาง ขึ้น ตนก็จะจัดสอนพิเศษให้ที่บ้าน หรือบอกให้ศิษย์ไปเรียนกับตน ณ สถาบันกวดวิชาที่ตนสังกัดอยู่ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า ครูอาจารย์ประเภทหวงวิชา เป็นบุคคลที่ขาดความจริงใจ ยังมีลักษณะนิสัย เป็นมิจฉาชีพลึกลับอยู่ ย่อมไม่สามารถปลูกฝังสัมมาทิฐิให้แก่ศิษย์ของตนได้ เยาวชนที่ได้เป็นศิษย์ของครู อาจารย์ประเภทนี้ ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาจิตใจในอนาคตต่อไปอีก

4) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง

การยกย่องศิษย์ควรมีการปฏิบัติอย่างไร

การยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในเพื่อนฝูงของครูอาจารย์ ก็คือการรับรองคุณธรรม ความรู้ความสามารถของศิษย์ของตน ให้เพื่อนฝูงของครูอาจารย์ได้รับทราบว่า ศิษย์คนใดมีความเชี่ยวชาญด้านใด มีความซื่อสัตย์ หรือมีคุณธรรมอะไรอย่างไรบ้าง ในกรณีที่ศิษย์ของตนไปสมัครงานในองค์กรต่างๆ การปฏิบัติเพื่อแสดงการยกย่องศิษย์ที่นิยมทำกันในปัจจุบันก็คือ การเขียนหนังสือรับรอง (Recommendation) ให้

หน้าที่ประการที่ 4 ของทิศเบื้องขวานี้ ย่อมให้เห็นว่า ครูอาจารย์ทั้งหลายจำเป็นต้องปลูกฝังอบรมบรรดาศิษย์ของตน ให้มีความรู้ความเข้าใจ ทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นอย่างดี เพื่อว่าเขาจะเป็นคนดี สมควรที่จะได้รับการยกย่องจากครูอาจารย์ ทั้งนี้เพราะถ้าเขาไม่ดีจริง ความเสียหายก็จะสะท้อนกลับมาที่ครูอาจารย์อย่างแน่นอน

5) ทำการป้องกันทิศทั้งหลาย

ทำการป้องกัน หมายถึงอะไร

ความหมายสำคัญของการทำการป้องกันในบริบทนี้ อยู่ที่การป้องกันศิษย์ มิให้นำความรู้จากศิลาปวิทยาที่ตนได้เล่าเรียนไปใช้ผิดพลาด หรือไปใช้ในทางที่ผิด

¹ ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะเป็นทานแก่ศิษย์

² วิทยาทาน คือ การให้ความรู้ทางโลกเป็นทานแก่ศิษย์

การที่ศิษย์จะสามารถนำความรู้ไปใช้โดยไม่ผิดพลาด ก็เพราะได้รับการฝึกหัดอบรม และมีประสบการณ์ในศิลปวิทยาที่ตนศึกษาเป็นอย่างดี เช่น ถ้าเป็นแพทย์ก็ต้องไม่วินิจฉัยโรคผิด ไม่สั่งยาผิด ถ้าเป็นวิศวกรโยธา ก็ต้องคิดคำนวณโครงสร้างไม่ผิด เป็นต้น

ส่วนการนำความรู้ด้านศิลปวิทยาไปใช้ในทางผิด ก็เพราะศิษย์ไม่มีสัมมาทิฐิ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่เคยได้รับการปลูกฝังอบรมความรู้ทางธรรมจากครูอาจารย์เลย หรืออาจจะเคยได้รับแล้ว แต่สัมมาทิฐิยังไม่เข้าไปอยู่ในใจของศิษย์ จึงทำให้ศิษย์นำความรู้ไปใช้ในทางผิด ด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เช่น เป็นผู้รักษากฎหมาย ก็รับส่วยจากพวกนอกกฎหมาย จึงเป็นเหตุให้กฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนจึงพากันทำผิดกฎหมายอยู่เนืองๆ เป็นต้น

ดังนั้น ถ้าศิษย์มิได้นำความรู้ที่เล่าเรียนไปใช้ผิดพลาด หรือไปใช้ในทางที่ผิด ก็ถือว่าครูอาจารย์ได้จัดการป้องกันในทิศทั้งหลายให้แก่ศิษย์แล้ว

จากหน้าที่ทั้ง 5 ประการของทิศเบื้องหน้านี้ นักศึกษาคงจะเห็นแล้วว่า หน้าที่สำคัญของครูอาจารย์คือ การปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ทั้งทางธรรม และทางโลกให้ศิษย์ทั้งหมด ถ้าครูอาจารย์ทุกคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ศิษย์ทั้งหมดย่อมเป็นคนดีโดยถ้วนหน้า

ด้วยเหตุนี้ครูอาจารย์ทุกท่าน ไม่ว่าจะทำหน้าที่สอนวิชาอะไร ในระดับชั้นใดก็ตาม จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสำคัญ อันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี การที่ครูอาจารย์จะเกิดความรู้ความเข้าใจดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาพระธรรม ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติตามสมควร

การศึกษาพระพุทธศาสนาให้เกิดประสิทธิผล โดยวิธีลัด ก็จำเป็นต้องศึกษากับพระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น เพื่อให้บรรดาครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษา ได้รับความรู้ทางธรรมถึงขั้นมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ สถาบันการศึกษาต่างๆ จำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์จากสถาบันสงฆ์อย่างต่อเนื่อง

หน้าที่ของศิษย์ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องขวา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของศิษย์ ที่ต้องปฏิบัติต่อครูอาจารย์ เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อทิศเบื้องขวาของตนให้ดูเป็นตัวอย่าง ๕ ประการดังนี้

- 1) ลุกขึ้นยืนรับ
- 2) เข้าไปยืนคอยต้อนรับ
- 3) เชื้อฟุ้ง
- 4) ประณินับตรับใช้
- 5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

ถ้าครูอาจารย์ทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการของตน ในฐานะทิศเบื้องขวาโดยไม่บกพร่อง ย่อมหวังได้ว่า บรรดาศิษย์ทั้งหลายจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการดังกล่าว ต่อครูอาจารย์ของพวกเขาได้อย่างสมบูรณ์ ไม่มีบกพร่อง

4.2.3 ทิศเบื้องหลัง

หมายถึงภรรยาหรือสามี ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อคู่ครองของตน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง กำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของภรรยาหรือสามี ที่ต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นทิศเบื้องหลัง เพื่อแสดงความ รับผิดชอบต่อกุศลธรรมของตนไว้พอเป็นตัวอย่าง ฝ่ายละ 5 ประการ ดังนี้

หน้าที่รับผิดชอบของสามี

- 1) **ยกย่องว่าเป็นภรรยา** สามีที่มีสัมมาทิฐิ ย่อมยกย่องภรรยาของตนให้ปรากฏแก่สังคม
- 2) **ไม่ดูหมิ่น** สามีที่มีความรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ย่อมไม่ดูหมิ่นภรรยาของตน
- 3) **ไม่ประพฤตินอกใจ** สามีที่เข้าใจและเชื่อมั่นในเรื่องกฎแห่งกรรม ย่อมละกรรมกิเลส 4 ได้ จึงไม่ประพฤตินอกใจภรรยาของตน
- 4) **มอบความเป็นใหญ่ให้** สามีที่มีความจริงใจ ไว้วางใจ และยกย่องภรรยาของตน ย่อมมอบอำนาจในการบริหารให้ภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัว
- 5) **ให้เครื่องแต่งตัว** เพื่อแสดงความรัก ความจริงใจ และตอบแทนคุณความดีของภรรยา สามีต้องรู้จักมอบเครื่องประดับ ในโอกาสพิเศษให้แก่ภรรยา

สามีที่มีความรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการได้สมบูรณ์ ก็เพราะได้รับการปลูกฝังอบรมจากมารดาบิดา ตลอดจนครูอาจารย์ ให้เป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ตั้งแต่ก่อนแต่งงาน

หน้าที่รับผิดชอบของภรรยา

- 1) **จัดการงานดี** หมายถึง การบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมประจำวันต่างๆ ภายในครอบครัว ทุกประเภท เช่น การดูแลหรือจัดเตรียมอาหาร การเลี้ยงบุตร เป็นต้น นอกจากนี้การจัดการงานดีของ บางครอบครัว ยังรวมถึงการบริหารจัดการ เกี่ยวกับธุรกิจของครอบครัวด้วย ภรรยาที่ดีมีสัมมาทิฐิ มีความรู้ความสามารถ ย่อมทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) **สงเคราะห์คนข้างเคียงสามี** ภรรยาที่ดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจเท่านั้น จึงจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ข้อนี้ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่มีบกพร่อง

3) **ไม่ประพฤตินอกใจ** ภรรยาที่มีความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ละกรรมกิเลส 4 ได้ ย่อมไม่ประพฤตินอกใจสามี

4) **รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้** คุณสมบัติสำคัญของภรรยาที่จะปฏิบัติหน้าที่ข้อนี้ได้สมบูรณ์ ก็เพราะไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องอริยวินัยในการใช้ทรัพย์¹

5) **ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง** ภรรยาที่มีคุณสมบัติข้อนี้ได้ ก็เพราะไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทั้งปวง และมีความเข้าใจเป้าหมายของการได้มาเกิดเป็นมนุษย์เป็นอย่างดี

ภรรยาที่มีความรับผิดชอบ สามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการได้สมบูรณ์ ก็เพราะได้รับการปลูกฝังอบรมเกี่ยวกับความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมจากทิศเบื้องหน้า และเบื้องขวา ของตนมาเป็นอย่างดี ตั้งแต่ก่อนแต่งงาน

สำหรับทิศเบื้องหลังนี้มีสิ่งสมควรพิจารณาเป็นพิเศษคือการเลือกคู่ครอง ในการเลือกคู่ครองของคนเราไม่ว่าชายหรือหญิง จำเป็นจะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ทั้งนี้เพราะการมีคู่ครองเป็นเรื่องของการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวของฆราวาส ถ้าการเลือกคู่ครองขาดการพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบ ย่อมจะเกิดปัญหาหย่าร้างและปัญหาทุกข์ร้อนอย่างอื่นตามมาอีกมากมาย ซึ่งนอกจากจะเป็นปัญหาส่วนตัวแล้วยังอาจจะเป็นปัญหาลังคมด้วย เช่น ปัญหาเยาวชนจากครอบครัวบ้านแตกสาแหรกขาด ด้วยเหตุนี้ปุ่ยาดายาของเรายังมีสำนวนเตือนใจลูกหลานว่า “ปลูกเรือนผิด คิดจนเรือนทลาย”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาเกี่ยวกับเรื่องคู่ครองไว้หลายแห่ง เช่นใน ภริยาสูตร² มีเนื้อหาโดยย่อดังนี้

เช้าวันหนึ่ง เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปยังนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ทรงสดับเสียงอื้ออึงในนิเวศน์จึงตรัสถามถึงสาเหตุ ท่านเศรษฐีได้กราบทูลว่า ผู้ก่อเหตุแห่งความอื้ออึงนั้นคือนางสุชาดา ลูกสะใภ้ของท่านเศรษฐี ซึ่งไม่เคารพยำเกรงใครๆ ในนิเวศน์ทั้งสิ้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสเรียกนางสุชาดาให้เข้ามาเฝ้า แล้วตรัสถามว่า เธอเป็นภรรยาประเภทใด ใน 7 ประเภทต่อไปนี้

1) **ภรรยาเสมอด้วยเพศฆาต** (วธกาภริยา) คือ ภรรยาซึ่งดูหมิ่นสามีของตน ยินดีในชายอื่น และพยายามฆ่าสามีของตน

2) **ภรรยาเสมอด้วยโจร** (โจรีภริยา) คือ ภรรยาที่คิดยกยอกทรัพย์ที่สามีหามาได้เสมอ

¹ แบ่งทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 สำหรับใช้เลี้ยงชีวิตและครอบครัว อีกสองส่วนสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพ ส่วนที่ 4 เก็บออมไว้สำหรับใช้คุ้มครองป้องกันตนยามมีอันตราย ซึ่งรวมทั้งการทำทานกุศลด้วย

² อัง. สัตตก. มก. 37/60/197

3) **ภรรยาเสมอด้วยนาย** (อัยยาภริยา) คือ ภรรยาที่เกี่ยวข้องร้ายในการทำงาน คอยแต่จะกล่าวคำหยาบ ช่มชู้สามีผู้ขยันทำมาหากิน

4) **ภรรยาเสมอด้วยแม่** (มาตาภริยา) คือ ภรรยาที่ปฏิบัติต่อสามีเสมือนดูแลบุตรและรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้เป็นอย่างดี

5) **ภรรยาเสมอด้วยพี่สาวน้องสาว** (ภคินีภริยา) คือ ภรรยาที่มีความเคารพนับถือสามีของตน และอนุโลมตามความคิดเห็นของสามีเสมอ

6) **ภรรยาเสมอด้วยเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา** (สขีภริยา) คือภรรยาที่ปฏิบัติต่อสามีด้วยความชื่นชมยินดีเสมอ ไม่มีการแสดงกิริยาจากกระแทกกระชกั้น กระทบกระเทียบให้สามีรู้สึกกระคายเคือง

7) **ภรรยาเสมอด้วยทาส** (ทาลีภริยา) คือ ภรรยาที่มีความอดทนสูง เมื่อถูกสามีชู้ตะคอก หรือทุบตีก็ไม่โกรธตอบ

เมื่อตรัสเรื่องภรรยา 7 ประเภทจบลงแล้ว พระพุทธองค์ทรงสรุปว่า ภรรยา 3 ประเภทแรกจัดอยู่ในประเภทคนทุศีล ขาดความเอื้อเฟื้อ ดังนั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก ส่วนภรรยา 4 ประเภทที่เหลือเป็นผู้ตั้งอยู่ในศีล ถนอมรักไว้ยั่งยืน เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติ

ครั้งได้ฟังพระธรรมเทศนาจบลงแล้ว นางสุชาดาจึงกราบทูลพระพุทธองค์ว่า “ตั้งแต่ววันนี้ เป็นต้นไป ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า โปรดทรงจำหม่อมฉันว่าเป็นภรรยาเสมอด้วยทาสี”

จากเรื่องภรรยา 7 ประเภท ย่อมเห็นได้ว่า สาระสำคัญของเรื่องนี้มีอยู่ 5 ประเด็น คือ ภรรยาทุศีล กับภรรยาผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีล

ดังนั้น ถ้าจะมองกลับไปในฝ่ายสามีบ้าง ก็คงจะมีอยู่ 2 ประเภทเหมือนกัน คือสามีทุศีล กับสามีผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีล

เพราะฉะนั้น ในการเลือกคู่ครอง ต่างฝ่ายต่างต้องใช้ปัญญาพิจารณาเรื่องศีลของกันและกัน ให้ละเอียดรอบคอบ และควรระวังเสียงชักท้วงของผู้ใหญ่ที่หวังดีด้วย มิใช่ปล่อยจิตใจให้ตกเป็นทาสของกามารมณ์ คิดแต่เพียงว่า “รักกันหนา พากันหนี” บุคคลที่มีศีล ย่อมหวังได้ว่าจะเป็นคนดีมีธรรมะด้วย แม้เขาจะมีสัมมาทิฐิยังไม่ครบถ้วนบริบูรณ์นัก แต่ถ้าได้ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตร เขาก็จะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวรได้

ผู้ที่มีหลักในการเลือกคู่ครองเช่นนี้ ย่อมประสบความสุขความเจริญในชีวิตครอบครัว ขณะเดียวกันบุตรธิดาก็จะสืบทอดมรดกแห่งคุณธรรมนี้ต่อไปอีกด้วย ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุเป้าหมายชีวิตทั้งระดับต้น และระดับกลางอย่างแน่นอน

ยิ่งกว่านั้น สภาวะของภรรยาเสมอด้วยทาส ย่อมไม่เกิดขึ้นในครอบครัว เพราะต่างฝ่ายต่างมีสัมมาทิฐิมั่นคงอยู่ในใจ ย่อมไม่แสดงพฤติกรรมทุศีลให้ปรากฏออกมา

4.2.4 ทิศเบื้องซ้าย

หมายถึง มิตรสหาย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของมิตรสหาย ที่ต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นทิศเบื้องซ้าย เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อตนเอง และตนเองก็ต้องปฏิบัติต่อเพื่อนด้วย ไว้เป็นตัวอย่าง 5 ประการ คือ

1) **กล้าป้องกันรักษามิตรผู้ประมาทแล้ว** มิตรสหายคนใดก็ตาม เมื่อทราบว่าเรากำลังประสบปัญหา เนื่องจากความโชคร้ายหรือความประมาท แต่ไม่ใช่ลัษณดานเลวของเรา แล้วไม่สนใจใยดีช่วยเหลือเรา ทั้งๆ ที่เขาอยู่ในฐานะที่จะช่วยเราได้พึงรู้เถิดว่าเขาเป็นศัตรูในคราบมิตร

2) **กล้ารักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว** เมื่อเราประสบปัญหาเพราะความประมาท มิตรก็เข้ามาช่วยดูแลรักษาทรัพย์ให้ ไม่ฉกฉวยทรัพย์ของเราไปเป็นของตน พึงรู้เถิดว่าเขาเป็นมิตรแท้

3) **กล้าเป็นที่พึ่งเมื่อคราวมีภัย** เพื่อนที่เป็นมิตรแท้ ย่อมกล้าเป็นที่พึ่ง ยามเมื่อเรามีภัย

4) **กล้าไม่ละทิ้งในยามวิบัติ** นี่คือลักษณะของกัลยาณมิตรอย่างแท้จริง

5) **นับถือตลอดวงศ์ตระกูลของมิตร** มิตรสหายที่ให้เกียรติ เคารพนับถือบุคคลในตระกูลของเราทุกคน ย่อมแสดงว่าเขาเป็นมิตรแท้ของเรา

ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมทั้ง 5 ประการนี้ เป็นคุณสมบัติ ของกัลยาณมิตรอย่างแท้จริง จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความเห็นเป็นสัมมาทิฐิเท่านั้น ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่ ครูอาจารย์ ทุกท่านต้องตระหนัก และตั้งใจปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจลูกหลาน และนักเรียนนักศึกษาทั้งหลาย ตั้งแต่วัยเยาว์

4.2.5 ทิศเบื้องล่าง

หมายถึง ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือลูกจ้างของเรา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของผู้เป็นหัวหน้า และผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้อง ที่ต้องปฏิบัติต่อกันฝ่ายละ 5 ประการ ดังนี้

หน้าที่รับผิดชอบของนายจ้าง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของผู้เป็นหัวหน้าหรือนายจ้าง ที่ต้องปฏิบัติเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อลูกน้อง หรือลูกจ้าง ไว้เป็นตัวอย่างให้ดู 5 ประการ คือ

1) **สามารถจัดการงานให้สมควรแก่กำลัง** หมายความว่ามอบหมายงานให้แก่ลูกน้องหรือลูกจ้าง ให้เหมาะสมกับกำลังตามวัยและเพศ ตลอดจนจนความถนัด ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของลูกน้องแต่ละคน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพผลสูงสุด

2) **ให้อาหารและรางวัล** หมายความว่านายจ้างต้องมีความเมตตากรุณาต่อลูกจ้าง เสมือนหนึ่งลูกของตน โดยให้ค่าจ้างแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีการขึ้นเงินเดือนและจ่ายโบนัสตามความเหมาะสม สำหรับลูกจ้างที่อยู่อาศัยในชายคาเดียวกัน ก็ต้องจัดหาอาหารให้อย่างเหมาะสม ไม่ให้ออดอยากขาดแคลน

นายจ้างที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ย่อมปฏิบัติหน้าที่ข้อนี้ได้อย่างสมบูรณ์

3) **ดูแลรักษายามเจ็บป่วย** หมายถึงอนุญาตให้ลาพักงานได้เมื่อลูกจ้างเจ็บป่วยโดยไม่หักค่าจ้างแรงงาน ให้ความสนใจ ไถ่ถามข่าวความเจ็บไข้ได้ป่วย ด้วยความเมตตากรุณา

4) **แจกของแปลกๆ พิเศษให้กิน** หมายถึงจัดให้มีการเลี้ยงฉลองในวาระโอกาสพิเศษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกจ้าง ด้วยอาหารรสเลิศพิเศษ เพื่อแสดงความมีน้ำใจ และความเมตตาของผู้บังคับบัญชาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

5) **ให้หยุดตามโอกาส** หมายถึงให้หยุดงานตามวันหยุดประจำ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตลอดจวันสำคัญของชาติและศาสนา ซึ่งมีการกำหนดให้หยุดเป็นประเพณี

หัวหน้า ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้าง จะมีความรับผิดชอบ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการดังกล่าวได้สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ก็เพราะมีลักษณะนิสัยของมิตรแท้ อันเกิดจากการได้รับการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจ ตั้งแต่เยาว์วัยจากครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษา และพระภิกษุสงฆ์

หน้าที่รับผิดชอบของลูกจ้าง

พระลัมมालัมพุทเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ลูกน้อง หรือลูกจ้างที่ต้องปฏิบัติ เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อนายจ้าง หรือผู้บังคับบัญชา ไว้เป็นตัวอย่างให้ดู 5 ประการคือ

1) **เริ่มทำงานก่อนนาย**

2) **เลิกทำงานหลังนาย**

ลูกน้องที่มีพฤติกรรมใน 2 ข้อนี้ ย่อมแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานเป็นอย่างดี มีความเคารพนับถือหัวหน้าอย่างจริงใจ ไม่มีเจตนาที่จะเอาเปรียบนายจ้าง หรือหาเหตุมาเป็นเงื่อนไขให้นายจ้างปูนบำเหน็จรางวัล ลูกน้องที่มีลักษณะนิสัยเช่นนี้ก็เพราะได้รับการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจมาตั้งแต่เล็กแต่น้อยจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดีงาม

3) **ถือเอาแต่ของที่นายให้** ลูกน้องที่เข้าใจและเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ละกรรมกิเลสได้ ย่อมไม่หยิบฉวย หรือลักขโมยทรัพย์สินของหัวหน้า หรือของบริษัทขององค์กรมาเป็นของตน

4) **ทำงานให้ดีขึ้น** หมายถึงทุ่มสุดใจทำงานในหน้าที่ ยิ่งมีประสบการณ์มากขึ้น ก็ยิ่งทำงาน

ให้เต็มตามกำลังสติปัญญามากขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยไม่ต้องเงื่อนไข ต่อรองขอ บำเหน็จรางวัลจากนายจ้าง

5) นำเกียรติคุณของนายไปสรรเสริญ ลูกน้องที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ก็เพราะมีพื้นฐานจิตใจ เป็นคนดี มีความจงรักภักดีต่อเจ้านายด้วยความจริงใจ ประกอบกับเจ้านายก็เป็นคนดี มีสัมมาทิฐิ มีความเมตตากรุณาต่อลูกน้องอย่างถ้วนหน้า และเสมอต้นเสมอปลาย

หน่วยงานใด หรือองค์กรใดที่ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา หรือทั้งนายจ้างและลูกจ้าง ต่างฝ่ายต่างสามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการตามความรับผิดชอบของตน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ อย่างสมบูรณ์ไม่บกพร่อง และสม่ำเสมอ ก็เพราะต่างฝ่ายต่างมีลักษณะนิสัยมิตรแท้ มีความรักสมัคร สมานสามัคคีโดยทั่วกัน ย่อมหวังได้ว่าหน่วยงานหรือองค์กรนั้น จะประสบความสำเร็จก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ ไม่มี วันตกต่ำ

อนึ่ง ถ้าจะพิจารณาให้ลึกลงไปทางด้านธรรมชาติ ถ้ามองว่ามีธรรมชาติอะไรบ้าง ที่ทำให้ทั้งฝ่าย ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถประสานความร่วมมือกันได้อย่างราบรื่นและเกิดประสิทธิผล

ธรรมชาติซึ่งฝ่ายผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องยึดมั่นก็คือ อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย

1) ฉันทะ หมายถึง ความมีใจใฝ่รักงานในหน้าที่ของตน และตั้งใจจะทำให้เกิดผลดียิ่งๆ ขึ้น ไปอีกไม่มีนิสัยเกียจงานแม้แต่บ่อย

2) วิริยะ หมายถึง ความขยันพากเพียรในการทำงานในหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ ท้อถอย ไม่ท้อแท้ เห็นอุปสรรคของงานก็รู้สึกสนุกสนานในการต้องแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เสมือนทารก เห็นขนม คือขนมยิ่งมากทารกก็ยิ่งสนุกในการกินขนมอร่อยๆ นั่นๆ

3) จิตตะ หมายถึง มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน ชนิดไม่เสร็จไม่เลิก ไม่สำเร็จไม่ยอมแพ้ หลอมน จิตใจกับงานเป็นหนึ่งเดียวกัน

4) วิมังสา หมายถึง ตรวจสอบประเมินผลการทำงานของตนอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นทุกๆ ด้าน

ผู้เป็นลูกน้องซึ่งทำงานด้วยอิทธิบาทธรรมดังกล่าว นอกจากตนเองจะมีผลงานดีเด่น ก่อให้เกิด ความเจริญก้าวหน้าแก่ตนแล้ว ยังจะมีส่วนส่งเสริมความก้าวหน้าอย่างมากแก่ลูกพี่ และองค์กรอีกด้วย

ในทำนองกลับกัน ผู้บังคับบัญชาที่สามารถจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งยังขาดอิทธิบาทธรรม ให้ สามารถพัฒนาอิทธิบาทธรรมขึ้นได้ หรือจะสามารถเลี้ยงน้ำใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ก่อปรด้วยอิทธิบาทธรรม ให้ทุ่มเทชีวิตจิตใจทำการงานในองค์กร ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นจะต้องตั้งมั่นอยู่ใน พรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย

1) **เมตตา** หมายถึง ความรักใคร่และปรารถนาดีต่อลูกน้องที่ตั้งใจทำงาน

2) **กรุณา** หมายถึง มีความเอ็นดู สงสาร เห็นใจ พยายามเข้าใจและใส่ใจที่จะช่วยลูกน้องซึ่งขยันทำงาน แก้ปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะป็นงานในหน้าที่หรือเรื่องส่วนตัว

3) **มุทิตา** หมายถึง มีความยินดี เมื่อลูกน้องประสบความสำเร็จ ไม่คิดอิจฉาริษยา ยิ่งกว่านั้นยังพยายามส่งเสริมลูกน้องผู้ก่อปรด้วยอิทธิบาทธรรมให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอีก

4) **อุเบกขา** หมายถึง ให้ความเป็นธรรมแก่ลูกน้องทุกคน โดยปราศจากอคติใดๆ ทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นยังมีการปูนบำเหน็จรางวัลเป็นพิเศษแก่ลูกน้องที่ตั้งใจทำประโยชน์ให้แก่องค์กร ด้วยการให้โบนัส การให้ถือหุ้นของบริษัท การให้เงินเดือนเพิ่ม เป็นต้น

อิทธิบาทธรรมของผู้ได้บังคับบัญชา และพรหมวิหารธรรมของผู้บังคับบัญชา อาจแสดงด้วยตารางให้เห็นว่าธรรมะทั้ง 2 หมวดนี้ มีความสัมพันธ์ และอุปการะต่อกันอย่างไร ดังนี้

อันดับที่	อิทธิบาท 4	พรหมวิหาร 4
1	ฉันทะ ← → เมตตา	
2	วิริยะ ← → กรุณา	
3	จิตตะ ← → มุทิตา	
4	วิมังสา ← → อุเบกขา	

4.2.6 ทิศเบื้องบน

หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับเราในฐานะผู้ให้การอบรมสั่งสอนศีลธรรม และวิชาความเป็นมนุษย์ ได้แก่สมณพราหมณ์ สมมุติชื่อว่า ทิศเบื้องบน เพราะตั้งอยู่ด้วยศีลและธรรม

หน้าที่รับผิดชอบของสมณะ (พระสงฆ์)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ ให้เป็นอริยวินัยของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติ เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อญาติโยมทั้งหลายไว้เป็นตัวอย่าง 6 ประการ คือ

- 1) ห้ามทำความชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม
- 4) ให้ได้ฟังสิ่ง (ธรรมะ) ที่ยังไม่เคยฟัง
- 5) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น
- 6) บอกทางสวรรค์ให้

หน้าที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์

หน้าที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์อันพึงปฏิบัติต่อคฤหัสถ์คืออะไร

หน้าที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์อันพึงปฏิบัติต่อญาติโยม ก็คือหน้าที่ใน 3 ข้อแรก คือมีความตั้งใจจริงที่จะนำความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ที่ตนได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจศึกษาค้นคว้า และปฏิบัติจนบรรลุภูมิรัฐภูมิธรรม มาปลูกฝังอบรมสั่งสอนญาติโยมผู้ยังต้องทำมาหากินอยู่ทางโลก ให้มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยรักการทำความดี ตั้งใจสั่งสมบุญกุศลตลอดชีวิต ละเว้นความชั่ว และการทำบาปอกุศลทั้งปวง ไม่มีความเห็นเป็นมิจฉาทิฐิแม้เพียงน้อยนิด

การทำหน้าที่ของพระสงฆ์ต้องดำเนินการอย่างไร

หลักการและวิธีการในการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในข้อ 1 และข้อ 2 (ห้ามทำความชั่ว และให้ตั้งอยู่ในความดี) มีอยู่อย่างชัดเจนในข้อ 4 - 6 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4) ให้ได้ฟังสิ่ง (ธรรมะ) ที่ยังไม่เคยฟัง หมายถึงการปลูกฝังอบรมศีลธรรมและวิชาความเป็นมนุษย์ ด้วยการแสดงธรรม สั่งสอนญาติโยม

เพราะเหตุที่เนื้อหาสาระสำคัญของธรรมะ เป็นเรื่องสวณกระแสวิกฤต จึงเป็นเรื่องที่ไม่ได้รับความสนใจของผู้ฟัง จะสังเกตเห็นได้โดยทั่วไปว่า ผู้คนส่วนมากทุกเพศทุกวัยมักจะนั่งหลับในขณะที่ฟังธรรม ผิดกับการดูหนังดูละคร หรือคอนเสิร์ต เพราะฉะนั้นพระภิกษุที่จะแสดงธรรม จำเป็นต้องหาทุกุศโลบายและเทคนิควิธีกระตุ้นอารมณ์ผู้ฟังให้เกิดความสนใจระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

โดยเหตุที่ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการศึกษาได้ก้าวหน้าไปมาก ดังนั้นในการแสดงธรรมแต่ละครั้งไม่ว่าผู้ฟังจะมีความรู้ทางโลกมากน้อยอย่างไร หรืออยู่ในวัยใดก็ตาม ควรจะมีสไตล์ที่สนุกสนานประกอบ การแสดงธรรมด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความสนใจผู้ฟังให้ติดตามฟังโดยตลอด และเกิดความเข้าใจในสาระแห่งธรรมที่ได้ฟังอย่างแท้จริง

ควรมีการเลือกเฟ้นหัวข้อธรรมสำหรับแสดงอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการแสดงธรรมของพระภิกษุ ทุกครั้งจะต้องมุ่งประเด็นไปที่การปลุกฝังสัมมาทิฐิเข้าไปในใจผู้ฟัง เพราะฉะนั้นหัวข้อธรรมแต่ละเรื่องที่จะเลือกมาแสดง จะต้องนำมาไปสู่การปลุกฝังสัมมาทิฐิทั้งสิ้น นอกจากนี้การให้ความรู้ทางธรรม จะต้องเรียงลำดับจากง่าย และให้ลุ่มลึกไปตามลำดับหลักธรรมที่ได้ยกมาแสดงไว้ในตอนต้นบทนี้ 22 หัวข้อ จะเป็นหลักธรรมแม่บทในการนำมาเทศน์สอนที่ส่งเสริมการปลุกฝังสัมมาทิฐิอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระของธรรมะที่ควรนำมาแสดง ควรสรุปลงในกรอบแห่ง ทาน ศีล ภavana

“ภavana” หมายถึงอะไร

“ภavana” โดยรูปศัพท์ แปลว่า การทำให้มีขึ้น เป็นขึ้น การเจริญ หรือการบำเพ็ญ ด้วยการฝึกอบรมจิตใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา แบ่งการฝึกอบรมออกเป็น 2 ลักษณะคือ

- 1) ฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ เรียกว่า “สมถภavana”
- 2) ฝึกอบรมให้เกิดปัญญาารู้แจ้งเห็นแจ้งตามความเป็นจริง เรียกว่า “วิปัสสนาภavana”

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งการฝึกอบรมที่แตกต่างจากที่กล่าว แต่ก็แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ฝึกอบรมจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคง สงบ มีสติ และสมาธิ เรียกว่า “จิตตภavana”

2) ฝึกอบรมให้เกิดปัญญาความรู้ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนจิตใจไม่ถูกรบกวนด้วยอำนาจกิเลส และความทุกข์ เรียกว่า “ปัญญาภavana”

ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งแบบใดก็ตาม ท่านผู้อ่านคงได้เห็นแล้วว่า ภavanานั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือระดับต้น กับระดับสูง

การอบรมจิตใจที่ควรให้ทุกคนควรได้รับการฝึกก็คือการภavnาระดับต้นเพื่อให้จิตใจมีความสงบ มีสติ สมาธิ ความอดทน คุณธรรมเหล่านี้ย่อมอนุเคราะห์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจหมวดธรรมแม่บทต่างๆ ได้โดยง่าย นั่นคือ ก่อนฟังธรรมทุกครั้ง พระสงฆ์ผู้แสดงธรรมควรฝึกให้ญาติโยมได้อบรมจิตใจให้มีความสงบ มีสติ และสมาธิ เสียก่อน เพื่อจะได้รับฟังพระธรรมเทศนาอย่างมีสติ และสมาธิ ถ้าทำได้เช่นนี้ย่อมหวังได้ว่าการปลุกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจของผู้ฟัง ย่อมมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

5) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง พระธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ล้วนเป็นนามธรรม บางเรื่องอาจเข้าใจยากสำหรับบางคน ดังนั้น การอธิบายซ้ำ หรือการให้ความรู้เพิ่มเติม ในเรื่องเดียวกัน จึงควรทำ โดยไม่ต้องเกรงว่าผู้ฟังจะเบื่อ

อย่างไรก็ตาม วิธีป้องกันมิให้ผู้ฟังเบื่อ ผู้แสดงธรรมก็จำเป็นต้องมีความสามารถในการยกอุปมา-

อุปไมยโวหารได้อย่างกว้างขวาง และคล่องแคล่ว ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจสาระ แห่งธรรมแจ่มแจ้ง แล้ว ยังจะเกิดความซาบซึ้งในรสแห่งโวหารของพระธรรมกถึกอีก จึงเกิดกำลังใจใคร่ติดตามศึกษา และ ฟังธรรมโดยมองเห็นคุณค่าอันประเสริฐของพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้ฟังบางคนที่มี ความเห็นเป็นมิถิชาปฏิญาก็จะเปลี่ยนแปรเป็นสัมมาปฏิญ์ได้ดังกรณีพระยาปายาลี¹

นอกจากนี้ การใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบการแสดงธรรมที่หลากหลาย ก็จะช่วยให้ผู้ฟัง ติดตามฟังโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย แม้จะเคยฟังเรื่องโดยสังเขปไปแล้ว ครั้นได้ฟังและได้ดูเรื่องโดยละเอียด พิสดาร ก็จะมีสมาธิกระตือรือร้นติดตาม ยิ่งได้ฟังหลายครั้ง ก็ยังจะมีความเข้าใจสาระแห่งธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดก็จะพัฒนาขึ้นมาเป็นลักษณะนิสัยรักการทำความดีเกลียดการทำความชั่วโดยปริยาย

6) **บอกทางสวรรค์ให้** หน้าที่ในข้อนี้หมายความว่า พระภิกษุต้องบอกเหตุแห่งการไปบังเกิด ในสวรรค์ในชาติหน้า ขณะเดียวกันย่อมมีนัยว่า ต้องบอกเหตุแห่งการไปบังเกิดในนรกแก่ญาติโยมด้วย ทั้งนี้ เพราะสถานที่ทั้งสองแห่งนี้ เป็นเรื่องที่ต้องรู้พร้อมๆ กัน เช่นเดียวกับกรรมดี และกรรมชั่ว

นักศึกษาคงจะสังเกตเห็นว่า ที่ผ่านมามีทั้ง 5 ทิศนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบหมาย หน้าที่ให้แต่ละทิศเพียง 5 ประการเท่านั้น แต่สำหรับทิศเบื้องบนมีถึง 6 ประการ ซึ่งต้องถือว่าเป็นหน้าที่ เกียรติยศพิเศษสุดของพระสงฆ์ คือ การบอกทางสวรรค์ให้แก่คฤหัสถ์

พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์อย่างไรในการมอบหน้าที่นี้ให้แก่พระสงฆ์

ตามหลักพระพุทธศาสนา การบวชเข้ามาเป็นพระภิกษุก็เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง เรื่องนี้ผู้ อุปสมบททุกคน ต้องบอกวัตถุประสงค์ในการบวชของตนแก่พระอุปัชฌาย์ในพิธีอุปสมบท ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ อย่างชัดเจน

เพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบวชอย่างแท้จริงพระพุทธองค์จึงทรงกำหนดเป็นพระวินัย สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดให้ต้องศึกษาพระธรรมวินัยให้ครบบริบูรณ์ ทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ จนเกิดผล เป็นปฏิเวธ คือเกิดความเข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่งในพระธรรมวินัยทั้งปวง เพื่อให้เป็นผู้ทรงภูมิรัฐภูมิธรรม อย่างแท้จริง โดยไม่ต้องประกอบอาชีพใดๆ เลี้ยงชีวิต นอกเหนือจากการบิณฑบาต ทั้งนี้เพราะถ้าภิกษุ ต้องมีภาระเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต โอกาสที่จะเป็นผู้ทรงภูมิรัฐภูมิธรรมอย่างแท้จริงนั้นยากที่ จะเกิดขึ้นได้

ครั้นเมื่อทรงภูมิรัฐภูมิธรรมแล้ว พระภิกษุก็ต้องมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทางธรรมให้แก่ ญาติโยมทั้งหลาย ซึ่งต้องสาละวนอยู่กับการทำมาหากิน ยากนักที่จะมีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยดังเช่น นักบวช แต่พระพุทธองค์ก็ทรงกำหนดให้ญาติ โยมทำหน้าที่อุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 ถือได้ว่าต่างฝ่ายต่าง ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยวิธีนี้พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปก็จะสามารถตั้งอยู่ในสัมมาปฏิญ์อย่างมั่นคง

¹ ปายาลิราชัญญสูตร ที. มหา. มก. 14/301/369

ย่อมมีโอกาสประสบความสุขและความเจริญในชีวิต และพระพุทธศาสนาก็จะมีอายุยืนยาวสืบไป สำหรับเป็นที่พึ่งที่ระลึกของชาวโลกทั้งปวง

เพราะเหตุนี้พระพุทธองค์จึงทรงมอบหน้าที่ให้พระสงฆ์ทั้งปวง เป็นผู้บอกทางสวรรค์ให้แก่ญาติโยม พระภิกษุองค์ใดที่มีได้ทำหน้าที่นี้ หรือทำหน้าที่อื่นนอกจากหน้าที่นี้ ก็ถือว่ายังมีได้ทำหน้าที่รับผิดชอบของตนในฐานะที่เป็นทิศเบื้องบนอย่างแท้จริง

ทำหน้าที่บอกทางสวรรค์ต้องทำอะไร

การบอกทางสวรรค์ก็คือ การบอกญาติโยมให้รู้ว่า “คนเราเกิดมาทำไม” หรือ “เป้าหมายของการได้มาเกิดเป็นมนุษย์คืออะไร”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดง “ประโยชน์” ซึ่งหมายถึง ผลดีตามที่คิดมุ่งหมายไว้ มีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ แปลว่า ประโยชน์ปัจจุบัน
- 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ แปลว่า ประโยชน์ภายนอก หรือประโยชน์ในภพหน้า
- 3) ปรมัตถประโยชน์ แปลว่า ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน

ผู้ที่ศึกษาเรื่องประโยชน์ 3 จนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ย่อมเข้าใจได้ว่าเป้าหมายชีวิตของการได้มาเกิดเป็นมนุษย์นั้นมีอยู่ 3 ระดับ ด้วยกัน กล่าวคือ

1) **ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์** ซึ่งแปลว่าประโยชน์ปัจจุบันนั้น หมายถึงการที่บุคคลสามารถประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงชีวิตตน รวมถึงครอบครัวได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ไม่เป็นภาระของใคร และไม่สร้างความเดือดร้อนให้สังคม จัดเป็น “เป้าหมายชีวิตระดับต้น” หรือ “เป้าหมายบนดิน” บุคคลที่สามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น ย่อมมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในโลกนี้ แต่ยังไม่มียุติกรรมว่าเมื่อละโลกนี้ไปแล้วจะได้ไปสู่ทุกคติ หรือสุคติ

2) **สัมปรายิกัตถประโยชน์** ซึ่งแปลว่าประโยชน์ในภพหน้า หมายถึง การที่บุคคลสามารถสร้างคุณความดีและบุญกุศล ไว้เป็นหลักประกันว่า เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ก็ได้ไปบังเกิดใหม่ในสุคติโลกสวรรค์ ได้เสวยสุขอยู่ในทิพยวิมานเป็นเวลายาวนานเป็นหมื่นเป็นล้านปี จัดเป็น “เป้าหมายระดับกลาง” หรือ “เป้าหมายบนฟ้า” บุคคลที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางได้ จำเป็นจะต้องบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้นด้วย ทั้งนี้เพราะถ้ามีชีวิตลำบากยากจน ย่อมยากที่จะสร้างบุญกุศลได้ ย่อมพัวพันเกี่ยวข้องกับบาปอกุศล บางคนอาจจะไม่มีโอกาสบรรลุแม้เป้าหมายชีวิตระดับต้น

3) **ปรมัตถประโยชน์** ซึ่งแปลว่าประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพานนั้น หมายถึง “เป้าหมายสูงสุด” ของการมาเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเป้าหมายที่ประเสริฐสุด เพราะผู้ที่บรรลุพระนิพพานแล้ว ย่อมไม่

ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิด และไม่ต้องประสบความสำเร็จทุกขัณนาประการอยู่ในสังสารวัฏ

บุคคลที่จะมีโอกาสบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้นั้น จะต้องสั่งสมบุญบารมีมากมาย เคยบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางมานับครั้งไม่ถ้วน และในชาติสุดท้ายที่จะได้บรรลุเป้าหมายสูงสุด ก็จะต้องดำรงอยู่ในสมณเพศเท่านั้น ดังมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์เถระ และพระอรหันต์เถรี เป็นตัวอย่าง

อะไรคือปัจจัยที่จะทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายชีวิตในแต่ละระดับ

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายชีวิตอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะระดับใดก็คือสัมมาทิฐิที่เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย

เพราะฉะนั้นเมื่อทิศเบื้องบนทำหน้าที่บอกทางสวรรค์ให้แก่ญาติโยมก็ต้องยึดหลักสำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) ปลุกฝังความเข้าใจเรื่องเป้าหมายชีวิตทั้ง 3 ระดับให้แก่ญาติโยม
- 2) ปลุกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจของญาติโยม

สำหรับการปลุกฝังสัมมาทิฐินั้น มีสิ่งที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษว่า ในองค์ประกอบ 10 ประการของธรรมะหมวดนี้ เนื้อหาสาระสำคัญที่สุดอยู่ที่เรื่อง “ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วที่บุคคลทำแล้ว” หรือเรื่อง “กฎแห่งกรรม” นั่นเอง ถ้าบุคคลเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง และยอมรับเรื่องกฎแห่งกรรมแล้ว การทำความเข้าใจกับองค์ประกอบที่เหลืออีก 9 ประการย่อมเกิดขึ้นได้โดยง่าย

มีข้อสังเกตว่า การศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ มีอิทธิพลทำให้ผู้คนส่วนมากในปัจจุบันไม่เชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เพราะพวกเขาไม่เคยเห็น อีกทั้งไม่เคยคิดจะลงมือพิสูจน์ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง คือการเจริญสมาธิภาวนา จนสามารถบรรลุทิพยจักขุเป็นอย่างน้อย แม้พระภิกษุจำนวนไม่น้อยก็ยังลังเลสงสัยเรื่องนี้ ครั้นเมื่ออ่านพบเรื่องนรกสวรรค์อันปรากฏอยู่มากมายในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จึงไม่กล้ายืนยันว่ามีนรกสวรรค์จริง แต่มักจะพากันกล่าวเลี่ยงไปว่า สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ โดยไม่มีการอธิบายขยายความต่อ ปลอ่ยให้ผู้ฟังตีความกันเอง

การกล่าวเช่นนั้นนอกจากจะแสดงว่า ภิกษุรูปนั้นๆ มิได้ทำหน้าที่บอกทางสวรรค์ให้แก่ญาติโยมแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าท่านไม่มีประสบการณ์ในการเจริญสมาธิภาวนาอย่างได้ผลอีกด้วย

ทำอย่างไรการทำหน้าที่ของพระภิกษุจึงจะสัมฤทธิ์ผล

เพื่อที่จะให้สามารถทำหน้าที่บอกทางสวรรค์แก่ญาติโยมได้อย่างเต็มภาคภูมิ ตามที่พระพุทธองค์ตรัสมอบหมาย พระภิกษุทั้งหลายจำเป็นต้องอบรม และพัฒนาตนให้ครบ ทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ จึงจะมีความอาจหาญพอที่จะถ่ายทอด และยืนยันเรื่องนรกสวรรค์ อันปรากฏอยู่มากมายในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตลอดจนเรื่องโลกนี้ โลกหน้า เรื่องโอปปาติกะว่ามีจริง เป็นจริง ขณะเดียวกันก็จะ

สามารถชักจูงน้อมนำญาติโยมให้เกิดความสนใจทำทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนาเป็นประจำ ประสพการณ์จากการปฏิบัติสมถภาวนา ในระดับทำใจหยุดใจนิ่งได้สนิท ถึงขั้นเกิดความสว่างที่กลางใจในระดับหนึ่ง แม้ยังไม่ถึงขั้นเห็นนรกสวรรค์ เพียงเท่านี้ญาติโยมผู้ปฏิบัติก็จะเกิดศรัทธาที่จะแสวงหาประสพการณ์ภายใน ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก

ขณะเดียวกันก็จะเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องบาปบุญ คุณโทษ ประโยชน์ และมีประโยชน์อย่างแท้จริง นั่นคือ สัมมาทิฐิได้เข้าไปอยู่ในใจของญาติโยมผู้มีศรัทธาแล้ว พร้อมกับนี้หิริ โอตตัปปะ และโยนิโสมนสิการของเขา ก็จะมั่นคงและงอกงามยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความคิดมุ่งมั่นที่จะสร้างแต่บุญกุศลให้ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก และพยายามหลีกเลี่ยงการทำบาปอกุศล แม้เพียงน้อยนิด เพียงเท่านี้ก็ถือว่าพระภิกษุได้ทำหน้าที่ อย่างมีประสิทธิภาพในการบอทางสวรรค์ให้แก่ญาติโยมแล้ว

อย่างไรก็ตามทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์¹

ดังนั้น สัมมาทิฐิที่เข้าไปอยู่ในใจบุคคลบางคนอย่างมั่นคงแล้ว ก็อาจจะโยกคลอนถึงขั้นพังทลายออกจากใจไปได้ เมื่อถูกกระทบด้วยกระแสกิเลสอันเชี่ยวกรากในยุคโลกาภิวัตน์นี้ เพราะฉะนั้นเพื่อเป็นการเสริมพลังสัมมาทิฐิของญาติโยมให้มั่นคงแข็งแรงงอกงามต่อไป พระภิกษุสงฆ์จะวางมือในการทำหน้าที่ทิศเบื้องบนไม่ได้เลย

สงฆ์จะต้องทำอย่างไร สัมมาทิฐิในใจของผู้คนจึงจะมั่นคงตลอดไป

สิ่งที่สงฆ์จะต้องทำมิใช่เรื่องยุ่งยากซับซ้อนอะไรมากนัก เพียงแต่จะต้องเป็นผู้ชี้นำประชาชนให้ปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในกรอบของ ทาน ศีล ภาวนา เป็นกิจวัตรประจำวัน

การที่จะทำให้กิจกรรมดังกล่าวดำเนินไปได้อย่างกว้างขวาง ก็จำเป็นจะต้องค้นหาคนดีในชุมชนมาร่วมกันสร้างเครือข่าย ชักชวนผู้คนในชุมชนให้มาร่วมทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ส่วนสถานที่สำหรับทำกิจกรรมก็อาจหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ซึ่งอาจเป็น บ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนสถานที่ทำงานขององค์กรบางแห่ง ที่ยินดีให้ความร่วมมือ แต่ไม่ว่าจะร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นที่ไหน พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำเสมอ

โดยสรุปก็คือ ในสภาพสังคมปัจจุบัน การปฏิบัติหน้าที่ของสงฆ์ในฐานะที่เป็นทิศเบื้องบนนั้น จะต้องมีความพร้อมที่จะปฏิบัติการในเชิงรุก มิใช่ปฏิบัติหน้าที่แบบตั้งรับอยู่ที่วัดประการเดียว ส่วนรายละเอียด ในการปฏิบัติการนั้น เป็นเรื่องที่สงฆ์จะต้องคิดวางแผนอย่างรอบคอบ และบริหารจัดการให้เหมาะสมกับชุมชนที่วัดของตนตั้งอยู่

¹ ไตรลักษณ์ประกอบด้วย 1) ความไม่เที่ยง (อนิจจตา) 2) ภาวะที่คงทนอยู่ไม่ได้ (ทุกขตา) 3) ความมีใช้ตัวตน (อนตตตา)

หน้าที่ของคฤหัสถ์ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องบน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ให้เป็นอริยวินัยของคฤหัสถ์คือตัวเราที่ต้องปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อทิศเบื้องบนของตน ให้ดูเป็นตัวอย่าง 5 ประการ ดังนี้

- 1) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
- 2) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
- 3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
- 4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
- 5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

หน้าที่สำคัญที่สุดของคฤหัสถ์ในการปฏิบัติต่อสงฆ์ คืออะไร

หน้าที่สำคัญที่สุดของคฤหัสถ์ในการปฏิบัติต่อสงฆ์ ก็คือการอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ อันประกอบด้วย

- 1) จีวร (ผ้านุ่งห่ม)
- 2) บิณฑบาต (อาหาร)
- 3) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย)
- 4) คิลานเภสัช (ยาบำบัดโรค)

สาเหตุที่ถือว่าการอุปถัมภ์สงฆ์เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของคฤหัสถ์ ก็เพราะถ้าขาดการอุปถัมภ์จากคฤหัสถ์แล้ว สงฆ์ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ในสมณเพศได้ เนื่องจากตามพุทธวินัยไม่อนุญาตให้สงฆ์ประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตตั้งเช่นคฤหัสถ์ แต่ทรงกำหนดให้สงฆ์ต้องศึกษาและปฏิบัติธรรม เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง และมีหน้าที่เป็นครูถ่ายทอดพระธรรมวินัยให้แก่คฤหัสถ์ คือเป็นที่พึ่งทางธรรมให้แก่คฤหัสถ์นั่นเอง ดังนั้นคฤหัสถ์ก็ต้องเป็นที่พึ่งในเรื่องปัจจัย 4 ให้แก่สงฆ์

คฤหัสถ์จะได้รับประโยชน์อะไรจากการอุปถัมภ์สงฆ์

ประโยชน์หรืออานิสงส์หรือบุญ อันเกิดจากการอุปถัมภ์สงฆ์ หรือเรียกง่าย ๆ ว่าการทำบุญทำทานกับพระสงฆ์นั้นมีอยู่มากมาย แต่อานิสงส์ของการทำกุศลแต่ละครั้งแต่ละกรณี จะตกอยู่กับญาติโยมแต่ละคนมากหรือน้อยอย่างไร ขึ้นอยู่กับความคิด และพฤติกรรมทางกาย วาจา ของญาติโยมแต่ละคน เช่น การถวายทานด้วยตนเอง ย่อมได้บุญมากกว่าการไหว้วานให้ผู้อื่นทำแทน การถวายสังฆทาน (ถวายโดยไม่จำเพาะเจาะจงภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง) ย่อมได้บุญมากกว่า การถวายแบบปาฏิบุคคลิกทาน (ถวายเจาะจงบุคคล ไม่ใช่ถวายสงฆ์โดยไม่จำเพาะเจาะจง) การถวายวิหารทาน ย่อมได้บุญมากกว่าการถวายนิตยทาน (ทานที่บุคคลถวายเจาะจงบรรพชิตผู้มีศีล)

ทำอย่างไรคฤหัสถ์จึงจะรู้ว่าทำบุญอะไรได้บุญมากน้อยอย่างไร

ไม่เฉพาะแต่เรื่องอานิสงส์ของการทำบุญเท่านั้น ความรู้เกี่ยวกับธรรมะทุกเรื่อง หรือจะเรียกว่าความรู้ในวิชาว่าด้วยความ เป็นมนุษย์นั้น มีอยู่อย่างพร้อมบริบูรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่การที่คฤหัสถ์แต่ละคนจะศึกษาโดยตรงจากคัมภีร์นั้น ไซ้ว่าจะประสบผลสำเร็จได้ ทั้งนี้เพราะมีอุปสรรคอยู่หลายประการที่สำคัญก็คือ ปัญหาเรื่องภาษาที่เข้าใจยาก อีกทั้งไม่มีเวลาพอที่จะศึกษาอย่างจริงจัง

ด้วยเหตุนี้การเรียนธรรมะโดยวิธีลัด และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ก็คือการฟังพระธรรมเทศนาจากพระธรรมกถึกผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรมอย่างแท้จริงอยู่เสมอ ขณะเดียวกันตนเองก็ต้องปฏิบัติอยู่ในกรอบของ ทาน ศีล ภาวนา เป็นกิจวัตรประจำวัน กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ วิธีที่ดีที่สุดในการศึกษาพระธรรมวินัยของญาติโยม ก็คือการเข้าวัดฟังธรรมและปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ย่อมจะเกิดความรู้ และปัญญาทางธรรม พอที่จะประคับประคองชีวิตให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้าได้อย่างแท้จริง สิ่งนี้แหละจะก่อให้เกิดบุญมากที่สุด

การคิด พูด ทำ ด้วยจิตเมตตา นั้นมีความหมายอย่างไร

หน้าที่ประการที่ 1 - 3 ของคฤหัสถ์นั้น ย่อมมีนัยว่า การเข้าวัดเพื่อฟังพระธรรมเทศนา และปฏิบัติธรรมนั้น เป็นหน้าที่ของญาติโยมผู้เป็นพุทธศาสนิกทุกคนทุกท่าน และในการปฏิสังขาร สนทนา ซักถาม ปัญหาข้อสงสัยต่างๆ กับพระภิกษุสงฆ์ ก็พึงกระทำด้วยจิตเมตตา คือมีความรัก เคารพ และปรารถนาดีต่อท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นปูชนียาจารย์ ผู้เป็นที่พึ่งที่ระลึก และชี้ทางสวรรค์ให้แก่เรา

นอกจากนี้ การอุปถัมภ์ท่านด้วยปัจจัย 4 ก็พึงทำความเห็นและคิดให้ถูกต้องว่า ท่านคือเนื้อนาบุญของเรา การทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์ ย่อมมีอานิสงส์มากกว่าการทำทาน หรือทำสาธารณะสงเคราะห์โดยทั่วไป เมื่อมีความเห็นถูกและคิดถูกเช่นนี้แล้ว การพูดและการกระทำทางกายที่เราแสดงต่อท่านย่อมเปี่ยมด้วยเมตตาอย่างแน่นอน

ต้อนรับด้วยความเต็มใจ มีความหมายอย่างไร

หมายความว่า เมื่อภิกษุมาสู่บ้านเรือนของเรา ไม่ว่าจะ เป็นเพราะเรานิมนต์ท่านมาประกอบพิธีทางศาสนา หรือเป็นประธานในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ ท่านแวะมาเยี่ยมเยียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในฐานะที่มีความคุ้นเคยกัน หรือแวะมาโปรดสมาชิกคนใดคนหนึ่ง ในครอบครัวของเรา ซึ่งกำลังป่วยหนักก็ตาม สมาชิกทุกคนในครอบครัวพึงแสดงการปฏิสังขารต่อท่านด้วยความเต็มใจ ด้วยการแสดงความเคารพนอบน้อมกราบไหว้ ด้วยการแสดงวาจาสุภาพและปรารถนาดีต่อท่าน จัดถวายเครื่องดื่ม หรือภัตตาหาร (แล้วแต่กรณี) แก่ท่านด้วยความยินดี เมื่อพระภิกษุท่านกล่าวอำนวยการ ก็น้อมรับด้วยการกล่าวอนุโมทนาสาธุการ ตามประเพณีด้วยความปิติยินดี เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า การที่คฤหัสถ์จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนทั้ง 5 ประการได้สมบูรณ์ ก็เพราะได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิเป็นอย่างดีจากพระภิกษุสงฆ์ และการที่สงฆ์จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนทั้ง 6 ประการได้สมบูรณ์ ก็เพราะสามารถอบรมและพัฒนาตนอยู่ในกรอบแห่งอภิสมาจาริกวัตร (ธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงาม) อย่างมั่นคงถาวร ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมคารวสูตร¹ ตอนหนึ่งว่า

“ข้อที่ภิกษุบำเพ็ญธรรม คืออภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญธรรมของพระเสขะ (พระอริยบุคคลที่ยังไม่บรรลุอรหัตผล) ให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุบำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์แล้ว จักรักษาศีลให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุอบรมสัมมาทิฐิ (สัมมาทิฐิขั้นวิปัสสนา) ให้บริบูรณ์แล้ว จักเจริญสัมมาสมาธิ (มรรค และผลของสมาธิ) ให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้”

ถ้าทั้ง 2 ฝ่าย คือสงฆ์และคฤหัสถ์ สามารถทำหน้าที่ของตนตามเจตนารมณ์ ที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดมอบหมายไว้ ย่อมเชื่อมั่นได้ว่าพระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองเป็นที่พึงของมนุษยชาติต่อไปอีกนานแสนนาน

สรุป

จากเรื่องทศ 6 นี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ตัวเราเป็นศูนย์กลางแวดล้อมด้วยผู้คน 6 กลุ่ม ซึ่งอาจจะเรียกว่า มิตร หรือเพื่อนของเราก็ได้ คือเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

บุคคลในแต่ละทิศ ล้วนมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมของเรามากน้อยแตกต่างกันออกไป โดยปกติธรรมดานั้น ผู้ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตในวัยเยาว์ของเรามากที่สุดก็คือมารดาบิดา หรือทิศเบื้องหน้า ถ้าเรามีทิศเบื้องหน้าเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ก็นับว่าเป็นโชค อย่างใหญ่หลวงของตัวเรา เพราะเราจะได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดสัมมาทิฐิตั้งแต่ยังแบเบาะก็ว่าได้ ในกรณีนี้ ถ้าเปรียบตัวเราเป็นผลผลิตขนาดจิ๋วของมะม่วงพันธุ์ดีต้นหนึ่ง ก็น่าจะหวังได้ว่ามะม่วงจี๋วผลนี้เมื่อแก่แล้ว คงจะไม่กลายเป็นพันธุ์ คือมีรสดีเหมือนต้นที่ให้กำเนิด

ครั้นเมื่อเราเจริญวัย ได้มีโอกาสพบครูอาจารย์ คือทิศเบื้องขวาตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม ตั้งมั่นอยู่ในสัมมาทิฐิอย่างสม่ำเสมอไม่มีบกพร่อง ก็นับว่าเป็นโชคชั้นที่สองของตัวเรา ถ้าเป็นมะม่วงก็เปรียบเสมือนมะม่วงพันธุ์ดี ขึ้นงอกงามในดินดี อีกทั้งได้ปุ๋ยดี ไม่มีเพลี้ยหรือแมลงรบกวน ย่อมเพิ่มความมั่นใจยิ่งขึ้นว่า เมื่อมะม่วงผลนี้แก่ ก็จะเป็นพันธุ์ดีเหมือนพันธุ์เดิม

¹ อัง. ปัญจก. มก. 36/21/28

ยิ่งถ้าตัวเราได้มีโอกาสศึกษา และปฏิบัติธรรมโดยตรงกับทิศเบื้องบนผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ และทรงภูมิรู้ภูมิธรรม จนเกิดความเข้าใจว่าคนเราเกิดมาทำไม เป้าหมายของการได้มาเกิดเป็นคนใน มนุษย์โลกคืออะไรบ้าง จะต้องปฏิบัติตามอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ระดับ และถ้าไม่ปฏิบัติตนให้ บรรลุเป้าหมายแต่ละระดับนั้น จะต้องประสบทุกข์และโทษอย่างไร

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ถึงขั้นมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ไม่มีสิ่งใดมาทำให้แปรเปลี่ยนได้ ถ้าเป็นมะม่วงก็คือเมื่อแก่เต็มที่แล้ว ย่อมเป็น มะม่วงที่ยังคงสายพันธุ์ดีพันธุ์เดิมไว้ไม่เปลี่ยนแปลง และถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ก็จะเป็นการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เช่น มีผลใหญ่กว่า และรสอร่อยกว่าสายพันธุ์เดิม เป็นต้น

เยาวชนคนใดก็ตาม ที่ได้รับการปลูกฝังอบรมจากทิศทั้ง 3 ดังกล่าวด้วยดีมาโดยตลอด เขาย่อมเจริญเติบโตอย่างพร้อม บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติของกัลยาณมิตร หรือมิตรแท้ ครั้นเมื่อเข้าสู่โลกกว้าง เพื่อประกอบอาชีพ ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอีก 3 ทิศ เช่นทิศเบื้องซ้าย เขาก็จะดูออกว่า ใครเป็นมิตรเทียมใครเป็นมิตรแท้ แล้วเขาก็จะสามารถเลือกคบคนได้โดยไม่ผิดพลาด ไม่ตกเป็นเหยื่อให้คน พาลชักนำเขาไปก่อบาปกรรม และที่แน่ๆ ก็คือ เขาจะเป็นคนดีที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อเพื่อนฝูง ยิ่งกว่านั้น เขาก็อาจจะอนุเคราะห์มีจณาภิภูฐานบางคน ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโดยสายงาน ให้เปลี่ยนเป็นสัมมาทิฐิได้ อีกด้วย

ถ้าเขาจะต้องเลือกคู่ครอง (ทิศเบื้องหลัง) เขาก็จะมีปัญญามองหาบุคคลที่มีศรัทธา ศีล และ ทิฐิ เสมอกับเขามาเป็นคู่ครอง เพื่อความสุขความเจริญก้าวหน้าในชีวิตครอบครัว และวงศ์ตระกูล ไม่คิด มีคู่ครองด้วยความมั่งงาย โดยการปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ในอำนาจมาราคะ เยี่ยงผู้คนที่ขาดความรู้ทางธรรม ยิ่งกว่านั้นถ้าเขามีบุตรธิดา เขาก็จะสามารถปลูกฝังอบรม ทายาทของเขาให้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิตั้งมั่นอยู่ใน ใจได้อย่างมั่นคง

เมื่อเขามีความสัมพันธ์กับทิศเบื้องล่าง คือ เมื่ออยู่ในฐานะหัวหน้า เขาย่อมสามารถปฏิบัติ หน้าที่ 5 ประการ อันเป็นอริยวินัยได้อย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากพรหมวิหาร 4 อันเป็นคุณธรรมของ กัลยาณมิตรในตัวเขาเอง ในทางกลับกันถ้าเขาอยู่ในฐานะลูกน้อง เขาก็จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ 5 ประการ อันเป็นอริยวินัยของผู้เป็นลูกน้องได้อย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากสัมมาทิฐิในใจของเขา จะสนับสนุนให้ เขามั่นคงอยู่ในอิทธิบาทธรรมอย่างสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักศึกษาคงพอจะเห็นแล้วว่า ผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลมากที่สุดในการ ลีขิตชีวิตของเราให้เป็นคนดีที่โลกต้องการได้อย่างแท้จริงก็คือ ทิศทั้ง 3 อันได้แก่ ทิศเบื้องหน้า ทิศ เบื้องขวา และทิศเบื้องบน หาไม่แล้วยากนักที่เราจะเป็นคนดีได้ ทั้งนี้เพราะความดีนั้นเกิดจากสัมมาทิฐิที่ เข้าไปอยู่ในใจจนเกิดเป็นนิสัยถาวร ถ้าขาดการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิเสียแล้ว จิตใจคนเราก็จะถูกมีจณา ทิฐิเข้าครอบงำโดยปริยาย อีกทั้งเป็นเรื่องยากที่จะกำจัดให้สิ้นไป

อนึ่ง นักศึกษาคงพอจะเห็นต่อไปอีกว่า คนดีที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากทิศทั้ง 3 ดังกล่าว ถ้า

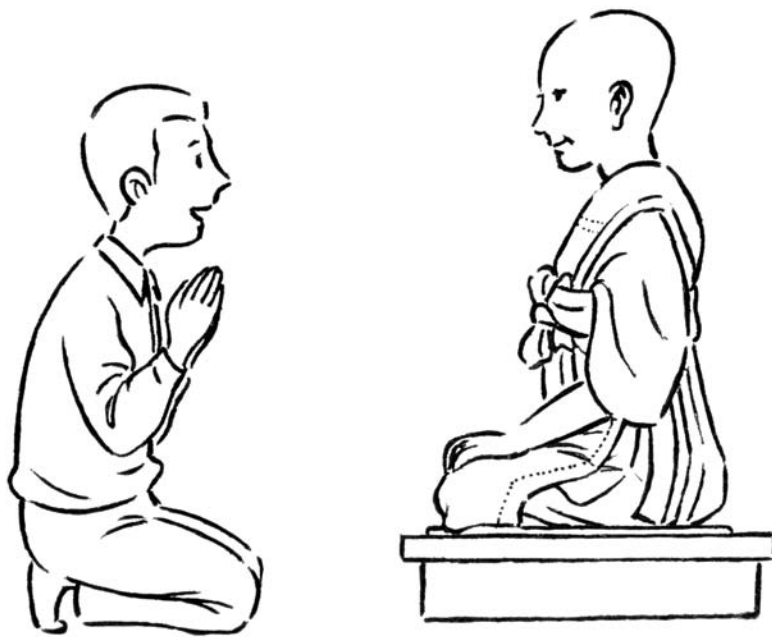
เขามีโอกาสอยู่ในแวดวงของคนดีในอีก 3 ทิศที่เหลือ แน่แน่นอนเหลือเกินว่า คุณความดีในตัวของเขาจะต้องเพิ่มพูนขึ้นอีกมาก ในทางกลับกันถ้าผู้คนในอีก 3 ทิศของเขา ยังขาดคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ เขาก็มีศักยภาพพอที่จะถ่ายทอด ปลูกฝัง อบรม ผู้คนใน 3 ทิศนั้น ให้มีคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการได้ไม่ยากนัก

ณ จุดนี้ เชื่อกันว่านักศึกษาคงจะมองเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ทิศเบื้องหน้า เบื้องขวา และเบื้องบน มีบทบาทและอิทธิพลมากที่สุดในการสรรสร้างสังคมคนดีที่โลกต้องการ

จึงเกิดคำถามตามมาว่า สาเหตุที่สังคมปัจจุบันไม่วาระดับผู้ใหญ่หรือเยาวชน ซึ่งเต็มไปด้วยปัญหาเลวร้ายนานาประการ ก็คือการทำ 3 ทิศดังกล่าว บกพร่องในการทำหน้าที่อันเป็นอริยวินัย ซึ่งพระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ ใช่หรือไม่

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 4 ผู้ลิขิตชีวิตคนดีที่โลกต้องการ จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 4 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 4 แล้วจึงศึกษาบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5
กุญแจไขความสำเร็จของ
ทิศ 6

เนื้อหาบทที่ 5

กฎแห่งใจความสำเร็จของทิศทั้ง 6

- 5.1 ผู้มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์
- 5.2 การปฏิรูป 2 วัย
 - 5.2.1 วัยเด็ก
 - 5.2.2 วัยผู้ใหญ่
- 5.3 ความล้มเหลวของทิศ 6
- 5.4 ลังคหวัดถูธรรม
 - 5.4.1 การให้ (ทาน)
 - 5.4.2 เจรจาไฟเราะะ (ปิยวาจา)
 - 5.4.3 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน (อัตถจริยา)
 - 5.4.4 ความวางตนสม่าเสมอ (สมานัตตตา)
- 5.5 สรุปความล้มเหลวของทิศ 6
 - ลังคหวัดถู คือ ลืมสลักใจ

1. มนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติเหมือนกันอย่างหนึ่งคือ มีอกุศลมูล ติดตัวมาแต่กำเนิด แม้แต่ชีวิตในวัยเด็กก็สามารถแสดงพฤติกรรมเลวร้ายได้ ถ้าไม่มีใครคอยห้ามปราม ลังสนอบรมก็จะคุ้นเคยเป็นนิสัยติดมาในวัยผู้ใหญ่ได้ และสิ่งแรกที่ต้องทำคือ การปฏิรูปตนเอง โดยมีกัลยาณมิตร เป็นผู้ชี้แนะและคอยให้กำลังใจ
2. ปัญหาสังคมที่ยังเกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ บางปัญหาที่ได้รับการแก้ไข บางปัญหายังไม่สามารถแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาจิตใจและพฤติกรรมของคน เช่น ปัญหาเยาวชนตีกัน การประหัตประหารกัน การลักลอบค้ายาเสพติด เป็นต้น ซึ่งมีสาเหตุสำคัญของปัญหาเหล่านี้ เกิดมาจากคนบางกลุ่มในสังคม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ ได้ทำหน้าที่ของทิศ 6 ล้มเหลว เพราะไม่ได้ปฏิบัติตามอริยวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนไว้ และแม้จะทำตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ก็ตาม แต่ขาดศิลปะในการครองใจคน
3. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง สังคหวัตถุธรรม ให้พุทธบริษัทยึดถือปฏิบัติเพื่อฝึกตนให้เป็นคนน่ารัก นำเข้าใกล้ มีศิลปะในการครองใจคน ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ คือ
 - 3.1 การให้ (ทาน) เป็นการแบ่งปันสิ่งของด้วยน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยความจริงใจ โดยมีได้หวังผลตอบแทนใด ๆ และสิ่งที่ให้นั้น เป็นสิ่งที่ดี ไม่มีโทษภัย ทำให้ผู้รับก็ดีใจ เหล่านี้เป็นพฤติกรรมการแสดงควมมีน้ำใจ และปรารถนาดีต่อกัน
 - 3.2 เจรจาไพเราะ (ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ) เป็นการใช้คำพูดเพื่อให้เป็นคนน่ารัก เช่น พูดสุภาพอ่อนน้อม เป็นคำจริง มีประโยชน์ มีความปรารถนาดี ถูกกาลเทศะ เกิดกำลังใจเป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ได้มาจากความคิดที่เป็นสัมมาทิวฐิ ทำให้เป็นคนอารมณ์ดี แล้วเวลาพูดก็พูดเพราะไปด้วย
 - 3.3 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน (อุตถจริยา) เป็นการชี้แนะด้วยคำพูดและการกระทำที่เป็นประโยชน์ และก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งเป็นการส่งเสริมศิลปะการครองใจคน 2 ข้อแรก คือ การให้และการเจรจไพเราะอีกด้วย
 - 3.4 ความวางตนสม่ำเสมอ (สมานัตตตา) เป็นการทำให้เป็นคนน่ารัก นำเข้าใกล้ สามารถทำได้ด้วยหลักใหญ่ 3 ประการ คือ

- 3.4.1 การปฏิบัติตนอย่างคงเส้นคงวาต่อบุคคลที่แวดล้อมเรา หรือเรียกว่า ทำต้นเสมอต้นเสมอปลาย
- 3.4.2 วางตนเหมาะสมกับฐานะ ภาวะ บุคคล และสถานการณ์ หรือเรียกว่าทำตัวให้สมกับที่ตัวเป็น เพราะบางคนต้องมีหลายฐานะ เช่น เป็นพ่อแม่ เป็นครูอาจารย์ เป็นสามี ภรรยา เป็นลูกจ้าง นายจ้าง เป็นต้น
- 3.4.3 ทำตนให้สมกับที่เป็นคน คือการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีที่โลกต้องการ

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์ในวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ได้
2. สามารถอธิบายสาเหตุของการทำหน้าที่ล้มเหลวของทศ 6 ในการแก้ปัญหาสังคม
3. สามารถอธิบายหัวข้อธรรมของสังคหวัตถุธรรม ที่ทำให้เกิดศิลปะการครองใจคน และพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่ควรประพฤติในการครองใจคน

บทที่ 5

กุญแจไขความสำเร็จของทศ 6

5.1 ผู้มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์

ใครคือผู้มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์

จากบทที่ 4 นักศึกษาย่อมได้เห็นแล้วว่า ทศ 6 มีบทบาท สำคัญต่อชีวิตของคนเรามาก ถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นผู้ลิขิตชีวิตของคนเราทีเดียว กล่าวคือ ขณะที่ตัวเรายังอยู่ในวัยเยาว์ 3 ทศแรกคือ ทศ เบื้องหน้า เบื้องขวา กับทศเบื้องบน ก็จะมีบทบาท สำคัญต่อชีวิตของเรามาก ซึ่งอาจจะเป็นด้านบวกหรือ ด้านลบ ก็ได้ทั้งสิ้น ครั้นเมื่อเราเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อีก 3 ทศที่เหลือ คือทศเบื้องหลัง เบื้องซ้ายและเบื้องล่าง ก็จะเข้ามามีบทบาทแทน 3 ทศแรก จนทำให้บทบาทของ 3 ทศดังกล่าวลดลงโดยปริยาย

สำหรับทศเบื้องซ้ายนั้น จะเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของเราตั้งแต่วัยรุ่นทีเดียว และอาจจะ มีบทบาทต่อชีวิตของบางคนไปตลอดชีวิตก็เป็นได้ หญิงชายวัยรุ่นบางคน อาจจะผูกพันกันไปจนเป็นผู้ใหญ่ แล้วแต่งงานกันไปก็มี แต่วัยรุ่นบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบัน ก็ชิงสุกก่อนห่าม ทำให้ หมดอนาคตทางการศึกษา หรือทำบาปทำกรรมเสียผู้เสียคนกันไปก็มี อย่างไรก็ตาม ถ้าใครได้พบทศเบื้องซ้าย ไม่ว่าจะ เป็นวัยใดก็ตามที่เป็นกัลยาณมิตร ก็นับว่ามีโชคดีมาก

บุคคลบางคน อาจจะมีทศเบื้องบนเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตตั้งแต่เยาว์วัยไปจนตลอดชีวิต โดย ทั่วไปแล้ว ทศเบื้องบน จะเป็นผู้นำคนเราให้เป็นคนดี มีสัมมาทิฐิ ให้อำนาจทางไปสวรรค์ แต่ก็มี เหมือนกันที่ทศเบื้องบนเป็นคนทุศีล ชักนำฆราวาส ให้หลงผิด ไปก่อบาปก่อกรรมชั่ว ดังมีกรณีพระเทวทัต ผู้ชี้นำ พระเจ้าอชาตศัตรูให้ทำปิตุฆาตเป็นตัวอย่าง แม้ในปัจจุบันพระทุศีลก็อาจจะมีอยู่บ้างเหมือนกัน แต่ อาจจะมีวิสัยทัศน์ และพฤติกรรมแตกต่างไปจากพระเทวทัต

กระนั้นก็ตาม ขอให้นักศึกษาได้ทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า แท้ที่จริงทศเบื้องบนก็คือบุคคลที่ เคยเป็นฆราวาสมาก่อนทั้งสิ้น การที่แต่ละท่านสละชีวิตทางโลกเข้ามาสู่เพศสมณะนั้น โดยทั่วไปส่วนใหญ่ก็ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิรูปตนเองจากปุถุชนผู้มีสัมมาทิฐิย่อหย่อนคลอน แคลน ให้มีสัมมาทิฐิ เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร เพื่อโอกาสแห่งการทำพระนิพพานให้แจ้ง อันเป็นเป้าหมายชีวิตระดับสูงสุด แต่ก็เชื่อว่าทุกท่านจะสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้ แม้เพียงขั้นปฏิรูปสัมมาทิฐิที่ย่อหย่อน ทั้งนี้อาจเนื่อง มาจากสาเหตุหลากหลายแตกต่างกันไปแต่ละท่าน

เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นหน้าที่ของญาติโยมให้รู้จักใช้วิจารณญาณในการเลือกเคารพบูชา
อุปถัมภ์ทิศเบื้องบน ทั้งต้องไม่ส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธรูปให้มียศบพาทในการขึ้นาลังคม โดยวิธีนี้พระพุทธรูป
จะลดน้อยถอยลง และหมดไปในที่สุด แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ใช้วิธีจ้วงจาบโจมตี และประจานด้วยสื่ออย่างเด็ด
ขาด เพราะจะเป็นการทำลายสงฆ์และพระพุทธรูปศาสนาโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของเราทุกคนก็คือทิศ 6 ของเราแต่ละคนนั่นเอง

5.2 การปฏิรูป 2 วัย

การปฏิรูปมนุษย์มีความหมายอย่างไร

ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้วว่า การปฏิรูปมนุษย์นั้นหมายถึง ปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงสันดาน
และนิสัยที่ไม่ดีงามของมนุษย์ อันเนื่องมาจากความเห็นผิด ซึ่งมีคำศัพท์ว่า “มิจฉาทิฏฐิ” ให้เป็น “สัมมาทิฏฐิ”
คือความเห็นถูกต้อง

ณ จุดนี้อาจมีบางท่านคิดว่า บรรดาเด็กๆ เล็กๆ ทั้งหลายนั้น เป็นผู้บริสุทธิ์ตั้งแต่เกิดมา ยัง
ไม่มีสันดานและนิสัยที่ไม่ดี ดั่งมีคำอุปมาว่าเด็กๆ นั้นเปรียบเสมือนผ้าขาวบริสุทธิ์ ดั่งนั้นจึงยังไม่จำเป็นต้อง
ต้องคิดถึงการปฏิรูปเด็ก ต้องรอให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่เสียก่อน ถ้าเห็นว่ามีสันดานและนิสัยไม่ดีจึงค่อย
ปฏิรูปกัน

ผู้ที่คิดเช่นนี้ถือว่ายังไม่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ เพราะอะไรจึงกล่าวเช่นนั้น

ตามความเป็นจริงนั้นใจของมนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ มีอกุศลมูล
อันเป็นรากเหง้าแห่งความชั่วคือกิเลส 3 ตระกูล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะติดมาตั้งแต่ถือกำเนิด ทำนอง
เดียวกับโครโมโซมอันเป็นส่วนหนึ่งของเซลล์ในร่างกายของมนุษย์ทุกคนมี DNA เป็นองค์ประกอบติดมา
ตั้งแต่ถือกำเนิด

แม้ทารกจะถูกมองว่าบริสุทธิ์ตั้งแต่ถือกำเนิดขึ้นมาก็ตาม แต่ที่จริงกิเลสที่อยู่ในใจของทารก
แต่ละคน พร้อมทั้งจะกำเริบออกฤทธิ์เป็นพฤติกรรมเลวร้ายตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปมนุษย์จึง
จำเป็นต้องเริ่มกันตั้งแต่เด็กวัยทารก จึงจะเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจได้ง่ายๆ หนังสือเล่มนี้จึงแบ่งการปฏิรูปมนุษย์ออกเป็น 2 วัย คือ

1. วัยเด็ก
2. วัยผู้ใหญ่

5.2.1 วัยเด็ก

จะเริ่มจากวัยทารกจนกระทั่งจบการศึกษาและพร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพ

ในวัยเด็กนี้ กีเลสที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดเป็นอันดับแรก ก็คือ กีเลสตระกูลโทสะ ซึ่งทารกแสดงออกอย่างรุนแรง ด้วยการส่งเสียงร้องแบบไม่คิดชีวิต

ครั้นเมื่อทารกเจริญวัยขึ้น รู้เพียงสาขื้น ก็จะแสดงกีเลสตระกูลโลภะ ออกมาให้เห็นเรื่อยๆ ด้วยการแย่งของเล่น แย่งขนมหรือแย่งของถูกใจที่ตนไม่มี จากเพื่อน จากคนอื่น ถ้าแย่งไม่ได้ก็จะร้องไห้อย่างบันดาลโทสะ หรือมิฉะนั้นก็เข้าทูปตีเพื่อน ถ้าทำได้ ขณะเดียวกันก็จะหวงแหนสิ่งของของตน โดยไม่ยอมหยิบยื่นแบ่งปันให้ใครๆ แม้แต่พ่อแม่หรือผู้ที่ให้สิ่งของนั้นๆ แก่ตน ดังที่ผู้ใหญ่มักจะพูดกันติดปากว่า เด็กคนนั้นเด็กคนนี้ “งก” ตั้งแต่เล็กๆ นี่คือพฤติกรรมของกีเลสตระกูลโลภะที่อยู่ในใจเด็กๆ นั่นเอง

ครั้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้นอีก ก็จะแสดงกีเลสตระกูลโมหะออกมา ด้วยการรังแกเพื่อนเล่น รังแกสัตว์ต่างๆ ด้วยความสนุกสนาน เช่น จับแมวหรือสุนัขตัวเล็กๆ โยนสระน้ำ ใช้ไม้เรียวตีหรือใช้แล้หวด จิ้งจกตามผนังห้องให้ตาย หรือมิฉะนั้นก็จะตีจิ้งจกให้หางขาดแล้วปล่อยไป แล้วมองดูหางจิ้งจกส่วนที่ขาดออกมานั้นดินกระแต่ๆ เหมือนยังมีชีวิตอยู่ด้วยความสนุกสนาน ยังมีหลายทางที่ยังสนุกมากขึ้น เป็นต้น

อะไรเป็นสิ่งผลักดันให้เด็กๆ แสดงพฤติกรรมที่ไม่น่ารักเหล่านั้นออกมา กีเลส 3 ตระกูลที่แอบแฝงอยู่ในใจของเด็กตั้งแต่ก่อนเกิดนั่นเอง

พฤติกรรมเสียหายของเด็กๆ ดังกล่าวแล้ว ผู้ใหญ่ส่วนมากมักจะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เห็นเป็นเรื่องความชุกช่นตามธรรมดาของเด็กๆ ที่อยู่ในวัยไร้เดียงสา และพากันคิดว่าเมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเลิกไปเอง จึงไม่ได้ให้ความสนใจที่จะปฏิรูปพฤติกรรมของเด็กๆ อย่างจริงจัง ผู้ใหญ่ที่คิดเห็นเช่นนี้ นับว่าคิดผิดอย่างมากทีเดียว เพราะอะไร

เพราะการที่เด็กประพฤติผิดศีล ผิดธรรม ผิดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม จนคุ้นเคยเป็นนิสัยมาตั้งแต่เยาว์วัย โดยไม่รู้ลึกลับผิด เพราะไม่มีผู้ใหญ่ห้ามปราม ตักเตือน หรือชี้แนะว่าผิด เด็กก็จะเกิดทรศนะว่า พฤติกรรมผิดศีล ผิดธรรม ผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เขาเคยทำซ้ำแล้วซ้ำอีก ไม่ใช่เรื่องผิด เป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ทุกคนทำได้ ถ้าต้องการทำ กว่าเด็กจะเติบโตมีความเข้าใจเรื่องบาปบุญคุณโทษ เขาก็ทำบาปทำผิดไว้มากแล้ว ดังมีกรณีเยาวชน ที่ต้องเข้าไปรับการอบรมดัดสันดาน ตามสถานพินิจและคุ้มครองเยาวชนที่มีอยู่หลายแห่งทั่วประเทศ เป็นตัวอย่าง

ครั้งเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ คบค้าสมาคมกับผู้คนมากขึ้น มีปัญหาต่างๆ ในชีวิตสลับซับซ้อนมากขึ้น เขาก็จะประพฤติตนไปตามอำนาจกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในใจรุนแรงขึ้น โดยไม่รู้จักหักห้ามใจ เช่น ในวัยทารกเวลาโกรธ ก็เพียงแต่ร้องไห้เสียงดัง เมื่อโตขึ้นในวัยอนุบาลหรือประถม เวลาโกรธเพื่อน ก็เพียงแค่ว่ากั๊กัน ขูดข่วนกัน ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ของกันและกัน แต่ครั้งเมื่อเป็นผู้ใหญ่ เวลาโกรธจัดนอกจากจะตบตี ชกต่อยกันอย่างรุนแรงแล้ว ถ้ามีอาวุธก็อาจเอาชีวิตกันได้ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น การที่จะคอยไว้ให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แสดงมีจรรยาวัฏฏีออกมาอย่างชัดเจนแล้วจึงค่อยปฏิรูปกัน จึงเป็นเรื่องที่สายเกินไป และการปฏิรูปธรรมดาก็อาจจะไม่ได้ผล จำเป็นต้องส่งไปดัดสันดานกันในคุกตะราง ซึ่งนอกจากคนเราจะเสียผู้เสียคน กลายเป็นซี่คุกซี่ตะรางไปแล้ว ยังจะก่อปัญหายุ่งยากเดือดร้อนให้แก่สังคม ก่อปัญหาเรื่องงบประมาณให้แก่รัฐบาลสืบเนื่องกันไปอีกด้วย หรือมิฉะนั้น บางรายเป็นผู้มีอิทธิพลมาก สามารถรอดพ้นจากการถูกลงโทษทัณฑ์ในโลกนี้ แต่เขาก็ไม่มีทางหนีพ้นโทษทัณฑ์ในมหานรกในโลกหน้าได้

ด้วยเหตุนี้ การปฏิรูปมนุษย์จึงจำเป็นต้องกระทำกันตั้งแต่คนเรายังอยู่ในวัยเด็ก โดยการปฏิรูปจะอยู่ในลักษณะปลูกฝังอบรมและแก้ไขนิสัย ให้เหมาะสมกับวัย และสติปัญญาของเด็ก อย่างค่อยเป็นค่อยไป

บุคคลที่มีหน้าที่และบทบาทสำคัญที่สุดในการปฏิรูปคนเราในวัยเด็ก ก็แน่นอนเหลือเกินว่า ต้องเป็น 2 ทิศเบื้องต้น คือทิศเบื้องหน้า เบื้องขวา และควรขอความร่วมมือจากทิศเบื้องบน โดยดำเนินตามหลักการและวิธีการในหัวข้อ “แบบแผนในการปลูกฝังคุณสมบัติของคนดี” ในบทที่ 4

5.2.2 วัยผู้ใหญ่

หมายถึงผู้ที่เข้าสู่วงการอาชีพแล้ว ผู้คนแต่ละคนย่อมเริ่มเข้าสู่วงการอาชีพช้าหรือเร็วต่างกัน โดยทั่วไป ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของแต่ละคน อย่างไรก็ตาม เมื่อก้าวเข้าสู่วงการอาชีพแล้ว ถือว่าทุกคนอยู่ในวัยผู้ใหญ่ทั้งสิ้น

สำหรับผู้ใหญ่ที่มีสัมมาทิฐิย่อหย่อนคลอนใครจะเป็นผู้ปฏิรูป

ตนเองนั้นแหละจะต้องปฏิรูปตนเอง โดยมีกัลยาณมิตรเป็นผู้ชี้แนะและให้กำลังใจ

ปฏิรูปตนเองมีความหมายอย่างไร

บุคคลที่มีสติสัมปชัญญะโดยทั่วไป เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ไม่ยอมเชื่อฟังใครง่ายๆ ยิ่งบุคคลที่มีการศึกษาทางโลกสูง ก็จะมีเชื่อมั่นในตนเองสูงตามไปด้วย ดังที่เรียกว่า “ติดอึดตา” นั้นแหละ และถ้าบุคคลขาดความรู้ทางธรรม เขาก็จะมีสัมมาทิฐิย่อหย่อน กล่าวให้ตรงก็คือ มีมิจฉาทิฐินั่นเอง เพียงแต่อาจจะยังไม่ถึงขั้นมิจฉาทิฐิตั้งเท่านั้น

บุคคลเหล่านี้ คราใดที่ถูกกิเลสบีบบังคับใจให้ทำสิ่งหนึ่งประการใด ทั้งๆ ที่รู้ว่าผิด เขาก็กล้าเสี่ยงเอาชีวิตเป็นเดิมพันกระทำการสิ่งนั้น เข้าทำนอง “ดิษฐ์รัฐหมด แต่อดไม่ได้” เช่น การคอร์รัปชัน ฆาตกรรม ค้ายาเสพติด ฯลฯ เพราะเหตุนี้จึงมีกรณีผู้คนเสี่ยงทำทนายกฎหมาย ที่กำหนดโทษรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตอยู่ทุกยุคทุกสมัยทั่วโลก

ทั้งนี้ย่อมแสดงว่า ไม่มีใครสอนใครได้ นอกจากตัวเองต้องสอนตัวเอง เพราะเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า

“เธอจงตักเตือนตนด้วยตน จงพิจารณาตนด้วยตน ภิกษุ เธอ นั้น มีสติ ปกครองตนได้แล้ว จักอยู่สบาย ตนแหละเป็นนาถะ(ที่พึ่ง)ของตน ตนแหละเป็นคติของตน...”¹

เพราะฉะนั้นประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่า **ทำอย่างไรคนเราจึงจะสอนตัวเองได้**

คุณค่าและบทบาทของกัลยาณมิตรจึงอยู่ตรงนี้เอง คือช่วยเหลือชี้แนะบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญาทางโลก แต่ขาดปัญญาทางธรรม ให้รู้จักจับแง่คิดจากคำชี้แนะนั้นมาสอนตนเอง จนเกิดปัญญาดูตรงเห็นว่า อะไรคือดี-ชั่ว บุญ-บาป ควร-ไม่ควร ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ ถ้าบุคคลตรงได้เช่นนี้แล้ว เขาก็จะเกิดปัญญาปฏิรูปตนเอง ดังมีกรณี พระยาปายาลี²

¹ ภิกขุวรรค ขุ. ธ. มก. 43/35/339

² ปายาลีราชัญญสูตร ที. มห. มก. 14/301/369

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้คนในสังคมโดยทั่วไปนั้น ไม่มีใครมีคุณสมบัติของมิตรแท้อย่างสมบูรณ์แบบ และก็ไม่ไม่มีใครมีลักษณะเป็นมิตรเทียมอย่างเต็มรูปแบบอีกเช่นกัน ดังนั้นการปฏิรูปมิฉฉาปฏิสัมพันธ์ของผู้ใหญ่ จึงต้องอยู่ในลักษณะต่างฝ่ายต่างซึ่มซึบเอาความดี ของผู้ที่เราคบหาสมาคมด้วย มาพัฒนาตัวเรา ขณะเดียวกันก็พยายามเก็บและกำจัดความชั่วของเราให้หมดสิ้นไป

ถ้าเราได้มีโอกาสสมาคมคบหากับกัลยาณมิตรรอบข้าง เราก็มีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้มีคุณสมบัติของกัลยาณมิตรได้อย่างรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับปัญญา และบุญวาสนาของตัวเองด้วย เพราะคนบางคน เช่น พระเทวทัต แม้จะมีโชคดี ถึงขั้นมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตรให้ แต่ก็ขาดปัญญาและบุญวาสนาจึงเอาดีไม่ได้ ชั่วร้ายยังต้องถูกรณีสูปตกอเวจิมหานรกอย่างน่าเศร้าใจยิ่งนัก

โดยสรุปก็คือ ผู้มีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการปฏิรูปมนุษย์ทุกรูปทุกนาม ก็คือทศ 6 ของผู้นั่นเอง

5.3 ความล้มเหลวของทศ 6

อะไรคือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของทศ 6

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการทำหน้าที่ของทศ 6 ก็คือ สภาพสังคมปัจจุบันที่คลาคล่ำไปด้วยผู้คน ไม่ว่าจะเยาวชน หรือผู้ใหญ่ ที่มีพฤติกรรมผิดศีล ผิดธรรม ผิดวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

อันที่จริง ความสงบร่มเย็นที่เคยมีอยู่ในสังคมไทยมาแต่กาลก่อนนั้นๆ ได้ค่อยๆ เลือนหายไปทีละน้อยๆ เรื่อยมา เนื่องจากมีปัญหาทุกข์ร้อนยุ่งยากร้อยแปดพันเก้าเกิดขึ้น เป็นเวลาหลายทศวรรษมาแล้ว แต่ปัญหาเหล่านั้นก็ได้รับการแก้ไขมาเป็นระยะๆ จึงยังไม่ถึงขั้นรุนแรงมากนัก จนกระทั่งเมื่อบ้านเมือง ประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ในช่วง 6 - 7 ปีที่ผ่านมา ปัญหาเหล่านั้นก็ประทุขึ้นอย่างรุนแรง อย่างยากที่จะเยียวยาแก้ไขและปราบปราม

ในปัจจุบันแม้จะเป็นที่รับรองกันโดยทั่วไปว่า รัฐบาลสามารถแก้ไขเศรษฐกิจให้ฟื้นคืนชีพขึ้นแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาจิตใจและพฤติกรรมของผู้คน ที่กำลังรอกการแก้ไขอยู่ นับตั้งแต่ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาเยาวชนยกพวกตีกัน ประหัดประหารกัน เยาวชนพากันไปมั่วสุมตามแหล่งอบายมุขต่างๆ เด็กสาวเดินขายบริการทางเพศกันตามริมถนนในยามค่ำคืนราวกับขายพวงมาลัย แก๊งมิฉฉาฉิพ และลึบแปดมงกุฎก็มากมาย ผู้ลักลอบค้ายาเสพติดที่ยังหลงเหลืออยู่ ก็ยังกล้าทำทายกฎหมาย ทั้งๆ ที่รัฐบาลกวาดล้างอย่างเด็ดขาด แก๊งปลอมแปลงธนบัตรและเอกสารสำคัญ บางอย่างทางราชการ ก็ยังทำทายกฎหมายอยู่ ข้าราชการระดับสูงและนักการเมืองทุจริตบางกลุ่มบางพวกที่ยังชำระสะสางคดี กันไม่เสร็จก็มีข่าวเป็นระยะๆ บรรดาผู้เสพ และผู้ประกอบการ เกี่ยวกับอบายมุขหลายประเภทที่ผิดกฎหมาย ก็ยังมีคนพยายามลักลอบทำกันชนิดเลิกไม่ได้แล้วในชีวิตนี้

ปัญหาจิตใจ และพฤติกรรมของผู้คนที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ คือตัวบ่งชี้ว่าการทำหน้าที่ของ ทิศ 6 ตามที่พระลัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ให้เป็นอริยวินัยของพุทธศาสนิกชนนั้นล้มเหลว อาจจะมีบาง กลุ่มประสบผลสำเร็จบ้าง แต่ส่วนมากนั้นล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

ทำไมการทำหน้าที่ของทิศ 6 จึงล้มเหลว

อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความล้มเหลวมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ไม่ได้ปฏิบัติตามอริยวินัย
2. ขาดศิลปะในการครองใจคน

1. ไม่ได้ปฏิบัติตามอริยวินัย สาเหตุที่บุคคลไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นอริยวินัย ก็เพราะความไม่รู้ เนื่องจากไม่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม สาเหตุที่บุคคลแต่ละคนไม่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม ก็อาจจะมี สาเหตุอยู่หลายอย่างหลายประการแตกต่างกันไป เช่น บางคนเห็นว่าการศึกษาทางธรรมเป็นเรื่องของ นักบวชโดยเฉพาะ บางคนเห็นว่าการศึกษาและปฏิบัติธรรม ทำให้เสียเวลาทำมาหากิน บางคนเห็น ว่าการศึกษาและปฏิบัติธรรม เป็นเรื่องของคนแก่ จึงต้องคอยให้อายุเกิน 60 ปีเสียก่อน ซึ่งบางคนก็ละ โลกไปก่อนที่อายุจะถึง 50 ปีเสียอีก จึงหมดโอกาสได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่นักปราชญ์ บัณฑิตทั้งหลายต่างยกย่องว่าทรงคุณอันประเสริฐยิ่งไปอย่างน่าเสียดาย เข้าทำนองใกล้เกลือกินด่าง หรือ แม้แต่ต่างก็ยังไม่ได้อ่าน บางคนก็เห็นว่าคำสอนทางธรรมบางเรื่องขัดกับหลักวิทยาศาสตร์ เช่นเรื่องนรกสวรรค์ ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จึงมองว่าธรรมะเป็นเรื่องงมงาย บางคนก็มีความเห็น ผิดคิดว่า พระสงฆ์เป็นผู้เอาเปรียบสังคม มีชีวิตโดยไม่ต้องเหนื่อยยาก ก็มีปัจจัย 4 สำหรับบริโภค อุปโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ สาเหตุอันเกิดจากความเห็นผิดเหล่านี้เอง ที่ทำให้บุคคลไม่ศึกษาและปฏิบัติธรรม

การที่บุคคลไม่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ไม่ว่าจะเพราะสาเหตุใดก็ตามย่อมเกิดผลเสียอย่าง น้อยที่สุด 2 ประการ คือ

1) โดยส่วนตัว บุคคลจะตกอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของกิเลส จึงมีความเห็นเป็นมิจฉา- ทิฐิเลื่อม โดยไม่มีโอกาสปฏิรูpmิจฉาทิฐิของตนให้เป็นสัมมาทิฐิได้เลย ซึ่งมีผลให้ไม่สามารถทำหน้าที่ ของตน ตามอริยวินัยในทิศ 6

2) โดยส่วนรวม ผู้คนในสังคมไม่มีการถ่ายทอดสัมมาทิฐิอย่างจริงจัง จากชนรุ่นหนึ่งไป สู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง ในที่สุดสัมมาทิฐิก็จะสูญสิ้นไปโดยปริยาย อันเป็นผลให้มิจฉาทิฐิมีอำนาจอิทธิพลครอง เมืองแบบเบ็ดเสร็จ

จากผลเสียทั้ง 2 ประการนี้ นักศึกษาอย่าเผลอเข้าใจได้เองว่า ถ้าพุทธศาสนิกไม่ศึกษา และปฏิบัติ ธรรม พระธรรมคำสั่งสอนอันประเสริฐสุดในพระพุทธศาสนา ก็จะถูกสูญสิ้นไปจากใจพุทธศาสนิกชนไทยโดย ปริยาย

เพราะฉะนั้น จึงถึงเวลาแล้ว ที่พุทธศาสนิกชนไทยผู้มีปัญญาทั้งหลายจะต้องตื่นขึ้นมาร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ของทิศ 6 ตามฐานะที่ตนต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อพลิกฟื้นสภาพสังคม สันติสุขให้คืนชีพกลับมาอีกครั้งหนึ่งให้จงได้

2. ขาดศิลปะในการครองใจคน บุคคลบางคนถึงแม้จะรู้หรือไม่รู้หน้าที่ของตน ตามที่ พระพุทธองค์ตรัสสอนก็ตาม แต่เขาก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ เช่น ผู้ที่เป็นทิศเบื้องหน้า ก็พยายามพรั่สอนบุตรธิดาของตน ให้ละความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี หรือผู้ที่เป็นทิศ เบื้องขวา ก็พยายามพรั่สอนศิษย์ของตนให้เป็นคนดี แต่ถ้าแต่ละท่านแต่ละทิศ ขาดศิลปะการครองใจ คนท่านก็อาจจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ แม้ใจของท่านจะเปี่ยมล้นด้วยความปรารถนาดีเพียงใดก็ตาม

ศิลปะการครองใจคน หมายถึงอะไร

ศิลปะในการครองใจคน หมายถึง การทำตัวให้เป็นคนน่ารัก เข้าไปถึงไหนก็มีแต่คนรักใคร่ชอบพอ เคารพนับถือ อยากร่วมมิตรสนทนากลม อยากร่วมค้ำสาคมด้วย อยากร่วมฟังถ้อยคำและวาทะ ที่ทำให้รู้สึกมี กำลังใจทำความดี ไม่มีใครรังเกียจเดียดฉันท์ ไม่มีใครคิดจะขับไล่ไล่ส่ง หรือหลีกหนีไปให้ไกลที่สุดเท่าที่จะ หนีไปได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้ธรรมชาติของใจคนดีว่าคนเราทุกคนล้วนอยากให้ทุกคนทั้งหลายรักตน ไม่มีใครแม้สักคนเดียวที่อยากให้ตนเป็นที่รังเกียจเดียดฉันท์ของใครๆ ทั้งสิ้น ทว่าผู้คนโดยทั่วไปก็ได้แต่ ปรารถนาจะให้ผู้อื่นรักตน ทำดีต่อตน อย่างโน้นอย่างนี้แต่ฝ่ายเดียว โดยที่ตนไม่ได้คิดจะรักและทำดีต่อ ผู้อื่นเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ ความปรารถนาของตนย่อมไม่มีทางสัมฤทธิ์ผล

ดังจะเห็นได้จากผู้เฒ่าบางคน แม้จะมีบุตรธิดาหลายคน แต่ลูกหลานก็ไม่อยากอยู่ด้วย เพราะ ท่านเป็นคนไม่น่ารัก เนื่องจากปากร้ายเหลือกำลัง หรือชายหนุ่มบางคนรักหญิงสาว แต่หญิงสาวก็คนๆ ก็ ไม่รักตอบ เพราะเขาเป็นคนตระหนี่แถมยังชอบเอาเปรียบอย่างร้ายกาจ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนวิธีทำตัวให้เป็นคนน่ารัก เพื่อว่าตัวเราจะได้มี มิตรรอบด้าน หรืออย่างเลวก็มีคนหมั่นไล่ตัวเรา รังเกียจตัวเราน้อยที่สุด

5.4 สังคหวัตถุธรรม¹

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง “สังคหวัตถุธรรม” ให้พุทธบริษัทยึดปฏิบัติ เพื่อฝึกตนให้ เป็นคนน่ารัก นำเข้าใกล้ มีศิลปะในการครองใจคน สังคหวัตถุธรรมนี้ ถือได้ว่าเป็นพุทธวิธี ในการครองใจ คนชั้นเยี่ยม ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ

¹ สังคหสูตร อัง. จดก. มก. 35/32/117

5.4.1 การให้ (ทาน)

การให้ในบริบทนี้มุ่งเอาการให้ หรือการแบ่งปันสิ่งของ ด้วยน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี รักใคร่ด้วยความจริงใจ ด้วยความเต็มใจ ด้วยความปรารถนาดี ด้วยความระลึกถึง โดยที่ผู้รับอาจจะมิได้ขาดแคลนเลย ดังนั้น สิ่งของที่ให้จึงเป็นเสมือน ให้จากใจถึงใจ เช่น ผู้ที่มีอาหารอร่อยหรือมีขนม ซึ่งมีเฉพาะในเทศกาลพิเศษ ก็แบ่งปันมาให้ผู้รับ สิ่งของบางอย่างผู้ให้รู้ใจ ว่าเป็นที่โปรดปรานของผู้รับ เมื่อผู้ให้พบเห็นจึงซื้อมาฝากผู้รับ เป็นต้น

สิ่งของบางอย่าง ผู้ให้รู้ดีว่า ผู้รับกำลังต้องการ แต่หาซื้อไม่ได้ในขณะนั้น เพราะกำลังขาดตลาด แต่เพราะผู้ให้มียุ่ จึงแบ่งปันมาให้โดยไม่คิดมูลค่าใดๆ ไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

สิ่งของทั้งหลายย่อมมีเจ้าของ ถ้าสิ่งของนั้นเป็นสิ่งที่ดี ไม่มีโทษภัย มีแต่ประโยชน์ ผู้ให้ก็เป็นคนดี มีศีลมีธรรม อีกทั้งให้ด้วยความเต็มใจ ให้ด้วยความรักและปรารถนาดี อย่างบริสุทธิ์ใจ โดยมิได้หวังผลตอบแทนใดๆ หรือเพื่อหาคะแนนนิยม ผู้รับ ย่อมรู้สึกปีติยินดีปลาบปลื้มลืมิไม่ลง

กล่าวได้ว่า สิ่งของใดๆ ก็ตามที่ให้แก่กันและกัน ด้วยอัธยาศัยไมตรี สิ่งนั้นย่อมทั้งแช่อิ่มทั้งเคลือบด้วยน้ำใจ จึงเกิดเป็นของมีฤทธิ์ขึ้นมาได้อย่างประหลาด สามารถผูกพันความรู้สึกที่ดีต่อกัน ระหว่างผู้ให้กับผู้รับอย่างยากที่จะเสื่อมคลาย ตัวอย่างเช่น แหวนที่เราซื้อเอง เพราะสวยถูกใจ เราจึงซื้อ แต่เราก็ไม่รู้สึกปลื้มใจและสุขใจเท่ากับเมื่อได้เห็น หรือได้สวมแหวนวงที่มีผู้มอบให้เรา หรือซื้อให้เรา ไม่ว่าผู้ให้หรือผู้ซื้อนั้นจะเป็นผู้บังเกิดเกล้า เป็นบุตรธิดา เป็นคู่รัก เป็นสามีหรือภรรยา หรือเป็นเพื่อนก็ตาม ทั้งนี้เพราะเมื่อเห็นแหวนนั้นที่ไรก็ซึ่งในน้ำใจที่ผู้ให้มอบให้เราทุกครั้ง

แท้ที่จริงการให้ปันหรือทานคือพฤติกรรมซึ่งแสดงน้ำใจเอื้ออาทรและปรารถนาดีที่คนเรามีต่อกัน เพราะฉะนั้น ถ้าบุคคลในทศ 6 แสดงความเอื้ออาทรต่อบุคคลที่ตนแวดล้อมอยู่ โดยการให้ปันด้วยอัธยาศัยไมตรีอยู่เสมอ ขณะเดียวกัน ผู้ที่ถูกแวดล้อมก็แสดงความมีน้ำใจ ความกตัญญูกตเวทิต่อทศ 6 ของตน ด้วยปฏิสัมพันธ์อันดีอย่างสม่ำเสมอ ย่อมจะก่อให้เกิดความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นอย่างดี ที่สำคัญก็คือผู้ให้ย่อมเป็นคนน่ารัก และสามารถผูกไมตรีกับผู้คนรอบข้างไว้ได้ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า

“ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้”¹

ผู้ที่สามารถผูกมิตรกับผู้คนรอบข้าง และคนที่เข้ามาคบหาสมาคมไว้ได้ ก็เพราะเป็นคนน่ารัก เหตุที่น่ารักก็เพราะมีน้ำใจเอื้ออาทรด้วยความจริงใจ นี่คือนิสัยในการครองใจคนอย่างหนึ่ง ตามพุทธวิธี

¹ สัจ. ส. อภพวกสูตร มก. 25/845/425

5.4.2 เจรจาไพเราะ (ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ)

เจรจาไพเราะ หมายถึงอะไร

เจรจาไพเราะในบริบทนี้หมายถึง การใช้คำพูดเพื่อให้เป็นคนที่น่ารัก เพราะฉะนั้นจึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการพูดไพเราะ อ่อนหวานเท่านั้น แต่อาจจะต้องมีความหมายอยู่ในลักษณะต่อไปนี้คือ

- 1) เป็นคำพูดสุภาพ ไม่หยาบคาย สบายหู ไม่เพ้อเจ้อ ฟังแล้วชื่นใจทุกครั้ง
- 2) เป็นคำพูดที่กล่าวด้วยเมตตาจิต ซึ่งผู้ฟังสามารถ รู้สึกได้ถึงคุณธรรมของผู้พูด
- 3) เป็นคำจริง ไม่โกหก มีประโยชน์ แต่ต้องกล่าวให้ ถูกกาลเทศะ มิฉะนั้นอาจจะเกิดโทษแก่หลายฝ่าย และตัวผู้พูดก็จะกลายเป็นคนน่ารังเกียจ แทนที่จะน่ารัก
- 4) เป็นคำพูดที่แสดงความจริงใจ และความปรารถนาดีอย่างแท้จริง แต่ต้องกล่าวให้ถูกกาลเทศะ และใช้สำนวนภาษา ที่ฟังเข้าใจง่าย มิฉะนั้นจะเกิดโทษต่อผู้พูดเอง
- 5) เป็นคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดกำลังใจในการทำมาดี ทุกรูปแบบ เพื่อพัฒนาตนให้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญต่อชาวโลก
- 6) ไม่เป็นคำพูดส่อเสียด ที่ทำให้คนแตกแยกกัน
- 7) ไม่เป็นคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังท้อแท้ หหมดกำลังใจที่จะทำความดี หหมดกำลังใจที่จะสู้ชีวิต หรือแม้การมีชีวิตอยู่ต่อไป

บุคคลใดก็ตามที่มีพฤติกรรมทางวาจาอยู่ในลักษณะ 7 ประการ ดังกล่าวแล้วนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็นผู้เจรจาไพเราะ หรือ มีปิยวาจา ย่อมเป็นคนน่ารัก น่าเข้าใกล้

ส่วนบุคคลที่มีพฤติกรรมทางวาจา ที่ตรงกันข้ามกับลักษณะ 7 ประการนี้ ย่อมถือว่าเป็นผู้เจรจาไม่ไพเราะ หรือมีอัปปิยวาจา ย่อมเป็นคนไม่น่ารัก ไม่น่าเข้าใกล้

ทำไมบางคนจึงมีปิยวาจาแต่บางคนมีอัปปิยวาจา

สาเหตุของปัญหานี้อาจมองได้หลายแง่มุม

ถ้ามองในแง่ของทิวฐิ หรือความเห็น ย่อมกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางวาจาของคนเราสืบเนื่องมาจากความคิด และความคิดก็สืบเนื่องมาจากความเห็น

กล่าวคือบุคคลที่มีความเห็นเป็นสัมมาทิวฐิ ย่อมคิดถูก คิดดี จึงพูดถูก พูดดี คือ พูดสุภาพอ่อนน้อม เป็นคำจริง มีประโยชน์ มีความปรารถนาดีอย่างจริงใจ และพูดถูกกาลเทศะ คำพูดของสัมมาทิวฐิชนย่อมเป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ ทำให้ผู้ฟังเกิดกำลังใจทำคุณความดีและบุญกุศลทุกรูปแบบ

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีความเห็นเป็นมิถนาทิวฐิ ย่อมคิดผิดๆ คิดชั่วๆ จึงมีแต่วาจาชั่วร้าย เช่น

พูดโกหก พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด เพื่อเจ้านินทา พูดดูถูกเหยียดหยาม พูดกระทบกระเทียด เป็นคำพูดที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ มีแต่จะก่อให้เกิดความรำคาญ แตกสามัคคีกันในหมู่พวก คนที่เคยรักกันก็ระแวงกัน โกรธกัน เป็นศัตรูกัน แม้บางครั้งจะเป็นถ้อยคำสุภาพ แต่ก็มีจุดมุ่งหมายดูถูกดูแคลนผู้ฟังเป็นต้น

ดังนั้น คำพูดของมิถิลาทิวลิป จึงเป็นคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกท้อถอยหมดกำลังใจในการทำความดี สำหรับตัวผู้พูดเอง นอกจากไม่นำรักแล้ว ยังเป็นที่รังเกียจเดียดฉันท์ของเพื่อนฝูง และอาจจะมีภัยมาถึงตัวเป็นเนืองนิตย์

ถ้ามองในแง่ของการปลุกฝังอบรมบ่มนิสัย ย่อมกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางวาจาของคนเราสืบเนื่องมาจากบุคคลหรือทิศที่แวดล้อมตัวเรานั้นเอง

กล่าวคือ บุคคลที่ได้รับการปลุกฝังอบรมสั่งมาทิวลิปมาจาก ทิศเบื้องหน้า เบื้องขวา รวมทั้งทิศเบื้องบน มาตั้งแต่เยาว์วัย ให้ละชั่ว ตั้งอยู่ในความดี อีกทั้งมีบุคคลในแต่ละทิศเหล่านั้นคอยเป็นแบบอย่างให้ยึดถือปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัย บุคคลประเภทนี้ย่อมมีปิยวาจาเสมอ เพราะคุ้นกับการกล่าววาจาไพเราะ และตระหนักถึงโทษภัยของอัปปิยวาจา เป็นอย่างดี จึงเป็นคนน่ารัก น่าคบ

ในทางกลับกัน บุคคลที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีทิศเบื้องหน้าเป็นมิถิลาทิวลิป ประกอบมิถิลาอาชีวะ พัวพันกับอบายมุข หรือมาจากครอบครัวประเภทบ้านแตกสาแหรกขาดมาตั้งแต่เยาว์วัย แม้เมื่อไปโรงเรียน ได้รับการอบรมจากทิศเบื้องขวาบ้าง แต่ก็ไม่มีพละการที่จะเปลี่ยนนิสัยสันดานของเขาได้ บุคคลเหล่านี้ย่อมคุ้นอยู่กับอัปปิยวาจาโดยไม่รู้ถึงโทษภัยของพฤติกรรมชั่วร้ายนี้เลย จึงเป็นคนไม่น่ารัก ไม่น่าคบ

ถ้ามองในแง่อารมณ์ของผู้พูด ย่อมกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางวาจาของคนเราขึ้นอยู่กับอารมณ์ของบุคคลในขณะที่พูด

กล่าวคือ บุคคลที่ได้รับการอบรมปลุกฝังอย่างดีมาแต่เยาว์วัย ย่อมจะมีอารมณ์เย็น สุขุม ไม่รู้ว่าความ ย่อมพูดถ้อยคำสุภาพอ่อนน้อม เป็นคำจริง มีประโยชน์ ยกใจผู้คน โดยสรุปก็คือบุคคลประเภทนี้จะมีปิยวาจาเสมอ ขณะที่อารมณ์ขุ่นมัวก็จะพยายามข่มใจ แล้วจึงค่อยพูดออกมาด้วยอารมณ์เป็นปกติ แต่ถ้ายังข่มใจให้สงบไม่ได้ ก็จะเจี๊ยบเสียว ไม่กล่าววาจาใดๆ ออกมา เพราะรู้ตัวดีว่า ถ้ากล่าวถ้อยคำใดๆ ออกไปในขณะนั้น ก็จะต้องเป็นอัปปิยวาจา ซึ่งจะก่อให้เกิดโทษภัยได้มากมายตามมา

ในทางกลับกัน บุคคลที่มีมิถิลาทิวลิป เนื่องจากขาดการปลุกฝังอบรมสั่งมาทิวลิปมาแต่เยาว์วัย ย่อมตกอยู่ใต้อำนาจกิเลสตลอดเวลา จึงเป็นคนอารมณ์ร้อน เพราะอำนาจโทสะที่นอนเนื่องอยู่ในใจ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ ก็จะขาดหิริโอตตัมปะ กล่าวพูดคำหยาบคายรุนแรง พูดดูถูกเหยียดหยามผู้อื่นโดยไม่มีความเกรงใจและไม่อายใคร หรือพูดโกหกโดยไม่กลัวบาปกรรม บุคคลอารมณ์ร้อน ประเภทนี้ย่อมเป็นคนกักขะหยาบคาย จึงเป็นคนไม่น่ารัก ไม่น่าเข้าใกล้

อย่างไรก็ตาม ถ้าจะพิจารณาโดยโยนิโสมนสิการ สาวกลับไปหาเหตุก็จะเห็นว่า บุคคลที่สามารถ เจริญไฟเราะหรือมีปิยวาจาอยู่เสมอ ก็เพราะมีอารมณ์ดี มีความอดทนต่อการกระทบกระทั่งสูง เหตุที่มี อารมณ์ดี ก็เพราะเคยได้รับการฝึกอบรมมาดีจนเกิดนิสัยดี ๆ นิสัยดี ๆ เกิดขึ้นได้ก็เพราะมีสัมมาทิฐิเข้าไป อยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวรนั่นเอง จึงเป็นคนที่น่ารักเสมอ

ส่วนบุคคลที่เจริญไม่ไฟเราะ หรือมีอัปปิยวาจาอยู่เสมอ ก็เพราะมีอารมณ์ร้อนโกรธง่าย ไม่มีความอดทนต่อการกระทบกระทั่ง เมื่อบันดาลโทสะก็จะกล่าวคำหยาบคายเป็นอาชญา ประกอบกับไม่ใคร่ ได้รับการฝึกฝนอบรมในด้านศีลธรรมและคุณธรรม อีกทั้งมีแบบอย่างไม่ดี จากผู้คนแวดล้อมให้ดูเป็นประจำ แม้ขณะที่อารมณ์ดีก็เจริญไม่ไฟเราะ เนื่องจากคุ้นเป็นนิสัยแล้ว เมื่อสั่งสมไว้แต่นิสัยที่ไม่ดี จิตใจของเขา จึงหนาแน่นไปด้วยมิจฉาทิฐิ ชอบกล่าวอัปปิยวาจา จึงเป็นคนไม่น่ารัก ไม่น่าเข้าใกล้

ทำอย่างไรบุคคลที่มีอัปปิยวาจาจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีปิยวาจาได้

อาจทำได้ 3 วิธี คือ

1) **คบหาสมาคมกับกัลยาณมิตร** พยายามเลียนแบบปิยวาจาจากกัลยาณมิตร ขณะเดียวกันก็ตั้งใจกำจัดอัปปิยวาจา ที่ตนเคยใช้อยู่เสมอ ในที่สุดเมื่อคุ้นกับการใช้ปิยวาจาแล้ว ก็จะมีรู้สึกเก้อเขิน ถ้าจะกล่าวอัปปิยวาจาออกมา โดยวิธีนี้อัปปิยวาจาก็จะอันตรธานหายไปจากความคุ้นเคย

2) **หลีกเลี่ยง** ไม่พยายามเข้าไปเลือกคบกับเหล่าคนพาล สันดานกั๊กขะ

3) **ศึกษาและปฏิบัติธรรม** มีการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เป็นสำคัญ เพื่อให้ใจละเอียด ผ่องใส เป็นนิมิต ขณะเดียวกันก็หาทางศึกษาให้รู้ถึงคุณของปิยวาจา และโทษภัยร้ายแรงของอัปปิยวาจา

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างประโยชน์ของปิยวาจา และโทษของอัปปิยวาจาจากพระไตรปิฎก

เรื่องที่ 1 กล่าวถ้อยคำถูกใจได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

ครั้งหนึ่ง พระบรมศาสดาได้ตรัสเล่าเรื่องแก่พระภิกษุทั้งหลายเกี่ยวกับบุตรเศรษฐีคนหนึ่ง ในสมัยก่อนพุทธกาล¹ ว่า วันหนึ่ง บุตรเศรษฐีพร้อมด้วยเพื่อนชายอีก 3 คน ซึ่งล้วนเป็นบุตรเศรษฐีเหมือนกัน ได้พากันออกไปเที่ยวนอกเมืองพาราณสี ขณะที่ยืนอยู่ตรงทางแยก เพื่อนคนหนึ่งมองเห็นพรานเนื้อบรทุก เนื้อที่หามาได้จากป่าเตมยานคันทน้อย เพื่อนำมาขาย เพื่อนคนนั้นจึงเดินเข้าไปขอเนื้อจากนายพราน โดยกล่าวกับนายพรานว่า “เฮ้ยพราน ให้เนื้อแก่ข้าบ้างสิ”

นายพรานจึงตอบว่า “วาจาของท่านหยาบคายจริงหนอ ท่านขอเนื้อ วาจาของท่านเช่นกับพังพืด เราจะให้พังพืดแก่ท่าน”

เมื่อเพื่อนคนที่ 1 ได้เนื้อกลับมา เพื่อนอีกคนหนึ่งจึงเข้าไปขอบ้าง โดยกล่าวกับนายพรานว่า

¹ ข. ชา. อรรถกถามังสชาดก มก. 58 หน้า 476-477

“พี่ชาย ฉันขอเนื้อบ้างได้ไหม”

นายพรานจึงตอบว่า “คำว่าพี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว เป็นเช่นกับอวัยวะอันเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ ที่เขาพูดกันอยู่ในโลก คำพูดของท่านเป็นเช่นกับอวัยวะ นี้เพื่อนเราจะให้เนื้อล้วนๆ แก่ท่าน 1 ชิ้น”

เมื่อเพื่อนคนที่ 2 ได้เนื้อกลับมา เพื่อนอีกคนหนึ่งจึงเข้าไปขอบ้าง โดยพูดกับนายพรานว่า “พ่อพราน ขอเนื้อให้ฉันบ้างซิ”

นายพรานจึงตอบว่า “เมื่อลูกเรียกว่าพ่อ ใจพ่อก็คงห่วงใย คำพูดของท่านเช่นกันกับเนื้อหัวใจนี้เพื่อน เราจะให้เนื้อหัวใจแก่ท่าน”

เมื่อเพื่อนคนที่ 3 ได้เนื้อกลับมา บุตรเศรษฐีจึงเข้าไปขอบ้าง โดยพูดกับนายพรานว่า “สหายขอเนื้อให้ฉันบ้างได้ไหม”

นายพรานจึงตอบว่า “ในบ้านของผู้ใดไม่มีเพื่อน บ้านของผู้นั้นก็เหมือนกับป่า คำพูดของท่านเป็นเช่นกับสมบัติทั้งหมดนี้เพื่อน เราจะให้เนื้อทั้งหมดแก่ท่าน”

ครั้นแล้ว นายพรานก็ขับยานน้อยคันนั้นไปสู่วานบุตรเศรษฐี แล้วขนเนื้อทั้งหมดลงไปมอบให้ฝ่ายบุตรเศรษฐีมีความซาบซึ้งในน้ำใจของนายพรานเป็นอย่างยิ่ง จึงบอกให้นายพราน ไปพาบบุตรกับภรรยาของเขา ไปอยู่ที่บ้านของบุตรเศรษฐี โดยไม่ต้องไปเป็นพรานล่าเนื้ออีกต่อไป

เมื่อตรัสแสดงจบลงแล้ว พระบรมศาสดาจึงทรงประชุมชาดกว่า นายพรานในครั้งนั้นได้เป็นพระสารีบุตร ส่วนบุตรเศรษฐีผู้ได้เนื้อทั้งหมดได้เป็นเรตตฤคค

เรื่องที่ 2 บุรพกรรมของสุกรเปรต ¹

ครั้งนั้น พระบรมศาสดาเมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภสุกรเปรต แล้วตรัสพระธรรมเทศนาว่า

ในสมัยพระกัสสปสัมพุทธเจ้า มีพระเถระ 2 รูป พำนักอยู่ด้วยกัน ณ วิหารในตำบลแห่งหนึ่ง รูปหนึ่งบวชได้ 60 พรรษา อีกรูปหนึ่งบวชได้ 59 พรรษา ทั้ง 2 รูปมีความรักใคร่กลมเกลียวกันมาก และเป็นที่เคารพนับถือของญาติโยมในตำบลนั้นอย่างสูง

วันหนึ่ง มีพระธรรมกถึกจรมาขอพักค้างด้วย พระธรรมกถึกมองเห็นความอุดมสมบูรณ์ ที่พระเถระทั้ง 2 รูป ได้รับจากการอุปฐากของญาติโยม จึงวางแผนกล่าวถ้อยคำให้พระเถระ ทั้ง 2 รูปแตกกัน เพื่อตนจะได้อยู่ครอบครองวิหารนั้นตามลำพัง ซึ่งในที่สุดก็ทำได้สำเร็จ พระเถระทั้ง 2 รูปต่างแยกกันไปคนละทาง

¹ พุ. ธ. มรรควรรค มก. 43/30/111

สำหรับเรื่องการเจรจาเพราะหรือปียวจากนี้ ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากเรื่องหนึ่งในชีวิตของคนเรา เพราะถ้าเรามีปียวจากก็จะทำให้เราเป็นคนน่ารัก ไม่เป็นที่งเกลียดชังของใครๆ ย่อมประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิตได้ ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน **สารัมภชาดก**¹ ว่า

“การเปล่งวาจาดีสำเร็จประโยชน์ได้ เปล่งวาจาชั่วย่อมเดือดร้อน”

5.4.3 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน (อัตถจริยา)

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน หมายถึงอะไร

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันในบริบทนี้ หมายถึงการชี้แนะ ด้วยการพูดและการกระทำที่เป็นประโยชน์ และก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้เพราะบุคคลบางคนมิได้ขาดแคลนทรัพย์สิ่งของ จึงมิได้หวังปียวจาก เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ตน แต่ประการใด ทว่าเขาขาดแคลนความรู้ ความสามารถในการกระทำกิจกรรม หรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงต้องการคำแนะนำที่จะช่วยให้เขาสามารถทำกิจนั้นๆ ได้สำเร็จ หรือถ้าจะลงมือสาธิตให้เขาดูเป็นตัวอย่างก็จะเป็นดี เป็นต้น

ดังนั้นการช่วยเหลือญาติพี่น้อง ผู้คนในชุมชน สังคม และประเทศชาติ ไม่ว่าผู้ใดมีเงิน ให้มีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการทำกิจต่างๆ การประกอบอาชีพต่างๆ ตลอดจนการดูแลสุขภาพกายและใจของตนเอง เพื่อความอยู่ดีมีสุขของทุกๆ คน และเพื่อให้ผู้คนในสังคมนั้นมีมาตรฐานการครองชีวิตอย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีความสุข เราก็ควรจะร่วมมือช่วยกันทำ

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันมีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน อาจจะมีการดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสม ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่มีสาระสำคัญอยู่ที่กิจกรรมทุกอย่างที่บำเพ็ญแล้วนั้นต้องเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นสำคัญ

กล่าวคือ ถ้าเอากษณคนใดประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม จึงปรารถนาให้ผู้ที่ยังไม่มีอาชีพ หรือยังไม่ร่ำรวย เข้ามาศึกษาฝึกอบรมปฏิบัติงานในอาณาบริเวณพื้นที่ของตน โดยไม่คิดค่าฝึกอบรมใดๆ อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ของเอากษณผู้นั้น

บริษัท หรือองค์กรใด เมื่อจะจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นความรู้สมัยใหม่ให้แก่พนักงานในบริษัทหรือองค์กรของตน ก็ควรเชิญประชาชนผู้สนใจจำนวนหนึ่งเข้าร่วมสัมมนาฟรี หรือเสียค่าใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ของบริษัท หรือองค์กรนั้นๆ

หรือองค์กรการกุศล ซึ่งอาจเป็นมูลนิธิต่างๆ จัดโครงการ ฝึกอบรมระยะสั้น 1 วัน หรือ 2 วัน

¹ ชุ. ชา. มก. 56/88/310

เกี่ยวกับการประกอบอาชีพต่างๆ เช่นการทำอาหาร ทำดอกไม้ และงานศิลปะต่างๆ ให้แก่ประชาชนฟรี อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ขององค์กรการกุศล หรือมูลนิธิอื่นๆ

หรือองค์กรการกุศล หรือชมรมต่างๆ จัดโครงการฝึกอบรมระยะสั้น 3 วัน หรือ 1 สัปดาห์ เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครช่วยงานตำรวจจราจร การเข้าอบรมในค่ายเยาวชน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หรือเสียน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ขององค์กรการกุศล หรือชมรมนั้นๆ

หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในวิชาชีพ หรือศิลปวิทยาการสาขาใดสาขาหนึ่ง ที่อาสาสมัครเข้าไปทำหน้าที่วิทยากรพิเศษในสถาบันการศึกษา องค์กร มูลนิธิ ชมรม ให้การฝึกอบรมในโครงการต่างๆ ของสถาบันและองค์กรดังกล่าว โดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

นอกจากนี้ ก็ยังมีการบำเพ็ญประโยชน์ที่ไม่ได้นำมากล่าวถึงอีกมากมาย

จุดมุ่งหมายของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันคืออะไร

จุดมุ่งหมายหลักของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน คือ การสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวิทยาการสาขาต่างๆ ให้แก่บุคคลที่ขาดแคลน หรือการให้ความรู้ความเข้าใจเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ แก่บุคคลที่ต้องการ โดยไม่ต้องเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษา แต่ถ้าผู้ใดต้องการความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ก็จำเป็นต้องไปศึกษากันในสถาบันการศึกษา หรือวิชาการบางอย่างที่จำเป็นต้องใช้ทักษะและประสบการณ์มาก เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจภาคทฤษฎีแล้ว ก็สามารถนำความรู้นั้นไปฝึกตนเองให้เกิดความชำนาญได้

ส่วนจุดมุ่งหมายรองลงไป ซึ่งถือว่าเป็นผลพลอยได้ หรือ ผลพลอยดีของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันนั้นมีอยู่มากมาย เช่น เป็นแนวทางสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม สร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ให้และผู้รับการอบรม และระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกัน สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมแก่ทุกๆ คน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดอบรม ปลุกสำนึกผู้ที่มีตำแหน่ง ฐานะ และโอกาสดีกว่า ให้แสดงความเมตตากรุณาต่อผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นโดยปริยาย ขณะเดียวกัน ก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนในชุมชน ในสังคมให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น

ผลพลอยได้ที่สำคัญที่จะมองข้ามไปไม่ได้ก็คือการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันนี่จะเป็นเครื่องส่งเสริมศิลปะในการครองใจคน 2 ข้อแรก คือการให้และการเจรจาไพเราะให้เกิดเป็นนิสัยของผู้คนในสังคมพร้อมกันด้วย

คนประเภทไหนที่ชอบการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน

คนที่มีความน้ำใจเป็นกัลยาณมิตรนั่นเอง ที่ชอบการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีความน้ำใจเป็นกัลยาณมิตรนั้นย่อม

1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นว่าถ้าสามารถสร้างชุมชน ให้เจริญรุ่งเรือง ด้วยเครือข่ายคนดี ความเจริญรุ่งเรืองนั้นก็ตกมาถึงตนโดยปริยาย

2) เห็นว่าชุมชนใดที่เจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจควบคู่กันไป ชุมชนนั้นย่อมเป็นชุมชนเข้มแข็ง ไม่มีปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอบายมุข ปัญหาเยาวชน หรือถ้ามีก็มีน้อย สามารถแก้ไขได้ง่าย

3) เห็นว่า เมื่อชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศเข้มแข็งแล้ว ย่อมเป็นกำลังสำคัญของประเทศ ในการยืนหยัดต่อสู้ป้องกันรักษาอธิปไตยของชาติ ในสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน เอารัดเอาเปรียบกันตลอดเวลา

4) เห็นว่าชุมชนเข้มแข็งได้ ก็เพราะสมาชิกในชุมชนโดยทั่วไป เป็นคนดี มีสัมมาทิฐิ ตั้งใจสร้างแต่กรรมดี ละเว้นบาปอกุศลต่างๆ วัฒนธรรมทางจิตใจอันดีงามนี้ ย่อมเป็นมรดกตกทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง สภาพการณ์เช่นนี้เอง ที่จะอนุรักษ์ความเป็นชาติของเราให้จรัสยั่งยืนตลอดไป

5) เห็นว่าถ้าผู้คนในชุมชน ในสังคม ล้วนมีความน้ำใจเป็นกัลยาณมิตร มีจรรยาบรรณที่ดี มีความตระหนักรู้ เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ชอบทำนาบนหลังคน เอารัดเอาเปรียบคนจนด้วยเล่ห์กลต่างๆ เป็นคนมีสภาพขัดสนยากจนด้านจิตใจ เพราะมีเท่าไรก็ไม่รู้จักพอ จะหมดไปจากสังคม และบ้านเมืองโดยปริยาย

เพราะเหตุผล 5 ประการเป็นอย่างน้อยนี้เอง ผู้ที่มีความน้ำใจเป็นกัลยาณมิตรจึงชอบการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันเป็นชีวิตจิตใจ ดังนั้นผู้รักการบำเพ็ญอรรถจริยาจึงเป็นคนน่ารัก น่าเข้าใกล้ และ ถ้าจะวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งถึงกันบึงจิตใจของเขาแต่ละคน ก็จะได้พบว่าเขาเป็นบุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวรนั่นเอง

5.4.4 ความวางตนสม่ำเสมอ (สมานัตตตา)

ความวางตนสม่ำเสมอ หมายถึงอะไร

จุดมุ่งหมายของความวางตนสม่ำเสมอ ก็คือการทำตัวให้เป็นคนน่ารัก ดังนั้น ความวางตนสม่ำเสมอในบริบทนี้ จึงมีความหมายได้หลายอย่าง ที่สำคัญคือ

- 1) ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย
- 2) วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคลและสถานการณ์

3) ทำตนให้สมกับที่เป็นคน

1) ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย

ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย มีความหมายอย่างไร

การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึงการปฏิบัติตนอย่างคงเส้นคงวาต่อบุคคลที่แวดล้อมเรา หรือเป็นทิศ 6 ของเรา เราเคยประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นในทางที่ดี และเหมาะสมอย่างไร ก็ยังคง ปฏิบัติอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าเราจะได้ดีมีโชควาสนาล้ำหน้าผู้อื่น หรือไม่มีโชควาสนา เทียมทันผู้อื่น หรือแม้กระทั่งอัปโชควาสนาถึงขั้นตกทุกข์ได้ยาก

บุคคลที่มีความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างถ่องแท้ ย่อมเข้าใจดีว่าชีวิตของคนเราในโลก มนุษย์นี้เป็นเสมือนหุ่น โดยมีบุญ (ผลของกรรมดีจากอดีต) และบาป (ผลของกรรมชั่วจากอดีต) เป็นเครื่องเชิด คราไคที่บุญชิงช่วงให้ผล ชีวิตของเราก็เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ไม่ว่าจะหยิบจะทำอะไรก็โชคดี มีความ สำเร็จทุกอย่าง บางอย่างก็ประสบผลอย่างเกินควรเกินคาด ชนิดที่ไม่มีสิ่งใดมาขัดยั้งได้ แต่คราไคที่บาป ได้ช่องช่วงชิงให้ผล ชีวิตเราก็ประสบปัญหาไร้รอยแปดพันเก้า ดังที่คนโบราณมักกล่าวว่า พระศุภร์เข้าพระ เสาร์แทรกนั้นแหละ ทรัพย์สิ้นเงินทองที่เคยมีอยู่มากมายเท่าใด ก็อาจจะอันตรธานไปในกองเพลิง ใน ตลาดหลักทรัพย์ ในมือโจร หรือในแหล่งอบายมุขต่างๆ ทำให้คนเราต้องประสบความทุกข์เวทนาอย่าง แสนสาหัส

บุคคลที่เข้าใจซึ่งเรื่องกฎแห่งกรรม ย่อมเข้าใจเรื่องกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้) และอนัตตา (ความไม่ใช่ตน ไม่สามารถบังคับบัญชาได้) ต่อบุคคลด้วย ย่อมเข้าใจดีว่าชีวิตของคนเราทุกคนตั้งอยู่บนความไม่แน่นอน เพราะเราไม่สามารถรู้ได้ว่า ในอดีตชาติเรา ได้เคยทำบุญ หรือบาปไว้มากน้อยแค่ไหน ไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่า เมื่อใดบุญหรือบาปจะให้ผล

เพราะฉะนั้น ขณะที่บุญมาวาสนาส่งให้เราได้ดีได้ดี บุคคลที่เข้าใจซึ่งในกฎทั้ง 2 ดังกล่าว ย่อม มีสติสามารถอบรมควบคุมตนเองไม่ให้ลืมนั่น ในลักษณะที่เรียกว่า “**วัฬมิติน**” แสดงท่าทางหยิ่งยะโส หรือ กล่าววาจาเหยียดหยามดูหมิ่นดูแคลนบุคคลแวดล้อม หรือใครผู้ใดก็ตามที่ต่ำต้อยกว่าตน แต่จะวางตนเป็น กัลยาณมิตร ดังเช่นที่เคยประพฤติปฏิบัติมาโดยไม่เปลี่ยนแปลง หรือถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ก็จะเป็น การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ในทางที่สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้คนที่แวดล้อมพลอยได้รับผลดีจากโชควาสนาของตนด้วย

อนึ่ง สำหรับบางคนที่เข้าใจซึ่งในกฎทั้ง 2 นั้น ถ้าชีวิตของเขายังคงดำเนินไปอย่างราบเรียบ ไม่มีบุญวาสนาส่งให้ได้ดิบ ได้ดีดังเช่นเพื่อนฝูง หรือผู้คนแวดล้อมบางคนของเขา เขาก็จะมีสติไม่ปล่อยให้ อำนาคกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในใจมาบังการให้เกิดความคิดฟุ้งซ่าน คิดอิจฉาริษยา เพื่อนฝูงที่โชคดีมีวาสนา ได้ลาภยศ สรรเสริญ ได้ตำแหน่งสูงกว่าตน ไม่คิดที่จะกลั่นแกล้ง เพื่อนผู้โชคดีด้วยการใส่ร้ายป้ายสีเพื่อน

เพื่อช่วงชิงตำแหน่งของเพื่อนมาเป็นของตน แต่ทว่าเขาจะมีความรู้สึกยินดี และแสดงออกให้เพื่อนผู้โชคไม่ดีได้รับรู้ว่า เขามีความยินดีอย่างจริงใจ ที่เห็นเพื่อนมีบุญวาสนา การแสดงออกเช่นนี้ นอกจากจะก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ยังจะทำให้เกิดความสบายใจทั้งสองฝ่ายอีกด้วย

ยิ่งกว่านั้น บางคนนอกจากไม่มีบุญวาสนามาส่งเสริมแล้ว บาบอกุศลยังตามมาให้ผลถึงขั้นตกทุกข์ได้ยาก บางรายถึงขั้นล้มละลายก็มี บุคคลที่มีความเข้าใจซึ่งในกฎทั้ง 2 นั้น ย่อมมีสติตั้งรับสถานการณ์ได้ด้วยความทรหดอดทน สามารถระครองชีวิตให้ตั้งอยู่ในความดีได้ ไม่ปล่อยให้อำนาจกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในใจ เข้ามาชักพาชีวิตให้ตกลงไปเกลือกก่ก่กับความสำเร็จต่างๆ เจกเช่นมิจฉาชีพผู้ชฉินทั้งหลาย หรือถึงขั้นตัดสินใจประหารชีวิตตนเอง เพราะการกระทำเช่นนั้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้ แต่จะเป็นการสร้างปัญหาอกุศลกรรมข้ามภพข้ามชาติต่อไปอีก

โดยสรุปก็คือ ใครก็ตามที่ได้ดิบได้ดีแล้ว จะต้องไม่ประพฤติดตนเป็นวัวลืมนิน หรือคนที่เห็นพรรคพวกเพื่อนฝูงญาติพี่น้องได้ดิบได้ดี ก็มีความยินดีอย่างจริงใจต่อเขา หรือคนที่ประสบวิบากกรรมก็มีสติระครองตนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม เหล่านี้คือพฤติกรรมของ **“ผู้ทำตนเสมอต้น เสมอปลาย”**

2) วางตนเหมาะสมกับฐานะ ภาวะ บุคคล และสถานการณ์

วางตนเหมาะสมกับฐานะ ภาวะ บุคคล และสถานการณ์มีความหมายอย่างไร

ความหมายของการวางตนเหมาะสมกับฐานะฯ ก็คือ **“ทำตัวให้สมกับที่ตัวเป็น”**

กล่าวคือ สำหรับในเรื่องฐานะนั้น สิ่งแรกให้แต่ละคนนึกถึง ว่าตนเองมีฐานะเป็นอะไรในทิศ 6 (ซึ่งแต่ละคนย่อมมีอยู่หลายฐานะ) ลำดับต่อไปก็ให้นึกถึงหน้าที่อันเป็นอริยวินัยของตนแล้ว ปฏิบัติตนตามหน้าที่แห่งฐานะของตนให้ถูกต้องสมบูรณ์ เช่น

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะพ่อแม่ ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นพ่อแม่ หน้าที่อย่างหนึ่งใน 5 อย่างของพ่อแม่ ที่จะต้องปฏิบัติต่อลูก ก็คือห้ามลูกไม่ให้ทำชั่ว เพราะฉะนั้นตัวเราก็คงต้องไม่ดูด่าลูกด้วยคำหยาบคาย ไม่ตีไม่ทุเรศ ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวกลางคืนให้ลูกดู เป็นต้น

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะลูก ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นลูก หน้าที่อย่างหนึ่งใน 5 อย่างของลูก ที่จะต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ก็คือ ช่วยทำทำงานของพ่อแม่ เพราะฉะนั้นตัวเราก็คงต้องมีความยินดีและเต็มใจช่วยทำทำงานตามที่พ่อแม่มอบหมาย ตามความเหมาะสมแก่วัยและความรู้ความสามารถของเรา โดย ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของเรา ที่จะต้องทำงานนั้นให้แล้วเสร็จอย่างดีที่สุด เป็นต้น

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะครูอาจารย์ ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นครูอาจารย์ หน้าที่สำคัญมากอย่างหนึ่งใน 5 อย่าง ของครูอาจารย์ ที่จะต้องปฏิบัติต่อศิษย์ก็คือ ฝึกฝนแนะนำศิษย์ให้เป็นคนดี ตัวเราก็คงต้องไม่ทำชั่ว ไม่ทำผิดศีลให้ปรากฏ เป็นต้นว่า ไม่ทุบตีศิษย์ราวกับว่าศิษย์เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เมื่อศิษย์ทำผิด ไม่ฉ้อโกงงบประมาณของรัฐ เพื่อจัดทำโครงการด้านสุขอนามัยของศิษย์ ไม่ประพฤติล่วงเกิน

ทางเพศต่อศิษย์ ไม่ดูต่ำศิษย์ด้วยถ้อยคำหยาบคาย ไม่ดื่มสุราเมรัย ตลอดจนไม่ขายยาเสพติดให้โทษแก่ศิษย์ ฯลฯ

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะศิษย์ ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นศิษย์ หน้าที่อย่างหนึ่งใน 5 อย่างของศิษย์ก็คือเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ตัวเราก็ต้องยึดถือการเรียนเป็นกิจสำคัญ มิใช่ไปชั้นอาสาครูกิจอาจารย์ บางคนที่ชอบเล่นการเมืองในสถาบัน การศึกษา จัดกิจกรรมรณรงค์ขับไล่ผู้บริหารการศึกษาท่านอื่นๆ ออกจากตำแหน่ง โดยมีได้ใส่ใจกับการศึกษาเล่าเรียนของตน เป็นต้น

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะสามี ก็ต้องทำตัวให้สมฐานะที่เป็นสามี หน้าที่อย่างหนึ่งใน 5 อย่างของสามี ที่จะต้องปฏิบัติต่อภรรยาอย่างเคร่งครัด ก็คือไม่นอกใจภรรยา ตัวเราก็ต้องไม่ไปพัวพันเกี่ยวข้องกับหญิงอื่นด้วยเรื่องชู้สาว บุรุษที่ประพฤติผิดศีล ในเรื่องเพศนี้ นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยกล่มสลาย ปัญหาเยาวชนแล้ว บุรุษผู้นั้นยังจะต้องได้รับทุกข์รับโทษ สุดแสนทรมานในอบายในปรโลกอีกนานนับล้านๆ ปี ครั้นเมื่อพ้นโทษจากอบายแล้ว ได้โอกาสกลับมาเกิดเป็นคนในมนุษยโลกอีก ก็ต้องเกิดเป็นสตรีที่มีปัญหาเรื่องเพศ เรื่องครอบครัวแตกแยกอีกหลายภพหลายชาติ เป็นต้น

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะภรรยา ก็ต้องทำตัวให้สมฐานะที่เป็นภรรยา หน้าที่อย่างหนึ่งใน 5 อย่างของภรรยา ที่จะต้องปฏิบัติต่อสามี ก็คือไม่นอกใจสามี ถ้าสตรีใดยึดมั่นในลัทธิแห่งความเสมอภาค เห็นว่าสามีประพฤติตนเจ้าชู้ ตนเองก็ประพฤติประชดประชันบ้าง แนนอนเหลือเกินว่าสตรีนั้นจะต้องประสบทุกข์และความเดือดร้อนอย่างหนัก ทั้งโลกนี้และโลกหน้าอีกนานแสนนาน

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะเพื่อน ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นเพื่อน หน้าที่ของมิตรแท้มีอะไรบ้าง ก็พึงปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์ มิฉะนั้นย่อมมีปัญหายุ่งยากเกิดขึ้นแน่นอน

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา หรือคนรับใช้ ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่ตนเป็น หน้าที่ของตนอันเป็นอริยวินัย มีอะไรบ้าง ก็ต้องปฏิบัติไม่ให้บกพร่อง นอกจากนี้ถ้าผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างมีคำสั่งนอกเหนือไปจากหน้าที่อันเป็นอริยวินัย ก็ต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วย มิฉะนั้นตนเองก็จะหาความเจริญก้าวหน้าได้ยาก

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่ตนเป็นหน้าที่ของตนอันเป็นอริยวินัยมีอะไรบ้าง ก็ต้องปฏิบัติไม่ให้บกพร่อง และถ้าจะแสดงความเมตตา ต่อบุคคลในความดูแลรับผิดชอบของตนให้มากเป็นพิเศษอย่างเสมอหน้ากัน ก็จะสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพในองค์กรมากยิ่งขึ้น

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะสมณะ ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นสมณะหรือพระภิกษุ หน้าที่สำคัญของพระภิกษุที่จะต้องปฏิบัติต่อคฤหัสถ์ ก็คือบอกทางสวรรค์ให้แก่คฤหัสถ์ ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า

สงฆ์มีหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจของผู้คนในสังคม เพราะฉะนั้นสงฆ์ก็ต้องทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ปลุกฝัง สัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจของญาติโยมอย่างมั่นคงถาวร ด้วยการชี้แนะให้เกิดความเข้าใจ พร้อมทั้งนำไป ปฏิบัติเป็นกิจวัตร มีการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา รวมทั้งสังฆวัตรธรรม เป็นสำคัญ

การปลุกฝังสัมมาทิฐิให้แก่ญาติโยม นอกจากจะเห็นผลทันตาในโลกนี้ คือก่อให้เกิดสันติสุข ขึ้นในสังคมของญาติ โยมในปัจจุบันชาติแล้ว ยังจะเป็นทางนำญาติโยมไปสู่สุคติโลกสวรรค์ หลังจากที่ละ โลกนี้ไปแล้วอีกด้วย

เพราะฉะนั้น สมณะจะต้องไม่บอกทางผิดให้แก่ญาติโยม ด้วยการชี้แนะดิรัจฉานวิชา หรือ ธรรมคำทั้งหลายอย่างเด็ดขาด เพราะจะทำให้ทั้งผู้บอกและผู้ฟังต้องไปสู่ทางตรงข้ามกับสวรรค์

ถ้าตัวเราอยู่ในฐานะคฤหัสถ์ ก็ต้องทำตัวให้สมกับฐานะที่เป็นคฤหัสถ์ หน้าที่อย่างหนึ่งใน 5 อย่าง ที่คฤหัสถ์จะต้องปฏิบัติ ต่อสมณะ ก็คือ อุปถัมภ์สมณะด้วยปัจจัย 4 การทำหน้าที่ของเราที่ต้องทำด้วยจิต เมตตาต่อสมณะ นับตั้งแต่การคิด การพูด การกระทำ รวมไปถึงการต้อนรับเมื่อสมณะมาถึงบ้านของเรา

การที่คฤหัสถ์จะสามารถทำหน้าที่อุปถัมภ์สมณะให้สมบูรณ์ ครบถ้วนได้ คฤหัสถ์ก็จำเป็นต้อง เข้าวัด เพื่อศึกษาจากพระธรรมเทศนาของสงฆ์ แล้วนำความรู้นั้นมาประพฤติปฏิบัติ ทั้งขณะที่อยู่ในวัด และนอกวัด

ถ้าแต่ละคนในแควดวงของทิศ 6 สามารถวางตนให้สมกับฐานะได้อย่างไม่บกพร่องแล้ว ย่อม สามารถวางตนให้สมกับภาวะ (ความมี ความเป็น) บุคคล และสถานการณต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง ด้วย

3) ทำตนให้สมกับที่เป็นคน

ทำตนให้สมกับที่เป็นคน มีความหมายอย่างไร

การทำตนให้สมกับที่เป็นคน ก็คือ การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีที่โลกต้องการนั่นเอง

จากที่ผ่านมา ได้กล่าวหลายครั้งแล้วว่า คนดีที่โลกต้องการ จะต้องมีส่วนสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ อย่างมั่นคงถาวร ธรรมะหมวดนี้จะเป็นแหล่งกำเนิดของความสำนึกรับผิดชอบต่างๆ ของคนเรา ที่สำคัญมี อยู่ 4 ประการดังกล่าวแล้ว ขณะเดียวกันก็จะมีธรรมะอีก 2 ประการเกิดขึ้นด้วย คือ โยนิโสมนสิการ และ หิริโอตตปปะ (ความอายและกลัวบาป) บุคคลประเภทนี้ย่อมมีสติ สัมปชัญญะพร้อมบริบูรณ์ สามารถ ดำรงตนให้สมกับเป็นคนได้ตลอดเวลา

บุคคลใดก็ตาม ที่สามารถทำตนเสมอต้นเสมอปลาย 1 วางตนเหมาะสมกับฐานะ ภาวะ บุคคล และสถานการณ 1 และทำตนให้สมกับที่เป็นคน 1 ย่อมเป็นคนน่ารัก น่าเข้าใกล้ น่าคบหาสมาคมตลอดเวลา

5.5 สรุปความล้มเหลวของทศ 6

ถ้าท่านผู้อ่านได้ตรงตามธรรมบรรยายในบทนี้ ตั้งแต่ต้นจนถึงขณะนี้ แล้วนึกเปรียบเทียบ กับสภาพการณ์จริงในสังคม ท่านย่อมจะเห็นได้แล้วว่า ผู้คนโดยทั่วไปในสังคม หรือจะขอเรียกว่าทศ 6 มิได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามอริยวินัย เพราะความไม่รู้ ซึ่งเนื่องมาจากไม่ได้สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรม ประการหนึ่ง

สาเหตุที่ไม่ได้สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรมนี้เอง ที่ทำให้ทศ 6 ขาดความรู้เรื่องสังคหวัตถุ 4 จึง ทำให้ขาดศิลปะในการครองใจคน อีกประการหนึ่ง

การขาดความรู้เรื่องสังคหวัตถุ 4 มีผลเสียอย่างไร

ผลเสียของการขาดความรู้ธรรมะหมวดนี้ก็คือ เกิดโรคใจแห้ง หรือโรคแล้งน้ำใจ ระบาดในหมู่ ทศ 6

โรคใจแห้งหรือโรคแล้งน้ำใจ มีอาการอย่างไร

อาการที่เห็นได้ง่ายของโรคใจแห้ง มีอยู่ 3 ประการ คือ

1) **ไม่มีเหตุผล** หมายความว่า ผู้คนต่างใช้อารมณ์เป็นใหญ่ สิ่งใดที่ทำให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน รู้สึกพอใจ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะผิดศีลธรรม ผิดวัฒนธรรม ผิดกฎหมาย คนเราก็มินดีทำเพื่อสนองตัณหาของตน

เพราะเหตุนี้ จึงปรากฏว่า ผู้คนทั่วไปนิยมความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงฐานะทาง เศรษฐกิจของตน เมื่อไม่มีเงินพอที่จะจับจ่ายใช้สอย บางคนก็ใช้วิธีกู้หนี้ยืมสิน บางคนก็หันไปค้ายาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมาย บางคนก็หันไปเล่นการพนัน บางคนก็หันไปทำอาชีพโจรกรรม บางคนก็ขายบริการทาง เพศ ฯลฯ

ครั้งเมื่อประสบปัญหา ที่ทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน ก็แก้ปัญหาด้วยการล้างผลาญ ชีวิตกันบ้าง ยกพวกประหารกันบ้าง หรือมิฉะนั้นก็ฆ่าตัวตายบ้าง เป็นต้น กรรมชั่วเหล่านี้ล้วน แสดงให้เห็นความไม่มีเหตุผลของคนที่เป็นโรคใจแห้งทั้งสิ้น

2) **ขาดความรับผิดชอบ** การขาดความรับผิดชอบสำคัญ 4 ประการ ดังกล่าวแล้ว รวมทั้ง ความรับผิดชอบที่สำคัญรองลงไป และไม่ได้นำมากล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ ย่อมเป็นสาเหตุให้ผู้คนก่อกรรม ชั่วต่างกรรมต่างวาระ แตกต่างกันไปอย่างกว้างขวาง เช่น บางคนเมื่อรู้ว่าตนตั้งครรภ์ก็ทำแท้ง บางคน เมื่อทารกในครรภ์เกิดมาดูแลแล้ว ก็หาวิธีทำให้ตายเสีย การที่ผู้คนจำนวนมากต้องสูญเสียชีวิต จากอุบัติเหตุ ในระหว่างเทศกาลต่างๆ เพราะการดื่มสุรายาเมา ก็ล้วนเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบของคนที่เป็นโรคใจแห้งทั้งสิ้น

3) **ขาดหิริโอตตบัพพะ** หิริ คือความอายบาป โอตตบัพพะ คือความกลัวบาป บุคคลที่มักทำผิด

ศีล 5 ก็ดี ชอบพัวพันกับอบายมุขต่างๆ ก็ดี ล้วนเป็นคนที่ขาดหิริโอตตบัพพะทั้งสิ้น ย่อมกล้าทำกรรมชั่ว ทำบาป ทั้งรู้ได้เสมอ เมื่อมีโอกาส

อาการทั้ง 3 ประการของโรคใจแห่งนี้ แม้ที่จริงก็คือพฤติกรรมของมิถุนาปฏิสนธิชนนั่นเอง และ เพราะโรคใจแห่งที่ระบาดในหมู่ทศ 6 นี้เอง ที่ทำให้การทำหน้าที่อันเป็นอริยวินัยของทศ 6 ล้มเหลว ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในสังคมมากมาย เช่น ลูกที่ยังเยาว์ก็หนีออกจากบ้าน ลูกที่ปีกกล้าขาแข็งออกจากอกของพ่อแม่ไปแล้ว ก็ไม่เล็งดูพ่อแม่้วยชรา ศิษย์ก็ยกป้ายรณรงค์ขับไล่ครูอาจารย์ บางกลุ่มถึงกับพากันไปร้องเรียนถึงสำนักนายกรัฐมนตรี สามีภรรยาแยกทางกัน เพื่อนก็แทงกันข้างหลัง ลูกจ้างก็ปล้นผ่านายจ้าง กล่าวได้ว่ามีปัญหาแตกร้างกันทั่วทุกทิศ ไม่เว้นแม้แต่วงการสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตใจของสังคม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาแตกร้างกันในทศ 6 นี้ ย่อมจะสมาน ให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ ถ้าชาวพุทธ จะหันมาเริ่มศึกษาและปฏิบัติธรรมกันอย่างจริงจัง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ

5.5.1 สังคหัตถุ คือ ลืมสลักใจ

รถแต่ละคันไม่ว่าจะเป็นรถ 2 ล้อ 3 ล้อ 4 ล้อ 6 ล้อ 10 ล้อ หรือมากกว่าก็ตาม ขณะที่รถเคลื่อนที่ไป ล้อทุกล้อของรถนั้นย่อมหมุนเคลื่อนไปพร้อมกัน การที่ล้อรถสามารถหมุนไปพร้อมกันได้ ก็เพราะมีเพลเป็นแกนสอดเข้าไปในดุมล้อ ทำให้ล้อทุกล้อสามารถทำงานพร้อมกันได้ด้วยความสามัคคี แต่ อุปกรณ์เล็กๆ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เนื่องจากสามารถจิมหรือขัดเพลทุกอันให้ยึดแน่นอยู่กับดุมล้อทุกล้อ ก็คือ “ลิมสลัก” แต่ละตัว

เพราะเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงเปรียบสังคหัตถุว่าเป็นเสมือนลิมสลักเพล (ให้ยึดติดกับดุมล้อ) เพื่อควบคุมรถให้สามารถแล่นไปได้ ดังที่ตรัสไว้ใน ลิงคาลกสูตร¹ ดังนี้

“ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ในโลกนี้ และ สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ในธรรมนั้นๆ ตามสมควร

สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักเพลาคุมรถที่แล่นไปไว้ได้ ฉะนั้น”

จากพุทธพจน์นี้มึนัยว่า จิตใจของผู้คนทั้งหลาย เริ่มตั้งแต่เรากับทศ 6 ของเรา ย่อมประสานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว กันได้ ก็ด้วยสังคหัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมสำหรับครองใจคน ดังนั้น สังคหัตถุ 4 จึงควรจะชื่อว่า “ลิมสลักใจ”

ในหมู่มนุษย์ ถ้าขาดลิมสลักใจเสียแล้ว อย่าว่าแต่ผู้คนคนละหมู่พวกเขาจะแตกร้างกันเลย แม้ลูกที่เป็นสายโลหิตก็ไม่เคารพนับถือพ่อแม่ของตน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า

¹ ที. ปา. มจร. 11/273/218

ถ้าไม่มีสังคหกรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือ หรือ การบูชา เพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหกรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านี้จึงถึงความเป็นใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ”

สรุป

จากธรรมบรรยายที่ผ่านมา นักศึกษาทั้งหลายคงจะได้เห็นแล้วว่า ถ้าผู้ใหญ่ในสังคม หรือ ทิศ 6 ของเยาวชนแต่ละคน ต่างประพฤติตนตามสังคหวัตถุ 4 ประการ อย่างครบถ้วนเป็นประจำ ผู้ใหญ่ทุกคนก็จะเป็นคนน่ารัก น่าเข้าใกล้ น่าคบหาสมาคมด้วย ขณะเดียวกันผู้ใหญ่เหล่านี้ย่อมเกิดปัญญาตรองเห็นว่า การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเท่านั้น ที่จะทำให้พวกเขาหรือไม่ว่าใครก็ตามสามารถตั้งอยู่ในความดีได้เสมอ

เมื่อมีความเห็นเช่นนี้ แต่ละคนก็จะตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งในที่สุดทุกคนก็จะมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า **สังคหวัตถุ 4 ก็คือ บทฝึกสำคัญยิ่งของ สัมมาทิฐิ 10 นั่นเอง**

ถ้าผู้ใหญ่ทุกคนในสังคม ต่างประพฤติปฏิบัติสังคหวัตถุ 4 กันเป็นกิจวัตร ความสงบสุขย่อมเกิดขึ้นในสังคมอย่างแน่นอน สิ่งแรกที่จะปรากฏให้เห็นก็คือ แต่ละครอบครัวจะเป็นครอบครัวอบอุ่น เนื่องจากผู้เป็นพ่อแม่หรือทิศเบื้องหน้าของลูก เป็นคนน่ารัก น่าเคารพ สามารถปลุกฝังอบรมลูกให้รู้จักถูก-ผิด ดี-ชั่ว บุญ-บาป ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ อะไรควร-ไม่ควร อยู่เสมอ พร้อมทั้งทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกดูอยู่ตลอดเวลา ลูกก็จะตั้งอยู่ในความดีได้ เมื่อมีข้อสงสัย มีปัญหา มีความคับข้องใจ ลูกก็จะกล้าปรึกษาหารือขอคำชี้แนะจากพ่อแม่ แทนที่จะไปปรึกษาเพื่อนๆ หรือลองผิดลองถูกกับเพื่อน ซึ่งก็ไม่ประสาพอกๆ กับตนเอง

เด็กดีเมื่อไปโรงเรียน ย่อมเป็นเด็กที่ไม่ก่อปัญหายุ่งยากใดๆ เมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ดี เด็กก็จะสามารถพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ทั้งทางโลกทางธรรมได้สูงขึ้น

เด็กประเภทนี้ ถ้าได้รับการศึกษาอบรมทางธรรมจากสงฆ์ คือทิศเบื้องบนด้วย ก็จะสามารถพัฒนาสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในจิตใจได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ครั้งเมื่อจบการศึกษา เติบโตเป็นผู้ใหญ่ เขาก็จะเป็นผู้ใหญ่ ที่ดีมีสัมมาทิฐิ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกิจวัตร ไม่บกพร่อง เพราะไม่เป็นโรคใจแห้ง นั่นคือถ้าขณะนี้ ผู้ใหญ่โดยทั่วไปในสังคมเป็นคนดี เด็กๆ แต่ละคนก็จะมีทิศ 6 ที่เป็นกัลยาณมิตร เมื่อเด็กๆ เหล่านี้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ไม่ว่าเขา จะอยู่ในฐานะทิศอะไร เขาก็จะมีคุณสมบัติเป็นกัลยาณมิตรด้วย เพราะโรคใจแห้งหยุดระบาศแล้ว ไม่มีใครเป็นโรคนี้อีกต่อไป

แต่เพราะเหตุที่ขาดการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง การประพฤติปฏิบัติตนของบรรดาผู้ใหญ่ทั้งหลายในปัจจุบัน จึงมีลักษณะคล้ายแม่ปู ซึ่งมีธรรมชาติเดินคดไปคดมา ดังนั้น เยาวชนทั้งหลาย ซึ่งเปรียบได้กับลูกปู จึงเดินคดไปคดมาตามแม่ด้วย เพราะเหตุนี้จึงไม่ใช่เรื่องที่บรรดาผู้ใหญ่ จะมาถามกัน ให้เชิงแซ่ว่า การที่เยาวชนทั้งหลายมีปัญหาทุกวันนี้ เป็นความผิดของใคร เพราะความจริงก็คือ เยาวชนติดโรครึใจแห่งมาจากผู้ใหญ่นั่นเอง

ตราบใดที่แม่ปูยังเดินตรงไม่ได้ ตราบนั้นลูกปูก็ย่อมจะเดินตรงไม่เป็นต่อไปอีก

อย่างไรก็ตาม บรรดาผู้ใหญ่ย่อมมีสติปัญญาความคิดและศักยภาพสูงส่งกว่าแม่ปูหลายแสนหลายล้านเท่า ย่อมสามารถปฏิรูปตนเอง เพื่อแปลงโฉมให้เป็นทิศ 6 ที่น่ารักน่าเคารพ ไม่ต้องประสบกับความล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำอีก **สังคหวัตถุ 4** นั่นเอง คือกุญแจไขไปสู่ความสำเร็จของทุกท่าน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 5 กุญแจไขความสำเร็จของทิศ 6 จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 5 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 5 แล้วจึงศึกษาบทที่ 6 ต่อไป

บทที่ 6

บทสรุป

เนื้อหาบทที่ 6

บทสรุป

6.1 ความหมายของการปฏิรูปมนุษย์

- 6.1.1 การปฏิรูปมนุษย์หมายถึงอะไร
- 6.1.2 ความหมายของสัมมาทิฐิ
- 6.1.3 ความหมายของมิจฉาทิฐิ
- 6.1.4 เหตุผลของการปฏิรูปมนุษย์

6.2 แหล่งกำเนิดคุณสมบัตินดี

- 6.2.1 คุณสมบัตินดีของคนดี

6.3 การปลูกฝังสัมมาทิฐิ

- 6.3.1 แบบแผนการปลูกฝังสัมมาทิฐิ
- 6.3.2 ผู้ให้การปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิ
- 6.3.3 ทิศ 6 มีความบกพร่อง

6.4 เครื่องข่ายกัลยาณมิตร คือคำตอบสุดท้าย

- 6.4.1 การพึ่งพากันระหว่างเครือข่ายกัลยาณมิตร
- 6.4.2 คำตอบที่ตรงประเด็น
- 6.4.3 เครือข่ายกัลยาณมิตร
- 6.4.4 ผู้จุดประกายเครือข่ายกัลยาณมิตร
- 6.4.5 การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรต้องเป็นนโยบายระดับชาติ
- 6.4.6 แนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเครือข่ายกัลยาณมิตร
- 6.4.7 สิ่งที่ประชาชนคาดหวังจากรัฐบาล
- 6.4.8 ข้อสังเกต
- 6.4.9 สี่อยู่ในฐานะเป็นทิศเบื้องซ้าย

1. การปฏิรูปมนุษย์ คือ การเปลี่ยนแปลงจากมิจฉาทิฐิบุคคล ให้เป็นสัมมาทิฐิบุคคล ซึ่งจะทำให้คนนั้นมีคุณสมบัติของคนดีเกิดขึ้น และวิธีการที่จะปฏิรูปมนุษย์จำเป็นต้องมีแบบแผนในการปลูกฝังสัมมาทิฐิ และผู้ให้การปลูกฝังนั้น คือ ทิศทั้ง 6 ต้องทำหน้าที่ โดยเฉพาะทิศเบื้องบน ทิศเบื้องหน้า และทิศเบื้องขวา จะต้องสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้น จึงจะสามารถปฏิรูปมนุษย์ และ พัฒนาสังคมโลกได้อย่างแท้จริง

2. ในปัจจุบัน สังคมเกิดปัญหาต่างๆ มากมาย เพราะทิศ 6 มีความบกพร่องในการปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้น รัฐบาลจะต้องนำเรื่องการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรเป็นนโยบายระดับชาติ จึงจะสามารถแก้ปัญหาของสังคมได้ตรงประเด็นที่สุด

วัตถุประสงค์

ทิศทั้ง 6 ต้องทำหน้าที่ของแต่ละทิศให้เต็มที่ เพื่อแก้ปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และช่วยกันผลักดันเครือข่ายกัลยาณมิตร บ้าน วัด โรงเรียน ให้มีความเข้มแข็ง จะทำให้บ้านเมืองมีความสงบและความเจริญ พระพุทธศาสนาก็จะมีความเจริญรุ่งเรืองไปอีกยาวนาน

บทที่ 6 บทสรุป

6.1 ความหมายของการปฏิรูปมนุษย์

6.1.1 การปฏิรูปมนุษย์หมายถึงอะไร

การปฏิรูปสิ่งใดก็ตาม ย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีให้ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เป็นโทษให้เป็นคุณ การเปลี่ยนแปลงที่ล้าสมัยให้เป็นสิ่งที่ทันสมัย ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีให้ถูกต้องเหมาะสม ดังาม ดังนั้นสาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์ จึงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีหรือไม่ดีของมนุษย์ให้ถูกต้องเหมาะสมดังาม

อะไรคือสิ่งที่ไม่ดีของมนุษย์ ที่มองเห็นได้ง่ายคือ พฤติกรรมทางกาย และทางวาจาที่ไม่ดี เช่น การแสดงความเห็นแก่ตัว การกระทำทุจริตต่างๆ และการกล่าววาจาทุจริต เป็นต้น พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ให้เป็นการกระทำที่สุจริต และการกล่าววาจาที่สุจริต หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่านิสัยชอบทำความชั่วของคนเรา จำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้มีนิสัยชอบทำแต่กรรมดีเท่านั้น

อะไรคือเหตุปัจจัย ที่ทำให้คนเรามีนิสัยชอบทำความชั่ว เหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเราชอบทำความชั่วก็คือ ความคิดผิดๆ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความเห็นผิดเป็นเบื้องต้น ความเห็นผิดนี้ มีคำศัพท์ทางธรรมว่า “มิจฉาทิฐิ” ความเห็นผิดนี้เกิดจากจิตใจ ที่ตกอยู่ในอำนาจกิเลส 3 ตระกูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลใดก็ตามที่มีความเห็นเป็นมิจฉาทิฐิ ย่อมจะก่อแต่กรรมชั่วเป็นนิสัยสันดาน พฤติกรรมเช่นนี้ นอกจากจะนำความทุกข์ ความเดือดร้อน มาสู่ตัวบุคคลผู้ก่อกรรมชั่วเอง และสังคมโดยรวมในโลกนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นยังจะต้องไปรับโทษทัณฑ์อย่างสุดแสนสาหัสในอบายอักษานแสนนานในโลกหน้าอีกด้วย

เพราะฉะนั้นความเห็นผิดนี้ จึงจำเป็นต้องได้รับเปลี่ยนแปลง ให้เป็นความเห็นที่ถูกต้อง ซึ่งมีคำศัพท์ทางธรรมว่า “สัมมาทิฐิ”

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปมนุษย์มีความหมายที่สรุปได้ เป็น 2 นัย คือ

1. การปฏิรูปมนุษย์ หมายถึง การเปลี่ยนมิจฉาทิฐิของ ผู้ใหญ่หรือเยาวชนที่เจริญเติบโตแล้ว ให้เป็นสัมมาทิฐิ
2. การปฏิรูปมนุษย์ หมายถึง การปลูกฝังสัมมาทิฐิลงในจิตใจของเด็กๆ นับตั้งแต่ยังเป็นทารก เมื่อมีสัมมาทิฐิ เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวรแล้ว มิจฉาทิฐิก็จะไม่สามารถแทรกแซงได้ เขาจึงตั้งอยู่ในความดีได้ตลอดไป

6.1.2 ความหมายของสัมมาทิฐิ

สัมมาทิฐิหมายถึงอะไร

ความหมายที่สมบูรณ์ของสัมมาทิฐิในระดับโลกียะ คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ที่สำคัญมีอยู่ 10 ประการ คือ

1. การทำทานมีผลดี ควรทำ
2. การสงเคราะห์ทั้งสาธารณสงเคราะห์ และบุคคลสงเคราะห์ เป็นสิ่งดี ควรทำ
3. การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นสิ่งดี ควรทำ
4. ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่ว ที่บุคคลทำแล้วมีจริง เป็นจริง นั่นคือกฎแห่งกรรม เป็นจริง ต้องเชื่อ
5. โลกนี้มีคุณ คือเป็นสถานที่แห่งเดียวเท่านั้นในภพ 3 ที่เปิดโอกาสให้ทุกชีวิตได้สร้างบุญบารมีตลอดจนทำพระนิพพาน ให้แจ้ง
6. โลกหน้ามี หมายความว่า สรรพสัตว์ทั้งปวง ถ้ายังไม่สามารถทำอัสวกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ ก็จะต้องเวียนตาย เวียนเกิด ทนทุกข์ทรมานอยู่ในสังสารวัฏเรื่อยไปโดยไม่มีจุดจบ
7. มารดามีคุณต่อบุตรทุกคนสุดที่จะพรรณนา ที่สำคัญก็คือการเป็นต้นบุญต้นแบบของร่างกายมนุษย์ให้แก่บุตร ถ้าบุตร ได้รูปแบบกายที่ไม่ใช่มนุษย์ย่อมหมดโอกาสสั่งสมบุญบารมี
8. บิดามีคุณ เช่นเดียวกับมารดา คือการเป็นต้นแบบร่างกายมนุษย์ ถ้าไม่มีบิดาแล้วไซ้ร การถือกำเนิดของบุตรย่อมมีขึ้นไม่ได้ ดังนั้นมารดาและบิดาจึงมีพระคุณอย่างยิ่งใหญ่ต่อบุตร สมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับความกตัญญูกตเวทิต่างอย่างสูงสุดจากบุตร
9. สัตว์ที่ผุดขึ้นเกิด หรือโอปปาติกะมีจริง ทั้งนี้ยอมมีนัยว่า นรก สวรรค์ มีจริง ทุกคนอย่าได้ตั้งอยู่ในความประมาทและทำกรรมชั่วเป็นอันขาด
10. สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้า ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมีจริง สัมมาทิฐิข้อนี้ยอมให้สั้นว่า
 - 10.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีจริง
 - 10.2 พระอรหันตสาวกผู้รู้แจ้งโลกนี้โลกหน้า ด้วยการฝึกอบรมตนตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีจริง
 - 10.3 พระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ซึ่งตกทอดมาถึงปัจจุบันนี้ ชนิดอุทิศชีวิตเป็นเดิมพัน จนสามารถทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม ยังมีอยู่ในปัจจุบัน

บุคคลที่มีความเห็นถูกต้องตามสัมมาทิฐิ 10 ประการนี้ ย่อมชื่อว่า เป็นผู้มีความ “เข้าใจ” สัมมาทิฐิ 10 ประการเท่านั้น แต่ถ้ายังไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง และยังไม่ได้ศึกษาธรรมะหมวดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสัมมาทิฐิ 10 ประการ แล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ถึงขั้นที่เรียกได้ว่า มีสัมมาทิฐิ “เข้าใจ” อยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร” ก็ยังไม่ชื่อว่า สัมมาทิฐิบุคคล หรือ สัมมาทิฐิชน ต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะสังเกตได้จากการทำทานเป็นกิจวัตร การรักษาศีลอย่างบริสุทธิ์ บริบูรณ์ และการชวนชวายพากเพียรทำสมาธิภาวนาอยู่เป็นนิจ โดยสรุปก็คือ เป็นผู้ที่ตั้งใจสั่งสมบุญกุศล อยู่เสมอ โดยไม่ทำบาปอกุศลใดๆ เลย จึงจะชื่อว่า สัมมาทิฐิบุคคล หรือ สัมมาทิฐิชน

ทั้งนี้เพราะสัมมาทิฐิในระดับ “เข้าใจ” แต่ยังไม่ “เข้าใจ” อยู่ในใจอย่างมั่นคง” นั้นย่อมแปรเปลี่ยนไปเป็น มิจฉาทิฐิ ได้โดยง่าย

6.1.3 ความหมายของมิจฉาทิฐิ

มิจฉาทิฐิ หมายถึงอะไร

มิจฉาทิฐิ คือ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต ตามความเป็นจริง เป็นความเข้าใจผิด ซึ่งตรงกันข้ามกับความเข้าใจถูก คือ สัมมาทิฐิ 10 ประการ มิจฉาทิฐิก็มีอยู่ 10 ประการเช่นกัน คือ มีความเข้าใจผิดในเรื่องต่อไปนี้

1. การทำทานไม่มีผลดี ไม่จำเป็นต้องทำ
2. การสงเคราะห์ไม่มีผลดี ไม่จำเป็นต้องทำ
3. การบูชาบุคคลที่ควรบูชาไม่มีผลดี ไม่จำเป็นต้องทำ
4. ผลวิบากแห่งกรรมดีกรรมชั่วที่บุคคลทำแล้วไม่มี จึงไม่เชื่อกฎแห่งกรรม แต่เชื่อว่าความไม่แน่นอนของชีวิตล้วนเป็นเรื่องโชคชะตา หรือหมายถึง เชื่อเรื่อง ดวง นั่นเอง
5. ไม่รู้และไม่เข้าใจว่า โลกนี้มีคุณอย่างไร
6. ไม่รู้และไม่เข้าใจว่า มีโลกหน้า จึงคิดว่าตายแล้วสูญหมด
7. ไม่รู้คุณมารดา จึงไม่มีกตัญญูทเวทิตาต่อมารดา
8. ไม่รู้คุณบิดา จึงไม่มีกตัญญูทเวทิตาต่อบิดา
9. ไม่รู้และไม่เข้าใจว่า มีอุปปาทิกะ นั่นคือไม่เชื่อว่า มีนรกสวรรค์
10. ไม่รู้และไม่เชื่อว่า โลกนี้มีสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ผู้สามารถทำให้แจ้งโลกนี้ โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้งตาม นั่นคือ ไม่มีความเคารพนับถือ พระรัตนตรัย

บุคคลที่มีความเห็นผิดดังกล่าวนี้ แม้ไม่ครบ 10 ประการ ย่อมถือว่าเป็น “มิจฉาทิฏฐิบุคคล” หรือ “มิจฉาทิฏฐิชน” เพราะเขาพร้อมที่จะทำกรรมชั่วหรือทำบาปอยู่เสมอ โดยไม่มีความคิดที่จะสั่งสมบุญกุศลเลย

6.1.4 เหตุผลของการปฏิรูปมนุษย์

ทำไมจึงต้องมีการปฏิรูปมนุษย์

สาเหตุที่ต้องมีการปฏิรูปมนุษย์ หรือสาเหตุที่ต้องมีการเปลี่ยนมิจฉาทิฏฐิในใจผู้คนให้เป็นสัมมาทิฏฐินั้น มีเหตุผลสำคัญ อย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. **ผู้คนที่ทั่วไปในสังคมปัจจุบันมีภูมิคุ้มกันจิตใจบกพร่อง หรือขาดสัมมาทิฏฐิ** ทั้งนี้เพราะผู้คนที่ทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ไม่ได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฏฐิตั้งแต่ยังเป็นทารกจากครอบครัว เนื่องจากผู้เป็นพ่อแม่เอง ก็ยังไม่มีสัมมาทิฏฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร พ่อแม่บางคนแม้จะมีการศึกษาทางโลกสูง แต่ยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่า สัมมาทิฏฐิ คืออะไร

ครั้นเมื่อเด็กเจริญเติบโต ได้รับการศึกษาอบรมจากโรงเรียนตลอดจนจากมหาวิทยาลัย ก็จะได้รับความรู้เฉพาะทางโลกเป็นส่วนใหญ่ ไม่เคยได้รับการปลูกฝังอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ หรือให้มีสัมมาทิฏฐิเข้าไปอยู่ในใจ เนื่องจากคณาจารย์เองก็ขาดความพร้อมที่จะให้การปลูกฝังอบรมสัมมาทิฏฐิแก่เหล่าศิษย์ สถาบันการศึกษาเองก็ไม่มีนโยบายที่จะปลูกฝังอบรมนักเรียนนักศึกษา ให้มีสัมมาทิฏฐิเข้าไปตั้งมั่นอยู่ในใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความเข้าใจผิดว่าบุคคลที่มีความรู้ทางโลกสูงแล้ว ย่อมเป็นคนดีโดยปริยาย โดยมีได้เฉลียวใจเลยว่า บุคคลที่มีความรู้ทางโลกสูง และมีจรรยาบรรณด้านวิชาชีพสูง เช่น แพทย์ แต่ขาดความรู้ทางธรรมนั้น ย่อมสามารถทำกรรมชั่ว เช่น เป็นฆาตกรอย่างโหดเหี้ยม เสมือนหนึ่งไร้ทิวโอตตปปะนั้น เกิดขึ้นได้เสมอ

2. **สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการปลูกฝังอบรมอย่างจริงจัง** สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นเองไม่ได้เลย ถ้าไม่มีการปลูกฝังอบรมกันอย่างจริงจัง แม้เมื่อปลูกฝังอบรมให้เกิดขึ้นในจิตใจแล้ว ก็ยังสามารถแปรเปลี่ยนไปตามกระแสสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายได้ ผิดกับมิจฉาทิฏฐิ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เอง ทั้งพร้อมที่จะเกิดขึ้น และแพร่กระจายพันธุ์ออกไปตลอดเวลา ทำนองเดียวกับแบคทีเรีย เชื้อไวรัส หรือวัชพืช ซึ่งแม้ไม่มีการปลูกก็สามารถเกิดขึ้นได้งอกงามทุกแห่งหน ไม่ว่าในดินร่วนซุย ดินเปรี้ยว ดินลูกรัง หรือตามซอกหิน ยิ่งถ้าได้ดินดี ก็จะสามารถแพร่พันธุ์ได้รวดเร็วยิ่งขึ้นอีก

เมื่อมิจฉาทิฏฐิเกิดขึ้นในจิตใจผู้คนแล้ว ก็จะทิ้งบีบคั้น และบีบบังคับจิตใจคนเราให้ก่อกรรมชั่วย่างต่างๆ นานา เช่นการเบียดเบียนกันทางกายและวาจา การเอาเปรียบกัน ข่มเหงกัน ทำร้ายกัน ไม่แตกต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน ทว่าจะรุนแรงร้ายกาจ ยิ่งกว่าดิรัจฉานหลายร้อยหลายพันเท่า เพราะคนเราฉลาด

กว่าดีรั้งฉานมากมาย พฤติกรรมชั่วร้ายของมิฉฉาปฏิวัติชน ย่อมก่อความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้นในสังคมมนุษย์ ตลอดจนสังคมโลกอย่างยากที่จะหาสันติสุขได้ ดังที่เห็นกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน เพราะเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปมนุษย์ ด้วยการปลุกสัมมาปฏิวัติให้เข้าไปอยู่ในใจผู้คนอย่างมั่นคงถาวร เพื่อป้องกันมิให้มิฉฉาปฏิวัติกำเริบออกฤทธิ์ได้

3. มิฉฉาปฏิวัติทำให้ผู้คนตกอยู่ในความมืดบอด บุคคลที่ตกอยู่ในความมืดบอดแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 บุคคลตาบอด คือ ไม่มีปัญหาหาทรัพย์ ไม่มีปัญหาเข้าใจธรรมะ และไม่เข้าใจเรื่องบาปบุญคุณโทษ

3.2 บุคคลตาเดียว คือ มีปัญหาหาทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น แต่ไม่มีปัญหาเข้าใจธรรมะ

ดังนั้นการแสวงหาของเขาจึงมีทั้งสุจริตและทุจริต คนประเภทนี้ไม่สนใจสั่งสมบุญกุศลเลย นักศึกษาคงเห็นแล้วว่า บุคคลที่ตกอยู่ในความมืดบอดทั้ง 2 ประเภทนี้ ล้วนได้ชื่อว่าเป็นมิฉฉาปฏิวัติบุคคลทั้งสิ้น

บุคคล 2 ประเภทนี้มีความเป็นมาอย่างไร

บุคคลส่วนใหญ่ในสังคมทุกยุคทุกสมัย ล้วนเป็นทั้งนักวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ครั้นเมื่อโลกมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ลัทธินิยมทั้ง 2 แบบ ก็ก้าวตามไปเป็นเงาตามตัว นักวัตถุนิยมย่อมมีความคิดว่า สิ่งที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตก็คือความมั่งคั่งร่ำรวย สำหรับใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งกามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งเป็นสิ่งที่นักวัตถุนิยมเชื่อว่า การได้บริโภคนกามคุณ 5 ประการนี้ คือ สูดยอดแห่งความสุข

แต่ที่จริงวัตถุกาม 5 ประการนี้ เป็นเพียงเครื่องสนองกิเลสกาม คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ของนักวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินในอารมณ์เพียงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น หาได้บันดาลความสุขที่แท้จริงแก่พวกเขาไม่ เพราะเหตุที่พวกเขาตกอยู่ในความมืดบอดด้วยอำนาจมิฉฉาปฏิวัติ ไม่มีปัญญามองเห็นแสงสว่าง จึงหลงยึดมั่นถือมั่นเอาวัตถุกาม และการบริโภควัตถุกามเป็นสรณะ การหลงยึดสรณะแบบผิดๆ เช่นนี้ ย่อมนำพวกเขาไปสู่การก่อกรรมชั่ว เพื่อให้ได้วัตถุกามเพิ่มขึ้นหลายๆ โดยไม่อายบาป และไม่กลัววิบากของบาปที่จะเกิดตามมาภายหลัง

วิบากของผู้ที่ก่อกรรมชั่วมากๆ ในโลกนี้ คือ การถูกลงโทษทัณฑ์ในอบายภูมิอย่างสาหัส เป็นเวลายาวนานนับด้วยแสน ด้วยล้านปี ตามกฎแห่งกรรมซึ่งเที่ยงธรรมโดยไม่เห็นแก่หน้าใครทั้งสิ้น ครั้นพ้นโทษทัณฑ์จากอบายภูมิ ได้โอกาสกลับมาเกิดในมนุษย์โลกอีก บางพวกก็อาจจะเป็นมิฉฉาปฏิวัติประเภท “บุคคลตาบอด” บางพวกก็อาจจะเป็นมิฉฉาปฏิวัติประเภท “บุคคลตาเดียว”

มิฉฉาปฏิวัติชนประเภท บุคคลตาบอด แม้จะไม่ถึงกับมีพิษสงก่อปัญหาารุนแรงต่อสังคมก็ตาม แต่โดยส่วนรวม พวกเขาก็เป็นภาระถ่วงความเจริญก้าวหน้าของครอบครัว และของสังคม และในส่วนตัว

ของพวกเขาเอง ก็จะต้องประสบวิบากกรรมเช่นนี้ต่อไปอีกไม่รู้กี่ภพกี่ชาติ เพราะไม่มีปัญญาสั่งสมบุญกุศล ในขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เพื่อเป็นการเตรียมอริยทรัพย์ไว้เป็นเสบียงสำหรับเดินทางไกลต่อไปในภพหน้า

ส่วนมิจฉาทิฏฐิชนประเภท บุคคลตาเดียว ย่อมจะก่อให้เกิดโทษภัยร้ายแรงทุกรูปแบบต่อสังคม การที่หมู่บ้าน ชุมชน สังคมของเรา ตลอดจนสังคมโลก ต้องประสบปัญหาเลวร้ายต่างๆ อยู่ไม่เว้นแต่ละวันในปัจจุบันนี้ ก็เพราะการก่อกรรมชั่วของมิจฉาทิฏฐิชนประเภท บุคคลตาเดียว นี้เอง บุคคลประเภทนี้ บางคนก็อาจจะต้องมีชีวิตอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ มีอกุศลมากมาย บางคน ก็อาจจะประสบความมั่งคั่งร่ำรวย มีชีวิตอยู่อย่างมีเกียรติ ในสังคม ไม่ว่าจะแบบใดก็ตาม ในส่วนลึกของจิตใจของพวกเขานี้ยากจะหาความสงบสุขอย่างแท้จริง เนื่องจากเกรงกลัววิบากแห่งกรรมชั่วที่ตนทำไว้จะตามมาทัน ทั้งๆ ที่เขาไม่เชื่อกฎแห่งกรรม

แม้จะมีความทุกข์อันเกิดจากความกังวลใจ ในวิบากแห่งกรรมชั่วของตนก็ตาม แต่ความทุกข์ขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ย่อมเป็นเพียงเศษเสี้ยวแห่งความทุกข์อย่างแสนสาหัส ที่บุคคลตาเดียวจะต้องได้รับในโลกหน้าอย่างเทียบกันไม่ได้เลย ครั้นเมื่อพ้นโทษทัณฑ์จากอบายภูมิได้โอกาสกลับมาเกิดในมนุษยโลกอีก ก็จะมีเศษกรรมที่หลงเหลืออยู่ตามมาให้ผล ทำให้เขาเกิดมาเป็นมิจฉาทิฏฐิชน ประเภท บุคคลตาบอด หรือ บุคคลตาเดียวอีก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภท และปริมาณแห่งเศษกรรมนั้น

เหล่านี้ คือ วงจรการเวียนว่ายตายเกิดของมิจฉาทิฏฐิชน ปุถุชนเช่นเราท่านทั้งหลาย ไม่มีปัญญาารู้ได้ แต่วงจรดังกล่าวนี้ย่อมเป็นที่รู้ชัดของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกทั้งปวง ตลอดจนจณสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบในปัจจุบัน ชนิดที่เกิดปัญญารู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าได้

ถ้าวงจรของมิจฉาทิฏฐิยังคงดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ในอีกไม่ช้าไม่นานนัก โลกของเราจะเต็มไปด้วยมิจฉาทิฏฐิชนทั้งประเภทตาบอดและตาเดียว นั่นคือ โลกของเราได้ล่วงเข้าสู่ยุคแห่งมิลลัณียุคแล้ว คือ แต่ละคนต่างมีความคิดที่จะฆ่ากันอย่างแรงกล้า โดยไม่มีจิตคิดเคารพยำเกรงว่า นี่คือแม่ นี่คือพ่อ นี่คือป้า นี่คือน้าหรืออา นี่คือภรรยาของอาจารย์ มิจฉาทิฏฐิชนจะสมสู่ปะปนกันเยี่ยงดิรัจฉาน ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน **จักกวัตตสูตร**¹

4. สัมมาทิฏฐิทำให้ผู้คนอยู่ในความสว่าง คนที่อยู่ในความสว่าง คือ คนประเภทบุคคลสองตา ซึ่งมีปัญญาแสวงหาทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น โดยสุจริตและชอบธรรม มีปัญญาเข้าใจธรรมเป็นอย่างดี จึงรู้จักสั่งสมบุญตลอดชีวิต โดยไม่เกี่ยวข้องกับบาปอกุศลใดๆ เลย ด้วยตระหนักดีว่าบาปอกุศลเพียงน้อยนิด ก็มีวิบากเป็นความทุกข์ทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า

บุคคลประเภทสองตานี้ ยังมีคำศัพท์ทางธรรมใช้เรียกอีกหลายคำ เช่น กัลยาณมิตร มิตรแท้ บัณฑิต สัตบุรุษ สัปบุรุษ คนดี สัมมาทิฏฐิชน ฯลฯ

¹ ที. ปา. มก. 15/46/116

เพราะเหตุที่ลัทธิสมาธิภูมิจึงมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า การทำแต่กรรมดีเท่านั้น ที่จะทำให้เรามีความสุข ทำให้สังคมและโลกนี้เกิดสันติภาพ และวัฒนาถาวรอย่างแท้จริง ดังนั้น ลัทธิสมาธิภูมิจึงมีปณิธานแน่วแน่ที่จะสร้างกรรมดีตลอดชีวิต

แต่ถ้าในครอบครัวของลัทธิสมาธิภูมิจึงปล่อยให้สมาชิกในครอบครัว แม้เพียงคนเดียวเกิดความเห็นเป็นมิจฉาทิฐิ ครอบครัวนั้นย่อมหาสันติสุขไม่ได้ และถ้าชุมชนใดมีสมาชิกที่เป็นมิจฉาทิฐิแม้เพียงคนเดียว ชุมชนนั้นย่อมมีปัญหา ยิ่งถ้ามีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นมิจฉาทิฐิ ชุมชนนั้นย่อมจะมีแต่เรื่องเดือดร้อนไม่ขาดสายอย่างแน่นอน ดังนั้นจะกล่าวไปโยถึงสังคมระดับประเทศและระดับโลก ที่เต็มไปด้วยมิจฉาทิฐิชนแล้วจะไม่ประสบปัญหาเลวร้ายสารพัดรูปแบบ

ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 4 ประการ ดังกล่าวนี้นักศึกษาคงจะได้คำตอบแล้วว่า ทำไมจึงต้องมีการปฏิรูปมนุษย์

6.2 แหล่งกำเนิดแห่งคุณสมบัติของคนดี

ธรรมะอะไรที่เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดคุณสมบัติของคนดี

ธรรมะที่เป็นพื้นฐานรากเหง้าซึ่งก่อให้เกิดคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ คือ ลัทธิสมาธิ ทั้งนี้เพราะลัทธิสมาธิคือความเห็นถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เมื่อบุคคลมีความเห็นถูกต้องย่อมจะคิดถูก พูดถูก ทำถูก เลือกรประกอบอาชีพถูก และทำทุกสิ่งทุกอย่างถูกต้องเป็นขบวนตามมา เนื่องจากมีลัทธิสมาธิกำกับอยู่หัวขบวนโดยตลอด ดังนั้น ลัทธิสมาธิจึงเป็นแหล่งกำเนิดคุณสมบัติของคนดีมากมายหลายประการ

6.2.1 คุณสมบัติของคนดี

คุณสมบัติของคนดีประกอบด้วยอะไรบ้าง

บุคคลที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนดีจริง หรือคนดีที่โลกต้องการ หรือยังจะมีคำศัพท์ทางธรรมอย่างอื่นสำหรับใช้เรียกคนดีอยู่อีกหลายคำ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติหลายอย่างหลายประการ

พระลัทธิสมาธิพุทธเจ้าได้ทรงแสดงคุณสมบัติของคนดีไว้ในหลายพระสูตร แต่แต่ละครั้งที่ทรงแสดงจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง แต่สาระสำคัญที่ทรงแสดงในแต่ละครั้งย่อมใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีลัทธิสมาธิเข้าไปตั้งมั่นอยู่ในใจ ย่อมสามารถประมวลคุณสมบัติของคนดีตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระสูตรต่างๆ แล้วนำมาสรุปเพื่อยึดเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ดังนี้

1. รู้จักตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้องดีงาม

2. มีความสำนึกรับผิดชอบ
3. รู้จักสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร

1. รู้จักตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้องดีงาม สัมมาทิฐิผู้นั้นมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต เข้าใจดีว่าชีวิตในสังสารวัฏนั้นต้องผจญกับความทุกข์โดยไม่มีจุดจบ เข้าใจดีว่าหนทางที่จะพ้นจากสังสารวัฏนั้นมีอยู่ วิธีปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากสังสารวัฏนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แล้ว และเป็นวิธีที่มีประสิทธิผลอย่างแท้จริง พระพุทธองค์ และพระอรหันตสาวกทั้งหลายได้ปฏิบัติและสัมฤทธิ์ผลแล้ว อย่างไรก็ตามการปฏิบัติเพื่อให้ประสบผลสำเร็จต้องดำเนินการอย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นขั้นตอนตามลำดับความเข้าใจทั้งหมดนี้ ทำให้สัมมาทิฐิผู้นั้นเกิดปัญญา สามารถตั้งเป้าหมายชีวิตขึ้น 3 ระดับ คือ

1) เป้าหมายชีวิตระดับต้น หมายถึงการตั้งตนเป็นหลักฐานมั่นคง ไม่เป็นคนหลักลอย มีอาชีพสุจริต มีรายได้ประจำแน่นอน รู้จักเก็บทรัพย์สมบัติที่หามาได้ให้ปลอดภัย รู้จักบริหารรายได้ให้มีเงินเหลือเก็บ คือเก็บไว้ใช้ในยามที่มีอันตราย และเก็บไว้สำหรับสร้างบุญกุศล

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้น ประกอบด้วย หลักสำคัญ 4 ประการคือ 1) หาเป็น 2) เก็บเป็น 3) ทิ้งคนคนดีและสร้างเครือข่ายคนดีเป็น 4) ใช้เป็น ซึ่งถือว่าเป็นคาถา “หัวใจเศรษฐี” โดยใช้คำย่อของคาถาว่า “อ-อา-ก-ส”

2) เป้าหมายชีวิตระดับกลาง หมายถึง การตั้งเป้าหมายเพื่อไปสู่สุคติโลกสวรรค์ หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับกลางนี้ ประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ 1) สัปปะสัจจะ 2) สิลลัมปะทา 3) จาคลัมปะทา 4) ปัญญาสัมปะทา วิธีปฏิบัติทั้ง 4 ประการนี้ อาจสรุปย่อลงเป็นภาษาง่ายๆ ได้ 3 ประการ คือ การหมั่นทำทาน การรักษาศีลให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ และการพากเพียรเจริญสมาธิภาวนา เป็นกิจวัตรประจำวัน การปฏิบัติทั้ง 3 ประการนี้ คือการสั่งสมบุญกุศลอย่างแท้จริง

นักศึกษาอย่ามองเห็นได้ว่า วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายระดับกลางนี้ แม้จะเป็นวิธีปฏิบัติเพื่อสั่งสมบุญกุศล ไม่ใช่เพื่อการทำมาหากินดังเช่นเป้าหมายชีวิตระดับต้น แต่ก็สามารถปฏิบัติควบคู่กันไปได้ การปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับต้นได้ ทั้งนี้เพราะการสั่งสมบุญกุศลอยู่ตลอดเวลา ย่อมมีส่วนส่งเสริมการทำมาหากินให้เจริญรุ่งเรืองประการหนึ่ง และความตายของแต่ละคนเป็นเรื่องไม่แน่นอน อีกประการหนึ่งถ้าจะรอให้ร่ำรวยแล้วจึงค่อยทำบุญกุศล ก็อาจจะไม่มีโอกาสได้ทำเลย เพราะตายไปเสียก่อนที่จะรวย

3) เป้าหมายชีวิตระดับสูง หมายถึงการอุทิศชีวิตเป็นเดิมพันในการสร้างบารมี เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน หรือทำพระนิพพานให้แจ้ง หลุดพ้นจากสังสารวัฏไปโดยเด็ดขาด

งานสร้างบารมีเป็นงานที่ยากยิ่ง พระอรหันตสาวกแต่ละองค์ก่อนจะบรรลุอรหัตผล ในสมัย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรานั้น ล้วนเคยสละชีวิตเป็นเดิมพัน สร้างบารมีข้ามภพข้ามชาติมาเป็นเวลานานนับด้วยกัปแล้วทั้งสิ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่างานสร้างบารมีเพื่อบรรลุเป้าหมายระดับสูงนี้ เป็นงานของ บรรพชิตโดยเฉพาะ ผู้ครองเรือนที่ยังต้องสละวณอยู่กับการทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เลี้ยงครอบครัวอยู่นั้นจึงหาโอกาสได้ยาก

กระนั้นก็ตาม ผู้ครองเรือนท่านใด ที่ตั้งความปรารถนาจะบรรลุเป้าหมายชีวิตระดับสูง หากมีความพร้อมที่จะดำรงอยู่ในสมณเพศเมื่อใด ก็ย่อมสามารถตั้งต้นปฏิบัติได้เมื่อนั้นในชาตินี้ ด้วยการบวชตลอดชีวิต หากใครยังไม่พร้อมก็บวชช่วงสั้นเป็นครั้งคราวก่อนก็ได้

การที่สัมมาทิฐิผู้นั้น รู้จักตั้งเป้าหมายชีวิต 3 ระดับนี้ ก็เพราะปัญญาทางธรรมของเขานั้นเอง บุคคลที่มีปัญญาทางธรรม ย่อมมีปัญญาทางโลกอย่างแนบเนียน แม้เขาจะมีฐานะไม่ร่ำรวย แต่เขาก็สามารถพึ่งตนเองได้ เลี้ยงตนเองได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ไม่ต้องเป็นภาระของสังคมหรือของใครๆ ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม เพราะเขาเป็นคนดี ขณะเดียวกัน เขาก็อาจจะเป็นที่พึ่ง หรือผู้ชี้ทางสว่างให้แก่สังคมได้ ในงานที่เขาถนัดและมีประสบการณ์ แต่ถ้าเขามีฐานะร่ำรวย เขาก็จะสามารถเป็นทั้งที่พึ่งและผู้ชี้ทางสว่าง ให้แก่สังคมได้อย่างกว้างขวาง

การรู้จักตั้งเป้าหมายชีวิตทั้ง 3 ระดับก็ดี การกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ดี คนดีมีสัมมาทิฐิล้วน ครอบด้วยปัญญาอย่างรอบคอบก่อนลงมือกระทำทั้งสิ้น เพราะเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า คนดีมีสัมมาทิฐิเป็น คนมีปัญญา หรือกล่าวสั้นๆ ว่า “ไม่โง่” นั่นเอง

2. มีความสำนึกรับผิดชอบ บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมจะพัฒนา ความสำนึกรับผิดชอบด้านต่างๆ ขึ้นมาอย่างกว้างขวาง แต่ความสำนึกรับผิดชอบที่เป็นคุณสมบัติสำคัญ ยิ่งของคนดีที่โลกต้องการนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ

- 1) ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ด้วยการละกรรมกิเลส 4 ประการ คือการรักชาติ 4 ข้อแรก ในศีล 5 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์นั่นเอง
- 2) ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นซึ่งอยู่ร่วมสังคม ด้วยการละอคติ 4 ประการ
- 3) ความสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข 6 ประการ
- 4) ความสำนึกรับผิดชอบสิ่งแวดล้อมซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 4.1) สิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคล ได้แก่ทิศ 6 ของตนเอง ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อ ทิศ 6

- 4.2) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมในเมือง และสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรตามธรรมชาติตามหุบเขาลำเนาไพร ด้วยการไม่ทำลายและพยายามช่วยกันอนุรักษ์ไว้

จากความสำนึกรับผิดชอบทั้ง 4 ประการนี้ นักศึกษาคงจะเห็นได้ว่าคนดีมีลัทธิคุณธรรมนั้น มีความตั้งใจที่จะทำตนให้บริสุทธิ์สะอาดด้วยศีล ตั้งตนอย่างเที่ยงธรรมปราศจากอคติ หลีกเลียงจากเรื่องเลวร้ายต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ พยายามตั้งตนเป็นคนดีในสถานะต่างๆ เช่น เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ หรือเป็นพ่อแม่ที่ดีของลูก เป็นศิษย์ที่ดีของครู หรือเป็นครูที่ดีของศิษย์ เป็นคู่สามีหรือภรรยาที่ดี เป็นลูกน้องหรือหัวหน้าที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี พร้อมกันนั้นก็ไมเคิดที่จะทำลายสิ่งแวดล้อม ตรงข้ามยังพยายามที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อรักษาบรรยากาศบนพื้นผิวโลก ให้น่าอยู่น่าอาศัย ไม่ก่อให้เกิดพิษภัยแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง

จากความตั้งใจ และพยายามตั้งตนให้อยู่ในความดีดังกล่าวแล้วนี้ ย่อมแสดงว่า คนดีมีลัทธิคุณธรรม มีจิตใจสะอาด บริสุทธิ์ ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร หรือกล่าวสั้นๆ ว่า “ไม่แสบ” นั่นเอง

3. รู้จักสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน และสังคมโดยทั่วไป เพราะการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรเป็นวิธีเดียวที่จะสามารถป้องกัน และกำจัดมิจฉาชีพให้หมดไปจากหมู่บ้าน ชุมชน และสังคมได้โดยเด็ดขาด

หมู่บ้านใดที่สมาชิกแต่ละคนล้วนมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร หมู่บ้านนั้นย่อมประสบแต่สันติสุขและมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างแน่นอน เพราะทุกคนในหมู่บ้านล้วนเป็นคนมีศีล เป็นหมู่บ้านปลอดอบายมุข แต่ละคนล้วนชวนชววยพากเพียรสั่งสมบุญกุศลไปพร้อมๆ กับการทำมาหากิน เนื่องจากแต่ละคนมีเป้าหมายชีวิตเหมือนกัน คือ มุ่งตั้งตนให้ได้ในโลกนี้ ละโลกนี้แล้วก็จะไปสู่สุคติโลกสวรรค์ในโลกหน้า

ในการทำมาหากิน กัลยาณมิตรย่อมหาเป็น เกือบเป็น และใช้เป็น ขณะเดียวกันก็แบ่งทรัพย์ที่หามาได้ส่วนหนึ่งไว้เป็นงบประมาณ สำหรับการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร

เครือข่ายกัลยาณมิตรจะยั่งยืน ก็เพราะมวลสมาชิกมาประชุมแก้ไขปัญหิต่างๆ ตลอดจนมีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การประชุมแก้ไขปัญหิต่างๆ ตลอดจนการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันจะเกิดขึ้นได้ ก็เพราะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมวลสมาชิก เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า เครือข่ายกัลยาณมิตรจะยั่งยืนและเจริญรุ่งเรือง ก็เพราะน้ำใจเสียสละของมวลสมาชิกนั่นเอง

คนดีมีลัทธิคุณธรรมแต่ละคน แม้จะต้องสละทรัพย์เงินทองเพื่อบำรุงเครือข่ายกัลยาณมิตร เขาย่อมเสียสละด้วยความเต็มใจ เพราะมั่นใจว่าคุณประโยชน์อันเกิดจากเครือข่ายกัลยาณมิตรนั้นเกินคุ้ม ยิ่งกว่านั้นเขายังมั่นใจว่า ผลดีอันเกิดจากเครือข่ายกัลยาณมิตรนั้น มีคุณค่าต่อหมู่บ้าน ชุมชน หรือสังคมสุดจะนับจะประมาณ เพราะเขารู้ดีว่า ถ้าขาดเครือข่ายกัลยาณมิตรก็จะทำให้ หมู่บ้าน ชุมชน หรือสังคมที่เขาอยู่เต็มไปดด้วยมิจฉาชีพที่มีแต่ความคิดทำลายสันติสุขของทุกๆ ฝ่ายเท่านั้น

การรู้จักสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรดังกล่าวมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าคนดีมีสัมมาทิฐินั้น ล้วนมีใจเปี่ยมล้นด้วยความเมตตากรุณา และความเสียสละเป็นนิสัย หรือกล่าวสั้นๆ ว่า “ไม่เคยแล้งน้ำใจ”

เกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติของคนดี หรือคนดีที่โลกต้องการ ซึ่งพัฒนามาจากสัมมาทิฐินั้น ถ้าจะมองในแง่หลักปฏิบัติเชิงวิชาการก็คือ การรู้จักตั้งเป้าหมายชีวิต 3 ระดับ การมีความสำนึกรับผิดชอบ 4 ประการ และการรู้จักสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร แต่ถ้าจะมองในลักษณะของนักสร้างบารมี ก็คือ คนดีจะ “ไม่โง่” เพราะมีปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม “ไม่แสบ” เพราะมีศีลมีธรรมประจำใจเสมอ “ไม่เคยแล้งน้ำใจ” เพราะจิตใจเปี่ยมล้นด้วยความเมตตากรุณา และความเสียสละอยู่เสมอ

6.3 การปลูกฝังสัมมาทิฐิ

ใครบ้างที่ต้องได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิ

ทุกคนในหมู่บ้าน ในชุมชน และในสังคมทุกระดับ ต้องได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิ โดยไม่มีการยกเว้น แต่เพื่อให้การปลูกฝังเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง การปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิจำเป็นต้องจัดทำให้เหมาะสมกับวัยของแต่ละคน ดังนั้นจึงควรแบ่งผู้รับการปลูกฝังอบรมออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. เยาวชนก่อนวัยเรียน
2. เยาวชนในวัยเรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ
 - 2.1 ระดับประถมศึกษาและระดับอนุบาล
 - 2.2 ระดับมัธยมศึกษา
 - 2.3 ระดับอุดมศึกษา

(นักเรียนนักศึกษาสายอาชีพนั้น อาจจัดอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรืออุดมศึกษาตามความเหมาะสม)

3. ผู้ใหญ่โดยทั่วไป ซึ่งเข้าสู่อาชีพการงานแล้ว

6.3.1 แบบแผนการปลูกฝังสัมมาทิฐิ

แบบแผนหรือกระบวนการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิควรทำอย่างไร

แบบแผนหรือกระบวนการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิควรดำเนินการให้สอดคล้องกับวัย สถิติปัญหาความสามารถ ความสนใจ และความสะดวกของผู้เข้ารับการปลูกฝังอบรม จึงควรแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. การปลูกฝังให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย

2. การปลูกฝังลักษณะนิสัยควบคู่กับการปฏิบัติ
3. การปลูกฝังธรรมชาติควบคู่กับภาคทฤษฎี
4. การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกัน

1. การปลูกฝังให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเด็กทารกทั่วไป ขณะที่ยังไม่เข้าโรงเรียน สิ่งที่จะนำมาปลูกฝังคือศีล และคุณธรรมความดีต่างๆ เพื่อสร้างลักษณะนิสัยรักบุญกลัวบาป รักความดีเกลียดความชั่ว ตลอดจนวัฒนธรรมชาวพุทธเท่าที่เด็กจะสามารถทำได้ เช่น อบรมสั่งสอนให้เด็กมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนและต่อสัตว์ ไม่รังแกเพื่อน ไม่รังแกสัตว์ ไม่ฆ่าสัตว์เล็กสัตว์น้อยด้วยความสนุก สนาน ไม่พูดโกหก ไม่พูดคำหยาบ รู้จักราบพระพุทธรูป กราบไหว้พระสงฆ์ กราบไหว้ มารดาบิดา และผู้ใหญ่ รู้จักทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์บทสั้นๆ ฯลฯ การสอนวัฒนธรรมชาวพุทธที่ได้ประโยชน์จริง โดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเตรียมการให้เหนื่อยยาก คือ การพาเด็กๆ ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา ที่วัดบ่อยๆ ขณะที่อยู่บ้านพ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กดูอยู่เสมอ

2. การปลูกฝังลักษณะนิสัยควบคู่กับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเด็กระดับอนุบาลและประถมต้น เนื้อหาสาระของธรรมะที่นำมาปลูกฝังอบรม ควรเป็น เนื้อหาธรรมะจากสัมมาทิฐิ 10 ประการ บางข้อที่นำมาแปลง เป็นภาคปฏิบัติได้ และเนื้อหาธรรมะหมวดอื่นที่ส่งเสริมสัมมาทิฐิ และสามารถนำมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติได้ เช่น บุญกิริยาวัตถุ 3 ธรรมะ 2 ข้อแรก ในสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการสวดมนต์บูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งในภาคภาษาไทย และบาลีโดยจัดให้เหมาะสมกับวัย และความรู้ด้านภาษาของเด็ก และการเจริญสมาธิภาวนา

สำหรับเด็กระดับประถมปลาย ก็ยังคงเน้นการปลูกฝังลักษณะนิสัย ควบคู่กับการปฏิบัติ แต่เนื้อหาสาระของธรรมะที่นำมาปลูกฝังจะมากขึ้น

3. การปลูกฝังธรรมชาติควบคู่กับภาคทฤษฎี การปลูกฝังด้วยวิธีนี้เหมาะกับเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา การปลูกฝังธรรมชาติ มีความหมาย 2 ประการ คือ

3.1 การนำธรรมชาติทฤษฎีที่เรียนในชั้นเรียนมาปฏิบัติจริง ในขณะที่อยู่ในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาในแต่ละวัน

3.2 การเจริญสมาธิภาวนา

อนึ่ง การปลูกฝังธรรมชาติปฏิบัติในระดับนี้ ก็ยังมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การปลูกฝังลักษณะนิสัย กิจกรรมต่างๆ ควรมีลักษณะสืบเนื่อง และสอดคล้องกับการปลูกฝังในข้อ 2 ที่ผ่านมา

ส่วนการปลูกฝังธรรมชาติทฤษฎีนั้น คือ การศึกษาธรรมะในหมวดต่างๆ ตามที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4 โดยกระจายหมวดธรรมเข้าไปในหลักสูตรของชั้นเรียนระดับต่างๆ ทั้งในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาตามความเหมาะสม สำหรับวิธีการเรียนการสอนนั้น คณาจารย์จะดำเนินการอย่างไรย่อมได้ทั้งสิ้น

ขอแต่เพียงให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจธรรมชาติของธรรมะต่าง ๆ อย่างถูกต้องไม่ผิดเพี้ยน เกิดความเข้าใจถูกต้องอย่างลึกซึ้งในสัมมาทิฐิ 10 ประการ ถึงขั้นเข้าไปอยู่ในใจ และยึดถือเป็นข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ด้วยศรัทธามั่นในคุณของพระรัตนตรัย และพระพุทธศาสนา เพียงเท่านี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ต่อทุกฝ่ายตลอดถึงสังคมและบ้านเมือง อย่างแน่นอน

4. การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกัน การปลูกฝังด้วยวิธีนี้เหมาะกับผู้ใหญ่โดยทั่วไป ซึ่งเข้าสู่อาชีพการงานแล้ว ขบวนการปฏิรูปมนุษย์ที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นก็จัดอยู่ในการปลูกฝังวิธีนี้ด้วย กล่าวคือบุคคลที่มีปัญญา รู้จักสังเกตพิจารณาผู้คนแวดล้อมอย่างรอบคอบ เมื่อได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับเพื่อนดีหรือคนดีมีสัมมาทิฐิ ได้ฟังความคิดเห็น ได้สังเกตพฤติกรรมมิตรแท้ของกัลยาณมิตร ก็รู้ว่าตนเองยังมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง จึงพยายามถ่ายทอดซึมซับ ความดีงามของกัลยาณมิตรเหล่านั้นมาเป็นของตน ขณะเดียวกันก็พยายามเก็บสงวนพฤติกรรมทางกาย และวาจา ที่ไม่งามหรือไม่เหมาะสมของตนไว้ ไม่ยอมให้ปรากฏออกมาเป็นที่น่าอาย น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียชื่อเสียงของตน

การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกันนี้ มีหลักการและวิธีการ ทำนองเดียวกับการใช้ตะแกรงกายสิทธิ์ร่อนหามิตรแท้ ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกันนี้ได้ผลอย่างแท้จริงในเครือข่ายของกัลยาณมิตร เพราะฉะนั้นการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรขึ้นในบ้าน หมู่บ้าน ชุมชน สังคมทุกระดับจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก (ประเทศที่เจริญแล้ว เครือข่ายกัลยาณมิตรจะอยู่ในรูปองค์กรต่างๆ เช่น สมาคม มูลนิธิ กลุ่มอาสาสมัคร ตลอดจนวัดวาอารามต่างๆ จึงมีจำนวนมาก บางองค์กรใหญ่มากจนกลายเป็นองค์กรระหว่างประเทศ)

6.3.2 ผู้ให้การปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิ

ใครคือผู้รับผิดชอบในการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิบ้าง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ทิศ 6 ของแต่ละคนทำหน้าที่รับผิดชอบในการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิ ให้เข้าไปอยู่ในใจของเรา โดยทรงกำหนดเป็นอริยวินัย ให้ปฏิบัติตามหน้าที่ ที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ในแต่ละทิศอย่างเคร่งครัด ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 4 คือผู้อยู่ในฐานะทิศ 6 ต้องรับผิดชอบในเรื่องการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิให้แก่บุคคลที่ตนแวดล้อมอยู่

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาทิศทั้ง 6 นี้ ทิศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจของผู้คนคือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา และทิศเบื้องบน กล่าวคือทิศเบื้องหน้า ย่อมมีหน้าที่ปลูกฝังสัมมาทิฐิให้แก่บุตรธิดาของตน ตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทิศเบื้องขวาย่อมมีหน้าที่ปลูกฝังสัมมาทิฐิให้แก่ศิษย์ของตนตลอดเวลา ที่เหล่าศิษย์อยู่ในสถาบันการศึกษา ถ้าทิศเบื้องหน้าและเบื้องขวายึดทิศเบื้องบนเป็นสรณะ เด็กๆ ก็ได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิจากทิศเบื้องบนอีกทางหนึ่ง เด็กๆ ที่ได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฐิ จากทั้ง 3 ทิศ ดังกล่าวอย่างใกล้ชิด ย่อมมั่นใจได้ว่าพวกเขาจะต้องเติบโตเป็นคนดีที่โลกต้องการ มีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร สมบูรณ์พร้อมอย่างแน่นอน นั่นคือต่อแต่นี้ไป

ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ในสถานะของทิศใดในทิศ 6 เขาย่อมจะปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นอริยวินัยตามพุทธบัญญัติ ได้โดยไม่มีบกพร่อง

โดยสรุปก็คือถ้าทิศทั้ง 3 ดังกล่าว ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยไม่มีบกพร่อง ผู้คนในสังคมโดยทั่วไป ย่อมเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจทั้งสิ้น หากจะมีบุคคลมีฉันทิฐิปะปนอยู่บ้าง เขาก็จำเป็นจะต้องแก้ไขปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น เพื่อความอยู่รอดของตน

ถ้าพิจารณาจากเรื่องการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นอริยวินัยของทิศ 6 ตามพุทธบัญญัติแล้ว ผู้คนในสังคมปัจจุบันก็น่าจะเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิโดยทั่วหน้า แต่ทว่าตามสภาพการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสังคมระดับต่างๆ ทุกวันนี้ ล้วนเป็นปัญหาเลวร้าย ของผู้คนที่ทำผิดศีล ผิดกฎหมาย รวมทั้งเรื่องอบายมุขหลากหลายรูปแบบ เช่น การปลดปล่อยชีวิตกัน ซึ่งเป็นข่าวไม่เว้นแต่ละวัน การจับปล้นกันตามแหล่งต่างๆ การบุกรุกที่ธรณีสงฆ์ การค้าและการเสพยาเสพติด การเสพสุราเมาแล้วขับรถประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ที่มีจำนวนมากว่าการเสียชีวิตของทหารในสมรภูมิ การข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงตัวเล็กๆ ที่ไร้เดียงสาแล้วฆ่าตาย เป็นต้น

นอกจากเหตุการณ์เลวร้ายต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ถ้านักศึกษาให้ความสังเกตพฤติกรรมของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ในสื่อและเว็บไซต์ต่างๆ ก็คงพบว่ามีคนพาลสันดานหยาบอยู่มากมาย แม้พวกเขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายอย่างชัดเจน แต่พฤติกรรมของพวกเขาก็บ่งบอกถึงความเห็นเป็นมิฉันทิฐิอย่างชัดเจน นับตั้งแต่การแต่งกายที่ดูจาต การหาความสำราญ ตามแหล่งอบายมุขต่างๆ ซึ่งมีอยู่ทั่วบ้านทั่วเมือง เป็นต้น

จากปัญหาเลวร้ายต่างๆ พฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมของผู้คน รวมทั้งการมีสถานอบายมุขอยู่มากมายในปัจจุบัน ซึ่งชี้ว่าสังคมของเรามีมิฉันทิฐิชนอยู่มากทีเดียว สิ่งนี้ย่อมฟ้องว่า การทำหน้าที่ของทิศ 6 (โดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศเบื้องหน้า เบื้องขวา และเบื้องบน) ล้มเหลวมานานแล้ว จึงเกิดคำถามตามมาว่า ทำไมการทำหน้าที่ของทิศ 6 จึงล้มเหลว

6.3.3 ทิศ 6 มีความบกพร่อง

ถ้านักศึกษาตั้งใจวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งความล้มเหลว ของทิศ 6 ก็จะได้พบเค้าเงื่อนอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม 5 ทิศแรก จากเค้าเงื่อนต่างๆ ที่ได้พบ ถ้าจะกล่าวว่าการทำหน้าที่ของกลุ่ม 5 ทิศแรกล้มเหลว คงจะไม่ถูกต้องนัก **ทางที่ถูกควรจะกล่าวว่า 5 ทิศแรกนี้ ละเลยการทำหน้าที่ของตน เหตุที่ละเลยไม่ทำหน้าที่ ก็เพราะขาดภูมิรัฐภูมิธรรม เหตุที่ขาดภูมิรัฐภูมิธรรม ก็เพราะไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรม เหตุที่ไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรม ก็เพราะหลงใหลได้ปลื้มอยู่กับวัตถุนิยมและบริโภคนิยม**

เหตุผลสนับสนุนคำกล่าวเหล่านี้ก็คือ ผู้เป็นพ่อแม่แต่ละคน ที่อยู่ในฐานะทิศเบื้องหน้า ไม่ว่าจะด้อยการศึกษา หรือมีการศึกษาสูงถึงระดับปริญญาเอก รวมทั้งคณาจารย์ที่อยู่ในฐานะทิศเบื้องขวา

ไม่ว่าจะมีतिकิริทางการศึกษาระดับใดก็ตาม ไม่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง บางท่านอาจจะไม่รู้ว่ สัมมาทิฐิ 10 ประการ มีอะไรบ้าง บางท่านอาจจะพอรู้ แต่ก็ยังไม่เข้าใจลึกซึ้งถึงขั้นที่เห็นว่า การที่คนเรา จะสามารถตั้งอยู่ในความดีได้อย่างคงเส้นคงวา สามารถประคับประคองตนเอง ให้มีสันติสุขได้ตลอดชีวิต ก็เพราะมีสัมมาทิฐิเข้าไปตั้งมั่นอยู่ในใจอย่างถาวรเท่านั้น บุคคลแม้จะมีความรู้ทางโลกสูงเพียงใด แต่ถ้า ขาดความรู้ทางธรรม ขาดสัมมาทิฐิ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นมิจฉาทิฐิตั้งสิ้น

สำหรับทิศเบื้องบนโดยทั่วไป แม้ท่านจะทราบถึงสภาวะความคิดเห็นของ 5 ทิศแรก เป็นอย่างดี แต่ท่านก็ยังคงมองดูเหล่าอุบาสิกอุบาสิกา ผู้เป็นพุทธบริษัทอย่างมีอุเบกขา เพราะท่านอาจจะต้องการ รักษาขนบธรรมเนียม ที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน ในวงการชาวพุทธที่ว่า ภิภษจะให้ศีลก็ต่อเมื่อ ญาติโยมอาราธนาขอให้แสดงเท่านั้น ท่านอาจจะไม่ได้เฉลียวใจว่าญาติโยมในปัจจุบันนี้อาราธนาศีลไม่เป็น

จะเนื่องด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม การที่ทิศเบื้องบนยังคิดที่จะปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นอริยวินัย ตามพุทธบัญญัติในเชิงตั้งรับอยู่กับที่ ก็เท่ากับท่านมีความบกพร่องนั่นเอง ขณะนี้ถึงเวลาแล้วที่ทิศเบื้องบน จะต้องถือธงธรรมจักรก้าวออกมาปฏิบัติหน้าที่อันเป็นอริยวินัยในเชิงรุก ดังเช่น สมัยพุทธกาลที่พระสัมมา สัม-พุทธเจ้าทรงส่งเหล่าพระอรหันตสาวกออกไปประกาศ พระศาสนา ฉะนั้น

6.4 เครือข่ายกัลยาณมิตร คือคำตอบสุดท้าย

เครือข่ายกัลยาณมิตร หมายถึงอะไร

เครือข่ายกัลยาณมิตร หมายถึงเครือข่ายคนดี หรือเครือข่ายมิตรแท้ที่ได้กล่าวไว้ครั้งหนึ่งแล้ว ในบทที่ 3 ในเรื่อง อุ-อา-ก-ส ซึ่งเป็นเครือข่ายคนดีเกี่ยวกับการทำมาหากิน และการบรรลุเป้าหมายชีวิต ระดับต่างๆ ของคนเรา แต่เครือข่ายคนดีในบริบทนี้ เป็นเครือข่ายคนดีเพื่อแก้ไขความบกพร่องของทิศ 6 เพื่อความอยู่รอดของสังคมไทยและประเทศชาติ จึงมีความหมายกว้างขวางลึกซึ้งกว่าเครือข่าย กัลยาณมิตรที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 คือ เป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรที่ประสานความร่วมมือกันทำงานอย่าง ไกล่ชิดระหว่าง 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันสงฆ์ และสถาบันการศึกษา หรือพูดสั้นๆ ว่า **บ้าน วัด โรงเรียน**

เครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบันนี้ ไม่ใช่เรื่องใหม่ บรรพบุรุษไทยได้สร้างเครือข่ายนี้มาตลอด ประวัติศาสตร์ชาติไทย เพราะวัดในสมัยโบราณ นอกจากจะเป็นอารามที่พักพิงของพระภิกษุสงฆ์แล้ว ยัง เป็นสถาบันการศึกษาที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่บุตรหลาน ตั้งแต่เยาว์วัย จนกระทั่งเติบโตใหญ่ได้ บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุอีกด้วย และญาติโยมต่างก็ตั้งใจอุปถัมภ์พระ อุปถัมภ์วัดด้วยดีตลอดมา

การที่ประเทศไทยนับตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เรื่อยมาจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีวัดในพระพุทธศาสนาอยู่มากมาย ทุกจังหวัด ทุกชุมชน ก็เพราะประชาชนช่วยกันสร้างวัดไว้เป็นศูนย์กลาง

ของหมู่บ้านหรือชุมชน วัดไทยสมัยโบราณจึงเป็นทั้งศูนย์รวมวิทยาการต่างๆ และวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ของชุมชน ที่สำคัญยิ่งก็คือ พระสงฆ์ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม มีความประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นศูนย์รวมใจ โดยการให้ธรรมะเป็นที่พึ่งทางใจแก่ประชาชน ทั้งหมดคือความเป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในสมัยโบราณ ซึ่งต่างฝ่ายต่างได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ทิศ 6 แต่ละทิศสามารถปฏิบัติหน้าที่อัน เป็นอริยวินัยของตนโดยไม่บกพร่อง

เหตุใดเครือข่ายกัลยาณมิตรจึงเอื้อให้ทิศ 6 สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยไม่บกพร่อง

จุดสำคัญเริ่มที่ทิศเบื้องบน กล่าวคือเมื่อทิศเบื้องบนสามารถทำหน้าที่ อันเป็นอริยวินัยได้ครบ ทั้ง 6 ประการ (ได้กล่าวแล้วในบทที่ 4) ย่อมส่งผลให้ญาติโยมในอีก 5 ทิศ ได้รับรสพระธรรมหล่อเลี้ยง จิตใจอยู่เสมอ ย่อมมีศรัทธามั่นในการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีศรัทธามั่นในคำสั่งสอนทั้ง ปวงของพระองค์ ถึงแม้ญาติโยมส่วนมากจะอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่ก็ได้เรียนรู้ธรรมจากการฟังเทศน์ ทำให้เชื่อเรื่อง กฎแห่งกรรม เรื่องนรก สวรรค์ ต่างคนจึงต่างพากันเพียรละกรรมชั่ว ทำแต่กรรมดีทุกรูปแบบ ที่สำคัญคือ การทำทาน รักษาศีล 5 หรือศีล 8 ตลอดถึงการเจริญสมาธิภาวนา จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ประจำตัวประจำใจ นั่นคือ แต่ละคนล้วนเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง

แน่นอนที่สุดว่า เมื่อผู้คนในอีก 5 ทิศ ต่างเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ก็ย่อมจะ สามารถปฏิบัติหน้าที่อันเป็นอริยวินัยได้อย่างสมบูรณ์ไม่บกพร่อง อานิสงส์ หรือผลดีที่เกิดตามมาก็คือ สันติสุข ในหมู่บ้าน ชุมชน สังคม และประเทศชาติในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงได้กล่าวว่า เครือข่ายกัลยาณมิตร คือ คำตอบสุดท้าย

6.4.1 การพึ่งพากันระหว่างเครือข่ายกัลยาณมิตร

เครือข่ายกัลยาณมิตรมีการพึ่งพากันอย่างไร

เครือข่ายกัลยาณมิตรมีการพึ่งพากันแนกเช่นอุปกรรม “สามขา” แต่ละขาต่างมีแรงพุงซึ่งกัน และกันให้ตั้งตระหง่านอยู่บนพื้นดิน (โดยไม่ต้องขุดหลุม) ได้อย่างมั่นคง ไม่ล้มครืนลงมา อีกทั้งสามารถ รองรับน้ำหนักที่วางอยู่เบื้องบนอุปกรรมสามขานั้นได้นานเท่านานฉันใด เครือข่าย กัลยาณมิตร 3 สถาบัน ดังกล่าวก็ฉันนั้น กล่าวคือ แต่ละสถาบัน จะมีศักยภาพพุงและประคับประคองส่งเสริมซึ่งกันและกัน ให้ ทั้งแต่ละสถาบันและเครือข่าย สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงแข็งแรง เพื่อเป็นพื้นฐาน สำคัญด้านสังคม อันเป็นส่วนส่งเสริม ความมั่นคงและการพัฒนาประเทศชาติ ดังที่บรรพบุรุษไทยได้เคยกระทำในแต่ละยุค แต่ละสมัยตลอดมา

อุปกรรมสามขา นี้ ถ้าแต่ละขาแยกกันอยู่อย่างเอกเทศ ย่อมต้องถูกวางนอนไปตามแนวราบ เพราะ ไม่สามารถตั้งขึ้นได้ ใครจะเดินข้ามไปข้ามมาย่อมทำได้ ขอนี้ท่านผู้อ่านคงจะเข้าใจดี ยิ่งกว่านั้นในไม่ช้า ขา เหล่านี้ก็จะกระจัดกระจายไปอยู่ตามที่ต่างๆ กลายเป็นเศษเหล็กหรือเศษไม้ที่ไร้ค่าไป หรือแม้อุปกรรม

สามขานี้ เหลือเพียงแค่สองขา จะด้วยเหตุผลอย่างไรก็ตาม อุปกรณ์สองขานี้จะไม่สามารถตั้งอยู่ได้ดั้งเดิม เครื่องข่ายก็ลายฉลุเหมือนกัน ถ้าจะร่วมเป็นเครื่องข่ายกันเพียงแค่ 2 สถาบัน แม้จะมีใครพยายามทุ่มเทใจปลุกปล้ำกันสุดแรงเกิด ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ นักศึกษาจะทราบบว่าทำไม ถ้าได้พิจารณาจากข้อมูลต่อไปนี้

กรณีแรก ถ้าเครื่องข่ายมีเฉพาะบ้านกับโรงเรียนเพียง 2 สถาบัน ย่อมหมายความว่าผู้คนในสังคมได้รับการศึกษาทางโลกเป็นส่วนใหญ่ มีการศึกษาทางธรรมเป็นส่วนน้อย หรืออาจไม่มีเลย ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกสูงอาจเป็นคนเก่งมาก เป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีผลงานระดับชาติระดับโลก เป็นทนายความที่มีชื่อเสียง เป็นนักการเมืองที่มีอิทธิพลสูง เนื่องจากมีหัวคะแนนมาก และมีวิธิตหาเงินเก่ง แต่คนเก่งเหล่านี้ย่อมไม่รู้ว่าตน หรือคนเราเกิดมาทำไม ไม่รู้หรือไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องนรก สวรรค์

โดยสรุปก็คือบุคคลที่แม้จะมีความรู้ทางโลกสูงส่งเพียงใดก็ตาม ถ้าขาดความรู้ทางธรรมเสียแล้ว เขาก็จะไม่มึหิริ โอตตปปะ เขาจึงพร้อมที่จะทำกรรมชั่วได้ทุกรูปแบบเมื่อมีโอกาส ดังมีตัวอย่างให้เห็นอยู่เสมอ เช่นนักการเมือง หรือข้าราชการที่เป็นนักคอร์รัปชั่น แพทย์ที่ใช้ความรู้ด้านวิชาชีพเป็นฆาตกร ครูอาจารย์ที่ข่มขืนกระทำชำเราลูกศิษย์ตัวเล็กๆ หรือถ้าจะมองไปยังสังคมโลก ก็จะได้เห็นนักปกครองในประเทศมหาอำนาจมากมาย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่มีพฤติกรรมเยี่ยงโจร ด้วยการทำสงคราม เพื่อยื้อแย่งทรัพยากรธรรมชาติจากประเทศเล็กประเทศน้อย

บุคคลที่มีพฤติกรรมดังกล่าว ก็เพราะเขามีความเห็นเป็น มิจฉาทิฎฐิ จัดเป็นบุคคลประเภทตาเดียว เป็นบุคคลที่ไร้ หิริ โอตตปปะ เหล่านี้คือ โทษภัยที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน สังคม ที่เครื่องข่ายมีเพียง 2 สถาบัน คือ บ้านกับโรงเรียน

กรณีที่สอง ถ้าเครื่องข่ายมีเฉพาะบ้านกับวัด ผู้คนในหมู่บ้าน ในชุมชน หรือสังคม ก็ย่อมจะมีโอกาสมีความรู้ทางธรรมสูง แต่ขาดความรู้ทางโลก ย่อมขาดความรู้และประสบการณ์ อันทันสมัยในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ใครก็ตามที่ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและศิลปะ การประกอบอาชีพสมัยใหม่ ย่อมไม่สามารถแข่งขันกับผู้อื่นที่มีความรู้ทางโลกและวิชาชีพสูงกว่า ย่อมมีชีวิตอยู่อย่างฝืดเคือง นั่นคือ ประเทศชาติย่อมตกอยู่ในสภาพล้าหลัง หรือด้อยพัฒนา และอาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากประเทศที่มีคนเก่งๆ จากทุกสารทิศ ถ้าเป็นเช่นนั้นผู้คนในชาติย่อมจะมีชีวิตยากจนฝืดเคือง และอาจไม่สามารถอดทนอดกลั้นตั้งอยู่ในหิริโอตตปปะอีกต่อไปได้ แปรเปลี่ยนไปทำกรรมชั่ว ทำผิดศีล ผิดกฎหมาย เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตน เหล่านี้คือโทษภัยที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน สังคม ที่เครื่องข่ายก็ลายฉลุมีเพียง 2 สถาบัน คือ บ้าน กับ วัด

กรณีที่สาม ถ้าเครื่องข่ายมีเฉพาะวัดกับโรงเรียน โดยไม่มีบ้านเข้าไปเป็นเครื่องข่ายด้วย แม้ นักเรียนจะมีความรู้ทางโลก และทางธรรมเป็นอย่างดี แต่ครั้งกลับมาถึงบ้าน ต้องมีชีวิตอยู่กับพ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้นำครอบครัว ที่ไร้หิริ โอตตปปะ ไร้ศีลธรรม ไม่ต้องมากเพียงแต่ผู้ปกครองมีอาชีพหรือมี

ชีวิตเกี่ยวข้องกับพันอยู่กับอบายมุข เช่น การพนัน การเสพสุรายามเมาเพียงเท่านี้ความรู้ทางธรรมที่เด็กได้รับมา ก็อาจจะเป็นเพียงความรู้ภาคทฤษฎีเท่านั้น ไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยของคนดีในชีวิตจริงได้ เหล่านี้คือโทษภัยที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน สังคม ที่เครือข่ายกัลยาณมิตรมีเพียง 2 สถาบัน คือ วัดกับโรงเรียน

จากทั้ง 3 กรณีนี้ นักศึกษาคงจะเห็นได้ชัดเจนแล้วว่าเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างไร และคงจะได้ตระหนักอีกด้วยว่า เครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบันนี้ จะเอื้อให้ทิศ 6 แต่ละทิศสามารถปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นอริยวินัยของตนโดยสมบูรณ์ไม่บกพร่องได้จริง ยิ่งกว่านั้นคงจะมีวิสัยทัศน์ไกลออกไปเห็นว่า เครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบันนี้ในที่สุดจะก่อให้เกิดประโยชน์ แก่ทั้งปัจเจกบุคคลและส่วนรวม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างยั่งยืน แต่ถ้าเครือข่ายกัลยาณมิตรเหลือเพียง 2 สถาบัน ไม่ว่าจะกรณีที่ 1 ที่ 2 หรือที่ 3 ก็เท่ากับนับถอยหลังคอยวันเวลาไปสู่ความหายนะของชาติบ้านเมือง

6.4.2 คำตอบที่ตรงประเด็น

ในปัจจุบัน บรรดาผู้ใหญ่ที่พ้นวัยรุ่นวัยเรียนมานานแล้ว คราใดที่มีโอกาสสนทนาปราศรัยกันด้วยเรื่องสภาพสังคมปัจจุบัน แต่ละคนก็อดไม่ได้ที่จะปรารภด้วยความอนาทรร้อนใจ ในพฤติกรรมของผู้คนในปัจจุบัน โดยเฉพาะบรรดาเยาวชนวัยรุ่นทั้งหลาย ที่ผิดแผกแปลกไปจากประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย แล้วต่างก็พรั้งถามกันว่า ทำไม ทำไม และทำไม เช่น ทำไมวัยรุ่นเดี๋ยวนี้จึงชอบเที่ยวกลางคืน ทำไมวัยรุ่นจึงเสพสุรา ทำไมวัยรุ่นจึงติดยาเสพติด ทำไมวัยรุ่นจึงชอบเดินตามศูนย์การค้าต่างๆ ที่เป็นเวลาเรียน ทำไมวัยรุ่นต้องโชว์สะดือ ต้องใส่สายเดี่ยว ทำไมนักศึกษาหญิงต้องนุ่งกระโปรงสั้นที่มีตะเข็บแหวกเป็นทางยาวให้ดูจุจาด ทำไมวัยรุ่นหญิงชายจึงไปมั่วสุมกัน ทำไมวัยรุ่นจึงชอบยกพวกตีกัน ทำไมวัยรุ่นต่างสถาบันการศึกษาจึงต้องฆ่ากัน ทำไมวัยรุ่นจึงต้องรวมหัวกันแข่งรถซึ่งในยามติดดิน ให้เป็นที่รบกวนความสงบของผู้คน ฯลฯ

ดูเหมือนคำถามของแต่ละคน ก็เพียงเพื่อระบายความอัดอั้นรำคาญใจเท่านั้น เมื่อระบายอารมณ์หมดแล้วต่างก็แยกย้ายกันไป หรือบางคนที่มีนิสัยชอบวิพากษ์วิจารณ์ ก็อาจจะสวดรัฐบาลหรือผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการพอสาแก่ใจ แล้วก็เปลี่ยนเรื่องคุย โดยไม่ตั้งใจจะหาคำตอบให้กับคำถามของตน อันที่จริงถ้านักตั้งคำถามเหล่านั้น ตั้งใจหาคำตอบร่วมกัน เมื่อได้คำตอบแล้วนำเสนอผู้มีหน้าที่รับผิดชอบทางบ้านเมืองก็คงจะเกิดประโยชน์ไม่น้อยทีเดียว

อย่างไรก็ตามบรรดาคำถามทั้งหมดที่กล่าวมานั้นมีคำตอบที่ตรงประเด็นอยู่เพียงคำตอบเดียวคือ ปัจจุบันไม่มีเครือข่ายกัลยาณมิตรระหว่าง 3 สถาบัน คือ บ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นเหตุให้ทิศทั้ง 6 ทำหน้าที่บกพร่องไปหมด เฉกเช่น คราใดที่ดินฟ้าอากาศแปรปรวนวิปริตต่อเนื่องนับแรมปี ผู้คนก็ระทมทุกข์กันไปทั่วทุกหย่อมหญ้าฉะนั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าคนไทยทั้งชาติจะตื่นตัวตื่นใจจากวัตุนิยม และบริโภคนิยม หันมาร่วมมือ ร่วมใจกันเป็นหนึ่ง เพื่อสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน ให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ รับรองว่าสัมมาทิฐิ จะเข้าไปอยู่ในใจผู้คนเต็มอัตรา ไม่มีที่ว่างให้มิจฉาทิฐิแทรกแซงได้เลย

อย่างไรก็ดี อาจจะมีบางท่านสงสัยว่า ทำไมต้องเป็นเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน ซึ่งเป็นของโบราณ จะใช้โครงการ หรือโปรแกรมสมัยใหม่อย่างอื่นแก้ปัญหาไม่ได้หรือ

6.4.3 เครือข่ายกัลยาณมิตร คือเครื่องมือปฏิรูปมนุษย์

ปัญหาวุ่นวายในสังคมที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด หรือแม้ปัญหาสังคมที่นักศึกษาสังเกตเห็นเองอีกมากมาย ถ้ามองว่าปัญหาสังคมเหล่านั้นเกิดจากความเห็นผิด หรือมิจฉาทิฐิในใจของผู้คนใช่หรือไม่ ก็เมื่อเหตุแห่งปัญหา คือความเห็นผิด เราก็จำเป็นต้องปฏิรูปให้พวกเขาเกิดความเห็นถูก เมื่อเขามีความเห็นถูกแล้ว ก็จะไม่ก่อปัญหาเลวร้ายเช่นนั้นอีกใช่หรือไม่ ใครที่คิดจะใช้โปรแกรมสมัยใหม่มาแก้ปัญหา ก็ต้องถามว่าโปรแกรมนั้นปฏิรูปมิจฉาทิฐิ ให้เป็นสัมมาทิฐิได้หรือไม่ ถ้าได้ก็ไม่ขัดข้อง

อนึ่ง ใครเล่าที่จะปฏิรูปมิจฉาทิฐิของพวกเขาให้กลายเป็นสัมมาทิฐิ ทิศ 6 นั้นเอง ที่จะทำให้หน้าทีนี้ แต่ทิศ 6 ที่มีบทบาท หน้าที่สำคัญที่สุดก็คือ ทิศเบื้องบน แต่ทิศเบื้องบนต้องปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุก เพื่อปลูกให้ทิศเบื้องหน้า และทิศเบื้องขวารับช่วงไปปฏิบัติการต่อไป ถ้าทิศทั้ง 3 นี้ ปฏิบัติหน้าที่อันเป็น อริยวินัยของตนได้สมบูรณ์ไม่บกพร่อง อีก 3 ทิศที่เหลือ คือ ทิศเบื้องหลัง เบื้องซ้าย และเบื้องล่าง ย่อม ชื่อว่าปฏิรูปได้เองโดยปริยาย ทั้งหมดนี้คือเรื่องยืนยันว่าเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน จำเป็นต้องช่วยกัน สร้างขึ้นให้ได้ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการปฏิรูปมนุษย์ และพัฒนาสังคมโดยรวม

6.4.4 ผู้จุดประกายเครือข่ายกัลยาณมิตร

ทำไมจึงต้องมีผู้จุดประกายให้เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน

เหตุที่ต้องมีผู้จุดประกายให้เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตร ก็เพราะว่าเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน ได้ล้มลงไปพังพาบจนยากที่จะรวมกันทำงานเป็นเครือข่าย มาเป็นเวลานานหลายทศวรรษแล้ว ทุกวันนี้ กล่าวได้ว่าแต่ละสถาบันต่างก็อยู่อย่างอิสระ หยุดการปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเครือข่ายดังที่เคยปฏิบัติมา แต่กาลก่อน อาจจะมีความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายอยู่บ้างในบางแห่ง แต่ก็เฉพาะ 2 สถาบันเท่านั้น ไม่ครบ 3 สถาบัน เช่น บ้านกับโรงเรียน

ส่วนโรงเรียนเด็กโตกับวัดนั้นแทบจะไม่มีการพึ่งพาอาศัยกันเลย บางโรงเรียนต่างๆ ที่อาศัย อาณาบริเวณของวัดเป็นที่ตั้ง และชื่อโรงเรียนก็เป็นชื่อเดียวกับวัด แต่ก็มีผู้บริหารโรงเรียนเสนอให้มีการ ตัดคำว่า “วัด” ออกจากชื่อโรงเรียนของตน เสมือนหนึ่งมีความรังเกียจว่า คำว่า “วัด” นั้นจะทำให้ ใคร เสียดศักดิ์ศรี

อีกประการหนึ่ง ผู้คนที่ได้ดิบได้ดีเป็นนายกรัฐมนตรีกี่มี เป็นนายพลก็มาก เป็นข้าราชการชั้น

ผู้ใหญ่ก็ไม่น้อย ล้วนเติบโต มาจากข้าวกันบาตรพระ และโรงเรียนวัดมีอยู่มากมาย

สถาบันวัดที่ยังคงความสัมพันธ์กับสถาบันครอบครัวอย่างใกล้ชิดเป็นครั้งคราว ก็เฉพาะในโอกาสที่ญาติโยมมาใช้บริการฌาปนสถาน เมื่อการฌาปนกิจเสร็จสิ้นแล้วความสัมพันธ์ระหว่าง 2 สถาบันก็เป็นอันจบสิ้นลง นี่คือลักษณะการเข้าวัดของญาติโยมส่วนมากในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การออกบิณฑบาตของพระภิกษุ และการใส่บาตรของญาติโยม

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน ทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวนี้ ญาติโยมย่อมไม่ได้รับรสพระธรรมลึกซึ้งถึงขั้นที่จะปฏิรูปความเห็นผิดได้ อย่างไรก็ตามบุคคลที่ชอบใส่บาตร หรือใส่บาตรเป็นประจำ อาจจะเป็นได้ทั้งบุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงแล้ว หรืออาจจะเป็นบุคคลที่มีทั้งสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิผสมคละเคล้ากันอยู่ก็ได้ เข้าทำนองที่เรียกกันว่า “วัดก็เข้า เหล้าก็กิน” นั้นมีอยู่

ด้วยเหตุที่สภาพสังคมปัจจุบันยังมีมิจฉาทิฐิชนอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการที่จะสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ในชุมชนจึงไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เว้นเสียแต่ว่าจะมีบุคคล ซึ่งเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือของผู้คนในหมู่บ้าน และชุมชน ออกมาจุดประกายชักชวนชี้แนะ ขณะเดียวกันบุคคลนั้นก็ต้องมีความพร้อมที่จะเสียสละในด้านต่างๆ เช่น เวลา และทรัพย์สินเงินทอง เป็นต้น จึงมีคำถามตามมาว่าใครจะเป็นผู้จุดประกายให้เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และชุมชนต่างๆ

6.4.5 การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรต้องเป็นนโยบายระดับชาติ

ทำไมการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรต้องเป็นนโยบายระดับชาติ

มีเหตุผลสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. เพื่อใช้เครือข่ายเป็นเครื่องมือปฏิรูปมนุษย์สำหรับผู้คนในชาติพร้อมกันทั่วประเทศ
2. เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาทุกระดับ ได้ตระหนักว่าความรู้ทางธรรมมีความสำคัญเท่าๆ กันหรือสูงกว่าความรู้ทางโลก ได้ตระหนักว่าคนเก่งทางโลกที่ไร้หิริโอตตปะย่อมไม่ต่างกับมิดหรือดาบที่ไร้ฝัก ย่อมก่อให้เกิดอันตรายได้ทุกวินาที ได้ตระหนักว่าคนเก่งทางโลกเป็นคนประเภทตาเดียวที่พร้อมจะสร้างความหายนะให้แก่ตนเองและสังคมโดยรวม เมื่อตระหนักดังนี้แล้ว ย่อมจะให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านธรรมอย่างแท้จริง
3. เพื่อให้สถาบันสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นอริยวินัยได้ครบถ้วนบริบูรณ์ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่อง ไว้ในฐานะทิศเบื้องบน ขณะเดียวกัน สถาบันสงฆ์ก็ได้ตื่นตัวพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทรงภูมิรัฐภูมิธรรม สมควรได้รับความเคารพนับถือบูชา ในฐานะทิศเบื้องบน สมควรเป็นที่พึ่งที่ระลึกทางธรรมของญาติโยม

1 - 2. สำหรับหน้าที่ในข้อ 1 และ 2 เป็นเรื่องของ การปลูกสัมมาทิฏฐิลงในใจประชาชนทุกเพศทุกวัยโดยตรง จะไม่ขอก้าวในรายละเอียด ณ ที่นี้อีก เนื่องจากได้บรรยายไว้ในหัวข้อต่างๆ ที่ผ่านมาละเอียดพอสมควรแล้ว ควรเป็นเรื่องที่เครือข่าย 3 สถาบัน จะนำไปประชุมตกลงกันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม

ส่วนหน้าที่ในอีก 3 ข้อที่เหลือ ใครขออธิบายขยายความ เพื่อเป็นแนวคิดคร่าวๆ สำหรับการนำไปปรับเป็นนโยบายของรัฐ ดังนี้

3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา การจัดให้ประชาชนมีความรู้ด้านศิลปวิทยา เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพทั่วประเทศนั้น เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญมาก เพราะเป็นวิถีทางเดียว ที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไปให้พ้นจากความอดอยากยากจน

4. ทหารยาหรือสามีที่สมควรให้ ในฐานะที่เป็นรัฐบาล สารสำคัญของหน้าที่ในข้อนี้ แทนที่จะเป็นเรื่องการหาคุ้มครอง รัฐจะต้องเข้าไปช่วยให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชน โดยการ จัดหลักสูตรอบรมหนุ่มสาว ให้มีความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่ชีวิตวิเวก มีความพร้อมที่จะเป็นสามีหรือภรรยา เป็นพ่อหรือแม่คนตลอดถึงการให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่มีลูกเต๋ากันหลายคนแล้ว แต่ยังขาดความรู้ในการทำหน้าที่ของตน

ที่ผ่านมามีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ว่า ครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมบางแห่ง มีวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ดี ได้นำเรื่องเพศศึกษาเข้ามาสอนในชั้นเรียนโดยมีรายละเอียดมากพอสมควร จึงเป็นเหตุจูงใจให้นักเรียนที่ได้เรียนภาคทฤษฎีไปแล้ว ต้องการทดลองปฏิบัติจริง ดังเช่นการทดลองวิชาวิทยาศาสตร์ ผลก็คือ เด็กนักเรียนวัยรุ่นพากันไปมั่วสุมทดลองวิชาเพศสัมพันธ์ กันอย่างสนุกสนาน การเรียนการสอนเช่นนี้อาจถือได้ว่าครูผู้สอนมีความตั้งใจดี แต่ปรารถนาร้าย

อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมสำหรับการมีชีวิตครอบครัวของหญิงชายที่รัฐต้องจัดเป็นหลักสูตรการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ควรเป็นเรื่องในลักษณะนี้

4.1 ลักษณะนิสัยของคนเรา สารสำคัญที่ทุกๆ คนจะต้องรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ นิสัยดีๆ ของคนเราเกิดขึ้นได้อย่างไร นิสัยไม่ดี ของคนเราเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อบุตรธิดาหรือคน ในปกครองของตนมีนิสัยไม่ดี จะแก้ไขอย่างไร เท่าที่สังเกตหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ในประเทศไทยยังไม่เคยพบว่า มีหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้

4.2 การเลี้ยงดูบุตรให้มีนิสัยดี บุตรที่มีนิสัยดี ย่อมเติบโตเป็นคนดีที่โลกต้องการ ผู้ที่จะเป็นพ่อคนแม่คนจะต้องรู้ว่า บุตร จะมีนิสัยดีได้ ก็เพราะได้รับการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฏฐิตลอดจนคุณธรรมอื่นๆ จากพ่อแม่ของตน ขณะเดียวกันก็มีพ่อแม่เป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม และจะดียิ่งขึ้นถ้าได้รับการสอนวิชาความเป็นมนุษย์จากทิศเบื้องบน

ในสภาพสังคมปัจจุบัน ครอบครัวส่วนมากเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อมีบุตรมาเกิด บุตรนั้นก็จะต้องอยู่ในความรับผิดชอบ เลี้ยงดูของสาวใช้ในบ้าน เด็กทารกในครอบครัวแบบนี้บางราย นอกจากจะไม่ได้รับการดูแลด้านสุขอนามัยดีเท่าที่ควรแล้วยังขาดความอบอุ่นด้านจิตใจอีกด้วย เรื่องรสพระธรรมนั้นไม่ต้องพูดถึง เพราะสาวใช้โดยทั่วไปก็ไม่ได้สัมผัสรสพระธรรมอยู่แล้ว กล่าวได้ว่าบุตรในครอบครัวแบบนี้ขาดทั้ง สุขภาพกาย สุขภาพใจ และขาดธรรมะอีกด้วย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นพ่อแม่ จะต้องตระหนักในเรื่องการเลี้ยงดูบุตรให้มาก เพื่อเตรียมวางแผนอย่างรอบคอบ มิใช่เมื่อมีลูกแล้วก็ปล่อยให้เลี้ยงกันตามยถากรรม เพราะเหตุที่บรรดาพ่อแม่ทั้งหลายปล่อยให้ลูกถูกเลี้ยงกันตามยถากรรมใช่หรือไม่ สังคมของเราจึงคลาคล่ำไปด้วยบุคคลประเภทตาเดียดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

4.3 มิวินัยในการใช้ทรัพย์ ใครก็ตามที่ขาดวินัยในการใช้ทรัพย์ ย่อมประสบปัญหาเดือดร้อนและทุกข์ใจมิได้ขาด ถ้าเป็นคนโสดก็อาจจะแก้ไขปัญหาได้ไม่ยากนัก แต่ถ้าเป็นคนมีครอบครัว อยู่ในฐานะเป็นพ่อเป็นแม่คนด้วยแล้ว ถ้าขาดวินัยในการใช้ทรัพย์ จะก่อให้เกิดปัญหาหระสาละสลวยกันทั้งครอบครัว เพราะฉะนั้นหนุ่มสาวจะต้องได้รับการศึกษาอบรมให้มิวินัยในการใช้ทรัพย์เป็นนิสัยก่อนที่จะมีครอบครัว

อนึ่ง ลำพังแต่การมิวินัยในการใช้ทรัพย์ก็ยังไม่พอ ยังจะต้องรู้ต่อไปอีกด้วยว่า จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขอย่างเด็ดขาด เพราะอบายมุขทุกประเภท คือปากทางแห่งความฉิบหายของคนเรา

4.4 ความรู้ทางธรรม คือแหล่งกำเนิดแห่งปัญญา หนุ่มสาวทุกคนจะต้องได้รับการปลูกฝังอบรมให้มีความรู้ทางธรรม ให้รู้ว่าธรรมะ คือแหล่งกำเนิดแห่งปัญญาที่จะสามารถใช้เป็นทั้งเครื่องป้องกันและแก้ปัญหาครอบครัวได้ทุกเรื่อง เช่น ชายที่ขาดความรู้ทางธรรมอย่างลึกซึ้ง มักประพฤติตนเป็นคนเจ้าชู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอีกมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ ทั้งด้านความสงบภายในครอบครัว รวมไปถึงความเกกมะเหรก เกเรของบุตรด้วย

ส่วนหญิงบางคนที่ขาดความรู้ทางธรรม เมื่อรู้ว่าสามีไปมีภรรยาใหม่ ก็รู้สึกเสียใจและน้อยใจว่าตนไม่เป็นที่รักของสามีอีกต่อไปแล้ว ก็อาจจะไปฆ่าตัวตาย บุตรของตนก็กลายเป็นเด็กกำพร้า ตนเองก็ต้องตกนรกหมกไหม้ไปตามกฎแห่งกรรม

ส่วนหญิงบางคนรู้สึกเสียใจแต่ไม่น้อยใจ กลับมีแต่ความโกรธแค้น แล้วระเบิดความแค้นของตนด้วยการปลิดชีวิตของสามี หรือไม่ก็ปลิดชีวิตของภรรยาใหม่ของสามี หรือไม่ก็ปลิดชีวิตเสียทั้งสองฝ่ายแล้วก็ฆ่าตนเองให้ตายตามไปด้วยแต่ถ้าตนยังไม่ตายก็ต้องเข้าไปเสวยวิบากกรรมชั่วของตนอยู่ในคุกในตาราง เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วก็ต้องไปเสวยวิบากกรรมอยู่ในนมหานรกชั่วมกับชั่วนับต่อไปอีก ส่วนบุตรกำพร้าก็ต้องมีชีวิตอยู่อย่างแร้นแิด และอาจจะกลายเป็นเยาวชนมีปัญหาลงไปอีก เหล่านี้คือ ตัวอย่างอันเป็นโทษภัยที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่ขาดความรู้ทางธรรม

ในกรณีคู่สามีที่เกิดเรื่องราวดังกล่าว ถ้าฝ่ายสามีเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ปัญหา

ดังกล่าวยอมไม่เกิดขึ้น หรือถ้าสามีเป็นคนไม่ดี ไม่มีธรรมะ แต่ฝ่ายภรรยาเป็นคนรู้ธรรมะดี กรณีฆาตกรรมดังกล่าวยอมไม่เกิดขึ้น แม้ภรรยาจะไม่สามารถแก้ไขให้สามีเป็นคนดีได้ แต่ก็จะสามารถเลี้ยงดูปลูกฝังอบรมบุตรธิดา ให้เป็นคนดีมีสัมมาทิฐิ ไม่สร้างกรรมกิเลสดังเช่นผู้เป็นบิดา การที่เธอสามารถตั้งอยู่ในความดีได้ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้บุตรได้เห็น สามารถเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีได้ ก็เพราะเธอมีปัญญาทางธรรมนั่นเอง เพราะฉะนั้นการปลูกฝังความรู้ทางธรรมให้แก่หนุ่มสาว เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ชีวิตวิวาหรั้งเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะธรรมะจะเป็นที่พึ่งที่ระลึกของทั้งสองฝ่ายตลอดชีวิต ยิ่งกว่านั้นยังจะมีการถ่ายทอดไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไปอีก

4.5 **ความรู้เรื่องทศ 6** แม้จะมีความรู้ทางธรรมหมวดอื่นๆ แต่ถ้าขาดความรู้เรื่องทศ 6 ผู้เป็นพ่อคนแม่คนก็ยังไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะทศ 6 เป็นแหล่งปลูกนิสัยทั้งดีและชั่วของคนเรา

แนวคิดทั้ง 5 ข้อนี้ คือสาระสำคัญที่รัฐจะต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายในการขัดเกลาและพัฒนาประชาชนในชาติ

5. **มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันควร** หน้าที่ของพ่อแม่ในข้อนี้ถ้ากล่าวสั้นๆ ก็คือมอบมรดกไว้ให้บุตรธิดานั้นเอง แต่ในฐานะที่เป็นรัฐบาล รัฐควรจะทำอะไรให้แก่ประชาชนบ้าง

6.4.7 สิ่งที่ประชาชนคาดหวังจากรัฐบาล

ถ้าถามว่ารัฐบาลควรจะทำอะไรให้แก่ประชาชน ก็คงจะได้คำตอบว่า สิ่งที่รัฐจะมอบให้ ก็คือการทำงานตามนโยบายที่รัฐได้เคยแถลงไว้ต่อรัฐสภา ตั้งแต่เริ่มเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่รัฐบาลตั้งใจจะมอบให้แก่ประชาชน ตามที่ได้เคยแถลงเป็นนโยบาย แม้รัฐจะเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีที่สุด เหมาะสมถูกต้องที่สุด สำหรับสภาพบ้านเมืองของเราในปัจจุบันก็ตาม แต่ก็ยังไม่มียิ่งใดรับประกันว่ารัฐจะสามารถกระทำทุกอย่างให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และบางอย่างก็อาจจะยังไม่ใคร่ถูกใจประชาชนนัก เพราะฉะนั้นคณะผู้จัดทำหนังสือเล่มนี้ จึงใคร่ขอเสนอ ความคิดเห็นซึ่งรวบรวมจากการสอบถามประชาชนจำนวนหนึ่ง ที่มีความรักและหวังใยชาติบ้านเมือง มีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. **ประชาชนอยากเห็นรัฐบาลมีตบะ¹** หมายความว่า ประชาชนอยากเห็นรัฐบาลใช้อำนาจทางกฎหมายที่ประชาชนมอบให้ ไปจัดการปราบปรามผู้ประพฤติไม่ดีในบ้านเมืองอย่างเด็ดขาด จนกระทั่งมิฉชาติภูมิลีชนเหล่านั้นทิ้งแล้วทิ้งเกรง ไม่กล้าเหิมเกริมก่อความยุ่งยากเดือดร้อนขึ้นในสังคม แต่ทั้งนี้รัฐต้องกระทำด้วยความละเอียดรอบคอบ ไม่มีผิดพลาด ไม่ให้มีกรณีคนดีกลายเป็นแพะรับบาป ส่วนคนชั่วยัง

¹ คำว่า ตบะ แปลว่า การบำเพ็ญเพื่อให้กิเลสเบาบาง สำหรับในกรณีการปฏิบัติของบุคคล เช่น นักบวช ตบะ หมายถึง เครื่องเผาผลาญกิเลสของนักบวช ตบะของพระราชชา หมายถึง การใช้อำนาจเผาผลาญทำลายคนชั่ว

ลายนวลก่อกรรมชั่วต่อไปอีก

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้ประชาชนจะได้เห็นความมีตบะของรัฐบาลบ้างแล้ว แต่ก็ปรารถนาที่จะเห็นปฏิบัติการในลักษณะนี้ดำเนินต่อไปโดยไม่ขาดตอน มิฉะนั้นคนดีก็จะเดือดร้อน

การปฏิบัติการอย่างเด็ดขาดจริงจังของรัฐ แม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ถูกคัดค้านโจมตี ย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดาจากฝ่ายผู้เสียประโยชน์ ถ้ารัฐได้กระทำอย่างถูกต้อง ไม่ผิดพลาด เป็นธรรมโดยปราศจากอคติแล้วไซ้ ประชาชนคนดี ที่เป็นพลังเจียบกลุ่มใหญ่ย่อมยืนหยัดอยู่ข้างรัฐเสมอ เหล่านี้คือ ตบะของรัฐบาลที่ประชาชนปรารถนาจะให้เห็น

2. รัฐบาลกล่าลงทุนในการสร้างคนดี การลงทุนของรัฐบาลเพื่อความสุขของประชาชน และเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้น แทนที่จะจำกัดขอบเขตเพียงแค่การทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้พอเพียงสม่าเสมอ มีการศึกษาดี เท่านั้นยังไม่พอ จำเป็นต้องมีศิลปะและวัฒนธรรมประจำใจอย่างสมบูรณ์พร้อมอีกด้วย นั่นคือการศึกษาของชาติต้องให้ความสำคัญทั้งการศึกษาทางโลก และทางธรรมไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

ทั้งนี้เพราะคนเก่งทางโลกที่ขาดความรู้ทางธรรม ย่อมมีพฤติกรรมเลวร้ายไม่แตกต่างจากโจรขึ้นชื่อว่าโจรแล้ว ไม่ว่าจะมีการศึกษาสูงหรือต่ำ ย่อมไม่มีหิริโอตตบัพะ จึงพร้อมที่จะทำความเลวความชั่วทุกลมหายใจเข้าออก ยิ่งถ้ามีการศึกษาสูงด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะมีศักยภาพในการทำชั่วได้กว้างขวางกว่า แนบเนียนและสลับซับซ้อนกว่าโจรที่ต้องการศึกษา

อนึ่ง ตามที่กล่าวว่า **“การศึกษาของชาติต้องให้ความสำคัญทั้งการศึกษาทางโลกและทางธรรมไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน”** หมายความว่า การศึกษาของชาติทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน ผู้เรียนจะต้องได้รับการศึกษาทั้งสองทางตลอดทุกหลักสูตร คณาจารย์ที่รับผิดชอบการศึกษาทางธรรมก็ต้องมีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ ในวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ขณะเดียวกัน คณาจารย์ทางธรรมก็จำเป็นต้องประสานงานกับทิศเบื้องบน

เพื่อที่จะให้เรื่องนี้ประสบความสำเร็จ รัฐจึงจำเป็นต้องลงทุนเพื่อสร้างคณาจารย์ทางธรรมขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องส่งเสริมการศึกษา และการทำหน้าที่ตามอริยวินัยของทิศเบื้องบน ให้มีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งต้องเสนอแนะให้ทิศเบื้องบนตระหนักอยู่เสมอว่า หน้าที่ของทิศเบื้องบน คือการปลุกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจผู้คนที่ทั้ง 5 ทิศ หรือสอนวิชาว่าด้วยความเป็นมนุษย์ให้แก่ประชาชน

ดังนั้น บรรดาวิทยาการที่อยู่ในฐานะทิศเบื้องบน จำเป็นจะต้องมีความรู้ในทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยไม่จำเป็นต้องเสียเวลาไปศึกษาวิชาทางโลก เพราะวิชาทางโลกมีคณาจารย์อยู่มากมายแล้ว

ทั้งหมดนี้คือความหมายของการกล่าลงทุนสำหรับสร้างคนดี ที่ประชาชนอยากเห็นรัฐบาลกระทำ

3. รัฐต้องไม่เห็นแก่หน้าใคร ในการบริหารและการปกครองประเทศนั้น รัฐบาลต้องใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และเป็นอิสระในการคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งต่างๆ อย่างเหมาะสม และโปร่งใส กล้าใช้อำนาจในการโยกย้าย ปรับเปลี่ยนบุคคลในตำแหน่งต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

ขณะเดียวกัน ก็กล้าใช้อำนาจถอดถอนบุคคลที่บกพร่อง ในการปฏิบัติหน้าที่ ในตำแหน่งของตน หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐ โดยไม่เห็นแก่หน้าใคร ไม่เกรงใจว่าใครจะมีเส้นสายโยงใยกับผู้มีอิทธิพลในบ้านเมือง ไม่เกรงกลัวว่าใครจะมีเส้นใหญ่เพียงใด โดยคิดถึงประโยชน์สุขของประชาชนและความมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้จะต้องใช้อำนาจอย่างโปร่งใส สุจริต และเป็นธรรม มิใช่ทำเพื่อประโยชน์ของพวกพ้อง และเส้นสายของรัฐเอง

เหล่านี้คือ สิ่งที่ประชาชนปรารถนาจะเห็นการใช้อำนาจของรัฐบาล

4. กล้าปฏิรูปสิ่งที่ล้าหลัง โลกในยุคปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก เทคโนโลยีต่างๆ ได้ก้าวไกลอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน การแข่งขันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ ก็เป็นไปอย่างชนิดที่เรียกว่าต้องต่อสู้ชิงไหวชิงพริบกันตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ นักปกครองจึงจำเป็นต้องหุ่ไวดาไว คิดไว อยู่ตลอดเวลาเช่นกัน

เมื่อรัฐบาลสามารถรู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆ แล้วก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิด และกระบวนการปฏิบัติต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกล้าตัดสินใจปฏิรูประบบวิธีคิดและระบบการทำงานต่างๆ ให้ทันกาล ทั้งนี้ย่อมหมายถึงการปฏิรูปความคิด และระบบการทำงานของคนทั้งชาติด้วย

ตามธรรมชาติคนเราเมื่อคุ้นกับความคิด และการกระทำสิ่งใดก็ย่อมจะพอใจที่จะ “เป็น” และ “อยู่” กับสิ่งนั้น จนกลายเป็นนิสัย และเป็นวัฒนธรรม ครั้นเมื่อนิสัยและวัฒนธรรมของตนถูกปฏิรูปก็จะแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบคัดค้านทันที ยิ่งบางกลุ่มบางพวกที่เห็นว่าตนกำลังจะสูญเสียประโยชน์ด้วยแล้ว ก็จะต่อต้านแบบไม่ยอมฟังเหตุผลใดๆ ที่เดียว

รัฐบาลที่หุ่ไวดาไว ทันทต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ของโลก เมื่อพิจารณาตนอาสาเข้ามารับใช้แก้ปัญหาบริหารจัดการปกครอง บ้านเมืองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนแล้ว เมื่อเห็นสมควรจะต้องปฏิรูปสิ่งใดเรื่องใด เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มิใช่เพื่อประโยชน์ของพรรคพวกของรัฐบาลโดยเฉพาะแล้ว ก็จำเป็นต้องยืนหยัดทำอย่างสุดกำลัง โดยไม่หวั่นไหว หรือถอยถอยต่อปฏิกิริยาคัดค้านต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อต้านของบุคคลบางกลุ่มบางพวก เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มพวกของตนโดยเฉพาะ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ทำการปฏิรูปแบบหักด้ามพร้าด้วยเข่า แต่จะต้องใช้วิธีชี้แจงด้วยหลักเหตุผลให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจตรงกัน

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปสิ่งที่ล้าหลัง จะประสบผลสำเร็จ มากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมเป็น

ผลงานของรัฐที่ประชาชนยกย่องสรรเสริญ และอยากให้เห็นมากกว่ารัฐบาลที่ไม่กล้าตัดสินใจทำอะไร อยู่ในตำแหน่งแบบซังกะตายไปแต่ละวันๆ เพื่อเกียรติยศชื่อเสียงของตนและวงศ์ตระกูล เพื่อใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งดึงคุณประโยชน์มาสู่ตน

5. รัฐบาลต้องถือธรรมเป็นใหญ่ หมายถึงการใช้อำนาจบริหารจัดการและปกครองบ้านเมืองนั้น รัฐบาลต้องถือความดีและความถูกต้องเป็นใหญ่ ในลักษณะพ่อปกครองลูก อาจกล่าวได้ว่าสาระสำคัญของ การถือธรรมเป็นใหญ่ในฐานะที่เป็นรัฐบาลมีอยู่ 2 ประการ คือ

5.1 การสร้างความดี เนื่องจากก่อนเข้ามาสู่ตำแหน่ง รัฐบาลได้ให้สัญญาไว้กับประชาชนว่าจะเข้ามาสร้างความเจริญ ให้แก่ชาติบ้านเมือง เพื่อความผาสุกของประชาชนทั้งชาติ ครั้นเมื่อรัฐบาลเข้ามาสู่ตำแหน่ง มีอำนาจในการบริหารจัดการ และปกครองบ้านเมืองแล้ว ย่อมเป็นโอกาสอันดีเยี่ยมในการสร้างคุณประโยชน์ในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวางให้แก่ชาติบ้านเมือง อย่างที่บุคคลโดยทั่วไปไม่มีโอกาสเช่นนี้เลย ดังนั้นการใช้อำนาจในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนทั้งชาติ รัฐบาลจะต้องถือความถูกต้องเป็นใหญ่ โดยไม่ยอมให้อคติใดๆ มาเผาผลาญความดีของตน ไม่ฉกฉวยผลประโยชน์ที่ควรจะเป็นไปยังประชาชนมาเป็นของตนและพรรคพวก ดังที่นักการเมืองส่วนมากในอดีตนิยมประพฤติปฏิบัติกัน

5.2 ส่งเสริมประชาชนให้สร้างความดี จากธรรมบรรยายที่ผ่านมา ได้กล่าวไว้หลายแห่งหลายครั้งแล้ว คนเราเกิดมาก็เพื่อสร้างคุณความดีหรือสร้างบุญบารมีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ถ้ารัฐบาลตั้งใจสร้างคุณความดีให้ประชาชนเห็นอย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนย่อมยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความยินดี เมื่อได้รับการชักชวนแนะนำสนับสนุนจากรัฐบาล ทำนองเดียวกับลูกที่เต็มใจยอมรับและปฏิบัติตามคำของพ่อผู้เพียบพร้อมด้วยคุณความดี ผิดกับพ่อที่มีนิสัยเป็นพาล เป็นขี้เมาหย่าเป่ จมอยู่ในวงเหล้า วงการพนัน พ่อประเภทนั้นนอกจากลูกจะไม่เคารพเชื่อฟังแล้ว ยังอาจจะโต้แย้งให้เข้าใจอีกด้วย ข้อนี้ฉันใด รัฐบาลกับประชาชนก็ฉันนั้น ถ้ารัฐบาลเป็นแบบอย่างแห่งความดีให้ประชาชนดูอยู่เสมอ ประชาชนย่อมยินดียอมรับและปฏิบัติตามคำชักชวนของรัฐบาล

อนึ่ง อาจมีบางท่านข้องใจสงสัยว่า ความดีที่กล่าวมาทั้ง 2 ข้อนี้ หมายถึงอะไรกันแน่ ถ้านักศึกษาได้ศึกษามาตั้งแต่บทที่ 1 จนถึงบทนี้ จะเข้าใจได้ดีว่า ธรรมะที่กล่าวมาทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้ ล้วนส่งเสริมให้เราทำความดีทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ถ้าต้องการคำตอบแบบสั้นที่สุด ก็อาจกล่าวได้ว่า การสร้างความดีในข้อ 5.1 ของรัฐบาลก็คือ การใช้อำนาจในการทำหน้าที่ทุกอย่างของรัฐบาล ต้องมีศีล 5 กำกับโดยตลอด

ส่วนการส่งเสริมประชาชนให้สร้างความดีในข้อ 5.2 นั้น หมายความว่าทั้งบุคคลในรัฐบาล และประชาชนในชาติ จำเป็นจะต้องปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา เป็นกิจวัตรประจำวันจนเป็นนิสัย โดยมีบุคคลในรัฐบาลเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชน

ทั้งหมดนี้ คือความหมายของการถือธรรมเป็นใหญ่ของรัฐบาล ที่ประชาชนปรารถนาจะให้เห็น

สิ่งที่ประชาชนคาดหวังจากรัฐบาลทั้ง 5 ประการนี้ ถ้ารัฐบาลปัจจุบันสามารถปฏิบัติได้อย่าง สมบูรณ์แบบ ในกาลเวลาต่อไปสิ่งเหล่านี้ก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมในการบริหารจัดการ และปกครองชาติ บ้านเมือง ดังนั้นในอนาคตไม่ว่าใครจะมาเป็นรัฐบาล ก็จะยึดเอาวัฒนธรรมอันดีงามที่รัฐบาลก่อนๆ เคย ปฏิบัติมาเป็นแบบอย่างได้นำความเจริญมาสู่บ้านเมือง อีกทั้งนำความสุขมาสู่ประชาชนให้ปรากฏอย่าง ชัดเจนแล้ว ในที่สุดวัฒนธรรมอันดีงามนี้ก็จะเป็นมรดกตกทอดไปเรื่อยๆ

วัฒนธรรมอันดีงาม ในการใช้อำนาจบริหารจัดการ และปกครองชาติบ้านเมืองที่กล่าวมานี้ มิใช่ของใหม่ แต่มีมาแล้วตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งปรากฏว่า สมัยใดที่ผู้นำหรือ ผู้ปกครองบ้านเมืองไม่ ตั้งอยู่ในธรรม ก็จะทำให้เกิดปัญหาเลวร้ายนานาประการ ทั้งด้านธรรมชาติแวดล้อม และความเป็นอยู่ของ ประชาชนในชาติ อย่างที่ไม่มีทางแก้ปัญหาคิดได้เลย

ในทางกลับกันสมัยใดที่ผู้นำ หรือผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม นอกจากจะไม่มีปัญหาเลวร้ายต่างๆ เกิดขึ้นแล้ว เรื่องดีงามต่างๆ จะบังเกิดขึ้นทุกด้านอย่างคาดไม่ถึง เข้าทำนองไม่ต้องลงทุนมาก แต่ลงทุน อย่างเหมาะสมถูกต้อง ก็จะมีบังเกิดผลกำไรเกินควรเกินคาดทีเดียว ดังพระธรรมเทศนาที่พระสัมมาสัมพุทธ- เจ้า ตรัสแสดงไว้ใน อัมมิกสูตร¹ ซึ่งมีในความโดยย่อ ดังนี้

ถ้าสมัยใดที่พระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิด ผลร้ายเป็นลูกโซ่อย่างต่อเนื่องต่อไปอีก คือนักวิชาการและนักธุรกิจก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวบ้านชาวไร่ ชาวนาก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม พฤติกรรมศีลธรรมของผู้คน จะส่งผลให้ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์โคจรไปไม่ สม่าเสมอ ยังผลให้ดาวนักษัตร (เป็นดาวส่วนใหญ่บนท้องฟ้า) โคจรไม่เที่ยงตรง คินและวันก็เคลื่อนไป เดือน และข้างขึ้นและข้างแรมก็คลาดไป ฤดูและปีก็เคลื่อนไป ลมก็พัดผัน แปรไป พัดผิดทิศทางไป เป็นเหตุให้เทวดา (เทวดาชั้นล่างๆ เช่น อากาศเทวา และรุกขเทวา) ปั่นป่วน เกิดความขัดเคืองใจ ฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล ข้าว กล้าในนาออกรวง และแก่ไม่พร้อมกัน (ในต้นเดียวกันและในท้องนาเดียวกัน) มนุษย์ทั้งหลายจึงต้องบริโภค ข้าวที่มีคุณสมบัติทางโภชนาการต่ำ จึงเป็นเหตุให้ 1) อายุ (เฉลี่ย) สั้น 2) ผิวพรรณไม่งาม 3) มีกำลัง ถดถอย 4) มีความเจ็บไข้ได้ป่วยบ่อย

ในทำนองกลับกัน ถ้าสมัยใดที่พระราชาตั้งอยู่ในธรรม บรรดาข้าราชการย่อมตั้งอยู่ในธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีเป็นลูกโซ่อย่างต่อเนื่องต่อไปอีก นักวิชาการ และนักธุรกิจตั้งอยู่ในธรรม ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนาก็ตั้งอยู่ในธรรม ความประพฤติ อยู่ในศีลธรรมของผู้คน จะส่งผลให้ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ โคจร ไปสม่าเสมอ ยังผลให้ดาวนักษัตรโคจรอย่างเที่ยงตรง คินและวันก็ตรง เดือนและข้างขึ้นข้างแรมก็ตรง ฤดู และปีก็ตรง ลมก็พัดเป็นปกติ พัดถูกทิศทาง เทวดาทั้งหลายก็อยู่สุขสบาย ไม่มีความขัดเคืองใจ ฝนก็ตก ต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าในนาจึงออกรวงและแก่พร้อมกัน มนุษย์ทั้งหลายจึงได้บริโภคข้าวที่มีคุณสมบัติ ทางโภชนาการสูง จึงเป็นเหตุให้ 1) อายุ (เฉลี่ย) ยืน 2) ผิวพรรณงาม 3) มีกำลังแข็งแรง 4) โรคภัยไข้

¹ อัง. จตก. มจร. 21/70/114

เจ็บไม่เบียดเบียน

ก่อนจบพระธรรมเทศนาพระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงถ้อยคำอุปมาอุปไมยไว้ดังนี้

เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน
ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว

ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้น
ประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนเมืองนั้น ก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย
หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์

เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ใน
เมื่อโคจ่าฝูงไปตรง

ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นได้รับ
แต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็
ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่
เป็นสุข

6.4.8 ข้อสังเกต

จากพระธรรมเทศนาในอัมมิกสูตรนี้ ย่อมเป็นเครื่องยืนยันว่า **ความรู้ของพระสัมมาสัม-**
พุทธเจ้านั้นเป็นความรู้ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ทรงรู้แจ้งเห็นแจ้งตั้งแต่สาเหตุเบื้องต้นตลอดทางถึงผล
เบื้องปลายอย่างครบวงจร ชนิดที่ไม่เคยมีนักปราชญ์หรือศาสตราจารย์ใดในโลก แสดงให้ชาวโลกทราบถึง
สาเหตุที่ทำให้การโคจรของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวทั้งมวลบนฟากฟ้าแปรเปลี่ยนไป ไม่สม่ำเสมอ
ไม่เที่ยงตรง บรรดาผู้เชี่ยวชาญที่ทุ่มเทเวลาติดตามศึกษาสภาวะการณ์ต่างๆ ตามธรรมชาติอย่างจริงจัง อย่าง
มากก็จะรู้เพียงผลที่จะเกิดขึ้นหรือ ได้เกิดขึ้นแล้ว เช่น รู้ว่าเมื่อใดการโคจรของดาวฤกษ์หรือดาวเคราะห์
ดวงใดจะโคจรผิดไปจากเส้นทางที่เคยโคจร รู้ว่าลมพายุพัดเปลี่ยนทางไป เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้นความรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังก้าวล้ำไปรู้เห็นเหล่าเทวดา ที่เกิดความขัดเคือง
ใจ ซึ่งมีผลให้ฝนฟ้าไม่ตกตามฤดูกาล และมีผลเลวร้ายสืบเนื่องมาอีกมากมาย ซึ่งมนุษย์ไม่มีปัญญารู้แจ้ง
เห็นแจ้งถึงสาเหตุที่แท้จริงได้เลย

ในปัจจุบันแม้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีจะก้าวไปไกลอย่างมากมาก็ตาม
คนเรารู้แต่เพียงว่า เพราะเหตุที่มีการตัดต้นไม้ทำลายป่ากันโดยทั่วไป จึงมีผลให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล
ครั้นเมื่อมีฝนตกลงมา น้ำฝนก็ไหลหลากท่วมบ้านเมืองอย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่มีป่าไม้ช่วยกันชะลอการ
หลั่งไหลอย่างรวดเร็วของน้ำฝนเหล่านั้น ขณะเดียวกันพื้นดินก็ไม่สามารถซึมซับน้ำไว้ได้มากนัก เนื่องจาก

ไม่ร่วมชยุเพราะขาดรากไม้ ถ้ามีรากไม้อยู่ใต้ดิน รากไม้เหล่านั้น ย่อมจะช่วยดูดน้ำ ส่งขึ้นไปเก็บไว้ตาม ลำต้นและใบ แล้วพนระเหยไปในอากาศ ทำให้เกิดความชุ่มชื้นในอากาศ เป็นต้น

กล่าวได้ว่ามนุษย์เราโดยทั่วไป ยังไม่เคยมีความรู้ที่ บุญ บาปที่คนเราก่อขึ้นนั้นมีผลกระทบ ถึงบนฟากฟ้า ดังที่มีผู้รู้บางท่านกล่าวว่า “เมื่อเด็ดดอกไม้ก็กระเทือนถึงดวงดาว” ครั้นแล้ว ผลกระทบนั้นก็ย้อนกลับมาที่เราอีก

โดยสรุปก็คือ ความวิบัติต่างๆ ของดินฟ้าอากาศล้วนมีเหตุมาจากบาปที่คนเราพากันก่อขึ้น ส่วน ดินฟ้าอากาศที่อยู่ในสภาพที่ดี มีฝนตกตามฤดูกาล ย่อมมีเหตุมาจากบุญที่คนเราต่างช่วยกันสรรค์สร้างขึ้น

ความเข้าใจที่ว่าดวงเดือนและดวงดาวมีอำนาจกุมชะตาชีวิตมนุษย์นั้น ล้วนเป็นความเข้าใจที่ ไม่ถูกต้อง เพราะแท้ที่จริง มนุษย์ต่างหากที่ทำให้การโคจรของดวงเดือนดวงดาววิปริตผิดปกติไป โดยที่ยัง ไม่เคยมีผู้ใด หรือมีอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ใดๆ สำหรับตรวจให้รู้ได้ ยกเว้นญาณทัสสนะของพระสัมมาสัม- พุทธเจ้า

ด้วยเหตุนี้การศึกษาพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จึงเป็นเรื่องที่จำเป็น และ ถ้าได้นำความรู้ในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับวิทยาการสมัยใหม่ ย่อมจะอำนวยให้เกิด ประโยชน์กว้างขวางยิ่งขึ้นอีก

อย่างไรก็ตาม ความรู้จากพระสูตรนี้ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า **ผู้ลิขิตชีวิตมนุษย์ก็คือ ผู้คนในสังคมของเรานั้นเอง ไม่ใช่เทพผู้วิเศษใดๆ ทั้งสิ้น**

ถ้านักศึกษายังมีความสงสัยหรือไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวนี้ อาจลองจินตนาการดูก็ได้ว่า ถ้า หนังสือพิมพ์ทุกฉบับพร้อมใจกันพาดหัวหน้า 1 ประณามให้ร้ายผู้นำรัฐบาลทุกๆ วัน แม้ว่าคำให้ร้ายเหล่านั้นจะไม่ใช่เรื่องจริงก็ตาม เพียงไม่เกิน 10 วัน นักศึกษาคิดว่าประเทศไทยจะประสบชะตากรรมอย่างไร สำหรับตัวผู้นำนั้นคงไม่ต้องสงสัยว่าท่านจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรีได้อย่างไร ไม่ว่าใน ประเทศหรือต่างประเทศก็ตาม

สิ่งแรกที่จะถูกกระทบกระเทือนอย่างรวดเร็วก็คือเศรษฐกิจของประเทศ เพราะผู้คนจะตกอก ตกใจกันทั้งประเทศ ตลาดหุ้นคงจะอยู่ในสภาพดิ่งลงเหวทีเดียว บรรดาลูกค้าธนาคาร ก็คงจะพากันไปถอนเงิน อย่างโกลาหล นานาประเทศต่างก็จะหมดความเชื่อมั่นในประเทศไทย นั้นย่อมหมายถึงความเดือดร้อน ด้าน เศรษฐกิจของคนไทยทั้งประเทศด้วย ต่อจากนั้นก็เกิดปัญหาเลวร้ายต่างๆ ตามมาเป็นลูกโซ่

จากกรณีสมมุตินี้ นักศึกษาคงพอจะจินตนาการออกว่า ผู้ลิขิตชะตาชีวิตผู้คนในสังคม ก็คือผู้ อยู่ร่วมสังคมกับเรานั้นเอง สำหรับกรณีนี้เป็นเรื่องของผู้คนในสังคมโดยรวม แต่กรณีที่เป็นเรื่องในวงแคบ ลงไปก็คือสังคมของทิศ 6 ดังได้กล่าวแล้วว่าผู้ลิขิตชะตาชีวิตของเราแต่ละคนก็คือทิศ 6 ของเรานั้นเอง

6.4.9 ลืออยู่ในฐานะเป็นทิศเบื้องซ้าย

เมื่อมีการสนทนาเรื่องทิศ 6 ก็มักจะมีคำถามอยู่เสมอว่าบรรดาสื่อทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ตลอดถึงภาพยนตร์ ซีดี และวีซีดี ทั้งหลาย จัดอยู่ในทิศเบื้อง ไหน

คำตอบที่ถูกต้องก็คือ สื่อทั้งหลายควรจัดอยู่ในทิศเบื้องซ้าย คือ “มิตร”

ต่อจากนั้นก็จะมีคนหัวไวช่างคิด ถามต่อไปว่า “มิตรเทียม” หรือ “มิตรแท้”

ตอบได้ว่ามีทั้ง 2 ประเภท จะต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป ตัวอย่างเช่นคอลัมน์นิสต์ ในหนังสือพิมพ์ต่างๆ แต่ละฉบับ คอลัมน์นี้ใดที่ส่งเสริมอบายมุข แสดงว่าคอลัมน์นิสต์เป็นมิตรเทียม

ถ้าหนังสือพิมพ์ฉบับใดมีแต่คอลัมน์ที่ส่งเสริมสนับสนุนเรื่องอบายมุข หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นย่อมชื่อว่า **เป็นมิตรเทียม**

ถ้าหนังสือพิมพ์ฉบับใดมีแต่คอลัมน์ที่ส่งเสริมศีลธรรมหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นย่อมชื่อว่า **เป็นมิตรแท้** หรือหนังสือพิมพ์ฉบับใดที่เสนอข่าว ซึ่งก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ แม้จะเป็นเรื่องจริงก็ตาม หรือเสนอข่าวความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันสำคัญของชาติ เช่น สถาบันสงฆ์ แนนอน ความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ ต่อมาก็จะกลายเป็นข่าวใหญ่โต เพราะเป็นสถาบันที่ประชาชนทั้งชาติให้ความสนใจ และในที่สุดก็จะมีผลให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อสถาบันสงฆ์โดยรวม เข้าทำนองปลาเน่าตัวเดียว พาให้ปลาเหม็นเน่าไปทั้งข้อง

ประชาชนคนไทยถือว่าเป็นชาวพุทธมาเป็นเวลานานเกือบพันปีแล้ว ถ้าประชาชนส่วนใหญ่เสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็หมายความว่า มิฉฉาปฏิภูลิกำลัองเมือง **หนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดก็ตาม ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดมหาวิบัติเช่นนี้ ย่อมชื่อว่า “มิตรเทียม” อย่างแน่นอน**

ผู้ที่เป็นมิตรเทียม ย่อมจัดอยู่ในประเภท “บุคคลตาเดียว” บุคคลตาเดียว ไม่ว่าเขาจะประสบความมั่งคั่งร่ำรวย หรือความสำเร็จ ความมีชื่อเสียง ในโลกนี้มากมายเพียงใดก็ตาม เขาย่อมมีเส้นทางเดินเป็นของตนโดยเฉพาะในโลก

สรุป

นักศึกษาคงจะเคยได้ยินผู้คนโดยทั่วไปมักกล่าวกันว่า “คนเราเลือกเกิดไม่ได้” ถ้ามองในแง่ของคนที่เกิดมาแล้ว ก็ถือได้ว่าคำกล่าวนี้ถูกต้อง เพราะการเกิดได้ผ่านพ้นมาแล้ว จึงไม่จำเป็นจะต้องมีการเลือกหรือหมดลสิทธิ์เลือกนั่นเอง อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาสอนว่า **“คนเรามีกรรมเป็นกำเนิด”** หมายความว่ากรรมเป็นตัวจัดการ หรือบงการการเกิดของเรา เราจึงหมดลสิทธิ์เลือกตามความปรารถนา

แต่ถ้ามองในแง่ของคนที่มีความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นอย่างดี ก็จ้ะรู้ว่าตัวเราเอง

สามารถเตรียมการวางแผนสำหรับการเกิดใหม่หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว และถ้ามีการเตรียมการสำหรับการเกิดใหม่ให้ดีกว่าในชาตินี้ การเตรียมการนั้นก็จะมีส่วนช่วยให้ชีวิตของเราในชาตินี้ตั้งอยู่ในความดีได้อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นถ้ามองในแง่ของการไปเกิดมีชีวิตใหม่ในโลกหน้า ก็สามารถกล่าวได้ว่า **“คนเราเลือกเกิดได้”**

น้อยคนนักที่จะได้รู้เรื่องนี้ เพราะความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ถึงแม้จะเป็นชาวพุทธ แต่ถ้าไม่ตั้งใจศึกษา และไม่ได้ปฏิบัติธรรมก็ไม่รู้ บางท่านแม้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติธรรม แต่ถ้าหา “ครูดี” หรือ “ครูเก่ง” ไม่เจอ ก็อาจจะไม่รู้เรื่องเหล่านี้

ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกลมาก สิ่งประดิษฐ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนก็เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องมือคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์นี้เอง ที่สามารถบันดาลให้ผู้คนมีศักยภาพในการประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ทันสมัยต่างๆ ออกมาได้อย่างมหัศจรรย์

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นเหตุให้ผู้คนโดยทั่วไปหลงใหลได้ปลื้มอยู่กับวัตถุนิยม และบริโภคนิยม จนมองไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นของศาสนา บางคนมองว่าศาสนาทำให้คนคร่ำครึไม่ทันสมัย บางคนมองว่าความสุขที่แท้จริงของคนเรา คือการบริโภควัตถุทาง ได้แก่รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสเป็นสิ่งสำคัญ ยิ่งได้บริโภควัตถุมากเท่าใด ก็จะมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น ต่างคนต่างพากันแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวย เพื่อจะได้มีโอกาสครอบครองวัตถุมากให้มากที่สุด แม้จะต้องแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติอันมีอยู่อย่างจำกัดในโลกนี้ด้วยวิธีชั่วร้าย ถึงขั้นตบตีกัน ฆาตกรรมกัน หรือทำสงครามสู้รบฆ่าฟันกัน ก็ไม่อาຍบาปไม่กลัวผลของบาป

น่าสงสารผู้คนในโลกสมัยใหม่ ที่ไม่รู้ว่าวัตถุนิยม ความมั่งคั่งร่ำรวย ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น เป็นวิวัฒนาการภายในมนุษยโลกโดยเฉพาะเท่านั้น ไม่สามารถนำติดตัวติดใจไปใช้ในภพอื่นได้เลย

กฎกติกากำหนดของสภาวะที่คนเรากำลังจะละโลก เคยมีมาแต่ไหนแต่ไร ก็ยังคงเดิม ไม่มีเปลี่ยนแปลง คือ

1. ถ้าจิตผ่องใสก็ไปสู่สุคติ
2. ถ้าจิตเศร้าหมองย่อมไปสู่ทุคติ

พระวิปัสสนาจารย์ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม ต่างสอนตรงกันว่า ก่อนที่จิตจะละออกจากร่างของคนเรานั้น กรรมทั้งหลายที่คนเราได้เคยสร้างไว้ตลอดชีวิต และได้รับการบันทึกไว้ที่ใจของเรานั้นจะหมุนย้อนกลับไปสู่จุดตั้งต้น เช่นเดียวกับการกรอหมวนเทปกลับ แล้วตั้งต้นหมุนเดินหน้าใหม่หรือฉายใหม่ ให้เห็นภาพของกรรมที่ตนทำมาตลอดชีวิต ถ้าเป็นกรรมดี แน่นอนเหลือเกินว่า จิตใจของตนย่อมปลาบปลื้มเบิกบานผ่องใส แม้หลับตาตายแล้ว บางคนยังมีรอยยิ้มตกค้างอยู่ที่ใบหน้าหรือมุมปาก

ในทางกลับกัน ถ้าเห็นกรรมชั่ว คือการทำกรรมกิเลสต่างๆ การมีอคติต่างๆ การจมอยู่ใน
อบายมุขต่างๆ ของตน จิตย่อมเศร้าหมอง คนใช้ก่อนสิ้นชีวิตบางคน มีอาการทรมานทรมานน่ากลัว เมื่อได้
เห็นภาพของกรรมชั่ว ที่ตัวเองทำมาปรากฏซ้ำอีก แม้จิตออกจากร่างไปแล้ว ตาก็ยังปิดไม่สนิท ดังมี
สำนวนที่ชาวพุทธ คู่กันเคยกันดีว่า “นอนตายตาไม่หลับ” นั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักศึกษาคงจะเห็นชัดแล้วว่า คนเรามาเกิดในโลกนี้ก็เพื่อสร้างกรรมดี
หรือเพื่อสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่งขึ้นไปเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้โอกาสแห่งการบรรลุเป้าหมายชีวิตทั้ง 3 ระดับ
ไปตามลำดับ ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดเลย

ผู้ที่ไม่ศึกษาและปฏิบัติธรรมก็จะไม่มีวันรู้ ไม่มีวันเข้าใจความจริงเหล่านี้ จึงประพฤติปฏิบัติตน
ไปตามอำนาจกิเลส ที่แอบแฝงอยู่ในใจมาตั้งแต่เกิด ทำให้เกิดความเห็นผิด อันเป็นเหตุให้ คิดผิด พุดผิด ทำ
ผิด ประกอบอาชีพผิด และทำอะไรๆ ผิดไปหมด คนประเภทนี้ไม่มีทางที่จะมีจิตผ่องใสได้เลย เมื่อจิตเศร้า
หมองแล้วจะไปไหน ถ้าไม่ไปอบาย

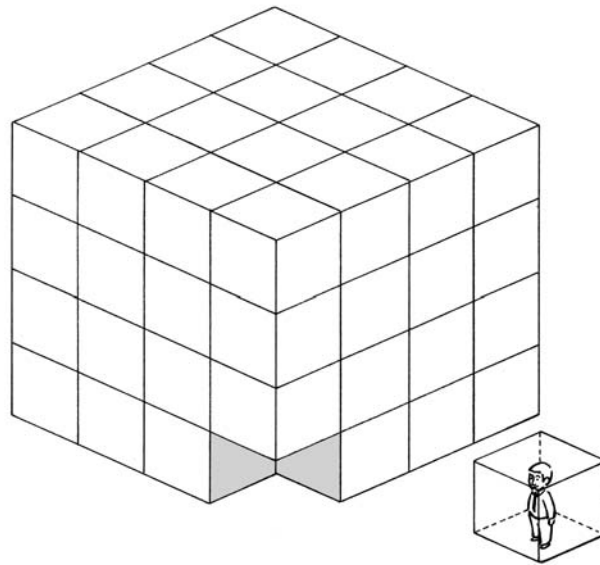
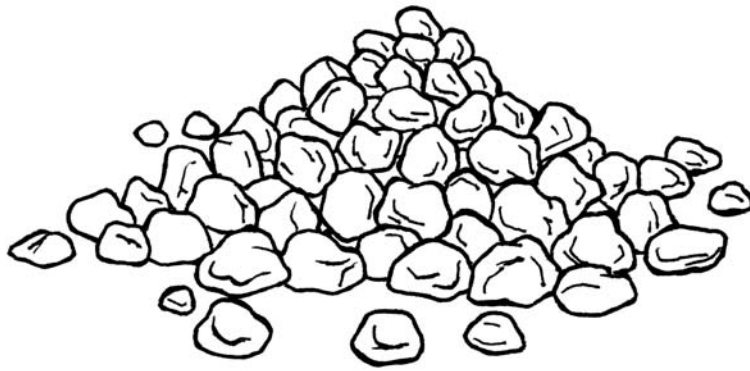
ด้วยเหตุนี้ทศ 6 จึงมีความสำคัญยิ่งในระดับครอบครัว ในการที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังอบรม
สัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจ บุตรธิดาตั้งแต่เกิดมา เพื่อให้มีนิสัยดีๆ เป็นคนดีที่โลกต้องการ

ส่วนในระดับสังคม ก็จำเป็นต้องมีเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน คอยทำหน้าที่ทั้งปลูกฝัง
สัมมาทิฐิ และปฏิรูปมิจฉาทิฐิให้เปลี่ยนเป็นสัมมาทิฐิ ในลักษณะการซึมซับถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกัน
ซึ่งต้องมีการกระทำอย่างสม่ำเสมอตลอดชีวิต ถ้าชะงักงันเมื่อใดกระแสกิเลสก็จะกระพือขึ้นทันที

ถ้าทศ 6 และเครือข่ายกัลยาณมิตร 3 สถาบัน ปฏิบัติหน้าที่สัมฤทธิ์ผล ย่อมเกิดอานิสงส์ใหญ่
3 ประการ คือ

1. บ้านเมืองสงบเรียบร้อย เพราะประชาชนโดยทั่วไปเป็นคนดีมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ
อย่างมั่นคงถาวร
2. บ้านเมืองจะพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ เพราะมีผู้นำตลอด
จนทีมงานบริหารบ้านเมืองตั้งอยู่ในธรรม สภาพดินฟ้าอากาศก็หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามภาวะปกติ ความ
อดอยากยากจนของผู้คนตลอดจนปัญหาวิกฤตต่างๆ ก็จะหมดไป
3. พระพุทธศาสนาจะยืนยาวต่อไปอีกนาน เพราะได้รับการทำนุบำรุงจากพุทธบริษัทเป็นอย่างดี
ตราบดีที่ยังมีผู้คนศึกษาและปฏิบัติธรรม มีผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ตราบนั้นผู้นำที่ตั้งอยู่ในธรรมก็ยังคง
มีอยู่ ซึ่งจะยังผลให้บ้านเมืองประสบแต่ความสุข ความสงบ และความร่มเย็น

หินที่ระเบิดมาจากภูเขา ย่อมจะมีรูปทรงและขนาดแตกต่างกันมาก ถ้าเราเอาหินเหล่านั้นมารวม
กองไว้ ก็จะกองได้แบบจอมปลวก คือมียอดเล็ก มีฐานใหญ่ หินที่กองกันอยู่นั้นก็จะเกาะกันอย่างหลวมๆ
เชื่อมกันไม่สนิท เนื่องจากรูปทรงต่างกัน เมื่อถูกแรงกระแทก ย่อมพังทลายได้ง่าย เพราะไม่มั่นคงแข็งแรง

แต่ถ้าเรานำอิฐสี่เหลี่ยม ไม่ว่าจะเป็สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือแม้สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่ผลิตมาจากแม่พิมพ์มาตรฐานเดียวกัน มีผิวหน้าเรียบเสมอกันทั้ง 6 ด้าน มากองซ้อนกันไว้ นอกจากอิฐ ทุกก้อนจะเชื่อมตอเข้ามุกกันได้สนิทจนไม่มีช่องว่างแล้ว จะกองให้สูงเท่าใดก็ได้ ไม่มีขอบเขตจำกัด ยิ่งกอง ใหญ่มากเท่าใดก็ยิ่งแข็งแรงมั่นคงมากเท่านั้น

ถ้าเปรียบคนเราเหมือนวัตถุทั้ง 2 ประเภทนี้ คนที่ไร้อริยวินัยมีความเห็นเป็นมิจฉาทิฎฐิ ย่อม เปรียบได้กับหินที่ระเบิดจากภูเขา ไม่สามารถสร้างชาติให้เกิดสันติสุขและเจริญ ก้าวหน้าได้ เพราะขาด ความสามัคคีกลมเกลียวกัน รวมกันได้ ไม่นานก็ล่มสลาย

ส่วนคนที่มือริววินัย มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจ ย่อมเปรียบเสมือนอิฐที่ถอดจากแม่พิมพ์ มาตรฐานเดียวกัน ย่อมประสานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้สนิท ทรงพลังอันสงบยิ่งใหญ่ให้แก่ สังคมและประเทศชาติได้ ไม่ว่าเหตุการณ์เลวร้ายเหลือวิสัยใดๆ จะเกิดขึ้น ก็สามารถยืนหยัดต้านได้ไม่ สะท้านสะเทือน หรือถ้าหากมีวิกฤตการณ์ร้ายแรงใดๆ เกิดขึ้น ก็สามารถพลิกฟื้นคืนดีได้อย่างรวดเร็วเป็น อัจฉรย์ เพราะเหตุ นี้การปลูกฝังสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจของเยาวชนของชาติก็ดี การอบรมขัดเกลา เพื่อปรับเปลี่ยนมิจฉาทิฐิให้เป็นสัมมาทิฐิตั้งมั่นอยู่ในใจผู้คนในชาติก็ดี เป็นสิ่งจำเป็นและเร่งด่วน สำหรับสภาพสังคมปัจจุบัน นั่นคือ การปฏิรูปมนุษย์จำเป็นต้อง เป็นนโยบายระดับชาติ

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 6 บทสรุป จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 6 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 6
แล้วจึงศึกษาบทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 7

สิงคลกสูตร

เนื้อหาบทที่ 7

สังคลกสูตร

7.1 สังคลกสูตร

7.2 ทิศ 6

7.3 กรรมกิเลส 4

7.4 เหตุ 4 ประการ

7.5 อบายมุข 6 ประการ

7.5.1 โทษแห่งสุราเมรัย 6 ประการ

7.5.2 โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน 6 ประการ

7.5.3 โทษแห่งการหมกมุ่นเที่ยวดูทรสพ 6 ประการ

7.5.4 โทษแห่งการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งคามประมาท 6 ประการ

7.5.5 โทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร 6 ประการ

7.5.6 โทษแห่งความเกียจคร้าน 6 ประการ

7.6 มิตร

7.6.1 มิตรเทียม

7.6.2 มิตรแท้ (มิตรใจดี)

7.7 อธิสปฏิจฉานกัณฑ์ว่าด้วยการปิดป้องทิศ 6

แนวคิด

1. สิงคาลกสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงอริยวินัยของคฤหัสถ์ที่สมบูรณ์ที่สุดในโลกเพราะครอบคลุมข้อควรประพฤติปฏิบัติทุกสิ่งทุกประการ ในการปฏิรูปมนุษย์ไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานในปฏิรูปมนุษย์ ให้เป็นคนดีที่โลกต้องการ โดยมุ่งให้แต่ละคนมีความสำนึกรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดต่อตนเอง และผู้อื่น พร้อมทั้งศีลธรรมถึง 4 ประการด้วยกัน คือ

- 1) คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ด้วยการไม่ทำกรรมกิเลส 4
- 2) คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ด้วยการไม่ทำอกติ 4
- 3) คนดีต้องสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการไม่ข้องเกี่ยวกับบอขายมุข 6
- 4) คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบในการปิดป้อง ทิศ 6 ให้พ้นจาก บาปกรรม 14

วัตถุประสงค์

1. สามารถนำวิธีการอธิบาย ขยายความธรรมะ จากสิงคาลกสูตรมาใช้ในการศึกษา เล่าเรียน ค้นคว้าพระไตรปิฎกได้
2. สามารถตระหนักถึงคุณประโยชน์ของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาให้กับตนเอง ลังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง และเป็นระบบที่ยั่งยืนได้

บทที่ 7 สิงคลกสูตร

7.1 สิงคลกสูตร

[242] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์

อธิบายความ : สมัยต้นพุทธกาล คือหลังจากตรัสรู้ไม่นานนัก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ที่กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ

สมัยนั้น สิงคาลกะ คหบดีบุตร ลูกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลิไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า (ทิศตะวันออก) ทิศเบื้องขวา (ทิศใต้) ทิศเบื้องหลัง (ทิศตะวันตก) ทิศเบื้องซ้าย (ทิศเหนือ) ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน

อธิบายความ : วันนั้น ชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่า สิงคาลกะ ลูกขึ้นแต่เช้า เพื่อไหว้ทิศทั้ง 6 เพราะเชื่อว่าหากไหว้แล้ว ทิศ 6 จะตกลงบันดาลให้ ชีวิตราบรื่น ไม่มีอุปสรรค ประสบแต่ความสุขความเจริญ ตามความเชื่อของคนทั่วไปในสมัยนั้น

เวลาใกล้รุ่งในวันนั้น พระพุทธองค์ทรงตรวจดูอริยาไยของสัตว์โลกแล้ว ทรงพบว่า สิงคาลกมาณพ เป็นบุคคลที่ควรจะได้รับคำสอนวิธีปฏิบัติตนเอง ให้เป็นคนดีที่โลกต้องการ เพราะเขามีสติปัญญาแก่กล้าพอที่จะเข้าใจธรรมะจากพระองค์ และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้โดยไม่ยากเกินไป ยิ่งกว่านั้นพระธรรมบทนี้ยังจะเป็นแนวทางปฏิบัติปมมนุษย์ทั้งโลกต่อไปอีกด้วย

[243] ครั้นในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปยังกรุงราชคฤห์ เพื่อบิณฑบาต ได้ทอดพระเนตรเห็นสิงคาลกะ คหบดีบุตรผู้ลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลิไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนแล้ว

ได้ตรัสถามสิงคาลกะ คหบดีบุตรดังนี้ว่า “คหบดีบุตรเธอลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์

มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลีไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนอยู่ เพราะเหตุไร”

อธิบายความ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถามเพื่อชวนสนทนาก่อน ในฐานะที่
สิงคาลกะเป็นบุตรของศิษย์ของพระองค์เอง

สิงคาลกะ คหบดีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บิดาของข้าพระองค์ก่อนจะตาย ได้กล่าวไว้ว่า ‘นี่แน่ะลูก เจ้าพึงไหว้ทิศทั้งหลาย’ ข้าพระองค์สักการะ เคารพ นับถือ บูชาคำของบิดา จึงลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลีไหว้ทิศทั้งหลาย คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบนอยู่”

อธิบายความ : สิงคาลกมาณพผู้นี้ เป็นบุตรของเศรษฐีท่านหนึ่งในกรุงราชคฤห์ ทั้งพ่อและแม่ของเขาเป็นพระอริยสาวกระดับพระโสดาบัน และได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่ตัวของเขาเองกลับไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเลย

เหตุที่เขาไม่มีศรัทธา เข้าใจว่าเป็นเพราะเมื่อเขายังเล็ก พ่อแม่อาจเอาเวลาไปทุ่มให้กับการทำมาหากิน จึงขาดการอบรมดูแลปลูกฝังศีลธรรมให้แก่บุตร

ครั้นต่อมา เมื่อตั้งฐานะได้มั่นคง มีโอกาสเข้าวัดปฏิบัติธรรมและฟังธรรม จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนกระทั่งบรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน สิงคาลกะผู้เป็นบุตรชายก็กลายเป็นเด็กมีปัญหาไปแล้ว พร่ำสอนเท่าไรๆ ก็ไม่ฟัง เข้าทำนองที่ว่า “กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้”

ต่อมาพ่อของสิงคาลกะป่วยหนัก และเสียชีวิตก่อนข้างกะทันหัน ก่อนที่พ่อจะเสียชีวิตได้สั่งเขาไว้ว่า **“ให้หมั่นไหว้ทิศ 6”**

พ่อของเขาไม่อธิบายใดๆ ทั้งที่รู้เต็มอกว่า ลูกชายต้องไม่เข้าใจความหมาย และจะไหว้ทิศแบบงมงาย ตามความเชื่อของคนทั่วไปในยุคนั้นอย่างแน่นอน คือ ไหว้ทิศตามภูมิศาสตร์ หรือไหว้เทวดาซึ่งอาจจะมีประจำทิศนั้นๆ

พ่อของสิงคาลกะตั้งใจจะให้เขาไปฟังคำอธิบาย จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เพราะคาดการณ์ได้ว่าเมื่อตนเองละโลกแล้ว ทรัพย์มรดก ที่ให้ไว้จะต้องประสบปัญหาแน่นอน แล้วเพราะความทุกข์นั้น สิงคาลกะก็พร้อมจะฟังธรรมะจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนกระทั่งเข้าใจได้ว่า ทิศ 6 ในทางธรรม หมายถึงอะไร ซึ่งจะส่งผลให้เขาสามารถปรับปรุงปฏิรูปตนเอง และสืบทอดดูแลกิจการของพ่อแม่ ที่มอบทรัพย์เป็นมรดกไว้ให้เขาถึง 40 โกฏิได้ต่อไป

7.2 ทิศ 6

[244] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดีบุตร” ในอริยวินัย เขาไม่ไหว้ทิศ 6 กันอย่างนี้

อธิบายความ :

วินัย คือ กฎระเบียบ หรือกติกา สำหรับควบคุมความประพฤติทางกายและ วาจา ของบุคคล เพื่อยกตนเองขึ้นสู่ความดีงาม และความบริสุทธิ์ด้วยประการต่างๆ ซึ่งในที่สุด จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลทั้งต่อตนเอง และสังคมส่วนรวม

อริยสาวก หมายถึง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไว้ด้วยความเต็มใจ จนเป็นปกตินิสัย เป็นเหตุให้กิเลสลดน้อยถอยลงไปตามลำดับ จนกระทั่ง หมตกิเลสโดยสิ้นเชิง จึงประสบความร่มเย็นเป็นสุขตลอดกาล

ดังนั้น คำว่า “อริยวินัย” จึงมีความหมายเป็น 2 นัย

1) อริยวินัย คือ วินัยสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ของปุถุชน คนมีกิเลสหนาทั่วๆ ไป เพื่อให้กิเลสลดลง จนกระทั่งบรรลุถึงความเป็นอริยะ

2) อริยวินัย คือ วินัยซึ่งอริยสาวกยึดถือปฏิบัติกันเป็นปกติ จึงครองชีวิตเป็นสุข

สิงคาลกะ คหบดีบุตรทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในอริยวินัย เขาไหว้ทิศ 6 กันอย่างไร ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ ตามวิธีการไหว้ทิศ 6 ในอริยวินัยเถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดีบุตร ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

สิงคาลกะ คหบดีบุตรทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส “คหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลส (กรรมเครื่องเศร้าหมอง) 4 ประการได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยเหตุ 4 ประการ และไม่ข้องแวะอบายมุข (ทางเสื่อม) 6 ประการ แห่ง โภคะทั้งหลาย อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากบาปกรรม 14 ประการนี้แล้ว ชื่อว่าเป็นผู้ปิดป้องทิศ¹ 6 ปฏิบัติ เพื่อครองโลกทั้งสอง ทำให้เกิดความยินดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อธิบายความ : พระองค์ทรงเริ่มต้นแสดงธรรมด้วยการกำหนดมาตรฐานของคนดีที่ โลกต้องการให้แก่สิงคาลกมาณพฟังก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจถูกต้องเบื้องต้น ก่อน

¹ ปิดป้องทิศ ในที่นี้หมายถึง ปกปิดช่องว่างระหว่างตนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียกว่าทิศ 6 (ที. ปา. ฎีกา 244/159)

จะตอบ คำถามเรื่องการไหว้ทิศ 6 ต่อไป เพราะหากไม่ทราบถึงมาตรฐานคนดีที่โลกต้องการนี้ก่อนแล้ว การจะฟังเรื่องทิศ 6 ในความหมายของพระอรียสาวกให้เข้าใจถึงชั้นลงมือนำไปปฏิบัติ เพื่อปฏิรูปแก้ไขตนเองต่อไป ก็คงเป็นเรื่องยาก

อีกประการหนึ่ง การที่พระพุทธองค์ต้องทรงกำหนดมาตรฐานคนดีที่โลกต้องการให้ลิงคาลกมาณพฟังเป็นอันดับแรก ก็เพราะว่า ในทุกยุคทุกสมัยของโลกมนุษย์นี้ คนส่วนมากยังเข้าใจความหมายของคำว่า “คนดี” ไม่ชัดเจน ซึ่งแบ่งออกได้ เป็น 4 ลักษณะสำคัญคือ

ลักษณะที่ 1 คนดี คือ คนที่ตั้งใจทำความดี และละเว้นความชั่วไปพร้อมๆ กันอย่างสุดชีวิต ส่งผลให้จิตใจของเขามีความผ่องใสมากขึ้นไปตามลำดับ

ลักษณะที่ 2 คนดี คือ คนที่ยังไม่ได้ทำความชั่ว แต่ว่าความดีก็ยังไม่คิดจะทำ ใจของเขาไม่ใส ไม่ชุ่ม เป็นเหมือนกระจกฝ้า

ลักษณะที่ 3 คนดี คือ คนที่ทำชั่วน้อยกว่าคนอื่น มีใจชุ่มมัวน้อยกว่าคนชั่วทั้งหลาย

ลักษณะที่ 4 คนดี คือ คนที่ทำความชั่วได้มากกว่าคนอื่น เหล่าคนพาลจึงมองว่ามีความเก่งกล้า พิเศษกว่าคนอื่น ยิ่งทำความชั่วได้มากเท่าใด ในหมู่คนพาลยิ่งถือว่ามีคนดีมากกว่านั้น แต่หารู้ไม่ว่าความจริงก็คือ จิตใจของผู้นั้นยังมีติดบอดมากขึ้น

แต่มาตรฐานคนดีที่พระองค์ทรงกำหนดมี 4 ประการ คือ

- 1) คนดีต้องละกรรมกิเลส 4
- 2) คนดีต้องไม่ทำบาปกรรมเพราะอคติ 4
- 3) คนดีต้องไม่ข้องแวะกับอบายมุข 6

4) คนดี คือ นอกจากตนจะเป็นผู้ปราศจาก บาปกรรม 14 ประการ ดังกล่าว ใน 3 ข้อ ที่ผ่านมาแล้วจะต้องสามารถอนุเคราะห์ทิศ 6 ของตน ให้พ้นจากบาปกรรม 14 ประการอีกด้วย จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ปิดป้องทิศ 6

การที่คนดีมีมาตรฐานครบทั้ง 4 ข้อนี้ ถือได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อครองโลกทั้งสอง ซึ่งหมายถึงการมีชีวิตที่มีความสุขอย่างแท้จริงในโลกทั้งสอง คือ โลกนี้ และโลกหน้า กล่าวคือขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็มีความสุข ครั้นเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไปบังเกิดใหม่เพื่อเสวยผลแห่งกรรมดีของตน ในสุคติโลกสวรรค์ อย่างแน่นอน

มีความจริงอยู่ว่า การที่คนเราจะมีชีวิตเป็นสุขในโลกนี้ได้ นั้น จะต้องมึปัจจัยสำคัญยิ่ง คือ การได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม และเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

อนึ่ง คำว่า โลก นอกจากจะหมายถึง ลัทธิโลก (มนุษย์ และสัตว์) และสังขารโลก (ร่างกายของมนุษย์และสัตว์) แล้ว ยังหมายรวมไปถึง โอกาสโลก คือ สถานที่ หรือ ภาชนโลก สำหรับรองรับสัตว์โลกทั้งหลาย ไว้ใช้เป็นที่อยู่ เป็นที่ทำมาหากิน ตลอดถึงเป็นที่สร้างกรรมดีต่างๆ (มัจฉาทิฏฐิชนเท่านั้นที่อาศัยสร้างกรรมชั่ว) อันได้แก่ ผืนแผ่นดิน ผืนน้ำ และ ไฟ ฯลฯ ซึ่งรวมเรียกว่า สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอีกด้วย

เพราะฉะนั้น สิ่งแวดล้อมสำคัญยิ่งที่จะเอื้อให้คนเราอยู่ดีมีสุขนั้น ย่อมต้องประกอบด้วยสิ่งแวดล้อม 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เป็นผู้คน ซึ่งพระพุทธรองค์ทรงแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม และให้ชื่อว่า ทิศ 6
2. สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ทั้งใกล้ และไกลตัวเรา

ยิ่งสภาวะบรรยากาศโดยรอบตัวเราที่เลวร้ายลงเรื่อยๆ ดังที่เรา ท่าน ได้สัมผัสรับรู้กันในปัจจุบันนี้ ก็พอจะตระหนักกันได้ดีว่า สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาตินั้น มีความสำคัญไม่แพ้ทิศ 6 เลย

โดยสรุปก็คือ คนดีนั้น นอกจากตนจะเป็นผู้ปราศจากบาป กรรม 14 ประการ สามารถปิดป้องทิศ 6 ของตนให้พ้นจากบาปกรรม 14 ประการแล้ว ยังจะต้องไม่ทำลาย แต่ทว่าต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งใกล้ตัวและไกลตัวอีกด้วย กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนดีต้องมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ทิศ 6 ของตน และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติด้วย

7.3 กรรมกิเลส 4

[245] กรรมกิเลส 4 ประการ ที่อริยสาวกจะได้แล้ว มีอะไรบ้าง คือ

1. กรรมกิเลส คือปาณาติบาต
2. กรรมกิเลส คืออทินนาทาน
3. กรรมกิเลส คือกาเมสุมิฉฉาจาร
4. กรรมกิเลส คือมุสาวาท

กรรมกิเลส 4 ประการนี้ ที่อริยสาวกนั้นจะได้แล้ว”

อธิบายความ : กิเลสเป็นธาตุสกปรกชนิดหนึ่งสิงอยู่ในใจคนและสัตว์ตั้งแต่เกิด กิเลสนี้จะคอยบีบคั้นใจให้คนที่จิตใจอ่อนแอ ทำความชั่วความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่นเสมอ ด้วยการบีบบังคับให้ผู้นั้นฆ่าสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ประพฤติผิดในกามบ้าง และพูดเท็จบ้าง

การที่ใครทำกรรมชั่วอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง 4 ประการนี้ แสดงว่าใจของผู้นั้นตกอยู่ในอำนาจของกิเลสแล้ว จึงเรียกรวมการกระทำทั้ง 4 ประการนี้ว่า กรรมกิเลส และตัวของ

ผู้ทำกรรมกิเลส 4 ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำลายศักดิ์และศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองลงอย่างน่าเสียดาย

อริยสาวก หรือ คนดีที่โลกต้องการย่อมไม่ยอมให้ตนเองตกอยู่ในอำนาจกิเลส และไม่ยอมทำกรรมกิเลสโดยเด็ดขาด เพราะคำนึงถึงศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง

เพราะฉะนั้น มาตรฐานของคนดีที่โลกต้องการประการแรก คือ คนดีจะต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อกศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองตามอริยวินัยด้วยการไม่ทำกรรมกิเลส 4

ศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ คืออะไร

ศักดิ์ แปลว่า อำนาจ กำลัง ความสามารถที่แผ่ออกไป

ศรี แปลว่า ดี เจริญ ที่มาของความดี และความเจริญ ที่มาของสมบัติ เป็นที่ตั้งของสมบัติ

ดังนั้น ศักดิ์และศรี จึงหมายถึงอำนาจในการที่จะทำความดี อำนาจแห่งความเจริญรุ่งเรือง หรือ อำนาจที่จะครองมนุษย์สมบัติของตนเอง

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวรยาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า “การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การล่วงละเมิดภรรยาผู้อื่น และการพูดเท็จ เรียกว่า เป็นกรรมกิเลส บัณฑิตทั้งหลายไม่สรรเสริญ”

7.4 เหตุ 4 ประการ

[246] อริยสาวกไม่ทำบาปกรรมโดยเหตุ 4 ประการ อะไรบ้าง คือ ปุถุชน

1. ย่อมถึงฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก) ทำบาปกรรม
2. ย่อมถึงโทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ทำบาปกรรม
3. ย่อมถึงโมหาคติ (ลำเอียงเพราะเขลา) ทำบาปกรรม
4. ย่อมถึงภยากติ (ลำเอียงเพราะกลัว) ทำบาปกรรม

ส่วนอริยสาวก

1. ย่อมไม่ถึงฉันทาคติ
2. ย่อมไม่ถึงโทสาคติ
3. ย่อมไม่ถึงโมหาคติ
4. ย่อมไม่ถึงภยาคติ

อริยสาวกย่อมไม่ทำบาปกรรม โดยเหตุ 4 ประการนี้

อธิบายความ : อคติ คือ ความลำเอียง ได้แก่ การกระทำ ที่เป็นเหตุให้ผู้ไม่ได้รับประโยชน์ กลับได้รับ ผู้ควรได้รับประโยชน์กลับไม่ได้รับ หรือผู้ควรได้รับน้อยกลับได้รับมาก ผู้ควรได้รับมากกลับได้รับน้อย

1. ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะรัก เป็นต้นเหตุให้เกิดการคอร์รัปชันในทุกระดับสังคม
2. โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะโกรธ เป็นต้นเหตุให้เกิดการกลั่นแกล้งกันในสังคม
3. โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะโง่เขลา เป็นต้นเหตุให้สังคมขาดกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เหมือนไม้หลักปักเลน
4. ภยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะกลัวภัยมาถึงตัว เป็นต้นเหตุให้เกิดอิทธิพลมืดคุกคามในสังคม

พระอริยสาวกทั้งหลาย แม้จะต้องเผชิญกับความตาย ก็ไม่ลำเอียง เพราะตระหนักว่าการลำเอียงของท่าน ย่อมทำให้กระทบกระเทือนต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ยิ่งลำเอียงมาก ก็ยิ่งทำให้คนอื่นเดือดร้อนมาก เมื่อผู้หนึ่งเดือดร้อนมาก ก็ทำให้เขาถูกกิเลสบีบคั้นใจได้ง่าย โอกาสที่ผู้ถูกลำเอียงจะทำความกิเลส 4 แก่ผู้อื่นต่อไป หรือเพื่อตอบโต้บุคคลที่ลำเอียงให้เกิดการจองเวรกัน ก็เกิดได้ง่ายขึ้น

เพราะฉะนั้น **มาตรฐานของคนดี ประการที่ 2 คือ คนดีต้องมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ของผู้อื่นด้วยการไม่ลำเอียง 4 ประการ**

พระผู้มีพระภาคผู้สุตตศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปว่า

“บุคคลใดละเมิดความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม เหมือนดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น

บุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของ บุคคลนั้นย่อมเจริญ เหมือนดวงจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น”¹

7.5 อบายมุข 6 ประการ

[247] อริยสาวกไม่ข้องแวะอบายมุข 6 ประการ แห่งโศกะทั้งหลาย

1. การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็น อบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย
2. การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกชอกชอย ในเวลากลางคืน เป็นอบายมุขแห่งโศกะ ทั้งหมด
3. การหมกมุ่นเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย
4. การหมกมุ่นในการเล่นการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโศกะ ทั้งหมด
5. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย
6. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย

อธิบายความ : อบายมุข มาจากคำ 2 คำ คือ

1. คำว่า “อบาย” แปลว่า ความเสื่อม
2. คำว่า “มุข” แปลว่า ปากทาง

อบายมุข แปลว่า ปากทางแห่งความเสื่อม

เมื่ออบายมุขเป็นปากทาง เราจึงยังมองไม่เห็นความเสื่อมทันที เพราะความเสื่อมจริงๆ มันเป็น “ปลายทาง” แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมองเห็น และทรงชี้ให้เราเห็นด้วยว่า ปากทางแห่งความเสื่อมเหล่านี้ มี 6 ทาง และปลายทางของอบายมุขนี้ ย่อมมีความ ย่อยยับของโภคทรัพย์ หรือ ความพินาศของเศรษฐกิจรออยู่ ซึ่งระดับของความเสียหายนั้นมีตั้งแต่ระดับส่วนตัว จนกระทั่งถึงระดับชาติ ตลอดจนระดับโลก

¹ ดูเทียบ อง. จตุกก. (แปล) 21/17-31

อริยสาวกย่อมมองเห็นโทษของอบายมุข 6 และเว้นห่างจากปากทางแห่งความเสื่อม
ทุกเมื่อ เพราะฉะนั้น มาตรฐานคนดีที่โลกต้องการ ประการที่ 3 คือ คนดีต้องมีสำนึก
รับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการเว้นขาดจาก อบายมุข 6

7.5.1 โทษแห่งสุราเมรัย 6 ประการ

[248] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความ
ประมาทมีโทษ 6 ประการนี้ คือ

1. เสียทรัพย์ทันตาเห็น
2. ก่อการทะเลาะวิวาท
3. เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
4. เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
5. เป็นเหตุให้ไม่รู้จักร่างกาย
6. เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท
มีโทษ 6 ประการนี้แล

7.5.2 โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน 6 ประการ

[249] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน มีโทษ
6 ประการนี้ คือ

1. ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาดน
2. ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาบุตรภรรยา
3. ชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
4. เป็นที่สงสัย¹ ของคนอื่นด้วยเหตุต่าง ๆ

¹ เป็นที่สงสัย ในที่นี้หมายถึงถูกสงสัยว่าเป็นผู้ทำกรรมชั่ว ทั้งที่ไม่มีส่วนในกรรมชื่อนั้น
(ตี. ปา. อ. 249/137)

นี้แล

5. มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นเรื่อง

6. ทำให้เกิดความลำบากมากหลายประการ

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืนมีโทษ 6 ประการ

7.5.3 โทษแห่งการหมกมุ่นเที่ยวดูมหรสพ 6 ประการ

[250] คหบดีบุตร การหมกมุ่นเที่ยวดูมหรสพมีโทษ 6 ประการนี้ คือ

1. มีการรำที่ไหน (ไปที่นั่น)
2. มีการขับร้องที่ไหน (ไปที่นั่น)
3. มีการประโคมที่ไหน (ไปที่นั่น)
4. มีเสภาที่ไหน (ไปที่นั่น)
5. มีการบรรเลงที่ไหน (ไปที่นั่น)
6. มีเถิดเทิงที่ไหน (ไปที่นั่น)

คหบดีบุตร การหมกมุ่นเที่ยวดูมหรสพมีโทษ 6 ประการนี้แล

7.5.4 โทษแห่งการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท 6 ประการ

[251] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเล่นการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาท มีโทษ 6 ประการนี้ คือ

1. ผู้ชนะยอมก่อเวร
2. ผู้แพื่อยอมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป
3. เสียดายทรัพย์ทันตาเห็น
4. ถ้อยคำที่เป็นพยานในศาล ก็เชื่อถือไม่ได้
5. ถูกมิตรอำมาตย์¹ ดูหมิ่น

¹ **มิตรอำมาตย์** แยกอธิบายได้ดังนี้ **มิตร** ในที่นี้หมายถึง คนที่สามารถใช้สอยสิ่งของในบ้านเรือนของกันและกันได้ **อำมาตย์** ในที่นี้หมายถึง เพื่อนร่วมงาน
(ส. ม. อ. 3/1012/367)

6. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่าชายผู้นี้เป็นนักเลงการพนัน ไม่สามารถจะเลี้ยงดูภรรยาได้

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเล่นการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ 6 ประการนี้ แล

7.5.5 โทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร 6 ประการ

[252] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษ 6 ประการนี้ คือ

1. เขามีนักเลงการพนันเป็นมิตรสหาย
2. เขามีนักเลงเจ้าชู้เป็นมิตรสหาย
3. เขามีนักเลงเหล้าเป็นมิตรสหาย
4. เขามีคนหลอกลวงเป็นมิตรสหาย
5. เขามีคนโกงเป็นมิตรสหาย
6. เขามีโจรเป็นมิตรสหาย

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษ 6 ประการนี้แล

7.5.6 โทษแห่งความเกียจคร้าน 6 ประการ

[253] คหบดีบุตร การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ 6 ประการนี้ คือ

1. มักอ้างว่า หนาวเกินไป แล้วไม่ทำงาน
2. มักอ้างว่า ร้อนเกินไป แล้วไม่ทำงาน
3. มักอ้างว่า เวลาเย็นเกินไป แล้วไม่ทำงาน
4. มักอ้างว่า เวลายังเช้าเกินไป แล้วไม่ทำงาน
5. มักอ้างว่า หิวเกินไป แล้วไม่ทำงาน
6. มักอ้างว่า กระจายเกินไป แล้วไม่ทำงาน

เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศ ผัดเพี้ยนการทำงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ 6 ประการนี้แล

อธิบายความ : อบายมุข 6 ประการนี้ มีความสนุกสนานเฉพาะหน้าเป็นตัวล่อ ทำให้เห็นผิดเป็นชอบได้ แต่แท้ที่จริงแล้ว ทั้งชีวิต ชื่อเสียง ทรัพย์สิน ยศตำแหน่ง ฐานะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ที่ได้มานั้น มีความพินาศกำลังรออยู่ที่ปลายทาง

ใครก็ตามที่ประกอบอาชีพด้วยอบายมุข หรือชักชวนให้ผู้อื่นไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เขาผู้นั้น ย่อมเป็นผู้ที่ขาดสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ คือ ขาดความรับผิดชอบต่อการประกอบสัมมาอาชีพ จึงเป็นการทำลายความสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตัวเอง และสำนึกรับผิดชอบต่อก็คดีและศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นอย่างโหดเหี้ยม

เพราะขึ้นชื่อว่าอบายมุข อันเป็นปากทางแห่งความเสื่อมนี้ หากทอดยาวไปถึงปากประตูบ้านใคร บ้านนั้น ครอบครัวนั้น ตระกูลนั้น ย่อมพังพินาศ ถึงกับบ้านแตกสาแหรกขาดลงมาได้โดยง่าย เริ่มต้นที่ อบายมุขพังเศรษฐกิจในบ้านก่อน แล้วทำให้เกิดการกระทบกระทั่งภายในบ้าน กลายเป็นความพังพินาศทางด้านจิตใจขึ้นมาอีก การจะรักษาคุณสมบัติของคนดีในข้ออื่นๆ ย่อมเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

กล่าวโดยสรุปคือ ใครก็ตามที่มองไม่เห็นโทษของอบายมุข และเป็นตัวการในการแพร่ระบาดของอบายมุข คนๆ นั้น คือผู้ทำลายความดีของตัวเอง และเป็นตัวการทำลายความเป็นคนดีของบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ร่วมในสังคมให้เสื่อมไป

ดังนั้น หากยังไม่สามารถจัดอบายมุขให้หมดไปจากโลกได้ การจะสร้างคนให้เป็นคนดีก็จะทำได้ยากลำบาก

เพราะฉะนั้น **มาตรฐานของคนดีที่โลกต้องการ ประการที่ 3 คือ คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข 6 โดยเด็ดขาด**

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภษาชิต นี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า
เพื่อนในโรงสุราก็มี เพื่อนดีแต่พุดก็มี เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้น ผู้ใดเป็นเพื่อนได้ ผู้นั้นจัดว่าเป็น เพื่อนแท้

เหตุ 6 ประการนี้ คือ

1. การนอนตื่นสาย
2. การเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น

3. การผูกเวร
4. ความเป็นผู้ก่อแต่เรื่องเสียหาย
5. การมีมิตรชั่ว
6. ความตระหนี่จัด

ย่อมทำลายบุรุษให้พินาศ

คนมีมิตรชั่ว มีเพื่อนชั่ว มีมารยาท และ ความประพฤติชั่ว ย่อมเสื่อมจากโลกทั้งสอง คือ จากโลกนี้ และ จากโลกหน้า

เหตุ 6 ประการนี้ คือ

1. นักเลงการพนันและนักเลงหญิง
2. นักเลงสุรา
3. ฟ้อนรำขับร้อง
4. นอนหลับในเวลากลางวัน เทียวกลางคืน
5. การมีมิตรชั่ว
6. ความตระหนี่จัด

ย่อมทำลายบุรุษให้พินาศ

ผู้ใดเล่นการพนัน ตีมสุรา ล่วงละเมิดหญิงผู้เป็นที่รักเสมอด้วยชีวิตของผู้อื่น คบแต่คนเลว และไม่คบหาคนเจริญ ผู้นั้นย่อมเสื่อมเหมือนดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น

ผู้ใดตีมสุรา ไร้ทรัพย์ ไม่ทำงานเลี้ยงชีพ เป็นคนขี้เมาหัวทิ่มบ่อ ผู้นั้นจักจมลงสู่หนี่เหมือนก้อนหินจมน้ำ จักทำความมัวหมองให้แก่ตนทันที

คนชอบนอนหลับในกลางวัน ไม่ลุกขึ้นในกลางคืน เป็นนักเลงขี้เมาประจำ ไม่สามารถครองเรือนได้ ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลย หนุ่มสาวที่ละทิ้งการงาน โดยอ้างว่า เวลานี้หนาวเกินไป เวลานี้ร้อนเกินไป เวลานี้เย็นเกินไป เป็นต้น

ส่วนผู้ใดทำหน้าที่ของบุรุษ ไม่ใส่ใจความหนาว ความร้อน ยิ่งไปกว่าหญ้า ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุข

7.6 มิตร

7.6.1 มิตรเทียม

[254] คหบดีบุตร คน 4 จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม คือ

1. คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว (คนเห็นแก่ได้) พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม
2. คนดีแต่พูด พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม
3. คนพูดประจบ พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม
4. คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

อธิบายความ : มิตรเทียม หมายถึง **เพื่อนชั่ว** หรือ **ศัตรูที่อยู่ในคราบมิตร**

การคบมิตรเทียม คือ การรับเอาความประพฤติเลวๆ ของเพื่อนชั่วเข้ามาไว้ในตัว เป็นเหตุให้หลงทำความชั่วได้ทุกชนิด โดยไม่ละอายบาป และปราศจากสำนึกรับผิดชอบต่อกดีและศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง สำนึกรับผิดชอบต่อกดีและศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ

การคบมิตรเทียมไว้รอบตัว จึงมีแต่จะทำให้เราตกต่ำ พระพุทธองค์จึงทรงห้ามไม่ให้คบมิตรเทียมทั้ง 4 ประเภทนี้

[255] คหบดีบุตร คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว เธอพึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ 4 ประการ คือ

1. เป็นมิตรถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว
2. เสียน้อย ปรารถนาจะได้มาก
3. เมื่อตัวเองมีภัยถึงทำกิจของเพื่อน
4. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์

คหบดีบุตร คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว เธอพึงทราบว่ ไม่เป็นมิตรแท้ แต่เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ 4 ประการนี้แล

คือ

[256] คหบดีบุตร คนดีแต่พูด เธอพึงทราบว่ามีมิตรแท้ เป็นมิตรเทียมโดยเหตุ 4 ประการ

1. กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่เป็นอดีตไปแล้ว
2. กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่ยังมาไม่ถึง
3. สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ทำประโยชน์มิได้
4. เมื่อมีกิจการเกิดขึ้นเฉพาะหน้าก็แสดงความขัดข้อง

คหบดีบุตร คนดีแต่พูด เธอพึงทราบว่ามีมิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ 4 ประการนี้แล

คือ

[257] คหบดีบุตร คนพูดประจบ เธอพึงทราบว่ามีมิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ 4 ประการ

1. เพื่อนทำชั่ว ก็คล้อยตาม
2. เพื่อนทำดี ก็คล้อยตาม
3. สรรเสริญต่อหน้า
4. นินทาลับหลัง

คหบดีบุตร คนพูดประจบ เธอพึงทราบว่ามีมิตรแท้ เป็นมิตรเทียมโดยเหตุ 4 ประการนี้แล

โดยเหตุ 4 ประการ คือ

[258] คหบดีบุตร คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม พึงทราบว่ามีมิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

1. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท
2. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน
3. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นในการเที่ยวดูมหรสพ
4. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

คหบดีบุตร คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม พึงทราบว่ามีมิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ 4 ประการนี้แล

[259] พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณ ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

บุคคลที่ไม่ใช้มิตรแท้ 4 จำพวกนี้ คือ

1. มิตรที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นอย่างเดียว
2. มิตรดีแต่พูด
3. มิตรพูดประจบ
4. มิตรชักนำในทางเสื่อม

บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว พึงเว้นเสียให้ห่างไกล เหมือนคนเว้นทางมีภัยเฉพาะหน้าเสียฉะนั้น

อธิบายความ : เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเรื่องมิตรเทียม 4 ประเภทจบลง เท่ากับ
พระองค์ทรงให้ตะแกรงกายสิทธิ์มา 4 ใบ แต่ละใบมีช่องตะแกรงอยู่ 4 ช่อง รวมเป็นทั้งหมด
16 ช่อง แต่ละช่องเปรียบเสมือนพฤติกรรมเลวๆ แต่ละอย่าง ของมิตรเทียม ตะแกรงทั้ง 4
ใบนี้ ใช้สำหรับร่อนหาพฤติกรรมมิตรเทียม โดยคนแรกที่ต้องรีบจับมาร่อนหาก่อนคือตัวเอง
หากพบพฤติกรรมมิตรเทียมข้อใดในตัวให้รีบแก้ไขเสีย หลังจากนั้นจึงค่อยร่อนหาของผู้อื่น
หากพบในตัวผู้ใด และเราสามารถแก้ไขให้ได้ ก็ต้องรีบช่วยแก้ไข แต่ถ้าแก้ไขไม่ไหว ก็ต้อง
หลีกเลี่ยงคนนั้นให้ไกลแสนไกล เพื่อป้องกันความเป็นพาลหรือความไม่สำนึกรับผิดชอบนั้นๆ
ของเขาไหลมาสู่ตัวเรา

7.6.2 มิตรมีใจดี (มิตรแท้)

[260] คหบดีบุตร คน 4 จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี (มิตรแท้) คือ

1. มิตรมีอุปการะ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี
2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี
3. มิตรแนะนำประโยชน์ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี
4. มิตรมีความรักใคร่ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี

อธิบายความ : มิตรมีใจดีหรือมิตรแท้ หมายถึง เพื่อนดี มีสำนึกรับผิดชอบสูง

ดังนั้น การคบมิตรแท้ คือ การยอมรับเอาพฤติกรรมดี มีความรับผิดชอบสูงของเพื่อน
แท้เข้ามาไว้ในตัว เป็นเหตุให้ตนเองพลอยละอายต่อการทำความชั่ว แต่ตั้งใจทำความดีทุก

รูปแบบตามเพื่อน รวมทั้งมีสำนักรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง
สำนักรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และสำนักรับผิดชอบต่อ
ศีลธรรมทางเศรษฐกิจตามไปด้วย

การคบมิตรแท้ไว้รอบตัว ย่อมทำให้ตนเองเป็นคนดียิ่งๆ ขึ้นไป ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม
พฤติกรรมต่างๆ ของมิตรแท้ที่เราได้รับเข้ามา จะช่วยกำจัดนิสัยไม่ดีของเราให้ลดลง ใน
เวลาเดียวกัน พฤติกรรมดีๆ เป็นมิตรแท้ซึ่งเรามีอยู่เดิม ก็สามารถเพิ่มพูนความเป็น
มิตรแท้ให้แก่เขาอีกด้วย จึงกลายเป็นการเอาความดีมาเพิ่มพูนส่วนที่ขาดให้กันและกัน
พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้คบมิตรแท้ 4 ประเภทนี้

[261] คหบดี มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ 4 ประการ คือ

1. ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว
 2. ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
 3. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงพำนักได้
 4. เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น ก็ช่วยโภคทรัพย์ให้ 2 เท่า ของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น
- คหบดีบุตร มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ 4 ประการนี้แล

[262] คหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดีโดยเหตุ 4 ประการ คือ

1. บอกความลับแก่เพื่อน
2. ปิดความลับของเพื่อน
3. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย
4. แม้ชีวิตก็อาจจะสละ เพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้

คหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ 4 ประการนี้แล

[263] คหบดีบุตร มิตรแนะนำประโยชน์ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดีโดยเหตุ 4 ประการ คือ

1. ห้ามมิให้ทำความชั่ว
2. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี

3. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

4. บอกทางสวรรค์ให้

คหบดีบุตร มิตรแนะนำประโยชน์ เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ 4 ประการนี้แล

[264] คหบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่ เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ 4 ประการ คือ

1. ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน

2. พอลใจความเจริญของเพื่อน

3. ห้ามปรามคนที่นินทาเพื่อน

4. สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน

คหบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่ เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ 4 ประการนี้แล”

[265] พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลที่เป็นมิตรมีใจดี 4 จำพวกนี้ คือ

1. มิตรมีอุปการะ

2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์

3. มิตรแนะนำประโยชน์

4. มิตรมีความรักใคร่

บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว

ฟังเข้าไปคบหาโดยความจริงใจ

เหมือนมารดาคบหาบุตรผู้เกิดแต่อก ฉะนั้น

บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล

ย่อมสว่างโชติช่วงดังดวงไฟ

เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ตั้งตัวฝั่งสร้างรัง

โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น

ดูจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้น ฉะนั้น

คฤหัสถ์ในตระกูล ผู้สามารถ

ครั้งรวบรวมโรคทรัพย์ได้อย่างนี้แล้ว

พึงแบ่งโรคทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน

คือส่วนหนึ่งใช้สอย

2 ส่วนใช้ประกอบภาระงาน

ส่วนที่ 4 เก็บไว้ด้วยหมายใจว่าจะใช้ยามมีอันตราย จึงผูกมิตรไว้ได้

อธิบายความ : เมื่อพระพุทธองค์ตรัสมิตรแท้ 4 ประเภทจบ เท่ากับพระพุทธองค์ทรงให้ตะแกรง วิเศษอีก 4 ใบ แต่ละใบมีช่องตะแกรง 4 ช่อง รวมทั้งหมดมี 16 ช่องตะแกรงทั้ง 4 ใบนี้ ใช้สำหรับร่อนหาพฤติกรรมดีของมิตรแท้ โดยคนแรกที่ต้องนำมาใส่ตะแกรงร่อนก่อน คือ ตัวเอง หากพบว่าพฤติกรรมของมิตรแท้ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อในตัวขาดหายไป ให้รีบหาทางเพิ่มพูนโดยเร็ว หลังจากนั้นจึงค่อยร่อนคนอื่น หากพบพฤติกรรมดีงามของมิตรแท้ในบุคคลเหล่านั้น ไม่ว่าจะ เป็นประเภทเดียวกันหรือต่างกับของตน ให้รีบคบหาบุคคลนั้นๆ ไว้เป็นมิตร เพื่อซึมซับเอาพฤติกรรมดีงาม จากมิตรแท้เข้ามาเพิ่มพูนไว้ในตน

7.7 อธิสาปฎิจฉาทนกันท์ ว่าด้วยการปิดป้องทิศ 6

[266] อริยสาวกเป็นผู้ปิดป้องทิศ 6 เป็นอย่างไร

คหบดีบุตร เธอพึงทราบทิศ 6 นี้ คือ

พึงทราบว่า มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า

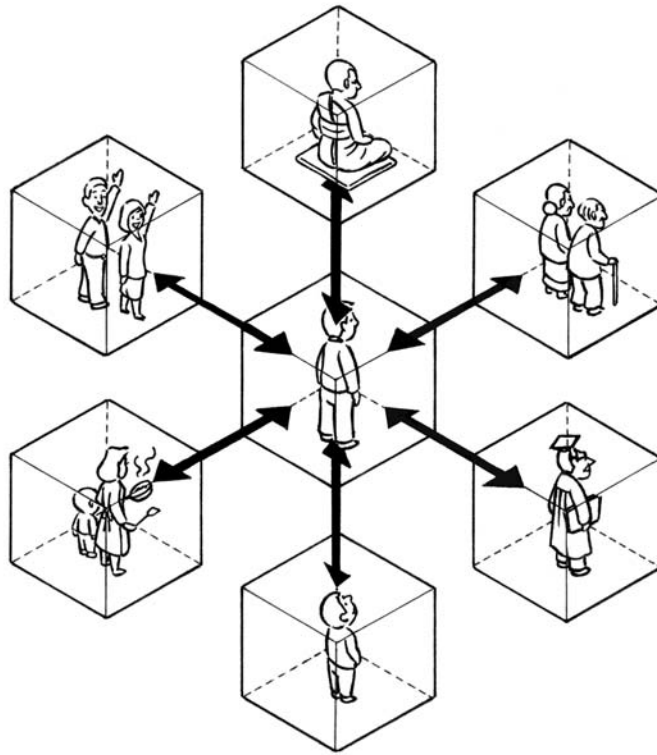
พึงทราบว่า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา

พึงทราบว่า บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง

พึงทราบว่า มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย

พึงทราบว่า ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง

พึงทราบว่า สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน

อธิบายความ : ทิศ 6 ตามความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึงบุคคลรอบข้าง 6 กลุ่ม ที่มีความสัมพันธ์กับตัวเราทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาจจะอยู่ในฐานะพ่อแม่บ้าง ครู-อาจารย์บ้าง คู่ครองบ้าง เพื่อนฝูงบ้าง ลูกน้องบ้าง นักบวชบ้าง โดยแต่ละคนย่อมมีโอกาสที่จะเป็นได้ทั้งมิตรแท้และมิตรเทียมแก่ตัวเรา

[267] คหบดีบุตร บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า โดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
2. จักทำกิจของท่าน
3. จักดำรงวงศ์ตระกูล
4. จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท
5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. ทาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

คหบดีบุตร มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องหน้านั้นเป็นอันชื่อว่าบุตรได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

อธิบายความ : ไม่ว่าบุตรได้เรียนรู้อริยวินัยมาจากพ่อแม่ หรือจากใครก็ตาม แต่เมื่อสามารถปฏิบัติอริยวินัย ตามหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า 5 ประการ ได้สมบูรณ์ และพ่อแม่ก็ได้ปฏิบัติอริยวินัย ตามหน้าที่ของทิศเบื้องหน้า 5 ประการ อย่างสมบูรณ์ คือ

1. ทั้งสองฝ่ายต่างบำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกัน อย่างสมบูรณ์ตามอริยวินัย
2. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิยิ่งขึ้น และกำจัดมิจฉาทิฐิให้ลดน้อยถอยลงไป ได้ระดับหนึ่ง
3. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ลังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิศเบื้องหน้าก็เพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากบุตรกล้ำกรายไปสู่ทิศเบื้องหน้า และภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องหน้ากล้ำกรายไปถึงบุตร เพราะต่างฝ่ายต่างปราศจากบาปกรรม 14 ประการนั่นเอง ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว บุตรเองก็ได้ชื่อว่าปิดป้องทิศเบื้องหน้าเรียบร้อยแล้ว

[268] คหบดีบุตร ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ลุกขึ้นยืนรับ
2. เข้าไปคอยรับใช้

3. เชื้อฟุ้ง
4. ดูแลปรนนิบัติ
5. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. แนะนำให้เป็นคนดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี
4. ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย
5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

คหบดีบุตร อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องขวานั้นเป็นอันชื่อว่าศิษย์ได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการนี้

อธิบายความ :เมื่อศิษย์สามารถปฏิบัติจริยวินัยตามหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องขวา 5 ประการ ได้อย่างสมบูรณ์ และครูก็ได้ปฏิบัติจริยวินัยตามหน้าที่ของทิศเบื้องขวา 5 ประการ ได้สมบูรณ์ นั้นย่อมหมายความว่า

1. ทั้งศิษย์และครูต่างบำเพ็ญความเป็นมิตรแท้ต่อกัน อย่างสมบูรณ์ ตามจริยวินัยด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย
2. สัมมาทิฐิ ของทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนยิ่งขึ้น และกำจัดมิจฉาทิฐิให้ลดน้อยถอยลงไปด้วย
3. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และต่อทิศเบื้องขวา ย่อมเพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากศิษย์ไปกล่าวร้ายทิศเบื้องขวา ในทางกลับกันภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องขวากล่าวร้ายไปถึงศิษย์ เพราะต่างฝ่ายต่างปราศจากบาปกรรม 14 ประการนั่นเอง ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว ศิษย์เองก็ได้ชื่อว่าปิดป้องทิศเบื้องขวาเรียบร้อยแล้ว

[269] คหบดีบุตร สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง โดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ให้เกียรติยกย่อง
2. ไม่ดูหมิ่น
3. ไม่ประพุดนอกใจ
4. มอบความเป็นใหญ่ให้
5. ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามี ด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. จัดการงานดี
2. สงเคราะห์คนข้างเคียงดี
3. ไม่ประพุดนอกใจ
4. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้
5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

คหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามีบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องหลังนั้นเป็นอันชื่อว่าสามีได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้

อธิบายความ : สามีอาจได้เรียนรู้วิธีวินัยมาจากพ่อแม่ตนเอง ครูอาจารย์ท่านใด ท่านหนึ่งหรือจากใครก็ตาม เมื่อสามีสามารถปฏิบัติวิธีวินัยตามหน้าที่ อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหลัง 5 ประการได้สมบูรณ์ และภรรยาก็สามารถปฏิบัติวิธีวินัยตามหน้าที่ของทิศเบื้องหลัง 5 ประการได้สมบูรณ์ นั้นเท่ากับว่า

1. ทั้งสามี และภรรยา ต่างบำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกันอย่างสมบูรณ์ตามวิธีวินัย
2. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิ และกำจัดมิจฉาทิฐิไปพร้อมๆ กัน
3. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ลังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิศเบื้องหลัง ก็ได้ชื่อว่าเพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากสามีกล้ากรายไปสู่ทิศเบื้องหลัง และภัยใดๆ ก็

ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องหลังถ้ากราบไปถึงสามิ เพราะต่างฝ่ายต่างปราศจากกรรมชั่ว 14 ประการนั่นเอง ทั้งสามิและภรรยาจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว สามิกี้ได้ชื่อว่าปิดป้องทิศเบื้องหลังเรียบร้อยแล้ว

[270] คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงมิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. การให้ (การแบ่งปันสิ่งของให้)
2. กล่าววาทาเป็นที่รัก
3. ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์
4. วางตนสม่ำเสมอ
5. ไม่พูดจาหลอกลวงกัน

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว
2. ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
3. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงกันได้
4. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย
5. นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร

คหบดีบุตร มิตรผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องซ้ายนั้นเป็นอันชื่อว่ากุลบุตรได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้วด้วยประการฉะนี้

อธิบายความ : เมื่อเราเองสามารถปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องซ้าย 5 ประการได้สมบูรณ์ ในเวลาเดียวกัน เพื่อนของเราก็สามารถปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ของทิศเบื้องซ้าย 5 ประการได้สมบูรณ์ นั้นย่อมแสดงว่า

1. ตัวเราและเพื่อน ต่างบำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกัน อย่างสมบูรณ์ตามอริยวินัย
2. ทั้งเราและเพื่อนต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิ และกำจัดมิจฉาทิฐิไปพร้อมๆกัน

3. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ศิลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิศเบื้องซ้าย
ย่อมเพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้นพร้อมๆ กันไป

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยใดๆ ย่อมไม่มีโอกาสเกิดจากตัวเราไปกล่าวร้ายสู่ทิศเบื้องซ้าย และ
ภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องซ้ายกล่าวร้ายมาถึงเรา เพราะ ต่างฝ่ายต่างปราศจากกรรมชั่ว
14 ประการนั่นเอง ทั้งเราและเพื่อนจึงมีแต่ความสุข ความเจริญเพียงอย่างเดียว เราเอง
ก็ได้ชื่อว่า ปิดป้องทิศเบื้องซ้ายเรียบร้อยแล้ว

[271] คหบดีบุตร นายพืงบำรุงทาสรกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่างโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
2. ให้อาหารและค่าจ้าง
3. ดูแลรักษายามเจ็บป่วย
4. ให้อาหารมีรสแปลก
5. ให้หยุดงานตามโอกาส

ทาสรกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่าง นายบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์นาย
ด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย
2. เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย
3. ถือเอาแต่ของทีนายให้
4. ทำงานให้ดีขึ้น
5. นำคุณของนายไปสรรเสริญ

คหบดีบุตร ทาสรกรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่าง นายบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนั้นแล ย่อม
อนุเคราะห์นายด้วยหน้าที่ 5 ประการนี้ ทิศเบื้องล่างนั้นเป็นอันเชื่อว่านายได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว
ด้วยประการฉะนี้

อธิบายความ : เพราะเหตุที่นายจ้างปฏิบัติจริยวินัยตามหน้าที่ อันพึงปฏิบัติต่อทิศ
เบื้องล่าง 5 ประการ ได้สมบูรณ์ จึงเป็นแรงจูงใจให้ลูกจ้างปฏิบัติจริยวินัยตามหน้าที่
ประจำทิศเบื้องล่าง 5 ประการ ได้สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน นั่นคือ

1. ทั้งฝ่ายนายจ้าง และฝ่ายลูกจ้าง ต่างได้บำเพ็ญตนเป็นมิตรต่อกันและกัน อย่างสมบูรณ์ ตามอริยวินัย
2. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิ และกำจัดมิจฉาทิฐิ เคียงบ่าเคียงไหล่กันไปด้วย
3. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิศเบื้องล่างของฝ่ายนายจ้างกำลังเพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้นไป

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยใดๆ ย่อมไม่มีโอกาสเกิดจากฝ่ายนายจ้าง ไปกล่าวร้ายสู่ทิศเบื้องล่าง และภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องล่าง กล่าวร้ายมาถึงฝ่ายนายจ้าง คือ ต่างฝ่ายต่างปราศจากกรรมชั่ว 14 ประการ ยิ่งกว่านั้นฝ่ายนายจ้างยังแสดงออก ซึ่งพรหมวิหารธรรมก่อน ฝ่ายลูกจ้างจึงตอบสนอง ด้วยอิทธิบาทธรรม ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว ฝ่ายนายจ้างได้ชื่อว่า ปิดป้องทิศเบื้องล่างเรียบร้อยแล้ว

[272] คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบนโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
2. จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
3. จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
4. เปิดประตูต้อนรับ
5. ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน กุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ 5 ประการนี้ และย่อมอนุเคราะห์ กุลบุตรด้วยหน้าที่ 6 ประการ คือ

1. ห้ามมิให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม
4. ให้ได้ฟังที่ไม่เคยได้ฟัง
5. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ให้

ทาสกรรมกรเป็นทิดเบื้องล่าง
สมณพราหมณ์เป็นทิดเบื้องบน
คฤหัสถ์ในตระกูลผู้มีความสามารถ¹ พึงไหว้ทิดเหล่านี้
บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
เป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ²
มีความประพฤติเจียมตน
ไม่แข็งกระด้าง เช่นนั้น ย่อมได้ยศ
คนขยัน ไม่เกียจคร้าน
ย่อมไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย
คนมีความประพฤติไม่ขาดตอน³
มีปัญญาเช่นนั้น ย่อมได้ยศ
คนชอบสงเคราะห์
ชอบสร้างไมตรี รู้เรื่องที่เขาบอก⁴
ปราศจากความตระหนี่ เป็นผู้ชอบแนะนำ
ชี้แจงแสดงเหตุผล เช่นนี้ ย่อมได้ยศ

อธิบายความ : การไหว้ทิด 6 ของอริยสาวก คือ การปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ ประจำ
ทิด 6 ของแต่ละคนอย่างครบถ้วน ด้วยความจริงจังและจริงใจ

ในระหว่างที่แต่ละคนกำลังพยายามปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ประจำทิด 6 ให้ครบ
ถ้วนนั้น ได้ทำให้เกิดกระบวนการในการปิดป้องทิด 6 ให้พ้น จากบาปกรรม 14 ประการ
อยู่ 2 กระบวนการ คือ

¹ ผู้มีความสามารถ ในที่นี้หมายถึง ผู้มีความสามารถที่จะครองเรือน คือเลี้ยงดูบุตร และภรรยาให้เป็นสุขได้
(ที. ปา. อ. 273/150)

² มีไหวพริบ ในที่นี้หมายถึง มีความเฉลียวฉลาดในการไหว้ทิด คือ เข้าใจความหมาย ของการไหว้ทิดอย่างถูกต้อง
(ที. ปา. อ. 273/150)

³ ประพฤติไม่ขาดตอน ในที่นี้หมายถึง ประพฤติต่อเนื่องกันไปไม่ขาดสาย (ที. ปา. อ. 273/150)

⁴ รู้เรื่องที่เขาบอก ในที่นี้หมายถึง เรื่องที่บุพการีสั่งไว้ แล้วปฏิบัติตามนั้น (ที. ปา. อ. 273/150)

กระบวนการที่ 1 ได้แก่ ปลุกฝัง แก้ไข ปรับปรุง เพิ่มพูน พฤติกรรมของความเป็นมิตร แท้ทั้ง 4 ประเภท ให้แก่ตนเองและทิศ 6

แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

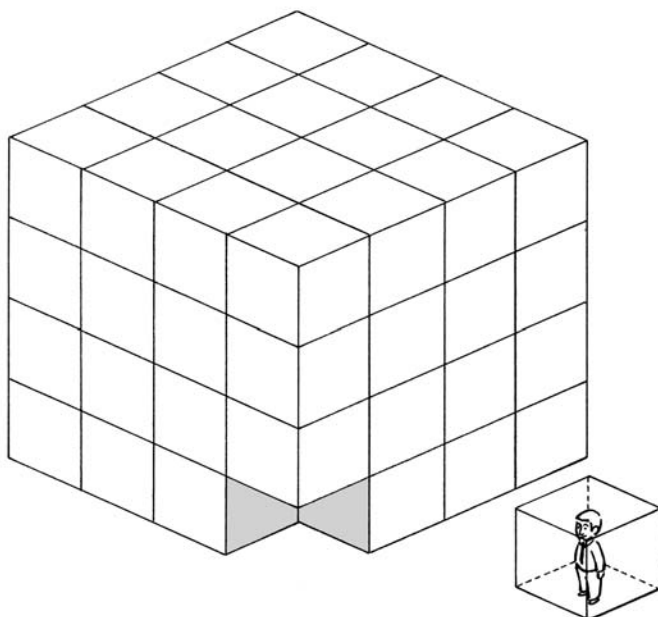
ลักษณะที่ 1 การปลุกฝังพฤติกรรมแห่งความเป็นมิตรแท้ที่ยังไม่มี ให้มีขึ้นมา

ลักษณะที่ 2 การแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมแห่งความเป็นมิตรแท้ในข้อที่ยังบกพร่องอยู่ ให้ดีขึ้นมา

ลักษณะที่ 3 การเพิ่มพูนพฤติกรรมแห่งความเป็นมิตรแท้ในข้อที่ดีอยู่แล้ว ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

กระบวนการที่ 2 ได้แก่ การกำจัดพฤติกรรมของความเป็นมิตรเทียมทั้ง 4 ประเภท ให้หมดสิ้นไปจากตนเองและทิศ 6

เพราะฉะนั้น **คุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ** ประการที่ 4 คือ คนดีต้องมี **สำนึกรับผิดชอบ** ในการปิดป้องทิศ 6 ให้พ้นจากบาปกรรม 14 ประการ

คาถาประพันธ์มีต่อไปอีกว่า

ทาน (การให้)

เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่น่ารัก)

อรรถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ในโลกนี้

และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ในธรรมนั้นๆ ตามสมควร

สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก

เหมือนลิ่มสลักเพลาคุมรถที่แล่นไปไว้ได้ฉะนั้น

ถ้าไม่มีสังคหธรรมเหล่านี้

มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือ

หรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ

เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านี้จึงถึงความ
เป็นใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ

อธิบายความ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบดีว่า การปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่
ที่เราพึงปฏิบัติต่อทิศ 6 ของเราก็คือ การปฏิบัติอริยวินัยตาม หน้าที่ของทิศ 6 แต่ละทิศที่
พึงปฏิบัติต่อตัวเราก็คือ การที่จะปฏิบัติอริยวินัยเหล่านั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลถึงขั้นกำจัด
บาปกรรม 14 ประการ ของแต่ละฝ่ายให้สิ้นไปนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะเหตุนี้พระพุทธ
องค์จึงทรงแสดงอริยวินัยไว้อีกหมวดหนึ่ง สำหรับอบรมขัดเกลาแต่ละฝ่าย ให้มีศิลปะใน
การผูกสมัครักใคร่ ห่วงใย จูงใจ และให้อื้ออาทรต่อกันอยู่เสมอ ซึ่งจะมีผลให้แต่ละฝ่าย
ใส่ใจปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ อริยวินัยหมวดนั้นคือ สังคหธรรม 4
ประการ ซึ่งประกอบด้วย

1. ทาน หมายถึง การให้สิ่งของที่เหมาะที่ควรแก่ผู้ขาดแคลน
2. เปยยวัชชะ หมายถึง การพูดถ้อยคำน่ารัก ชาบซึ่งใจ ก่อให้เกิดกำลังใจในการทำ
ความดี และบุญกุศลทุกรูปแบบ
3. อรรถจริยา หมายถึง การช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นการช่วย
เหลือทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ที่พอเหมาะพอควรแก่ผู้
ขาดแคลน

4. สมานัตตตา หมายถึง การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ต่อผู้คนที่อยู่รอบด้าน การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม

การปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ประจำทิศ 6 ด้วยสังคหธรรมทั้ง 4 เช่นนี้ ย่อมเป็นการ **อุ้มชูโลก** เพราะว่า

1. ทำให้ตนเอง และทุกคนในทิศ 6 ต่างสัมผัสได้ถึงความจริงใจ และความเป็นมิตรแท้ต่อกัน เพราะต่างฝ่ายต่างปิดป้องทิศ 6 ให้ปลอดภัยจากบาปกรรม 14 ประการให้ แก่กันและกัน

2. ทำให้ตนเอง และทุกคนในทิศ 6 ต่างเกิดความไว้วางใจ และเต็มใจที่จะคบหา สมาคมกัน

3. ทำให้ตนเอง และทุกคนในทิศ 6 เกิดความจริงจังและจริงใจ ที่จะฝึกฝนอบรมตน ให้เป็นคนดียิ่งขึ้นไป โดยเริ่มต้นจาก

3.1) ตนเองและทุกคนในทิศ 6 มีความจริงจัง และจริงใจ ต่อการรับผิดชอบต่อ คักดีและศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง

3.2) ตนเองและทุกคนในทิศ 6 มีความจริงจัง และจริงใจ ต่อการรับผิดชอบต่อ คักดีและศรี แห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นร่วมกัน

3.3) ตนเองและทุกคนในทิศ 6 มีความจริงจัง และจริงใจ ต่อการรับผิดชอบต่อ ศีลธรรมทางเศรษฐกิจร่วมกัน

3.4) ตนเองและทุกคนในทิศ 6 มีความจริงจัง และจริงใจ ต่อการรับผิดชอบใน การปิดป้องทิศ 6 ให้พ้นจากบาปกรรม 14 ประการ ร่วมกัน

[274] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสทั้งหมดนี้แล้ว ลิงคาลกะ คหบดีบุตร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาสิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระผู้มีพระภาค ทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่างๆ เปรียบเหมือนบุคคลหลงหายของที่คว้า เปิดของที่ปิด บอกทาง แก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดด้วยความตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็น

อุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วັນนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

อธิบายความ : เมื่อฟังพระธรรมเทศนาจบลง ลิงคาลกะเกิดดวงปัญญา สว่างโพล่ง ขึ้นในใจว่า การไหว้ทศ 6 ที่พ่อของตนเองสั่งไว้ก่อนตายนั้น หมายถึง การประพฤติตนเป็น มิตรแท้ต่อผู้อื่น ด้วยการไม่ทำกรรมกิเลส 4 ไม่มีอคติ 4 ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข 6 โดย เด็ดขาด ยิ่งกว่านั้น ยังจะต้องปฏิบัติตนอย่างถูกต้องดั่งงาม กับบุคคลรอบข้างแต่ละคน ให้ สมกับฐานะ ที่เขาเหล่านั้นเป็นบุคคลในทศทั้ง 6 ของตน ตามหน้าที่ ที่พระสัมมาสัมพุทธ- เจ้า ทรงบัญญัติไว้ประจำทศทั้ง 6 และเมื่อทำได้ครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นการปฏิรูป ตนเองให้เป็นมนุษย์ที่ดีพร้อม สมควรเป็นคนดีที่โลกต้องการ แม้ยังไม่บรรลุนิพพาน เป็นพระ อริยเจ้าเช่นเดียวกับพ่อแม่ของเขา แต่ก็ใกล้เข้าไปมากแล้ว จึงได้กล่าวสรรเสริญการแสดง ธรรมของพระพุทธองค์ และประกาศตนเป็นอุบาสก มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระสูตรนี้ไว้ว่า “เป็นพระสูตรที่กล่าว ถึงอริยวินัย ของคฤหัสถ์ที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก เพราะได้ตรัสครอบคลุมข้อควรประพฤติ ปฏิบัติทุกสิ่งทุกประการในการปฏิรูปมนุษย์ไว้อย่างครบถ้วน และ ถือได้ว่าอริยวินัยใดๆ อัน เป็นของคฤหัสถ์ที่พระพุทธองค์ยังไม่ได้ตรัสไว้ใน “ลิงคาลกสูตร” นี้ ย่อมไม่มีอีกแล้ว

สรุป

ลิงคาลกสูตร คือ พระสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอริยวินัยของคฤหัสถ์ เพื่อใช้ เป็นมาตรฐานในการปฏิรูปมนุษย์ ให้เป็นคนดีที่โลกต้องการ โดยมุ่งให้แต่ละคนมีความสำนึกรับผิดชอบ อย่างเคร่งครัดต่อตนเอง และผู้อื่น และ ศีลธรรมถึง 4 ประการด้วยกัน คือ

1. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองด้วยการไม่ ทำกรรมกิเลส 4
2. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์ และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นด้วยการไม่ทำ อคติ 4
3. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข 6
4. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อในการปิดป้องทศ 6 ให้พ้นจากบาปกรรม 14

ทั้งหมดนี้ คือหลักการ ปฏิรูปมนุษย์ชาติให้เป็นคนดีที่โลกต้องการ ดังปรากฏอยู่ใน ลิงคาลกสูตร ที่มณิกาย ปาฐกถารวค สุตตันตปิฎก ซึ่งสืบทอดมายาวนานกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้ว ขอเชิญนักศึกษา พิจารณา ไตร่ตรองให้ลุ่มลึก และนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ให้สมควรแก่ธรรมเถิด

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 7 สิ่งคลกสูตร จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 7 และกิจกรรมประกอบวิชาเรียน
ในแบบฝึกปฏิบัติให้ครบถ้วน

